

H. eccl 153 ²

Richard

DE ILLUSTRISSIMIS VIRIS

PP.

PETRO MARTYRE

SANSIO

Episcopo Mauricastrensi,

ET

FRANCISCO SERRANO

Electo Episcopo Tipasitanorum,

Deque PP.

JOHANNE ALCOBERO,

JOACHIMO ROYO,

ET

FRANCISCO DIAZIO

ORDINIS PRÆDICATORUM

Fo-chei in Fo-kiena Sinarum Provincia

Martyrio perfunctis

COMMENTARIUS.

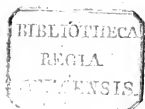
*Ad usum M. Claudij Perinet. Orcl. Prædm.
Pily Conv. August.*

ROMÆ MDCCLIII.

TYPIS HIERONYMI MAINARDI.

SUPERIORUM FACVLTA TE.

In Dei Filio sibi Dilectis Patri-
bus, Fratribus, ac Sororibus
Ordinis FF. Prædicatorum

FR. ANTONINUS
BREMONT

Sacrae Theologiae Professor,
Ejusdemque Ordinis universi humilis
Magister Generalis, & Servus

*Salutem, & studium propagandæ
Religionis.*

Um crebris nun-
ciis, litterisque
gravissimorum Vi-
rorum de Petro
Martyre Sanſio
Episcopo Mauricastrenſi, sociis-
que Dominicanis in Fo-kiena Si-
narum Provincia Christiani no-
minis caussa aut gladio percussis,
aut vi calcis, laqueove necatis
intellectum eſſet, eaque de re

BENEDICTUS XIV. Pontifex
Maximus , semel atque iterum
orationem ad Senatum S. R. E.
Cardinalium habuisset , nostro
quidem muneri satisfacturi , bi-
nas ad vos epistolas dedimus ,
quibus non solum quæ fortissimi
Martyres supremo præsertim vi-
tæ tempore strenue , præclareque
gesserant , complexi ; sed vos
etiam majorem in modum hortati
sumus , ut eorum , quos instituti
socios habuissetis , virtutem ani-
mi , studiumque tuendæ , ampli-
ficandæque religionis imitarem-
ini . Sed quoniam nobis tam bre-
vibus litteris indicare vix , des-
cribere autem vel minimam par-
tem incommodorum , quæ illi
perpeffi essent , ne vix quidem
licuerat , curandum continuo
judicavimus , ut de vita , cer-
taminibus , triumphisque eorum
italica lingua commentarii per-
scriberentur . Quem sane com-
memor-

mentariorum librum , ut diligenter , accurateque perscriptus , nobisque jubentibus una cum Alloquutionibus BENEDICTI XIV. Pont. Max. , cumque nostris litteris publicatus fuit , quum summa omnium voluntate exceptum comperissemus , prospexissemusque , si translatus in eam linguam fuisset , quæ a plerisque vestrum intelligeretur , maximo vobis usui , utilitatique futurum , latinum fieri , vulgarique voluimus , ne qua in re vestris commodis defuisse videremur . Atque is quidem ipse est liber , quem vobis hoc volumine exhibemus , testem erga Martyres pietatis , & curæ , sollicitudinisque erga vos nostræ . Ad didimus autem huic litteras ab eodem Pontifice incredibili gravitate , singularibusque benevolentia significationibus his paucis mensibus ad Philippinenses

no-

nostros scriptas , propterea quod nihil esse prætermittendum arbitraremur , quod ad decus , amplitudinemque Ordinis pertineret . Cumque alter Commentarius de moribus , fortitudineque Francisci Gili de Federich , & Matthæi Alonfi Lezinianæ Dominicanorum , qui in Tunquinenſi Regno martyrio perfuncti fuerant , ab ampliffimo viro Hilario Ordinis Eremit. S. Auguſt. Epifcopo Coricenſi , Vicarioque in eis regionibus Apoſtolico conſcriptus , curaque Deceſſoris noſtri editus Romæ ante annos ſeptem fuiſſet , eum item latinum factum poſtremo loco adjunximus , ſperantes fore , ut quo plures vobis propoſiti ad imitandum duces fuiſſent , eo magis ad virtutem colendam incitaremmini . His igitur veluti monitoribus uſi , dum legentes dicta , factaque tantorum virorum , qui pro Chriſto

sto summa cum sui , vestrique
gloria pugnarunt , admiramini ,
id contendite , uti , neglectis pe-
rituris quibusque rebus , ipsius-
que etiam mortalis vitæ amore
contemto , inflammati studio cu-
randæ salutis , felicitatisque ho-
minum sempiternæ , eorum esse
videamini non magis instituti so-
cietate , quam virtutis imitatio-
ne fratres . Valete Nostri , So-
ciorumque memores in sacrificiis,
& precationibus vestris .

IMPRIMATUR.

Si videbitur Reverendis. P. Magistro
Sac. Palat. Apost.

*F. M. de Rubeis Patriarcha Con-
stantinop. Vicefg.*

IMPRIMATUR.

Fr. Vincentius Elena Rever. P. Mag.
Sac. Palat. Apost. Socius.

D E

PETRO MARTYRE
S A N S I O,
SOCHISQUE MARTYRIBUS
COMMENTARIUS.

Inensium, quorum est amplissima in extrema Asiæ continenti regio, salus jam usque ab anno MDXVII. singulari Dominicanis curæ fuit, quo parati Francisci Perelii Andradae opera sunt, institutique ad eos commeatus. Itaque anno MDLVI Gaspar a Cruce Lusitanus Ordinis Prædicatorum eo primus

De Dominicanorum in Sinarum Imperii adventu.

A

mus

2 DE MARTYR. SINENS.

mus omnium importandæ religionis christianæ causa contendit, uberioreſque cepisset laborum fructus, nisi veriti Mandarinî, ne auctoritate, diligentiaque viri, deorum, quos colebant, superstitio deleteretur, eum in carcerem conjiciendum, deindeque Imperii finibus exterminandum curassent. Sed hoc tam contrario exitu rerum debilitari, frangique non potuit studium propagandæ religionis, & virtus Dominicanorum. Anno MDLXXXVII. P. Bartholomæus Lopesius una cum sociis ex eodem Ordine duobus Macai Cœnobium extrui fecit, ut cum inde brevior trajetſus, tum facilis sacrorum christianorum introductio in Provincias Sinarum esset. Anno MDXC. P. Johannes a Castro Provinciæ Insularum Philippinarum Præfectus, & P. Michael Benavidesius, qui post Archiepiscopus Manilæ fuit, quum loqui sinice didicissent, inquirendoque de incolarû ejus regionis moribus cognovissent, duorum Sinensium ductu, quos ipsi ad religionis veræ cultum adduxerant, mysteriisque initiaverant christianorum, in urbes Sinensium penetrarunt, ac loqui statim de Christo cœperunt, inque institutis, decretisque nostris explicandis continenter, magna spe referendi fructus permoti, versati sunt, quoad apud Mandarinî accusati, diuque Hay-tengi in carcere asservati, posteaquam summa cum

re-

ORDINIS PRÆDIC. 3

religionis veræ laude, coram iudicibus, palam sese christianos esse confessi sunt, iussi tandem fuerunt, ut inde exulatum abire ne cunctarentur. His extremo fere seculo decimo sexto P. Didacus Aduartus, deindeque anno MDCXII. PP. Thomas Major, & Bartholommæus Martineſius ſucceſſerunt; cumque gravissimis difficultatibus, quæ obſtabant, quo minus ſuſceptus a Dominicanis labor ſucceſſus proſperos haberet, expugnari eorum conſtantia non potuiſſet, hoc demum PP. Angelus Cocchius Florentinus, & Johannes Baptiſta Moraleſius Hiſpanus annis MDCXXXI. & MDCXXXIII. obtinuerunt, ut in Fo-Kiena Provincia Prædicatores ſedem ſtabilem, certumque domicilium collocarent. Nec diu poſt, cum hoc Dominicanis aſſidue eniterentur, ac laborarent, ut ethnici, quorum ingens erat in Provincia multitudo, a ſuperſtitione deterrentur, eam ſibi ſocius quidam eorum gloriam comparavit, ut pro Chriſti Servatoris nomine extremo ſupplicio afficeretur.

II. Fuit is quidem P. Franciſcus Capillas primus Imperii Sinenſis Martyr, qui Fo-gani XVIII. Kalendas februarii an. MDCXLVIII. gladio percuſſus fuit. Eſt autem huius, aliorumque ex eodem Ordine quatuor Martyrum, qui in finitimis regionibus veritatis tuendæ cauſſa interie-

P. Franciſcus
Capillas O.P.
primus in Si-
nenſi Imperio
Martyr fuit.

4 DE MARTYR. SINENS.

runt, a BENEDICTO XIV P. M. in ea, quam ad Cardinales de rebus, quas descripturi mox sumus, habuit, oratione, cum laude facta mentio. Jam inde autem ab eo tempore Dominicani numquam ab instituendis Sinensibus, qui Provinciam incolebant, cessarunt, adeo ut non modo cum pax vigeret, sed etiam cum ethnicorum furore tempestates in Christianos concitarentur, etsi semper multis, magnisque incommodis premebantur, eos in vera, sanctaque doctrina confirmare pergerent. Atque in ea re agenda inter tot illustres viros insignem sunt aliqui gloriam consequuti, qui singulari constantia, fortitudineque animi maximas, christiani nominis causa, perpeSSI fuerunt calamitates, quorum res strenue, præclareque gestæ plurimum ad christianæ reipublicæ utilitatem conferrent, nisi, quo minus indicentur, brevitatis operis esset impedimento.

De Petro Martyre San-
sio Episcopo
Mauricastrē-
si, deque So-
cietate Domini-
canis, qui in
Sinam contræ-
derunt Evan-
gelium pro-
mulgatum.

III. Postremis hisce temporibus, hoc est anno MDCCXLVI. diligentem operam amplificandæ in Provincia, in qua jampridem florere cœperat, christianæ religioni dabant vir illustrissimus P. Petrus Martyr Sansius Episcopus Mauricastrensis, & Vicarius Apostolicus, P. Franciscus Serranus, qui post Episcopus est dictus Tipasitanorum, P. Joachimus Royus, P. Johannes Alcoberus, & P. Franciscus Dia-

ORDINIS PRÆDIC. 5

Diazus Hispani e Dominicanorum Sanctissimi Rosarii, quæ est in Insulis Philippinis, Provincia. Hi omnes missi a Præfecto Provinciæ impensa Regis Hispaniarum in Sinam fuerunt doctrinam Christi superstitionis illis gentibus nunciatum.

Anni jam plures intercesserant, ex quo tempore, cum nullam intermissionem officii fecissent, in ea regione, quæ credita fidei eorum erat, orthodoxam religionem propagare cœperant, cum orta repente in christianos ethnicorum odio, malevolentiaque tempestas fuit, quæ illis attulit opportunitatem morte magna cum gloria coronandi vitam, quam in apostolicis laboribus sustinendis contriverant. Sed antequam res ab iisdem præclare gestas narrare aggrediamur, ratio ipsa hortari videtur, ut, commemoratione rerum, quæ propriæ cuiusque eorum essent, lectores, quinam hi fuerint Christi Athletæ, intelligant.

IV. Petrus Martyr Sanfius, patre Andrea Sanfio, & Catharina Jorda matre, Asci, quod est Tortosensis diœceseos oppidum, in Catalonia Principatu natus est. Cum mater in partu vehementer laborasset, periculumque, ne infans interiret, esset, mysteriis religionis christianæ initiatus in domo paterna fuit. Additæ post cæremoniæ in parochiali templo, ritusque, qui adjungi baptismo

Petri Martyris Episcopi Mauricastrensis elogium.

6 DE MARTYR. SINENS.

consuerunt , III. non. septembres anno MDCLXXX. fuerunt . Patruus qui *Sacellarins* major , ut vocant , Cathedra-
lis Ecclesiæ Ilerdensis erat . vir pius im-
primis , quocum in ea urbe degebat , cui-
que traditus fuerat in disciplinam , id sum-
mopere curavit , ut recte Petrus adoles-
cens institueretur . Expletis iis generi-
bus studiorum , quibus prima ætas infor-
mari ad doctrinam , virtutemque solet , in
Ilerdensi Coenobio Prædicatorum Ordini
nomen dedit , Petrusque Martyr vocatus
est , cum antea Petrus Iosephus appella-
retur ; cumque annum ipsum studiose in
Constitutionum Ordinis , virtutisque cul-
tu transegisset , summa Patrum , socio-
rumque voluntate , suam Deo *solemni* ,
ut dicimus , *professione* obligavit fidem
 prid. non julias anno MDCXCVIII.
Sed ubi XII. kalendas octobres anno
MDCCIV. consecratus Sacerdos est , il-
lustriora , maioraque studii salutis anima-
rum , magnæque erga homines ceteros
caritatis argumenta dedit , tuncque potis-
simum ; cum anno MDCCVII. arctissima
obsidione Ilerda teneretur , quo tempore
neglectis laboribus , atque periculis , in
quæ sese adductum intuebatur , perstitit in
suscepto munere conciliandi divino ná-
mini eos , qui *Sacramento poenitentiae* ex-
piari peterent . Cumque facere in ea , quæ
erga Deum est , pietate majores progres-
sus

fus cuperet, contulit sese ad Cæsaraugustanum Cœnobium S. Ildephonsi, ubi legum Ordinis, atque institutionum cultus imprimis viget, quo in Cœnobio vocari sese divinitus intellexit ad Provinciam insularum Philippinarum, ut operam ethnicis ad Christum adducendis daret. Ubi ex Deo primum, adhibitis precibus, deindeque ex piis, doctisque viris, recte ne esset facturus, si relicta patria ad ethnicos abiisset, quæsit; quod in animum induxerat, perfecit, ac Cæsaraugusta XII. kal. sext. anno MDCCXII. discessit. Cum Gades venisset, correptus febris est. Vix ea se liberatum senserat, cum, etsi medicus sustineri ab eo itineris incommoda non posse diceret, tamen Deo, in quo spem suam omnem collocarat, duce, superatis difficultatibus, quæ impediabant, quo minus susceptum iter prosequeretur, navem statim, atque vela sunt data, conscendit. Initio januarii mensis anno MDCCXIII. ad Mexicum pervenit, nonisque martii Acapulcum maris pacifici portum tenuit, ubi rursus febris agitari cœpit. Sed quum debilitas corporis tanta non esset, ut eum a suscepto consilio remoraretur, nonis aprilis nactus opportunum ad navigandum tempus, iterum navigationi sese commisit, cumque nautas in magna rerum christianarum ignorance versari comperisset,

8 DE MARTYR. SINENS.

set, tam longo itinere, tempus omne in iis docendis, instituendisque consumpsit. Post, ubi III. idus junias Marianas, seu Latronum insulas vidit, investusque est XII. kal. aug. in Philippinarum mare; extremo augusto mense Manilam, quæ urbs est earumdem Insularum princeps, appulit. Peracto itinere, ut pedem in ædes Prædicatorum intulit, prima illius cogitatio, curaque fuit ad sacellum, in quo imago Beatæ Virginis Rosarii collocata erat, adire, eamque venerari, cujus quidem aspectu, ut idem scribere solebat, oblitus incommodorum omnium, quæ passus jam usque ab eo tempore fuisset, quo Cæsaraugusta profectus Manilam venerat, novos sibi datos fuisse spiritus sensit, quibus multo plura perpeti deinceps libenter posset. Biennium fere in Philippinis insulis consumpsit, quo tempore cum loqui sinice didicisset, est enim hoc genus linguæ insularis propter Sinensium, qui ibidem versantur, multitudinem notum, prid. idus junias an. MDCCXV. socio P. Paulo Matthæo Cœnobij item Herdensis alumno, in navim ethnicorum conscendit, in Sinamque navigavit, ac III. kal. julias, qui dies SS. Petro, & Paulo Apostolis sacer erat, ad Fo Kienæ Provinciæ Hia-muenum portam pervenit; paulloque post a Patribus Provinciæ Philippinarum renunciatus Si-
nen-

nensium Prædicatorum Propræfectus fuit. Jam annus erat quartus ac decimus, ex quo summo commodo populi Sinensis, Sedisque Apostolicæ voluntate propagare christianam religionem in ea regione cœperat; hujus namque sedis auctoritate constitutus erat *Vicarius Apostolicus Fo-Kiæ* Provinciæ; cū an. MDCCXXIX. fæva in christianum nomen tempestas exorta est: cumque Petrus intellexisset, conquiri sese ab hostibus ad necem, ac nisi fuga salutem suam prospexisset, spem evadendi nullam esse videret, Christi Servatoris consilium sequutus, qui, si inimici religionis nos infecerent, alio fugiendum dixit, Quan cheu-fu, quo in oppido solum, quod Europæ incolæ Cantonum vocant, Christianis doctoribus impune agere licebat, contendit. Ibidem cum moraretur, rogatus, ac pene coactus a P. Archangelo Miralta Clerico Regulari gravissimo viro, Sacræque Congregationis de Propaganda Fide Procuratore, qui jussus ab eadem fuerat, ut P. Petro Martyri Sanfio, ne Diocesano quidem certiore facto, imponi manus a quocumque Episcopo catholico curaret, die S. Matthiæ Apostolo sacra an. MDCCXXX. ab Episcopo Nan Kingensi, adstantibus Episcopis Pe Kingensi, & Macaensi, consecratus Episcopus Mauricastrensis fuit. Biennio post, nempe XV. kal septem-

10 DE MARTYR. SINENS.

ptembres anno MDCCXXXII. una cum Doctoribus Christianis, qui ex Europa venerant, triginta sex coactus Cantono Maccaum excedere exulatum, cum annos fere sex in eo exilio exegisset, quo tempore, quantum doctrina, virtuteque valeret, ostendit, tandem VII. idus majas anno MDCCXXXVIII. in Fo-Kienū revertit, quo illum studiū confirmandæ, dilatandæque religionis, divinaque providentia quæ ipsi coronā martyrii decreverat, revocabāt.

Sinensibus, quos ad christiana sacra adduxerat, restitutus, quamquam ætatis flexu adversa valetudine laborare cœpisset, sese totum curandæ animarum salutē dedit, nullam rerum earum prætermittens, quas colere jam usque ab juventute aggressus fuerat. Laneis perpetuo vestibus ita, ut præscriptum lege Dominicanis est, usus, continenter a carniū esu abstinuit ad annum fere quintum, vel sextum ante quam martyr decederet, quo tempore, ipsis ut vesceretur, morborum gravitate coactus est, moremque media quaque nocte surgendi, recitandique matutinas preces summa religione servavit. Cumque studiose curaret, nequa ab se intermissio officii fieret, numquam ab administrandis sacramentis cessavit, adeo ut an. MDCCXLII. etsi vomitu sanguinis premebatur, corporeque infirmo erat, tamen a suscepta institutione numquam desisteret.

Qua-

Quare cum litteras a P. Royo accepisset, quibus significabatur, cessandum a labore esse, quoad sanitatem recuperasset, se namque illius loco, ut res quæque recte administrarentur, diligentissime curaturum, ita respondit: hoc certe & ago, & agam, tametsi mihi esset ob laborem ejusmodi moriundum. Itaque una mors finem ipsi laborum attulit.

V. Franciscus Serranus Francisco Serrano, & Maria Friasia honestis parentibus Guenexæ vico Guadicensis in Granatensi Regno diœcesis natus, mysteriisque religionis christianæ an. MDCXCV. prid. nonas decembres initiatus est. Exactis sub parentum cura pueritiæ annis, in Regio Granatensi S. Crucis Cœnobio indutus vestibis Prædicatorum est, opportunoque tempore ita, ut instituta Ordinis postulant, X. kal. majas an. MDCCXIV cum annum nonum ac decimum ætatis ageret, suam Deo obstringens fidem, promisit sese dicto audientem, castum, ac pauperem perpetuo futurum. Eluxere continuo in adolescente virtutes, quibus illius erat ornatus animus, omnesque in eo liberale ingenium, morum candorem, contemptum sui, pacem, modestiam, patientiam, inque rebus quibusque gerendis honestatem, & gravitatem admirabantur; adeo ut multi illius æquales, qui adhuc vivunt, non solum abhorruisse virum ab eo
ge-

De Francisco
Serrano ele-
cto Episcopo
Tipasitanorū.

genere colloquiorum, quibus ejusdem integritas, castitasque capere nonnihil detrimenti posset, sed etiam cavisse, ne quod ab se mendacium diceretur, serant. His animi ornamentis studium adjunxit litterarum. Quo in genere adeo profecit, ut onus ipsi explicandæ in cœnobio Granatenfi Philosophiæ imponeretur. Igitur cum exercitatione virtutis, doctrinaque ita esset institutus, in Provinciam insularum Philippinarum cum aliis dominicanis, Doctoribus, quos *missionarios* dicimus, an. MDCCXXV. contendit. Ubi in eas insulas venit, haud diu post a Præfecto Provinciæ Dominicanorum missus in Sinam est an, ut conjectura assequi possumus, MDCCXXVII propterea quod idem, cum an. MDCCXLVII. de turbis in se, socios, christianosque omnes ab ethnicis concitatis commentarium scriberet, testatus sit, annum esse vigesimum, ex quo ipse in eam regionem pervenerat. In fungendo munere pleno laborum, variis ægrotationibus corporis occupatus, exagitatusque fuit: ac licet inde, cum designatus jam Martyr esset, argumentum duceret contemnendi sui, diceretque parum se adjumenti afferre suis sociis, ac fratribus potuisse, proptereaque rogare etiam atque etiam, sibi ut ignoscere ne gravarentur, quod adversa valetudine fere semper conflictatus esset; certa tamen res est, his tam gravibus incom-

commodis ignem caritatis, quo vehementer flagrabat, numquam deferbuisset. Nam is, quemadmodum viri graves memoria tradiderunt, apostolicis laboribus ita affici consueverat, ut nulla res esset, quæ ipsum deterrere ab iisdem obeundis posset. Immo vero uti laboribus solebat, ut suæ voluntati juvandi omnes, quibuscumque rebus poterat, satisfaceret. Interdum cum portas oppidorum, in quæ se noctu conferebat, clausas inveniret, viamque introeundi, administrandique sacra impeditam cerneret, ascendens in ea introducebatur, arrepto funiculo, quod ei e muro oppidani Christi sectatores demittebant. Quin etiam inclusus quandoque sacco, deferri sese uti vendibilem suam curabat, quoad ipsi in Christianorum ædes ingredi, suoque munere fungi licuisset. Demitti præterea sese aliquando in humidum putei fecit, quo in loco die ipso asseribus contestus, ut hostium impetum declinaret, mansit. Excedere item die quodam ex armario, in quod ipsum Christiani abdere cogitabant, atque in montem profugere, inque sepulcro, ut satellitum sese quærentium diligentiam eluderet, laterè coactus est. Ita sibi Seranus viam ad martyrium, quod deinceps subiturus erat, munivit.

VI. Joachimus Royus Hinojosæ Ter
velenfis Diœcesis oppido in Aragonia,
Joa.

De Joachimo
Reyo.

14 DE MARTYR. SINENS.

Joachimo Royo, & Mariana Peresia honestis parentibus ortus, & baptismi sacris V. nonas octobres an. MDCXCI. initiatus est. Vix annum tertium, ac decimum ætatis attigerat, cum animum ad studium latini sermonis appulit, testeque magistro, ipsis quatuor annis præclara indicia diligentiae, morumque innocentiae dedit. Profectus inde Valentiam, ut sese instituto devoveret Prædicatorum, cooptatus in ordinem est IX. kal. apriles anno MDCCIX. in Cœnobio, quod a columna *del Pilare* vocant. Sed cum is locus destinatus instituendis novitiis non esset, in alterum ejusdem urbis, quod prædicatorum dicitur, mores suos Ordini probaturus concessit. Anno autem ipso in ædibus novitiorum tanta sociorum, Patrumque voluntate, admirationeque versatus est, ut eum omnes unum maximi facerent, neque solum, quod sæpe usuenit, stato tempore profiteri eum nostrum institutum paterentur, sed etiam summopere vellent, quodque singulare fuit, in numerum alumnorum ejus Cœnobii, quod jure sanctorum seminarium appellare licet, referrent. Ac Præfectus quidem, qui ejus rei auctor fuerat, quasi divinaret, erit, inquit, is adolescens huic familiæ gemmarum tertum. Ubi Royus se Deo solemniter devovit VIII. kal. apriles an. MDCCX. promisitque operam se colendæ virtuti diligenter

ligenter daturum, tam magnos in eo genere progressus fecit, ut vir gravissimus, quo usus aliquando magistro fuerat, quique etiam num vivit, testetur, modestia eum singulari fuisse, nihilque se umquam in ejus vita animadvertisse, quod reprehendendum videretur. Jam usque autem ab eo tempore permotus misericordia in eos, qui durior fortuna conflictabantur, siquid fociis superfuisset ciborum, studiose colligendum putabat, ut egentibus distribueretur ab his, quibus id onus more, atque instituto majorum, Præfectus Cœnobio imposuisset. Quinetiam quum de iis interdum ex magistro intellexisset, qui in superstitione inanum deorum versabantur, tantum in eo continuo traducendorum ad christianam religionem ethnicorum studium existit, ut quamvis acerbæ esset ætate, conscribi se tamen, annumerarique voluerit his, qui brevi propagandæ religionis veræ causâ in Philippinas insulas navigare constituissent. Dumque opportunum tempus opperiretur, diuturnis precibus sese, severiorisque vitæ cultu ad præclarum munus recte obeundum comparavit. Postremo Gadibus XV. kal. octobr. an. MDCCXII. una cum fociis navim conscendit, cumque V. non. decembres ad portum veræ Crucis appulisset, Angelopolim profectus est, ubi eodem mense Hypodiaconus ordinatus fuit.

De-

16. DE MARTYR. SINENS.

Denique ad Philippinas pervenit, ibique cum haud longo tempore constitisset, ea-que brevi didicisset, quæ ad rem bene gerendam pertinerent, non enim illi opus diuturno tempore erat, qui tam vehementi propagandi Evangelii studio ducebatur, in Sinam est missus, etsi annos non amplius, quam tres ac viginti, natus esset. Ubere autem laborum fructus P. Joachimum Royum tulisse triginta trium annorum intervallo, quod in Sinensibus instituendis consumsit, multisque incommodis fuisse perfunctum, facile est existimare. Sed horum vix pauca in nostram notitiam venerunt. Hoc scimus: an. MDCCXIX. cum maxime in christianos ethnici furerent, Royum dies amplius septuaginta nullo certo loco consistentem, hac illac errare compulsus esse, ut hostium diligentiam, artesque deluderet, quin perfugia magnum homini solatium afferre possent. Nam quum in cubiculum quodpiam sese aliquando abdidisset, coactus triduo est ad id latus, ad quod se primum aptarat, manere, quin ei potestas situs corporis immutandi esset. Nec vero describere accurate possumus quibus ille angoribus, terroribus, incommodis sæpe alias cum in Fo-Kiena, tum in Kiang-sya, & Che-Kiangia Provinciis affectus fuerit (in his enim curam aliquando Christianorum, qui ad Philippi-

nen-

nenses Dominicanos pertinebant, gessit) fatis tamen id esse, quod hætenus est indicatum, putamus, ut, quamvis minus quam res ipsa postulat, aliquo tamen modo, qui amor Royi erga homines ceteros, quæque in adversis rebus æquo animo perferendis patientia fuerit, intelligatur.

VII. Johannes Alcoberus Granatæ VIII. kal. januar. an. MDCXCIV. Francisco Alcobero Belmonte in Aragoniæ, & Vincentia Figuerasii Ontanienti in Regno Valentia honesto loco ortis parentibus, natus est. Is cum tenera adhuc ætate esset, nondum enim sextum ac decimum annum attigerat, institutum Prædicatorum in Granatensi Sanctæ Crucis cœnobio amplexus est, in eoque VIII. kal. januar. an. MDCCX. more, atque instituto majorum, suam Deo obligavit fidem, promittens sese perpetuo statuta Ordinis servaturum. Post iis generibus studiorum, quibus informari, instituique nostri solent, annis octo diligentem operam navavit, quibus exactis, missus a Præfecto Provinciæ ad cœnobiū Sancti Dominici Lorcam fuit. Quo in loco, quum de rebus divinis, deque recte instituendis moribus orationes ad populum haberet, magno plausu auditus est, imprimis quod eorum more, quos *Missionarios* appellamus, diceret. Atque inva-

De Johanne
Alcobero.

18. DE MART YR. SINENS.

luit in cœnobio , de quo supra demonstratum est , fama , quæ ferret , Alcoborum , cum publice de religionis christianæ decretis , deque præceptis evangelicis ageret , instinctu quodam superiore ita fuisse commotum , ut suspirare ipse , lacrimari , gemere (quin coeptam orationem absolvere valeret) auditoresque id ipsum facere cogerentur . Jam usque autem ab eo temporis momento novos spiritus ad pie , sancteque vivendum sumsisse , seque majorem in modum collegisse , ut suæ saluti prospiceret , visus est , quoad divinæ voluntati obsequutus , an. MDCCXXV. una cum ceteris , qui propagandi Evangelii causa patriam deferere constituerant , in Provinciam est profectus Philippinarum . Tres ille annos cum in itinere , tum in iis addiscendis rebus consumpsit , quæ ad susceptum munus recte obeundum conferrent . Namque an. MDCCXXVIII. a Præfecto Provinciæ missus in Sinam est Evangelium promulgatum , Annis decem , & octo , quibus ille magna cum laude , antequam in carcerem conjiceretur , decreta religionis christianæ Sinenses docuit , multis laboribus , incommodisque perfunctus est . Cumque incensus esset incredibili studio juvandi , quibuscumque rebus valeret , eos , qui sua opera egabant ; accidissetque forte fortuna aliquando , ut idipsum sine magno periculo perficeret .

ficere nequiret, in fellam se, quæ feretri instar esset, immitti, deferrique a quatuor viris in locum, quem præstituisset, quasi adversa valetudine laboraret, fecit. Erat Alcoberus maxime corpulentus, tantumque ob angustias feretri detrimenti cepit, ut in ardentem febrim inciderit; sed paullo post voluntate Dei, cujus quidem causa nihil horum curabat, sanitatem, roburque, quo ante pollebat, corporis recuperavit. Anno MDCCXXIX. cum ethnici christianæ religioni bellum intulissent, postquam ille, ut fugeret, e muris desilire, inque vias sese incognitas dare coactus esset, uno uti perfugio cubiculi potuit, quod carcere ipso angustius erat, in quo clausus diebus novem supra quadraginta fuit, quin tussire, seseque movere auderet. Post ubi in eas ædes satellites invaserunt, compingi se ab christianis in reconditum ejusdem cubiculi locum sivit, qui locus adeo arctus erat, ut vix corpus hominis pingue caperet. Ut clausus ibidem est, cum respirare difficulter posset, tanto angore premi cœpit, ut membrorum motu privaretur, neque inde educi, nisi aliorum manibus tractus, posset. Sequuta febris mox est, quæ virum, qui nihil ante horas triginta gustarat, insigniter extenuavit. Nec vero hic finis fuit incommodorum, quod ipsi, hostibus, qui illum quærebant,

20 DE MARTYR. SINENS.

secundo ngrens domum, clam inde servi veste indutus excedere, seseque horas fere octo in loco ad exonerandum ventrem accommodato continere necesse fuerit, donec beneficio noctis egredi potuit, ut obviam periculis, & calamitatibus novis iret. His talibus, tantisque rebus gestis, quas magnam partem ignoramus, nobilis Christi miles illustris erat, quo tempore in carcerem est contrusus.

De Francisco
Diazio.

VIII. Franciscus Diazius, de quo postremo est loco dicendum, Ecijæ, quæ urbs est Provinciæ Baticæ, VI. nonas octobr. an. MDCCXIII. Johanne Diazio Fernandefio nobili viro in vico Dioceseos Burgi nato, & Isabella Maria Riosia Ecijensi, tenui fortuna parentibus ortus, operam primis rudimentis litterarum, quibus institui solent adolescentes, in ejus urbis cœnobio ad SS Pauli & Dominici, accuratam dedit. Quo ex tempore, quam esset modestus, taciturnus, demisso per virtutem animo, inque sacris conventibus, mysteriisque pœnitentiæ, eucharistiæque frequentandis diligens, ostendit. III. idus septembres anno MDCCXXX. singulari colendæ virtutis desiderio incensus, vestibus est indutus Dominicanorum, annoque post pridie idus septembres solemniter pollicitus Deo est, se dum vixisset, leges, atque iustituta Ordinis ob-

observaturum . Sed Deus ipse , qui
 diversas iis , quos elegerit , munit ad
 eamdem felicitatem consequendam vias ,
 quasi experiri cœpisset , quantum virtute
 novitius Prædicator posset , debilem ejus
 corporis temperationem , tenuemque
 valetudinem reddidit , permisitque , ut per-
 petuo epiphora oculorum conflaretur .
 Quæ res cum impediret , ne magnos pro-
 gressus in sublimioribus studiis litterarum
 faceret , tum spatium eidem dedit , ut ani-
 mum ad eam , quæ est de moribus , Theo-
 logiæ partem appelleret . Sed etsi hisce
 incommodis valetudinis premebatur , iis
 tamen virtutibus ornatus erat , quibus jam
 usque a primis ætatis annis præstitèrat ,
 quibusque addidit summum studium ser-
 vandi leges , atque instituta Prædicato-
 rum . Post cum ex historia de Provincia
 Philippinarum intellexisset , paravit sese
 diuturnis precibus , castigationeque cor-
 poris ad id munus , ad quod obeundum ad-
 lectum se divinitus esse cognorat , annoque
 MDCCXXXV. in eas insulas navigavit ,
 & quæ de ipso divina providentia decre-
 rat , fecit . Artibus variis , precibusque
 matris , atque sororum , quibus eum a
 suscepto consilio deterrere studebant , no-
 vus Jesu Christi miles constantissime sem-
 per restitit , Deum , qui ipsum vocaret ,
 unam esse affirmans suæ sententiæ caus-
 sam , iisque tandem , quas plurimum di-

22 DE MARTYR. SINENS.

ligebat, rogatis, ut apud se mortuum, ipsum esse statuerent, neque vero illi solum, sed etiam amicis, sociisque Prædicatoribus valere iussis, discessit. Sed Deus, qui ei jam usque a teneris annis voluntatem amittendæ pro religione tuenda vitæ indiderat, spiritus quoque adjunxerat, quibus obstacula superaret, quæ ex infirma corporis valetudine, amoreque in matrem, consanguineosque ceteros proficiscebantur. Post interitum viri, cum Ecijæ fama de ipsius martyrio percrebuiisset, intellectum primum ex patre, qui etiam nunc vita fruitur, est, quibus ei divina misericordia modis, auxiliisque præverterit. Namque ut certior est factus a Præfecto cœnobio senex, quam gnatus gloriam consequutus esset, eamque ob rem gratias Deo, quas potuit, maximas egit, contineri non potuit, quin diceret: adolescentem Diazium, cum annos natus duodecim esset, rogatum a parentibus fuisse, ut in patriam, reversus *beneficio ecclesiastico*, sic enim dicimus, quod ad se majorum statuto pertineret, undeque plurimum lucri posset capere, potiretur. Hortanti autem sæpe, ac multum patri, sic denique juvenem respondisse: „ Desine me rogare, mi „ pater. Non enim opes, resque eas, „ quæ pereant, volo, atque expeto, sed „ Deo in Ordine Dominicanorum servi- „ re,

„ re & cupio , & vero ei , cum per æta-
 „ tem licuerit , nomen dabo . Post Præ-
 „ dicatoribus , qui primi in insulas Phi-
 „ lippinas Evangelii promulgandi causa
 „ navigare decreverint , me socium addam ,
 „ inque eas regiones contendens , sangui-
 „ nem pro Christo Salvatore fundam , .
 Quid rerum in Sina gesserit , quosque la-
 bores pertulerit , ut suo munere satisfacere-
 ret , ignotum hactenus nobis est . Id unum
 ab Serrano accepimus , octo ipsos annos
 eum magna cum sui gloria , antequam ve-
 niret in hostium potestatem , laborasse , ut
 saluti Sinensibus esse posset . Quare cre-
 dibile est , gratissimas Deo ejus vigilias ,
 curasque fuisse , qui summa sua voluntate ,
 atque præsidio fecit , ut quem desiderio
 ad martyrium præparaverat , is tam feli-
 cem exitum haberet .

IX. Tempestatis , quæ coorta in chri-
 stianos est , ac Sinæ fortissimos religionis
 christianæ propagatores ademit , cælo-
 que , quod pie credimus , reddidit , non
 alia , quam invidia ethnici mali , omni-
 busque invisi hominis , causa fuit , qui
 Mo-yangi natus , Yin-ku ab incolis ap-
 pellabatur . Is cum sese in Prætoris ami-
 citiam , familiaritatemque insinuasset , ab
 eoque , quacumque de re ageretur , ad con-
 silium adhiberi consuevisset , usus hac
 tanta consuetudine est , ut , quæ molitus
 adversus Christianos fuisset , perficeret .

Initium tur-
 barum adver-
 sus Christia-
 nos Fo-Kie-
 nse Provin-
 ciæ .

24 DE MARTYR SINENS.

Itaque Prætozem non ſolum eorum , qui Chriſtum colerent , ſed etiam Europæorum , qui in Sinam dilatandæ religionis cauſſa veniſſent , ac mulierum , quæ cooptatæ fuiſſent in Ordinem Sancti Domini tertium , adiunq̃ue , in quibus degerent , certiozem fecit . Atq̃ue hanc unam laborum , incommodorumq̃ue fuiſſe cauſſam , quæ Chriſtiani Sinenſes perpeſſi his annis paucis fuerunt , non ex commentariis modo , quos Epiſcopus Tipaſitanus , quem nos imprimis auctorem ſequimur , cum anguſtiis carcerum tene-
retur , ſcripſit , ſed ex epiſtolis etiam cognoscitur virorum Eccleſiaſticorum , qui cum diverſam inſtitutionem vitæ , diverſoſq̃ue Ordines profiterentur , tum ſocii laborum , calamitatumq̃ue fuerunt . Anno MDCCXLVI. initio aprilis menſis , Præfectus Fo-ningæ urbi de granariis publicis cogniturus Fo-ganum venit . Prætor , de quo ſupra demonſtratum eſt , natum ſe opportunitatem chriſtianæ religionis delendæ ratus , quæ ab ſclerato Yin-kuo didicerat , explicavit . Eſi Præfectus nullum tunc in Chriſtianos odii , iræve indicium dederat , tamen ubi Fo-ningam revertit , litteras ad Fo kienum Pro-Regem miſit , quibus vehementes , gravesq̃ue in Sinenſes , Europæoſq̃ue chriſtianos accuſationes continebantur . Cheu-Hio-Kienus , id namq̃ue erat Pro Regi
no-

nomen, vir christianæ legi infestus, atque inimicus, qui nihil eorum prætermisit, quæ impellere Imperatorem ad eandem tollendam possent, accepta libenter accusatione, continuo Hoang-Chung-Yeo Prætorianorum tribuno iussit, ut cum manu militum, quos usui esse putaret, Fo-ganum Europæos christianos, virginesque cooptatas in ordinem tertium, Dominicanorum comprehensurus proficisceretur. Tribunus vir insigni crudelitate, hora post meridiem VII. kal. julias Fo-ganum pervenit, horisque duabus post, centum militum *Mandarinis* (est id apud Sinenses Magistratum nomen) Fo-ganensibus, aliisque attribuit, qui Mo yangum, quod oppidum millia passuum novem Fo-gano distat, conducerent: ipse interea cum militibus item, centum in Koan pum suburbium, ut Chin-Josephi optimi viri ædes improvise adoriretur, contendit, quibus in ædibus reconditum facellum nostrorum Sacerdotum erat, in quo caute imprimis christiani, ut sacris interessent, veniam peterent, eamque sancte, quæ erga Deum esset, pietatem colerent, congregabantur. Sed quoniam ante dies quinque PP. Serranus, & Diazius Ki-tungum abierant, nostrorum ibi neminem offendit, quare diripi domum, ac libros, sacramque supellectilem, & quidquid rerum inventum esset,

26 DE MARTYR. SINENS.

set, alio asportari, ac Chin Theresiam-
Te-virginem, quæ iisdem in ædibus de-
gebat, vicinamque Chin Rosam Kuey,
& Claram Josephi christiani uxorem,
hujusque adolescentulam filiam Agnetem
in carcerem duci imperavit. His rebus
gestis, e vestigio Ki-tungum, quod mil-
lia passuum tria Fo-gano abest, Serra-
num, Diaziumque oppressurus, discessit.

PP. Serranus,
& Diazius de
militum ad-
ventu certio-
res sunt. Et-
hnici Sinen-
ses Christia-
nos aggredi-
untur, mul-
taque in eos
exempla se-
vitæ edunt.

X. Jam ante horæ quadrantem a Ca-
rolo viro quodam christiano de adventu
militum intellexerant, satisque spatii na-
cti fuerant, ut commodè sese sub cubiculi
tabulatum reconditum in locum abde-
rent. Ubi tribunus ad ædes venit, fores
effringi, sediliaque muralia dirui, ac dolia,
capsasque perrumpi iussit, ut latebras in-
veniret Dominicanorum, quorum causa
iter susceperat. Sed Deus a quo ita sunt
definita tempora, ut præverti, accelera-
rique hominum scelere non possint, etsi
milites quater per tabulatum, quod mini-
stros Servatoris Christi occultabat, inam-
bulassent, noluit, ut latentes detegerent.
Quare furentes domum diripuerunt, ac
Rosam Chingiam virginem, quæ iisdem
in ædibus habitabat, atque honestam, il-
lustrique loco natam viduam Mariam-
Kyam, cujus illæ propriæ ædes erant,
secum abduxerunt. Quo tempore Jacobus
Nienus Mariæ, de qua modo demonstra-
tum est, filius, quasi prodigio quodam
ser-

servatus, sese furori militum subduxit. Finem injuriis nox attulit, paucisque post horis datum Serrano, Diazi-que spatium in proximas Francisci Lani viri christiani ædes migrandi fuit, quibus in ædibus ad eum usque diem latuerunt, quo venerunt in hostium potestatem.

XI. Jam inde ab ea nocte crudelissime in christianos sæviri coeptum. Tribunus Prætorianorum, qui Europæos invenire cuperet, mulieres, quas supra captas a militibus fuisse dictum est, excepta Agnete, tormento manuum cruciari, ut locum manifestarent, in quem illi profugissent, jussit. Cumque vestes, quæ adhiberi in re divina faciunda a christianis solent, in eorum domibus repertæ indicio satis magno essent, cognosse ipsas, ubinam Christi Sacerdotes degerent; hoc interrogantibus respondebant: fugisse Europæos certo se scire; quo autem fugissent, nescire. Cumque ex Agnete de rebus iisdem quæssissent, Europæos, illa, quinto jam die Ki-tungum abiisse; utque nemini damnum inferret, rogata, ecquis vestes eorum, ac vasa sacra detulisset, juvenem raso capite, bajulum, cujus ipsa nomen ignoraret, dixit. Hoc responso accepto, missi continuo milites fuerunt, qui eum quærent. Hi primum omnium, in quem Ki-tungi inciderant raso capite juvenem, comprehendunt, & quamquam

Ethnici in Christianos Ki-tungenses sæviunt, tormentoque talorum juvenem Idolorum cultorem excruciant, quasi Christianis partibus studeret.

esset

28 DE MARTYR. SINENS.

esset imbutus superstitione deorum, eisque, id quod res erat, nihil se de Europæis nosse confirmaret; tamen tormentis ad talos pedum adhibitis, victum dolore, cum sustinere diutius non posset, factum ab se, quod numquam fecerat, fuisse confiteri cogunt, ac Fo-cheum, quasi reus esset, in carcerem abducunt.

Vuang-Petrus-On, qui Mo-yangum, nūciatū Christianis militum adventum, contenderat, ab Ethnicis capitur, & cruciatur.

XII. Dum hæc Ki-tungi geruntur, ac de Christianis quæstio crudelissime habetur, milites, quos Mandarinis Fo-ganensibus attributos fuisse diximus, eodem die improvise Mo-yangum perveniunt. Nam Vuang-Petrus-On Christianus, qui ante, quæ parabantur, animadverterat, & una cum Lieu Francisco Xuno Fo-ganum, nostros malorum, quæ impenderent, certiores facturus, discesserat; cum medium iter emensus esset, una cum socio a militibus oppressus, Fo-ganumque in carcerem adductus fuerat. Is idem, sociusque, quum vim cruciatus ferre nequiverissent, confirmarant se quidem Fo-gano profectos iter Mo-yangum instituisse, christianis, quod imminebat, periculum nuntiaturus.

Milites in ædes Margentii Christi irrum-punt, Episcopumque San-sium quærant; ac Margentii, ejus-

XIII. Cum milites ingressi Mo-yangum fuissent, in Mien Johannem adolescentem, quem Christianis partibus studere ignorabant, inciderunt, cumque ei imperavissent, ut sibi Lang Kuoni, hoc est Margentii ædes, in quas Sansius Episcopus

scopus perfugerat, commonitraret, ille, ut eos tantisper detineret, Episcopoque spatium evadendi daret, eosdem in alterius cujusdam christiani domum, quæ inde aliquanto aberat, deduxit. Post in ædes Margentii venerunt, in eisque neminem offenderunt Europæorum, propterea quod domi essent Margentio duæ, atque ille quidem in vetere, in nova vero Episcopus degebat. Dum eum milites, delusi, ubi non erat, quæritabant, surgere Episcopus e lecto, ac transilire horti murum, inque ædes Mieu Josephi profugere potuit. Abeundum jam inde milites putabant, quod frustra ab se laboratum vidissent, cum nunciatum eis, ubi ad fores accesserunt, ab ethnico quodam est, Europæum, cujus causa illuc venissent, non in vetere, sed in nova Margentii domo agere. Quod ubi intellexerunt, in novas ædes statim irrupere, rebusque omnibus, in quas forte fortuna incidissent, everfis, atque perruptis, vestes sacras, reliquamque Episcopi supellectilem invenerunt, & calorem, quem experti, tangendo lectulum, fuerant, satis magno esse argumento putarunt, ut illinc paullo ante hominem recessisse statuerent. His indiciis tam clavis adducti, Margentium, ejusque uxorem, virginesque præterea duas, Kuo-Therefiam-Chun singulari virtute feminam, quæ præfecta mul-

que uxorem
tormētis cre-
diant ut co-
gnoscere ubi-
nam Episco-
pus degat,
possint.

lieribus erat , quæ tertium Ordinem, S. Dominici profitebantur, hujusque fratris filiam Kuo-Luciam-Hieu tormentis subjiciunt , sed nihil ex iis rerum, de quibus percuntantur, extorquere possunt; quod interrogantibus perpetuo, ab omnibus responderetur , profugisse Episcopum, neque sibi esse, quo profugerit, exploratum . Interea Prætor , ne opportunitas christianis latebras quærendi daretur, militibus imperavit, ut Kan-Kia-panum, quod est oppidum in adversa fluminis ripa, haud longe a Mo-yango situm, proficiscerentur, Europæumque, qui ibidem versaretur, caperent .

Johannes Alcoberus captus, Fo-ganque a militibus ductus, de sua patria, deque rebus ab se gestis interrogatur.

XIV. Erat is Europæus P. Johannes Alcoberus, quem hospitio Vuang-Thaddæus-Go-Chin christianus receperat. Ac primus quidem ille Sacerdotum Dominicanorum, qui in hostium potestatem veniret, fuit : quæ res, ut idem ad Serranum scripsit, sic evenit. VII. kal. julias media fere nocte, milites Mo-yango profecti, ædes, in quibus ille diversabatur, adoriuntur. Alcoberus, audito strepitu, e lecto festinanter evadit, iisdemque in vestibulis, quibus indutus cubitum iverat, uti fuga salutis suæ prospiciat, portam exiguam ædium petit, sed hanc a militibus occupatam cernens, retrocedere cogitur. Vix passus quinque processerat, cum cespitans concidit, extemploque in
cum

eum liſtores tanta vi, quantam exiſtimare quiſque facile poterit, irruerunt; adeout coxendicis læſæ dolore aliquamdiu premeretur. Loro deinde collum arte ligarunt, hominique barbam vellent, magno clamore, ac ſtrepitu eundem aliquot paſſus extra ædes trahunt. Interea Mandarinum ad ripam amnis, qui non longe ab Mo-yango fluit, milites præſtolabantur, quos ubi accedere viderunt, animadvertitque Mo-yangeniſ Prætor adeo indigne tractatum Alcoberum, eum ut ſolverent, propterea quod nihil mali adiniſſet, præcepit. Poſtmodum cohors in ædes irruit, unde Sanſius paullo ante profugerat, ibique VI. kal. julias manſit. Prima enim luce Fo-ganum omnes reverterunt, abduſtis una cum Alcobero chriſtianis, quos captos fuiſſe diximus, & Ambroſio Hy-jino, adoleſcentuloque illo, qui milites, ut ſupra eſt demonſtratum, deluſerat. Sequenti deinde ſunt, qui Episcopum ſupelleſtilem deferabant, ex qua eburneam imaginem Chriſti Servatoris cruci affixi miles detraxerat, detectamque geſtabat. Hoc vexillo, quod illi magno in itinere ſolatio fuit, quaſi triumphans Jeſu Chriſti miniſter ſub meridiem ingreſſus Fo-ganum eſt, quo tanta hominum multitudo ex oppido, viciniſque locis Alcoberum expectatura convenerat, ut eſſent, qui dicerent, ſi Fo-ganum Impe-

perator venisset, majorem fuisse minime futuram. Atque ille primum ad Prætozem, ut audiretur, adductus, ab eoque cito dimissus, ad Præfectum urbi Mandarinum perducitur; cui roganti, cujas ipse? quot annos natus? quod eidem nomen esset? cur, quoque ex tempore in Sinam venisset? quot demum Europæi eodem in Imperio versarentur? respondet: esse Europæum se, annos natum LII., Fy ab Sinen-sibus appellari. Venisse ante annos XVIII. promulgatum divinam legem, Europæorumque se unum, alterum Sansium Episcopum esse, qui iisdem in locis degerent. Solum vero Præsulem Sansium memoravit, quod hujus esset ad judices delatum nomen. Post, quum nox instaret, apud Mandarinum oppidi, legatosque duos, quos Pro Rex capiendorum Sacerdotum, Dominicanorum causa miserat, quæstio instituitur. Adhibitis interrogationibus, responsisque, de quibus est supra demonstratum, quæsitam ex Alcobero est, quot essent in Provincia Christiani, quot mulieres, quæ tertium S. Dominici institutum profiterentur? ubinam Sansius ageret? An una ipse, & Episcopus vivere consueissent? Quid longo eum ante tempore non vidisset? Ad hæc Alcoberus quadringentos circiter christianos in Provincia esse respondet: mulieres, quæ tertium Ordinem Prædicatorum profiteantur.

fiteantur, octo, vel decem, easque anus. Scire se Mo yangi Sansium agere, quibus autem in ædibus agat, nescire. Commune sibi, præfulique Sansio domicilium non esse, annosque jam præterisse ferme duos, quo ex tempore illum minime vidisset. Atque is exitus prioris quæstionis fuit. Postero die, qui dies V kal julias fuit, in iudicium rursus Alcoberus adducitur. Quo in loco cum supellectilem Episcopi Sansii, vestesque sacras, inque iudicum mensa eburneam cruci affixi Servatoris Christi imaginem collocatam, omnibus patere vidisset, datam sibi magna cum religionis veræ laude esse intellexit explicandi ethnicis, quæ sit Virgo Servatoris Mater, utque divinum Verbum humanam sibi naturam conjunxerit, opportunitatem. Interrogatus deinde, ecquid litteræ in membranis, ex quibus signa plumbea penderent, inque chartis scriptæ significarent, numque ad incitandum ad defectionem populum pertinerent? respondit: litteras, quæ scriptæ in membranis essent, dari cuique in Europa solere, ut omnes in tam distantibus regnis, quis sit ipse, intelligant; neque his concitari quemquam ad defectionem posse. Reliquas, quæ chartis continerentur, epistolas esse ab amicis ex Europa ad Sansium in Sinam missas, demta illa, quæ sinice perscripta erat, cujus se gentis litterarum

notas ignorare dixit. Sequutæ mox interrogaciones de oleo sancto, de ornamentis altarium, de mitris fuerunt; quibus est ab Alcobero ita, ut par esse videbatur, perspicue, atque graviter satisfactum. Major fuit de magnis, parvisque particulis azymi panis, quas *hostias* dicimus, disquisitionis, de quibus post; quam iniquam animo ethnici illi concepissent opinionem, videbimus. Igitur cum quælitum ex viro forti, constantique esset, quomobrem hostiæ adhiberentur, respondit: in his corpus, sanguinemque Jesu Christi, cum res divina fieret, consecrari, ac magnas ab Sacerdotibus, parvas ab christianis ceteris sumi consuevisse. Quæsitum præterea ex eo est, quibus ex rebus idem panis conficeretur: utque Alcoberus ex farina, & aqua dixit, iudices, qui interrogando implicare hominem studebant, panem, qui ex farina, & aqua, neque ulla ex re alia constaret, tam esse candidum posse negaverunt. Ille cum fortis in sententia maneret, ostendisse jam se, quibus ex rebus fieret panis, qui in sacrificio adhibetur, dixit. Id, si iudices, ut quidem aiebant, non crederent, afferri illuc farinam, aquam, ignem, ac ferreum instrumentum juberent. Se namque, iisdem inspectantibus, re ipsa, quod verbis dixisset, confirmaturum. Post ubi actum de codicibus, qui-

quibus doctrina, legesque christianæ continentur, de typographis, deque glutinatoribus, ornatoribusque librorum fuit, ac percuntantibus Alcoberus & vere, & graviter satisfecit; tum auri cupidi iudices rogarunt, quidquam ne pecuniæ sinenses christiani, ut libris iisdem potirentur, darent. Denique cum respondisset, distribui sinensibus gratis libros, quod hoc consilio eosdem europæi christiani pretio mercarentur; sciscitanti ex eo sunt, quæ tandem divinæ legis præcepta essent. Cumque ille decem numerari dixisset, statim, ut ea scriberet, imperarunt: confirmantique se sinice scribere nescire, responderunt, Kuo-Ambrosium Hy-inum præsto esse, huncque jam, quæ ipse vellet, scripturum. Premebatur acerbissimo dolore Ambrosius, nam ejus excrucianti lictores finem paullo ante fecerant: ac humi adhuc prostratus, jacensque præcepta divina, Alcobero dictante, scripsit. Ea noster, ubi scripta fuerunt, accepit, ac prætori dedit. His lectis, prætor, mandarinique omnes tacuerunt.

XV. Cum hæc Fo-gani adversus Alcoberum ab iudicibus gererentur, sævire milites furoris ethnicorum administri in vicinis oppidis, locisque pergebant. Christianorum, qui quæri sese ad supplicia intellexerant, pars, subductis suis, ad montes profugerant, pars sese in do-

Ethnici Christianorum Mo-
yan-gensium, & Ki-rungë-
tium domos diripiunt, eo-
rumque alios
quos tormen-
tis excruciat.

36 DE MARTYR. SINENS.

mos ethnicorum, quorum erant animi ad misericordiam propensi, abdiderunt. *Æ-*des christianorum cum aliis in locis, tum *Mo- yangi* imprimis, & *Ki tungi* populationi patebant, augebaturque numerus latronum, qui esse se milites, lictoresque jactabant, accedebatque damnis, quæ ex avaritia proficiscerentur, timor, quem libido militum procacissimorum honestis mulieribus afferebat. Atque hi quidem mulieres, virginesque in ædibus qualque suis omnibus generibus tormentorum, haud secus, atque judices facerent, miserandum in modum excruciabant, adeout aliquarum digiti distracti, fractique essent, propterea quod ter, quaterve in quæstione id tormenti genus pertulissent.

Serranus, & Diazus furorem hostium declinaturi in angustum se locum abdūt.

XVI. Interea Serranus, atque Diazus, qui *Ki tungi* in ædibus *Franciscilani* latebant VI ac V. kal. julias, cum quæri ab hostibus summo se studio, diligentiaque intellexissent, claudi sese in suprema parte ædium intra muros exiguos, debilesque duos curarunt, quorum alter, ne suspicioni locus daretur, saccis aliquot *oryza* plenis contextus fuit. Cum in eo tam angusto loco essent, diligentia hostium, ærumnarumque, quas christiani patiebantur, certiores fiebant, quibus ita afficiebantur, ut misericordia permoti, mandarinis se ipsos prodere cogitarint. Sed ubi animadverterunt, permitti se, sua-

ſuaque omnia divinæ providentiæ oportere, expectandum putarunt, quoad ipſa quid factum eſſet opportunum, ſignificafſet. Sed amor chriſtianorum erga Sacerdotes Dominicanos, ac pietas ferre non poterat, ut ii, quos Patres vocabant, in poteſtatem venirent ethnicorum. Itaque nocte, quæ diem eſt conſecuta V. kal. julias, eos in ædes ethnici cujuſdam ad montem contra Ki-tungum agentis, cuius erat ipſis perſpecta fides, ducere inſtituerunt.

XVII. Rebus omnibus comparatis, quæ ad proficiſcendum pertinerent, intellectum extemplo eſt, pulſari vehementer fores. Qui iſdem in ædibus habitabant, Serranum, atque Diazium monent, adeſſe milites, atque utrumque, quam celerrime poſſunt, occultant. Ipſi milites numero centum ingreſſi domum, rem nullam, quam non perfringerent, reliquerunt. Nihilo ſecius, cum ter ad eum locum prope acceſſiſſent, ubi Dominici latebant, deprehendere ipſos non potuerunt, fruſtraque tormentis adoleſcentulas quaſdam, & grandem natu Virginem ex tertio S. Dominici Ordine excruciarunt. Nam hæ fortiter cruciatus, quin Sacerdotes prodiderint, invicto animo pertulerunt. Jam milites inveniri Europæos poſſe diſſidentes, ac ſpe deſectos, laboris, quem inquirendo conſumiſſent,

A Præſecto
in quæſtione
exquiſitiſſimis
tormentis ex-
cruciantur,
poſtque in
carcerem ad-
ducti, in cu-
tenas conſi-
ciuntur.

tædere cœperat, Dominicanique e lateribus eisdem agentes, abesse illinc europæos, audiebant; cum proxime discessuris Sinensis quidam, cui nomen Nicolaus erat, qui a nostris sacris ad ethnicorum superstitionem transfugerat, supervenit, ac ne putarent, inquit, aves esse, volareque Europæos posse. Esse sibi exploratum illic eos intus agere. Itaque iterum quærerent. Hac audita oratione, milites cum exiguos quosque muros ædium deiecissent, in eum denique venerunt, quouterque Dominicanus Sacerdos tegebatur. Quos ubi viderunt, funem extemplo in Serrani collum injecere, & zona apprehensum tanta vi, tantoque impetu inde sustulerunt, ut ei spiritus præcluderetur. Diazius gravi catena constrictus, quod assultibus, ictibusque urgeri sese, hæreretque cerneret, ut se, ne caderet, sustinere posset, manum, cui inniteretur, in terram demisit; cumque pedem, ita ut hoc conanti natura accidere necesse est, movisset, tetigit forte fortuna infimi gradus mandarinum, quem decurionem dicere possumus; quam rem mandarinus adeo moleste, acerbeque tulit, ut apud tribunal Hocang-Chung-yensem gravissime conquereretur, puniri ob inanem injuriam Diazium faceret.

A militibus
comprehenti,
vincitque in

XVIII. Hora fere ante mediam noctem, Serranus, Diaziusque, cum salutem

tem

tem christianis, qui lacrymis, clamoribus, suspiriis suam vastitatem, solitudinemque testabantur, dixissent, alter fune, alter catena constrictus, Ki-tungo a militibus centum abducti magno armorum, gladio-
rum, laternarum, facumque apparatu, post horas duas Fo-ganum pervenerunt; statimque ad tribunal, de quo supra diximus, adducti sunt. Is cum ex utroque, quot annos natus esset, cur, quoque tempore in Sinam venisset, ac cetera, quæ post describentur, quæsisset, tum ad Diazium conversus rogavit, quam ob causam calce ausus mandarinum petere fuisset? Negavit ille quidquam ab se simile factum, aut sublatum pedem fuisse, ut aliquem læderet. Erat tribuno in animo virum aliquo genere tormenti excruciare: itaque captaturus occasionem, sciscitatus ex eo est, ubinam Europæus Pè (hoc enim vocabatur Episcopus Sansius nomine) degeret. Cum scire se Diazius negasset, ille iratus, torqueri cruciatu talorum (a) homi-

C 4

mi-

(a) Cum sæpe de cruciatu talorum, manuumque dicturi simus, ratio ipsa hortari videtur, ut, quemadmodum in commentariis quibusdam scriptum de Sinenfium rebus est, breviter, cujusmodi sit, explicemus. Ac cruciari quidem ad talos pedum apud Sineses reus consuevit instrumento, quod e tribus lignis, quæ sese mutuo decussant, conficitur, quorum sane lignorum medium fixum, immotumque est, reliqua circum illud volvuntur. In

hæc

40 DE MARTYR. SINENS.

minem imperavit, summaque crudelitate produci plus, quam ad horæ dimidium, quæstionem fecit. His confectis rebus, defessos fuga, metu, sollicitudine, ita nunc Sacerdotes, atque conviciis, verberibus, contumeliis, tormentis vexatos in carcerem adduxerunt, colloque injecta catena, pedes etiam eorum vinculis constrinxerunt, atque, ut ne fugerent, in pedicam conjecerunt, cui attollendæ vix satis quatuor esse homines viderentur. Quæ corporis collocatio etsi erat adeo molesta, ut ne oculis quidem sustineri posset, Dominicani tamen, quibus spiritus, viresque divinitus addebantur, reliquam noctem non patienter solum, quod ipsum magnum fuisset, sed etiam hilariter transegerunt, summamque lætitiā ceperunt, quod iis vinculis suis teneri cernerent, quibus constricti primi Sinarum martyris pedes fuissent.

Diazio iterum tormentis subicitur. Vi doloris captus, cum se brevi interitarum credat, ab Serrano se sic ut absol-

XIX. Postera nocte iterum sisti eos sibi tribunus imperat. Ac Diazio imprimis se iratum esse ostendit, propterea quod mandarinum, ut dicebatur, calce petiisset. Itaque novas viri iterum torquendi quæritabat opportunitates. Cumque

hæc pedes immitti reorum solent, quæ restibus plus, minusve, ut fuerit ab iudice imperatum, constricta, acerbissimum, ut suspicari quisque poterit, dolorem afferunt. Torqueri autem rei ad manus solent bacillis, qui digitis inserti, funibus deinde arctissime colligantur.

que ex eo percuntatus tribunus esset, notes ne in iis voluptatibus capiendis traderet, quas pudor nominare vetat; nonsterque respondisset, devotum esse Deo se, neque tam esse improbum, ut veneri indulgeret; tum iudex, quid istuc rei est, inquit, quod crumena inclusum gestas? Diazus nihil cunctatus, viri optimi vestium *reliquias* esse dixit. Erat ea tunicæ venerabilis viri Posadæ particula. Sed Sinensis iudex homo impudicis moribus, superstitiosum quidpiam, sumsit, esse, quod ad tegendas ejus nefarias libidines pertineret. Nam nisi confessus esset, sciret id causam, quare iterum tormentis subjiceretur, futurum. Negavit Diazus, negantemque dari in cruciatum tribunus iussit. Quod ut est continuo factum, tantum innocentissimo viro doloris attulit, cum afflicti adhuc eidem pedes ex quæstione, in quam abreptus fuerat nocte superiore, essent, ut sensu rerum privari videretur. His tot malis, tantoque angore oppressus, cum cito sese morituum putaret, petiit ab Serrano, ut sese supplicem mysterio pœnitentiæ expiare ne gravaretur. Ut Serranum *absolutionis*, quam dicimus, verba recitare tribunus vidit, ratus precibus eum vel tormenta ab socio, vel tam immanem dolorem avertere conari, alapas ei viginti bubalinis coriis triplicatis, quadruplicatisve infligi præcepit. Paulo post,

quam

uat, petit. Serrani verba sacramenti adhibentē alapis credi Tribunus jubet. Theresia Chun religionis causa cruciatur. Inque Mariam Hynobilem vi-duam Ethnici sæviunt.

42 DE MARTYR. SINENS.

quam Diazus expiatus *pœnitentiæ* sacris fuit, ita usu est sensuum destitutus, ut eum jam Serranus in cœlum migrasse, certaminum palmam adepturum, arbitraretur. Hora amplius cruciari hominem judex fecit, minatusque tormentum Serrano fuit, nisi, ubi esset Sansius, indicavisset. At is diu jam esse respondit, quod eum minime viderat. Se namque Foganî, Episcopum vero Mo-yangi perpetuo constituisse. His dictis, in Theresiam Chun, quam præfuisse mulieribus ex ordine S. Domini tertio demonstravimus, iram, crudelitatemque judex convertit, utque tormento cruciaretur, imperavit. Aderat tum Serranus. Audita judicis sententia, honesta, fortisque mulier, Deo gratias egit, itaque animum improbi, sævique hominis commovit, ut is lictores artius funes constringere juberet. Hoc statu cum esset, quæsitum ex ea est, ubinam Sansius ageret. Ad hæc invicto animo mulier, octavum jam esse diem respondit, ex quo ille discesserat, ignorareque se, quibus tunc in ædibus lateret. Eodem tempore Maria-Hy nobilis vidua in tormentis fuit, ut, quo loco Episcopum esse sciret, confiteretur. Cumque inventi essent, qui mentirentur, missum ab hæc ipsa christiana vidua ethnicum adolescentem, de quo supra diximus, Mo-yangum fuisse, ut supellectilem, quam ea servasset do-

domi, ad Episcopum deportaret, ita in-
miseram tribunus sæviundum putavit, ut
post immanes cruciatus duci eam Mo-yan-
gum jusserit, quo militibus indicaret
ædes, in quas sese Episcopus abdiderat.

XX. Cum iudex finem tam crudeli-
ter inquirendi fecisset, Diazium, & Ser-
ranum compediri, ac Theresiam, Ma-
riam viduam, feminasque christianas re-
liquas reduci in carcerem præcepit. III.
kal. julias milites, quod jussi fuerant no-
cte superiore, fecerunt. Namque Mo-yan-
gum afflictam tot cruciatibus viduam du-
xerunt, ut index illis Sansii latebrarum
esset. Igitur cum eam, qua in domo Eu-
ropæus versaretur, interrogarent, ipsa-
que circuitione uteretur orationis, & vel
in hanc, vel in aliam sese ut conferrent,
diceret, illi irati, propterea quod laten-
tem, quo mittebantur, detegere nequi-
rent, suum in miseram furorem verberib-
us, maledictis, verbisque obscœnis ex-
plebant. Id cum sæpe, ac multum eve-
nisset, facile sibi milites persuaferunt,
non esse mulieri locum, in quo Episcopus
degeret, exploratum, ejusque vexandæ
finem fecerunt, in eumque carcerem re-
duxerunt, quo reliquæ feminæ christia-
næ detinebantur. Adventabat interea
tempus, quo veniundum Episcopo in ho-
stium potestatem erat. Dici vix potest,
quot ille, quamque gravia incommoda a
die

Serranus, &
Diazium, fe-
minæque rur-
sum in carce-
res contrahū-
tur. Maria
Ky Moyan-
gum a mili-
tibus trans-
ducitur, ut,
quo loco sit
Sansius, indi-
cet. Indicare
recusans ma-
ledictis pro-
fiscinditur. Sā-
sius in ethni-
corum pote-
statem cadit;
atque ad iri-
bunum addu-
ctus de rebus
ab se gestis
interrogatur.

44 DE MARTYR. SINENS.

die VII. kal. ad prid. kal julias perpes-
sus fuerit, quo die in manus incidit ethni-
corum. Annum tum sextum, ac sexage-
simum agebat, herniaque jam diuturna,
& vomitione sanguinis laborabat, surif-
que adeo turgidis, lividisque erat, ut il-
lius, qui ipsum aspexissent, misererentur.
Accedebant inedia, vigiliæque; nam ante
dies quinque neque cibi quidquam cape-
re, neque somni potuerat, propterea quod
domum sæpe mutare coactus esset. Chri-
stiani hostili militum furore perterrefacti,
suum denique pastorem deseruerunt, eo-
que in loco sub arboribus reliquerunt, qua
venientibus aditus Mo-yangum patet.
Prid. kal julias, cum nihil de magnitu-
dine, fortitudineque animi remisisset,
quamquam ab suis derelictum se, ac viri-
bus corporis destitutum videbat, ut mala
ab christianis, quæ propter improbita-
tem hostium impendebant, averteret, il-
lustreque virtutis, ac fortitudinis exem-
plum gregi suo daret, quem perterritum
esse intelligebat, primos, qui illinc for-
te fortuna transierunt, ethnicos rogavit,
ut sese ad milites ducerent, aut illis ubi-
nam degeret nunciarent, se namque eos,
dum veniant, expectaturum. Id ut est
ab lictoribus intellectum, eo se statim
ferunt, captoque Episcopo, Fo-ganum
proficiscuntur. Hora jam post meridiem
quarta, ac dimidia in oppidum pervene-
runt,

runt, statinque Præfulem innocentissimum ad tribunum duxerunt, qui illum cupide præstolabatur. Is postquam ex Sansio de ætate, deque aliis rebus, ut est apud Sinenfes in usu, quæsiuit, percunctatus mox est, ubinam P Royus Dominicanus, & Antonius Conainus sacerdos natione Gallus, agerent. Episcopus nihil sibi esse de Royo compertum, Antonium vero aut Macaum, aut Cuchuenum abiisse, dixit. Quo tempore omnes recesserunt, solumque in Prætorio Episcopum reliquerunt. Ei, quum ibi in scamno, requietis causa, confedisset, inque unam arborem, quæ in atrio erat, oculos coniecisset, visum est, paullo ante quam advesperasceret, oblatum, quod cum ipse Royo, Serranoque secreto narrasset, tum ab hoc postremo, qui Episcopus perinde, ac martyr fuit, summa fide litterarum mandatum est monumentis.

XXI. Igitur videre sibi visus est summam arborem stellis confertam, quæ multo essent cælestibus lucidiores: peda præterea, quibus Episcopi utuntur, quæque e stellis pari splendore fulgentibus constarent, duo: aliquanto demum ab stellis intervallo feretrum. Substitit aliquamdiu oculos oblectans, captusque visi admiratione Sansius, tandemque surgens, ut intro, quo audiri posset, abiret; ubi se novos spiritus aspectu ostenti sumpturus, cum in

Visum Sansio offertur. In Prætorii atrio sedenti stellæ peda Episcopalia duo, ac feretrum appareat.

januæ limine esset, convertit, quidquid apparuerat stellarum, pedorum, feretrique, evanuisse animadvertit.

Sanctus in carcerē conjicitur. Ethnicus, ut Royum capiant, Ambrosii Hy-inum tormentis subiecit; isque victus mulieres, obtestatur, ut indicent, ubi nam sacerdos lateat. Mulieres se indicaturas negant. Comprehenditur Royus, de quo eo triplex questio habetur. Denique ethnici Lucā Hin-inum, & Royum varijs de rebus interrogant.

XXII. Introductus autem Antistes in conclave distinctum ab eo fuit, in quo Alcoberus manebat, ne qua eis inter sese communicandi potestas esset. Unus adhuc supererat Dominicanorum, qui nondum in hostium potestatem venisset. Is erat Royus. Quem ut inveniret, kalendis juliis tribunus Kuo-Ambrosium-Hy-inum tormentis tentari præcepit. Sperabat enim fore, ut ille, ubi Royus esset, confiteretur. Ambrosius, qui vim doloris perferre diutius nequibat, promisit se quæsiturum. Quare ipsum judex eodem die una cum Mandarinis Foganensis adjutore, militibus, lictoribusque Mo-yangum mittere decrevit, confidens fore, ut brevi in potestate hominem haberet. Agebat in aedibus Sinensis cujusdam, qui patruus Ambrosii erat, Royus, cumque eo cohors pervenisset, persuadere Kuo-Magdalena, quæ tertium S. Dominici ordinem profitebatur, sobrinæ suæ conatus Ambrosius est, ut, ubi Royus delitesceret, doceret, quod fieri non posse diceret, ut diutius celaretur. Magdalena etsi subiecta tormentis fuit, negavit tamen se, ut quæ fortior sobrino esset. quo in loco Sacerdos lateret, demonstraturam. Hujus sunt exemplum imitatae nurus, quæ iisdem in aedi-

ædibus degebant. Interea Royus, qui multis difficultatibus superatis, iisdem in ædibus latuerat, cum e spelunca, in quam se tandem abdiderat, intellexisset Mo-yangi milites manere, & sese nominatim quæri, considerassetque spem latendi nullam in posterum tempus futuram, VI. non. julias exeundum e latebris putavit, cumque e colle, qui prope ab oppido aberat, descenderet, in lictores incidit, qui illum continuo aggressi sunt, eique fustibus verbera minari cœperunt. Sed Royus eos, ne quidquam in se auderent, hortatus, actum se apud Pro-Regem reum esse affirmavit. Quæ res in causa fuit, cur abstinendum ab injuria, maleficioque esse arbitrarentur. Itaque collum homini fune ligarunt, eumque ad Mandarinum, Mo-yangum adduxerunt. A Mandarinis cum aliquot horis in ædibus Magdalenæ detentus fuisset, media fere nocte Mo-yango abductus, V. non. julias prima luce Fo-ganum pervenit. Post in judicium adductus, flexis genibus, horæ dimidio interrogantem Prætorem sustinuit, cumque Hoang Chung-Ye tribunus supervenisset, instituta rursus, productaque molestiæ plena quæstio ad horam est, quin ei facta aut surgendi, aut sedendi potestas esset. Duas illas priores tertia est consequuta apud Præfectum oppidi quæstio, qui, ut miti, lenique ingenio erat, nulla

in

in re sacerdoti molestus fuit, eaque solum ex eo est percunatus, quæ speciem quamdam, non vim iudicii præferrent. Paulo post, quum mandarini iidem tres in præfecti oppidi ædes convenissent, primumque omnium Ambrosium Hi-jinum ad se vocassent, ex quo in Kuo-Lucæ Kin jini domo Royum aliquamdiu constitisse intellexerunt; tum Lucam in iudicium adduci iusserunt, postque varias interrogationes (quæ ad celebritatem iudicii pertinebant, quasque Tipasitanus Præsul negat se, antequam de longa quæstione a Pro-Rege instituta sermo incidere, descripturum, ne eadem sæpe dicere cogatur) ex eo de usu sacrarum vestium, quæstiverunt. Interrogantibus cum perspicue, distincteque, ut par erat, Lucas satisfecisset, mandarini, qui præjudicatis opinionibus ducebantur, in alia quæstionum genera venerunt, exque Royo sunt percunati, quem usum, viresque theriacæ, cocolatæque esse iudicaret. His ille id, quod res erat, respondit. Necesse enim hæc item explicare fuit, propterea quod Sinenses, qui sibi sapientes esse videntur, aut crederent, aut sibi esse persuasum simularent, huiusmodi rebus vel fascinandorum hominum, vel capiendæ turpis cum feminis oblectationis, impediendorumque eorum, quæ inde oriuntur, quibusque mala cum mulieribus consue-

tudo

tudo detegi natura solet caussa Europæos uti consuevisse. Cum molesti, sævi, improbique Mandarinum finem quærendi fecissent, datum militibus in mandatis est, ut in carcerem, cujus angustiis Serranus, Diazusque detinebantur, Royum deducerent. Numero jam erant XXXIV., qui propter religionem custodiis asservabantur. Erant eo in numero mulieres, quæ, sejunctim a viris, in cubiculo sedi tribuni proximo clausæ detinebantur.

XXIII. Cum Dominicani, qui in Fo-Kiena provincia degebant, omnes in ethnicorum potestatem venissent; imperatum militibus III. non. julias a judicibus est, eos ut Fo-cheum cum aliis christianis quinque, illustrique femina Theresia Chun, de cujus virtute facta est supra commemoratio, ducerent. Quæ similitudo Fo-ganensium christianorum, qui gemitus, quam ingens animi dolor fuerit, cum abscedere eos, quos parentum habebant loco, intuerentur, quin se illos iterum visuros confiderent, describere prætermittimus, quod imminuere describendo rei magnitudinem nolimus. Christiani omnes collo, manibusque (dantis Episcopo Sansio, & Alcobero, quorum non sunt manicis ferreis constrictæ manus, ac primi quidem propter ætatem, alterius propter corporis ægritudinem) catenis ligati a militibus ducebantur, qui milites bini

Sacerdotes, Christianique ceteri, vincti Fo-cheum abducuntur, magnique itinere incommodis pressi, post habitam Fo-chei a Pro-Rege quæstionem, ad eorum judicium mittuntur.

50 DE MARTYR. SINENS.

lingulis custodiendis, torquendisque destinati erant. Dies amplius quinque in itinere consumserunt. Quod iter, cum ob vehementes æstus plenum molestiarum, esset, tum durius plane fuit propter victus tenuitatem, qui exigua oryzae coctæ portione continebatur, & propter quietem, quæ victis noctu negabatur. Namque ad palum, pilamve alligati, non alio lecto utebantur, quam satis humido solo storea contecto, qua in storea magnus numerus turpium bestiolarum nidos fecerat, quæ culicibus junctæ nullum eis requiescendi spatium relinquebant. In iis, qui humaniter nostros susceperint, duo Hing-Telo-yvenus, & Lin-Kiangus mandarini fuerunt, quorum sunt erga afflictos christianos officia a Tipasitano Episcopo posterorum memoriæ commendata. Sexta post meridiem hora VI. idus julias Fo-cheum Servatoris Christi famuli venerunt, horaque post in iudicium Pro-Regis jussu adducti sunt, qui cum ex eis plura ad fastidium usque pro iudiciorum consuetudine quæsisset, omnes ad iudicem reorum misit, qui eosdem in quatuor Metropoleos illius carceres distribui curaret.

Christianis in
carceres di-
stributis, de-
lecti manda-
rini, qui de
his cognos-

XXIV. Fo-cheum, five Fu-cheusum
urbs Fo-kienæ provinciæ princeps, ac
Pro-Regis sedes, multitudine civium fre-
quentissima est, suisque mœnibus duo
Heu-

Heu-Kuon-Hienum, & Min-Hienum, suburbia continet. Christiani, qui defessi ambulando erant, cum horis duabus ad fores judicis reorum expectavissent, tum ita in carceribus distributi sunt. Episcopus Sansius, Dominicus Vuen chieus, & Ambrosius Hy-inus in Min-Hienum; Serranus Episcopus Tipasitanorum, Margentius Langus, & Dominicus Chieus in Præfetti urbi; Alcoberus, & Diazus in judicis reorum, seu quæstoris provinciæ; Royus denique, Thaddæus Go chinus, & Iheresia Chuna in Heu Kuon-Hienos carceres contrusi sunt. In his tot doloribus, angoribusque, quos propter incommoda, & labores itineris, ac diuturnam quæstionem (horis enim quatuor coram Pro-Rege, flexis genibus interrogati fuerant) pertulerant: inque tanta rerum omnium inopia, cum catenis, manicisque ferreis, & squalore carceris, inter innumerabiles, maximeque molestas bestio-
 las, oppressi, ac pene confecti essent; Deus, cujus causa pugnabant, suos milites non deserebat, immo vero novos eisdem spiritus addebat, & placidiorem concedebat somnum, ut redintegratis viribus, rursus pro religione in certamen descendere, strenueque contigere valerent. Interea mandarinis Heu Kuon-Hienensi, Min-Hienensi, & Chang lo Pro-Rex negotium de causa christianorum cognoscen-

scant, & mitti
 de his rebus
 Amonio, & alii
 curant.

52 DE MARTYR. SINENS.

scendi dedit, a quibus ad d. XVII. kal. augusti, prima est quæstio instituta. Ac supervacaneum, plenumque fortasse molestiæ opus esset, quæ proposita, dictaque ultro citroque in quæstione quaque fuerunt, describere, quæ eodem fere omnia recidebant; quamobrem iis productis, in quibus est quidpiam singulare, cetera in id iudicium rejiciemus, in quo describenda omnia sunt quæ ab Serrano diligentissime litterarum mandata monumentis fuerunt.

Tribunus
militum ho-
mines chri-
stianos 14.
Fo cheum in
carceres du-
cit, idemque
ossa Ven. Ca-
pillæ super-
stitione du-
ctus, quod
urbi metuat,
extra mœnia
relinquit.

XXV. Eodem die Fo-cheum Hoang-Chung-ye tribunus militum, de quo supra demonstratum est, venit, hominesque secum quatuordecim in carceres contrudendos adduxit. In his Maria-Hya, mulieresque aliæ ex tertio S. Dominici instituto quatuor, Aloysia, Lucia, Johanna, & Rosa; ethnicus ille adolescens, quem errore decepti milites in catenas conjece-
rant, Agnesque puella fuerunt. Hanc tribu-
nus hospitio recepit, ut eam sibi beneficio devinciret, faterique cogeret, quæ ipse sibi falso ab sacerdotibus christianis flagitia perpetrari persuasisset. Idem, quum caput, duxque hostium esset, arcam, in qua ossa V. Francisci Capillæ Martyris asservabantur, asportari, extraque urbis mœnia collocari fecit, quod superstitione Sinensium teneretur, qui, si cadaver, os-
sæ cujuscumque in oppida importentur, infortunium oppidanos laturos, luemque
bre-

brevi futuram putant. Sed christiani diligenter de loco, in quo sunt eadem ossa condita, cognoverunt, ut, cum divini numinis beneficio restituta Ecclesiæ Sinarum pax fuerit, ea ipsa recuperare, & Manilam transferre possint.

XXVI. Atque hæc sane occasio fuerunt, quamobrem sacerdotes Europæi accusarentur. Namque a malevolis nuntiatus Mandarinis fuerat, esse ea quidem unius alicujus infantis ossa, quæ summa religione ab Europæis, veneficii, aliorumque nefariorum scelerum causa, assererentur. Ergo XI. kal. augusti Serranus, & Josephus Chung-Hoeyus, cujus ædes gratis, liberaliterque Serrano patuerant, in judicium adducti fuerunt, ut de iisdem ossibus interrogarentur. Uterque, id quod res erat, respondit: esse ea venerabilis viri Francisci Capillæ ossa, quem Capillam fuisse Fo-gani capitis condemnatum, cum Xun-Chy, ejus, qui nunc est, Imperatoris Kien-lungi proavus, apud Sinas imperium obtineret. Ad hæc Mandarinus, qui præjudicata opinione ducebatur, iratus, atque ægre ferens, Serranum intuens, abscede hinc cano capite serve, inquit, sunt enim hæc infantis ossa, quæ huc fascinandorum hominum causa attulisti. Negavit Serranus; atque id esse, quod paullo ante affirmarat, Fo-ganensibus notum dixit. Esse namque ossa

Ossa V. Capillæ ethnici infantis cuiuspiam esse, iisque christianos ad veneficia uri, comminiscuntur, eaque de re ex Serrano, & Josepho Chung-Hoeyo querunt.

54 DE MARTYR. SINENS.

illa viri cujusdam Europæi, cujus insignis erga Deum pietas fuisset, adeoque tam diligenter in Sina servari consuevisse, quam caput in ejus patria, quo asportatum jam inde a multo tempore fuerat, servabatur.

Item ex Sancio itemque ex Serrano, & Dominico Vuen-Chieo Malariniper- cuntantur vi- rosq; anat- omicæ artis peritos con- sultant. Ho- rum auctori- tate calum- nia depelli- tur. Manda- rini ad Pro- Regem tabu- las mittunt, quibus inno- centia chri- stianorū ma- nifestatur.

XXVII. His rebus gestis, Mandari- nus finem inquirendi fecit, seque jam di- xit de omnibus Pro Regem certiozem fa- cturum. VIII. idus augusti instituta rursus de ossibus quæstio est. Vocati in judicium Episcopus Sانسus, Serranus, & senex Dominicus Vuen-chieus, ita judicibus re- spondendo satisfecerunt, ut eos verita- tem fateri, nihilque de nostris suspicari cogerent. Nihil fecius id ut magis, ma- gisque constaret, gratumque Pro Regi fie- ret, datum a Mandarinis negotium quin- que, aut sex viris anatomicæ facultatis peritis fuit, ut de ossibus, quam diligen- tissime potuissent, cognoscerent. Hi, quum accurate, quod jussi fuerant, fecissent, communi sententia, esse ea viri, non in- fantis ossa dixerunt. Ea re judicata, re- ferri omnia in acta, ex quibus sacerdotum christianorum innocentia cognosceretur, Mandarinis curarunt; eademque post, ut fert consuetudo, Pro Regi exhibuerunt.

Pro Rex ju- dicibus amo- tis alios sub- stituit, quos faviores fu- turos arbitra-

XXVIII. Egerrime Pro Rex capita- lis nominis christiani inimicus, atque hostis tulit, cognosci exactis innocentiam eorum, integritatemque morum posse, quos

quos ipse reos esse gravissimorum criminum volebat. Quare Mandarinis, ut ne coeptam quæstionem habere pergerent, imperavit. Inde, ut ingenio indulgeret, e Mandarinis Provinciæ Chang-Pu-hienum, Kien-Hing-hienumque homines sævos, atque crudeles delegit, qui remgerent, hisque Yen-Ping-suæ urbi Præfectum adiutorem dedit. Inventa jam inter chirografa Sansii epistola erat, qua mulieres e tertio S. Dominici ordine, quæ Chang-cheu agebant, hominem hortatæ fuerant, ne in id oppidum se conferret, propterea quod magnus ibi licitorum numerus esset, a quibus captus certe, transductusque Macaum fuisset. Mandarinus Chang-loæ urbis, antequam actis suprema imposita manus esset, Episcopum ad se evocavit, ex eoque mulierum, quæ litteras misissent, nomina quæsit. Cum caute Sansius seminarum, patrisque earum nomina tacuisset (erat autem ipsarum pater Nien-Antonius, qui diu ante multas perpeffus pro religione christiana calamitates fuerat, de cujus virtutibus agemus alio loco opportune) Pro-Rex implacabili ira inflammatus, Antonium, uxoremque, aliosque christianos duos comprehendi iussit. Sed perpaucis post diebus his postremis christianis tribus abeundi potestatem dedit. Antonium retinuit. Hunc in carcere mensibus duobus asservari, colaphis-

tur. Mulierum, quæ Episcopum, sibi ut caveret, per litteras monuerat, parentes vexantur.

36 DE MARTYR. SINENS.

que triginta cædi fecit, cumque nihil in iudicio, quod reum hominem constitueret, reperisset, liberum domum mittere decrevit.

XXIX. Interea christiani reliqui pro sua caritate nihil prætermittebant, quin iis, qui squalore carceris opprimebantur, subsidia importarent. Erat Fo-chei christianus nomine Ly-Benedictus, cujus etsi modicæ fortunæ erant, domus tamen non sacerdotibus Europæis modo, qui apud eum sæpe diversabantur, sed etiam christianis Fo-ganensibus, & Chang-cheensibus universis patebat. Is una cum Ly Michaelē fratre in id diligenter incumbebat, ut carcere conclusis sociis religionis adesset, eosque, quibus rebus poterat, juvaret. Quamobrem Pro-Rex, qui exploratoribus constitutis, ne quid in carceres auxilii christianis supportaretur, cavebat; ubi Alcoberum, & Diazium pisciculis aliquot, ejusque generis fructibus, quos Sinica terra producit, donatos cognovit, continuo Ly-Benedictum, in quem ea suspicio cadebat, ad Præfecti urbi carceres abduci imperavit, ubi exemplo cum Alcobero conferretur. Sed cum uterque in eam responsionem conveniret, sibi alterum ignotum esse (quod plane ita sese habebat, neque enim umquam alter alterum viderat) Ly-Benedictus liber dimissus est. Ex Fo-ganensibus etiam christi-

Ly-Benedictus, christianique alii, quod vinetis opem intenderent, comprehensi in carceres, Ly-Benedictus ex-cepit, conficiuntur ac et hinc usque Vag-Meus eandem ob causam cip-ro ad collum dimittuntur, sed postea omnes dimittuntur.

christianis, quamvis perculsi omnes timore erant, tamen viri plus minus duodecim inventi sunt quos retinere non posset metus, quin Fo cheum contenderent, iisque auxilium ferrent, qui vinculis detinebantur. Ea res ut est Pro-Regi enunciata, hos item in carcerem contrudi iussit, eisque solum evadendi facultas fuit, qui sibi fuga salutem quæsierunt. Venerat una cum christianis ethnicus quidam Vuang-Meus appellatus, ut viduæ Mariæ Hy principi, ut dictum est, feminæ præsto esset. Is, ut erat in judiciis versatus, & prudens; exempla sibi quæstionum, quæ de christianis habitæ fuerant, reliquorumque chirurgographorum, quæ ad causam pertinebant, paraverat; sed cum iis rebus, ceterisque, quas habebat, omnibus inpotestatem satellitum, a quibus est interceptus, venit. Dies quindecim optimi, piique imprimis viri, Præfecti carceribus detenti, atque alii alapis, alii tormentis afflicti sunt. Ethnicus Vuang-Meus, non solum tormento excruciat, sed etiam virgis quadragies cæsus, & ad tres menses majori ad collum cippo, tum minori ad annum damnatus fuit. Qua lata sententia, omnes ad locū, unde profecti fuerant, reversi sunt. Ita omnibus subsidiis interclusi, maximis molestiis christiani afficiebantur, atque ii imprimis, qui in carceribus Min-Hieni, & Heu-Kuon-Hieni erant; nam quod nondum

capitis damnati essent, ne tenuem quidem oryzæ portionem, falis, lignorumve accipiebant, quæ conclusis in Præfecti urbi, judicisque reorum carceribus distribuebantur.

Vir Præfecti urbi familiaris episcopalis omniæ per contemptum irridens se induit, ac paulo post miserabile in modum interit.

XXX. Interea dum judices designati, qui de christianorum causa cognoscerent, expectabantur, res, libri, sacraque supellex, quæ inventa Foganii fuerant, in urbem quotidie inferebantur. Accidit autem, cum eæ res omnes coram Præfecto urbi in tabulas referrentur, ut unus aliquis ex ejus familiaribus, imposita sibi insula, indutusque chlamyde, quæ *pluviale* dicitur, cothurnisque episcopalibus Sansii calceatus, quos *sandalia* vocant, cum irrisione incederet. Sed ultus continuo Deus injuriam est. Vix enim exuerat ille se sacris vestibus, quum repente, ante omnium oculos phrenesi correptus est, cumque medici complures multam in restituenda viro valetudine operam consumfissent, post dies amplius sex, delirans, quin ars ei medicorum, qui ejus rei causa vocati fuerant, subsidio esse posset, animam misere efflavit.

Judices Serano, & Josepho calumniæ de usu episcopalis pedi opponunt, ac negantes cruciant, qui-

XXXI. X. kal. delecti sævi, crudelesque judices christianorum Fochœum pervernerunt. Josephus Chung-Hoeyus, & Seranus omnium primi adducti in judicium fuerunt, atque ex priore quidem de offibus venerabilis viri Capillæ, deque pedi epi-

episcopalis Sansii tubulis, seu cylindris, ^{bus Josephus} quæsierunt. Sed ut interrogationes toties ^{visus calum-} ab iniquis iudicibus de pedo episcopali re- ^{niam confir-} petitæ intelligi facile deinceps possint, animadvertendum est: Sansium, quo expeditior pro varietate locorum, ubi essent sacra celebranda, pedi usus foret, ita illud conficiendum curasse, ut quatuor cylindrulis contineretur instar cochleæ elaboratis, quo facile necti possent, intusque, ut fert consuetudo, ne pondus impediret, quo minus commode pedum gestaretur, cavis. Quos cylindrulos, seu tubulos ubi Sinenses viderunt, continuo calumniæ occasione arrepta, sive ignoratione rerum, sive improbitate id facerent, Europæos accusaverunt, quasi tubulis huiusmodi ad rem obscœnam, quam rem aperte dici prohibet pudor, abuterentur. Ejus criminationis quod nullum, præter suam ipsorum nequitiam, argumentum haberent, innumeris, & molestissimis quæstionibus, perpetuisque tormentis, quin sexui, ætative parcerent, extorquere confessionem ethnici nitebantur. Sed Josephus etsi utrique percuntationi vere, aperteque respondit; iudices tamen, qui obducere veritati tenebras studebant, torqueri eum ad talos præceperunt, tormentumque ad horam produxerunt. Ipse tormenti dolore victus, promissisque iudicum illectus, qui se torquendi finem facturos pollicebantur,

ini-

60 DE MARTYR. SINENS.

iniquam, turpemque delationem suo testimonio confirmavit. Post, quasi victoriam reportassent, iudices Serranum advocarunt, qui iisdem de rebus interrogatus, de omnibus ita, uti veritas, suaque integritas vitæ poscebat, demonstravit. Qua constantia iudices vehementer commoti, viginti ei alapas infligi iusserunt, tantoque impetu cæsus est, ut auditu ab sinistra aure læsus ad mortem remaneret. Inde vinculis, & calceis, calceolisque detractis, binisque scutellis juris phasolacei potis, quod jus ad egerendum, si quod, ne dolorem sentiret, forbuisset, medicamentum spectare arbitrantur, subijci tormento iusserunt. Verum, cum illius pedes jam in vinculum conjicerentur, veriti, ne, quod viribus corporis destitutus esset, doloris acerbitate interiret, differendum tormentum existimarunt. Interim Josephum eodem induxerunt, qui Serrano persuaderet, ut impudens mendacium diceret. Sed Christi Servatoris miles, de cujus fortitudine, nihil cruciatus imminuebant, ea, quam semper retinuit, lenitate, suavitateque oris, aperte imbecilli christiano coram iudicibus demonstravit, quam procul a veritate res abesset, cujus rei sacerdotes nostri accusabantur, seque propterea ad eam confirmandam adduci nulla ratione posse. Iudices, qui etsi convicti calumniæ erant,

erant, id tamen sibi persuaderi volebant, concilio dimisso, christianos ad carceres remiserunt.

XXXII. Quamquam tam erat magnus numerus christianorum, qui religionis causa carceribus detinebantur; nihilo secius ethnici, in iis præsertim locis, in quibus Europæi constiterant, ab inquisitionibus non cessabant. Itaque iis ipsis diebus ex oppidis Ki-tungo, & Mo-yango ducti Fo-cheum christiani adhuc quatuor fuerunt, Chin-Thomas Xan-ganus, Kuo-Lucas King-jinus, Kuo Petrus-Vejinus, Kuo Johannes-Hanus, quem tamen Mandarini, duobus illius fratribus retentis majoribus natu contenti, confestim liberum dimiserunt. Multa in carceribus incommoda christiani, multa in oppidis, agrisque perferebant, quæ tamen omnia singillatim persequi non licet; nam neque id fieri ab se potuisse, Serranus ipse testatus est.

Christiani quatuor ab ethnicis capti Fo cheu ducti, unoque dimisso, tres reliqui carceribus clauduntur.

XXXIII. Die V. Kal. Septembres Europæi sacerdotes quinque, & Sinenfes christiani decem in iudicium adducti sunt. Iudices cum de iis rebus quærendi finem fecissent, de quibus reos interrogare Sinenfes in iudicio consueverunt, quæstione de pedi tubulis, atque nefario usu, quem ipsi suspicabantur, renovata, percuntati ex Sancio fuerunt, quamobrem multis ex partibus, iisque cavis pedum constare voluif-

Sancius ab iudicibus de pedo interrogatur, atque alapis caeditur. Thadæus Go-chf-nus alaparum vi, ac dolore compulsus, de pedo falsa prædicat, eumque socii omnes, uno Dominico sene

excepto, me-
tu fracti imi-
tantur. Agnes
puella domi
dimititur.

luisse; qui cum, ut facile transferri pedum,
pondusque minui posset, respondisset, ala-
pis quindecim, propterea quod verum
dixisset, cæsus est. Decem item alapas
Thaddæo Go-chino impingi iudices im-
perarunt, quod turpes insufflationes, quas
ethnici a nostris fieri calumniabantur,
confirmare mendacio recusasset. Nihil
secius victus dolore cruciatus, vera ab
hostibus prædicari mentitus est. Hujus
socii cum parari tormenta vidissent, con-
tinuo perterrefacti, imitari viri exem-
plum, quam innocentes liberare a calum-
nia, maluerunt, Dominico Vuen Chieo
excepto, qui etsi annos natus septem ac
septuaginta, adeoque ætate provecta
esset, terreri tamen nulla re potuit, quo-
minus in fide, & veritate constantissime
perseveraret. Vocarunt etiam in iudicium
Agnetem adolescentulam, quam magnis
studiis, muneribus, atque officiis sibi ad-
jungere curaverant; a qua tamen, etsi
magna eam, supra quam credi potest, mo-
lestia affecissent, nihil extorquere, quod
optimis viris detrimento esset, potuerunt,
cum ipsa, nisi castos, illibatosque ritus,
quibus uti Ecclesia consuevit, rem nullam
adhiberi a nostris fateretur. Quamobrem
iudices, qui multis se rebus ab adolescen-
tula vinci viderent, continuo ut domum
remitteretur, jusserunt.

Thaddæus,
& Margen.

XXXIV. Interea quæstiones de chri-
stia-

ORDINIS PRÆDIC. 63

stianis numquam intermittebantur. III. kal. homines viginti, & octo, Europæi quinque, Sinenfes decem, ac septem, vidua Maria Hya, & mulieres Dominicanæ quinque adductæ in iudicium fuerunt. Cum sacerdotes Dominicani memoriam S. Rosæ Limanæ virginis eo die celebrari ab Ecclesia scirent, ei se, sociosque christianos, in prætorium mox ingressuri etiam, atque etiam commendarunt, ita ut ejus præsentem opem, velut est ab Serrano scriptum, sentirent. Introductus primum Lieu-Margentius, qui pridie ejus diei ter-ritus tormentorum metu, calumniam de turpi insufflatione comprobaverat, cum ex eo iudices de re eadem quæssissent, novo spiritu divinitus accepto, negavit vera esse, quæ dixerat. Iudices vehementer irati, quod ab eo contusam calumniam cernerent, tormento eum subjici jusserunt, ac quinque horarum spatio in eodem tormento tenuerunt, cui tamen constantia, spiritusque eo majores addebantur, quo fortius satellites funibus instrumentum constringere pergebant. Hunc secutus Thaddæus, tulisse Europæos calumniam dixit, quare satellites alapas ei quinque incusserunt, successitque Royus: Royique hospes Kuo-Lucas, atque huic perinde quinque, illi decem sunt alapæ inflictæ, quod fateri de hospitio renuissent. Interrogarunt deinceps Royum de

tius respiciunt, & calumniam iudicibus exprobrantes ex-cruciantur. Royus, ejusque hospes in eadem cruciatu veniunt. Iudices ex sacerdotibus, atque ex mulieribus multa de pedo percussit, tandem Dilectum torquent, Sanctum alapis addigunt.

ca-

64 DE MARTYR. SINENS.

capsula sacrorum oleorum, deque cocolatæ usu, de quibus ille rebus apposite, verique respondit. Iisdem de rebus ex Sancio etiam, & Serrano quæsitum est; quorum cum essent similia responsa, iudices versutas percuntationes intermiserunt. Tum advocato Alcobero, rursus de episcopali pedo quærere; de quo ille etsi veracissime, quem haberet usum, ostenderet, tamen vocare mulieres etiam, & superiores interrogationes repetere. Quæ christiani cujusdam, qui putabat hoc modo declinare eas cruciatum posse, consilio inductæ, ter a ministro sacrorum, dum baptisma celebraretur, sufflari solere responderunt; eaque responsione accepta, iniqui iudices, qui mysticas ejusmodi sufflationes pro sua nequitia, & improbitate interpretabantur, vehementer sunt gavis. His rebus dictis, Mandarinum, quod tempus jam prandii impenderet, intermissa quæstione, abierunt, christianis tamen in salutatorio cubili relictis, ibique ad duas post meridiem horas, nullo sumto cibo, expectantibus. Quo tempore, redintegrato iudicio, christiani plerique inducebantur, atque majorem partem alapis cadebantur. Post Diazium ad se adduci imperarunt, rati que hominis simplicitatem allici simulatione miserationis, & suavitatis posse; bonos viros Europæos esse affirmarunt, abesse ab eorum moribus frau-

fraudem, & quibus rebus sustentare vitam possint, habere. His, aliisque rebus in eandem sententiam dictis, pari lenitate de turpissimis insufflationibus exprimere conati, postremo, ni confiteretur, minitari homini tormenta cœperunt. Quorum ille contentionem, & studia, patefacta rei veritate, elusit: cumque id saltem ut fateretur, rogarent, Sansium nefariis ejusmodi cæremoniis delectari, eos modeste coarguit, quod, quum mendacio injuria Deo gravis irrogaretur, ipsum tamen mentiri præciperent. Quæ cum ille dixisset, confestim jure phaseolaceo potum in tormentum talare conjecerunt: & satellitibus funes constringentibus, unus ex his quidam, tubulo pedi accepto, virum percutiebat, ac fatere, ajebat, his vos tubulis ad inhonestas sufflationes uti consuesse. At Diazius, cujus erat major animus, quam ut compelli cruciatu, conviciove ad ignaviam posset, etsi pedibus erat afflicto, ossibusque confractis, perlato jam semel, & iterum Foganii tormento eodem, doloremque propterea ex eo, cum tertium jam torqueretur, maximum caperet: tanta constantia cruciatum, tanta animi æquabilitate, atque lætitia ferebat, ut vel sociis ipsis moveret admirationem. Dum is torquebatur, Mandarinum evocato Sansio, huic dicere, urgereque, ut, quoniam de sufflationibus impu-

E dicis

dicis faſſæ mulieres eſſent , ipſe quoque confiteretur . Quibus ille fidenter , ut ſumma erat animi præſentia , feminas ut accirent , dixit : namque ſi hæ coram, ejusmodi turpitudines confirmaveſſent , ipſum ſe cruciatibus ultro ſubjecturum . Igitur accerſitis feminis , Sanſius , tubulo pedi uno arrepto , ad Kuo-Thereſiam maximam Dominicanarum converſus : ego ne , inquit , ſeu tecum , ſeu aliis cum feminis unquam facinus tam indignum admifi , cujus me iudices accuſant ? ad hæc mulieres una voce omnes ; minime ſane , reſponderunt : Nam eſt id calumnia cõparatum mendacium . Nos quidem te , alioſque Patres ter , cum baptiſmum celebraretis , ſufflaſſe diximus : at ſufflari ſeu ab te , ſeu ab reliquis per hos tubulos in feminas , viroſve conſueſſe , nuſquam diximus . Hinc præſul ſanctiſſimus naſtus occaſionem , explicare iudicibus cœpit , quo ſpectarent eæ ſufflationes , quæ ab Sacerdotibus , dum quemquam chriſtianis ſacris initiant , fieri ſolerent . Sed ii tamen , ut qui non ad intelligendam quidẽ , ſed ad contemnendam , irridendamque veritatem veniſſent , Thereſiæ , ut in Episcopum ſufflaret , quo eum ipſi ritum cognoscerent , juſſerunt . Episcopus , qui id imperatum irridendorum ſacrorum cauſſa fuiſſe intelligebat , neque uſurpari per contemptum cæremonias ſanctiſſimas patiebatur , reſtitit : etenim non ad eum quidem , qui bapti-

pti-

ptizetur, sed ad ministrum mysticarum sufflationum hoc munus pertinere dixit. Ventum deinde a contumelia ad tormenta est, decretumque, ut alapis viginti cederetur, qui cæsus, atque ab iis, sentiret ne ex colaphis dolorem, interrogatus, cum affirmasset: quid ergo est, inquit, quod nihil quereris? His Sansius: quod Redemptoris, inquit, mei Jesu Christi cruciatus meminerim.

XXXV. Interea perturbati iudices Kuo-Thereſiam digitorum tormento subjecerant. Quem ob cruciatum, quod eum Fogani antea bis magni hæc animi femina passa fuisset, contortisque jam supra modum manibus, digitisque esset, tantam vim perpeſſa doloris est, ut pene sensu rerum privaretur. Aderat Sansius, atque in tam gravi Thereſiæ periculo S. Roſæ majorem in modum implorabat opem: quem cum movere labia Mandarinum homines superstitiosi animadvertissent, primum quod preces recitaret, arguere; tum apparitoribus, inde ut abducerent, imperare; quasi vero extra eum locum precandi viro facultas non esset. Atque ut Thereſiæ constantiam, & fortitudinem iudices frangerent, curarunt, ut, dum ipsa torqueretur, Ambrosius fratris ipsius filius prostratus humi valide verberibus cederetur. Ita enim sperabant fore, ut amitæ fortitudo misericordia fratris filii vince-

Kuo Thereſia digitorum tormentum subiecit, atque filii cruciatu a sententia se deterreri non patitur.

retur, ipseque afflictus verberibus eidem persuaderet, ut annuens confirmaret sufflationum calumniam. Clamabat miser pressus ictibus, amitæque orabat, implorabatque fidem, ut sui jam misereretur, & supplicio liberaret. Ipsa contra nihil seu animi, seu corporis cruciatu commota, constantissime respondit: atqui Deum roga, te ut liberet. Equidem te per blasphemiam, calumniamve ut liberem, non committam. Pertulit invicte amplius hora Theresia tormentum, cujus victi patientia judices, non esse diutius rem producendam existimarunt, eique triumphum ultro concessere, quem eo pretio meruit, ut in omni reliqua vita læsa manibus remaneret.

Judices Royum verbis circumvenire conati, post de Deo multa præclare disserentem arundine sævissime ceciderunt; ac Diazium, & Sanzium molestis percussationibus morantur.

XXXVI. Nihilofecius immisericordes judices nullum tempus, quin christianos insectarentur, prætermittabant, nullamque his relinquebant quiescendi facultatem. Postero die, qui fuit dies kal. septembr., rursus adduci eos ad tribunal jubent; & Royum, qui primus omnium eo esset inductus, quamobrem venerit in Sinam, interrogant. His ille: non aliam sibi veniendi causam fuisse dixit, nisi studium propagandæ divinæ legis, hominumque permovendorum, ut Deo fidem adjungerent, ut caritate in illum inflammarentur, utque ei obtemperarent, consequuturi, si imperata fecissent, exacta mor-

mortali vita, sempiternam felicitatem, perpetuumque supplicium evasuri. Loquentem iudices interpellant, atque severius objurgant, ac talia ne commemoret, imperant: eam enim illum adventus causam habuisse, ut populos ad defectionem incitaret, ut turpiter consuetudine, familiaritateque mulierum abuteretur, vel ut in aliquo gradu honoris, & dignitatis a Pontifice Maximo collocaretur. Quum ille affirmare, quæ ante dixisset, pergeret, iudices afferri arundinem primæ magnitudinis imperarunt, eaque ante Royum posita, homini minantur, ni eorum mendacia confirmet, se, ut ea cædatur arundine, jussuros. Ad hæc cum ille constanter diceret, se, quamvis ita, uti ipsi minabantur, cæderetur, non aliter umquam, quam hæctenus fecisset, respondurum; tum iudices circumvenire argutiis hominem conati, vobis, inquit, persuasum est, ubique esse auctorem mundi, & moderatorem Deum: erit igitur in ista arundine. Itaque si dolorem tibi verbera non attulerint, seu conspicuum sese præbuerit Deus, teque liberarit, nos fidem isti adjungemus Deo, quem nobis prædicas; sin secus acciderit, Deum illum nuspiam esse statuemus. Sed Royus, nemini esse dubium oportere, inquit, quin immensus qui est, is etiam sit ubique locorum, adeoque in arundine ipsa, Deus.

Vim tolli verberum, ne dolorem inferant, seque liberari cruciatu, rem factu facillimam divinæ virtuti esse. Sæpe id multis evenisse. Majori se tamen beneficio augmentum divinitus iri, si neque a verberibus ipse, neque a dolore eriperetur. Dolorem, quem ictus inferrent, brevem esse, gloriam contra, quam dolor post mortem pareret, æternum haud dubie duraturam. Tum Deum esse ostendere, deque eo multa egregie, præclareque dicere, & testimonia scripturarum afferre, quibus de Filio Dei homine facta doctrina contineretur. Elegantissimam hujus universitatis rerum fabricam commemorare, cælorum amplitudinem; multitudinem, splendorem, pulchritudinemque syderum, & temporum varietates, ac perpetuas mutationes, resque conditas tanto numero, tantaque inter se dissimilitudine constantes demonstrare, quæ quidem omnia unus aliquis ad usum, & voluptatem hominum fabricatus sit; cumque ea nec fieri potuerint, neque conservari ipsa per sese, dominum tantarum rerum esse omnipotentem aliquem oportere, qui omnia fecerit, omniaque servet, ac moderetur. Atque hunc, inquit, nos Dominum colimus, hunc unum esse, verumque Deum prædicamus. Quæ res etsi erat clara, atque perspicua, atheis tamen illis (nam hoc eos Episcopus Tipasitanus appellat nomine)

ne) persuaderi omnino non potuit; quorum jussu Royus humi prostratus, nudatusque sævissime denis verberibus est afflictus. Interrupte cæsus, cum binis, tenuisve ictibus pulsaretur, ex eoque, quam ob causam ad Sinam venisset, judices peterent; ipse felicitatis hominum sempiternæ se, animarumque salutis procurandæ studio venisse respondit, donec decretus verberum numerus expleretur. Hujus supplicii, quo homines nudati afficiuntur, tanta vis est, ut qui commentarios de Sinenſium moribus ediderunt, eo solo hominem exanimari posse ferant. Iisdem de rebus post ex Serrano etiam quæsitum est. Cui judices, cum eadem fere ac Royus de suo in Sinarum imperium adventu respondisset, decem incuti alapas fecerunt. Post percuntati ex Alcobero fuerunt, ecqua res christianorum divina esset? atque eam ne ipse quotidie facere, christianisque reliquis distribuere soleret? Quibus quum ille ita, uti res ipsa poscebat, diligenter satisfecisset; tum ex Diazio quæsierunt, quinam hi essent, qui Macao Foganum Europæis sacerdotibus subsidia importabant? Diazius juvenes Cantonenses duos respondit; nam, ita ut responderetur, inter nostros ante convenerat. Deinde judices rogarunt, quibus nominibus Pontifex Maximus, Rex Hispaniarum, Provinciæque Dominicanorum in Philippinis

nis Præfectus appellarentur . Denique Sanſium multis interrogationibus de patriæ ſuæ appellatione , deque rebus , quæ ad eam pertinerent , vexarunt . Ita diem totum chriſtianos afflictoſ , & duro , aſperoque lapidi genibus innixos , accedente ad hæc tot mala etiam fame , magna eorum moleſtia , atque incommodo detinuerunt : neque ante , ea die , ſæviendi finis eſt factus , quam mandarini coenatum abirent ; quo tempore omnes ad ſuum , quemque carcerem remiſerunt .

Ex ſacerdotibus iudices multa quæſit : Joſephus diſtribuiſſe ſe oſſa V. Capillæ , tormenti metu , falſo affirmat. Sanſius , & Roſyus in proximos tribunali carceres trãſſeruntur omneſque Europæi librum baptizatorum exſcribere jubentur . Die inſequenti , renovatâ quæſtione , a lapidibus Sanſius cæditur ; tum ali-quãdiu quæſtiones inter-mittuntur .

XXXVII. Satellites , qui , uti ſupra diximus , loca , in quibus noſtri habitafſent , ſcrutati diligenter fuerant , ſacerdotum libros ſeu europæis , ſeu ſiniciſ litteris perſcriptos abſtulerant , tabulaſque præterea , in quibus notata nomina eorum erant , qui in oppido Fo-gano initiati myſterio baptiſmi fuiſſent . Biduum , qui dies fuere ad IV. & ad III. nonas ſeptembres in Europæis de librorum ſinice ſcriptorum auctoribus , deque loco , in quo impreſſum formis kalendarium fuiſſet , quod ad uſum chriſtianorum ſinice ipſi digeſſerant , interrogandis conſumtum eſt . Quibus de rebus graviter , ut debebant , recteque reſponderunt : cumque iudices percuntari ſtudioſe pergerent ; noſtri opportunitatem naſti , commodum eis præcipua doctrinæ chriſtianæ capita explicarunt . Hæc athei nihil morati , percuntati

con-

continuo sunt, descriptane iisdē in tabulis nomina quinque sacerdotum Europæorum essent? quum nostri affirmassent, tum callide ex Serrano quæsierunt, num ossa venerabilis viri Capillæ, eo saltem nomine, quod sacras esse reliquias arbitraretur, christianis distribuisset? Quorum ut ille improbitatem perspexit, elusitque, iudices ad hospitem ejus Josephum quæstionem converterunt, qui etsi primum distributa ab se ossa illa fuisse negavit, post tamen minis, & metu tormentorum perterrefactus, rem ita ab se factam, uti fuerat ab illis excogitata, confessus est. Eadem die, quod satellites, qui a carceribus Min-Hieno, & Heu-Kuono Sanfium, & Royum adducere ad tribunal consueverant, iudicibus demonstraissent, quanto sibi ea res incommodo, & damno esset, impetratum est, ut in prætoriiis carceribus, qui prope ab tribunali absunt, ambo manerent; quæ magna his, ac Serrano fuit tantorum malorum, molestiarumque levatio, propterea quod licere sibi eas una perferre intelligerent. Postero die, qui fuit prid. nonas, vocati ad ædes judicum nostri sacerdotes, molestisque percuntationibus aliquamdiu fatigati, jussi demum fuerunt, ut separatim eorum quisque nomina ex tabulis baptizatorum quaterna, aut quina describeret. Quod eo consilio factum est, ut, num exempla congruerent,

in-

intelligeretur. Exemplorum summa consensione deprehensa, jam omnes tabulas iudices exscribi voluerunt, quibus nomina hominum MMDCXVII. continebantur. Hujus mandati hæc una fuisse causa videtur, quod ex iis tabulis Pro-Rex sese aliquid cogniturum existimaret, quo Europæos tentatæ defectionis reos ageret; nam tabulas quoque ab oppidorum principibus conscribendas curaverat, quibus tabulis christianorum in oppidis singulis incolentium nomina indicarentur. Sed puduit hominem malitiæ, improbitatisque suæ, ubi maximam eorum partem, pueris, feminis, senibus, leprosis, infantibusque, iisque etiam, qui vita functi fuissent, contineri comperit, qui in suspicionem venire defectionis propter corporis infirmitatem nulla ratione possent. Nonis rursus adducti in iudicium Europæi fuerunt, ut ex omni supellectile, quæ fuerat Fo-gani intercepta, suas res quisque cognosceret; quod cum facerent, tum quid ad singulos pertineret, in scripta referebatur. Denique in carceres reducti sunt. Quo tempore Sansio, propterea quod ab iudicibus, num rem quotidie divinam faceret, interrogatus, affirmasset, decem alapæ inflictæ fuerunt. Illi enim cum doctos se esse arbitrarentur, inque calendario Sinico nonnisi dominicos, festosque reliquos dies notatos cernerent, con-

convictum mendacii hominem existimabant. Inde ab die non. sept. ad diem XII. kal. octobr. omnis intermissa quæstio est.

XXXVIII. Non dubito fore plerisque, qui hoc genus scripturæ prolixum judicent, quum easdem plerumque interrogationes, responsionesque distincte, minutimque descriptas legent. Sed hi, si animadvertant incitari ad pietatem, virtutemque colendam christianos posse, qui considerent summam, æquabilemque sacerdotum Europæorum in tot, tamque molestis, plenisque fastidii quæstionibus subeundis constantiam, non admirabuntur nos in iisdem referendis, repetendisque rebus fuisse scrupulosius, quam aliqui fortasse vellent, versatos. Accedit quorundam licentia, qui nimium sua doctrina confisi, horum Christi Servatoris testium agendi, respondendique rationem, reprehendere auderent; quæ sane licentia in eam nos sententiam induxit, ut quæstiones quasque diligenter describendas, resque omnes in quæstionibus gestas, dictasve compendio summa fide explicandas existimaremus, ut in populum veritate rerum enunciata, Europæi quique christiani recte instituti dijudicent, quo sit loco habenda illorum adversus nostros lata in Sinis censura, quorum aut proclivior ad credendum animus fuit, aut nimium præjudicata opinio.

Rationes asseruntur, quibus obrem omnia in hoc commentario diligenter sint describenda.

XXXIX. Et

Nostri quo-
tidie ad ædes
judicum, ta-
bularum descri-
pturi, vincti
ducuntur; illi
que iudices,
rursus insti-
tuta quæstio-
ne, verba dæ-
rum Royum,
& Serranum
aridine, Dia-
zium alapis
cædunt.

XXXIX. Etsi erant quæstiones, ut
supra demonstravimus, intermissæ, ni-
hilo secius molestiis nostri minime leva-
bantur. Quotidie ad ædes judicum tabu-
las, quemadmodum dictum est, descri-
pturi, e carceribus, vincto catenis collo,
uno Serrano manicis etiam constricto,
ducebantur. Cumque itus illis, reditus-
que quotidiani essent, instare tamen as-
sidue operi, celeriterque facere cogeban-
tur, neque cibi quidquam ante solis oc-
casum, quo tempore reducebantur in car-
ceres, fumebant. Perfecto opere, die XII.
kal. octobr. iudices Europæos quinque,
christianosque litteratos sex ad se adduci
jusserunt. His, dum iudicium redintegra-
retur, Mandarinum confirmaverant, caus-
sam facilem in locum esse deductam. Qua-
re, quod metuant, nihil esse. Hoc unum
Pro-Regem velle, ut levioribus quibus-
dam de rebus ex eis quæreretur. His dictis
rebus, reliquos exire, Royumque mane-
re imperarunt. Hoc præter cætera ex
solo percuntantur, pecuniane animos sibi
christianorum conciliaffet? Id cum ille
negaret, qua ex re, quærent, tantus il-
lorum in Europæos amor existeret, ut eos
captos, abeuntesque lacrimis prosequen-
rentur? Ad hæc Royus: Christianos Eu-
ropæis magistris uti, ex quibus discerent,
quemadmodum consequi felicitatem sem-
piternam possent; neque esse propterea,
cur

cur ipsi admirarentur, quod tantum esse in eos cernerent studium christianorum. Hoc dato responso, iudices humi prosterni hominem, nudatumque decies arundine cædi jubent; renovatisque ad ictus singulos percuntationibus, frangere ejus constantiam conantur. Quem cum neque artibus, neque cruciatu vincere potuissent, Serranum advocant, ab eoque continuo, quod antea sæpe fecerant, exquirunt, num mortuorum ossa distribuisset? Negantem, uti Royum, prosterni, parique crudelitate cædi jubent. Eadem ex Diazio petunt; atque ab Serrano saltemne distribui ossa viderit, sciscitantur, recusantemque fateri alapis quindecim cædi imperant. Denique Sanfio, & Alcobero, etsi alter similia eorum, quæ dicta ab Europæis cæteris fuerant, responderet; alter vera esse inficiaretur, quæ iudices affirmabant, devinxisse ipsum sibi largitione pecuniæ illius populi, apud quem diversatus fuerat, principem; nihil tamen damni afferendum putarunt.

XL. Dimissis Europæis, Dominicum Vuen-chieum, qui erat ex ordine litteratorum, iudices accersunt, interrogantque, quemadmodum, cum domi uxorem, nurusque haberet, hospitio tamen Europæos exciperet. Ad hæc ille: Europæis quidem se, respondit, non mulieres ministrare, bonosque viros Europæos esse, in quos

Dominicus senex ad quæstionem adducitur, fortisque in sententia manet: sed christiani aliquot a Christi fide desciscunt. Iudices Royum pleraque in-

terrogat, hor-
tauturque, ut
socios indu-
cat, ut de di-
stributis mor-
tuorum olli-
bus fateatur.

quos suspicio mali cadere non posset. His
omissis, ad Confucium veniunt, atque
huncine, avosque, falsumque Koan-lo-ye
numen colat, interrogant. Quorum ubi
ille nihil se venerari dixit, iudices irati
minari flagella cœperunt. Tum ille: ego
vero, inquit, consenui, brevique me
arbitror moriturum. Itaque parvi refert,
etiam si crudelissime cæsus inteream. Ni-
hilofecius mandarini cædendum homi-
nem non putarunt, quod provectæ illius
ætatis (natus enim annos septem, ac se-
ptuaginta erat) rationem habendam ar-
bitrarentur. Similia ab ceteris litteratis
viris percuntati sunt. Horum aliqui, et si
primum neque Confucium ab se, neque
Koang-lo-ye coli palam dixerunt, post ta-
men flagris alii quinquies, & vicies, alii
quindecies cæsi, nutare animo, atque
concidere cœperunt, & victi denique fal-
sum numen veneraturi proficiscuntur.
Unus omnium Sinensium, qui eo die vi-
ctoriam adversus ethnicos reportarit, Do-
minicus senex fuit, cujus est auctus im-
probitate iudicum triumphus, quod lapsis
viris litteratis reliquis, studio, speque il-
lius quoque superandi incitati minaren-
tur, ni cultum idolo, Confucio, atque
avis adhiberet, sese filium illius compre-
hendi, coramque eo ad mortem usque
flagellis cædi iussuros. His enim commi-
nationibus, quum ne leviter quidem com-
mo-

motus esset, respondit: facerent quod luberet; se namque hominem christianum numquam de sententia recessurum. Judices quæstionem reliquam in tempus pomeridianum differunt, & fatigatos, verberibusque afflictos Europæos in salutatorio cubiculo interea manere jubent. Cumque ibi ad vesperam detenti essent, reliquam diei partem iudices in molestissimis percuntationibus consumserunt, quærentes ex Royo de annorum putandorum ratione, qua Europæi uterentur, hominemque hortantes, ut sociis persuaderet, ut distributa ab se mortuorum ossa, sin minus christianis singulis, at suis saltem fautoribus, confiteantur. Ex ea enim re nullum seu Sinenses christianos, seu sacerdotes Europæos incommodum accepturos. At Royus, qui, res quorsum evaderet, intelligebat, se imperata nunciaturum promisit; sibi tamen iudices etiam, atque etiam persuadeant, numquam id fore, ut focii ea, cum sint falsitatis plena, confirment. Tali modo absoluta quæstione, omnes ad vesperam in carceres sunt reducti.

XLI. Ad diem IV. idus octobr. insignes crudelitate mandarini Chang-Pu-hienus, & Kien-Ning-hienus, qui tantopere christianos exagitaverant, postremam de his quæstionem instituunt. Ergo omnes adduci in iudicium imperant. Diazium primum omnium accersunt. Quæ-

Diazium, Ser-
ranus, & San-
sius alapis ple-
antur; ac
Sâsius de por-
titoribus, ubi
esse iudicibus
exploratis co-
gnoscit, fate-
tur.

runt

runt ex solo, quidnam sinicæ quaternæ hæ litterarum notæ panno inscriptæ, qui pannus usui altari erat: *Chu, Pao, Chung, Pang*, significant? Cumque ille hunc esse omnino earum sensum diceret: *Serva Domine Sinarum Regnum*, ei continuo, quasi irati ob responsionem essent, colaphos decem incuti faciunt. Quinque mox infligi Serrano imperant, propterea quod usus eadem interpretandi ratione fuisset. Inde durius eos increpare aggrediuntur. Nam si scribi curassent: *Domine serva christianos*, ferri id quidem potuisse ajunt; quod autem scripserant: *Domine serva Sinense Regnum*, ferri nullo modo posse. Deinceps immutato sermone, Serranum interrogant, quisnam subsidia Europæis in Sinam annua importet? ipse, prout inter nostros antea convenerat, ne mentiretur, neu quempiam proderet, propterea quod neque legitime interrogaretur, neque ceteros venisse in cognitionem ethnicorum putaret, tacereque de aliis fas sibi esse perspiceret, Cantonensibus duobus adolescentibus se, sociosque portitoribus usos respondit, denisque ob eam responsionem alapis cæsus est. Deprehenderant jam mandarini, victosque tenebant adolescentes illos quatuor, quibus auxiliorum supportandorum datum negotium fuerat: quæ res sacerdotes nostros latebat. Inducto deinde Royo acta
osten-

ostenderunt, quæ missa ab Fo-ganensi Mandarinino fuerant, quibus nomina singulorum continebantur, ostendebaturque, omnes in carcerem fuisse coniectos. Postremo Sansium advocarunt, eumque, quod fateri de puerorum nominibus primum, nollet, quindecim colaphis cædi fecerunt. Quem ubi Royus nudum, humique prostratum, moxque flagellis cædendum vidit (quoniam pueris, qui capti, convictique jam essent, nihil afferri incommodi posse, si nostri faterentur, cognorat) ut eriperet tormento Episcopum, hunc monuit, rem esse iudicibus compertam, neque esse, cur celandam putaret. Itaque aperte Episcopus puerorum nomina exponit, idemque post etiam Alcoberus agit. Cum Mandarinini interrogandi finem non facerent, eaque percuntari pergerent, quæ ad rem nihil, ad afferendam vero nostris molestiam plurimum pertinerent, Sansius instinctu quodam superiore permotus, concitata voce; obsecro, inquit, iudices, molesti esse desinite. Nam sic habetote nostrum, qui adsumus, reum criminis esse neminem. His rebus dictis, prostravit se humi, atque me, inquit, occidite. Mandarinini hanc tantam animi virtutem, fortitudinemque mirati, quamvis erat, qui Episcopum rusticis esse moribus diceret, tamen quæstionem, cruciatumque, quem horis jam quinque asperis lapidibus

innixi genibus nostri pertulerant, intermittunt. Interim Sancio, atque Serrano, hujusque hospiti Josepho, nisi de distributis mortuorum ossibus confiteantur, trinum ad talos tormentum minantur. Post viris, feminisque christianis evocatis, interrogatisque, essent ne illorum nomina in tabulis baptizatorum descripta, concilium dimissum est.

Thomas Sanchezius Sinensis sacerdos nostris subsidio venit; sed horum hortatu mox domum revertitur.

XLII. Eodem fere tempore a. d. VII. kal. novembres, Thomas Sanchezius sacerdos natione Sinensis, Siamensisque Seminarium Gallorum alumnus, qui propagandæ religionis causa missus fuerat, Fochium venit. Is etsi senex erat, ætatis namque annum octogesimum agebat, periculis tamen, in quæ se conjectum intuebatur, deterreri non potuit, quin eo se, omni officio, ac pietate militibus Christi operam utilem daturus, conferret. Nam vestes, pecuniamque attulit, quibus extremam eorum inopiam levaret. Sed nostri, qui triduo ante auxilia a christianis Fochianensibus accepissent, gratias, quas maximas possunt, homini agunt, ac perpetuo habituros recipiunt; tum rogant, ut, quoniam hostes per id tempus maxime sæviunt, quam celerrime potest, ad urbem Hing-hoam revertatur. Demonstrant ipsum, quod ætate sit adeo gravi, si in hostium potestatem veniat, quæ eum manerent, incommoda non laturum. Itaque abeat,

abeat, sibi que consulat. Nam si quid eorum cuiquam ex usu fuerit, facturos se eum continuo per litteras certiolem, subsidiumque opportune postulaturom. Thomas consilium eorum, quod tam prudens esse perspiciebat, sequutus, cum biduo Fo-chei moratus esset, eo revertit, ubi ante degere consueverat. Atque se quidem sæpe offeret summa nostra voluntate oportunitas faciendi magna & laude, & grati animi significatione caritatis in nostros, virtutisque Alumnorum Siamensis Collegii mentionem.

XLIII. Etsi de christianis quæstiones habere ethnici cessarant, nihilominus immitibus Mandarinis duobus, de quibus diximus, alii item iudices, ut est Sinensium consuetudo, ad eandem causam, antequam absolveretur, cognoscendam successerunt. Ergo die IV. nonas novembres omnes apud Præfectos urbibus Fo-cheu, & Yen-pin in iudicium vocantur. Inductos primum Europæos quinque iudices de nomine, de ætate, tum de dignitate Episcoporum, deque eorum, quos *Missionarios* dicimus, munere interrogant. Quærent denique num ad Sanctum quotannis CL. nummum argenteorum, quos Hispani *pezos* appellant, ad reliquos C. mitterentur? Quibus de rebus quum ipsi ita, uti decebat, respondissent, continuo, ut abeant, jubentur. His christiani succedunt, qui ho-

Causæ christianorum alii iudices præficiuntur, qui brevi facta quæstione, donec dimittunt.

84 DE MARTYR. SINENS.

spitio nostros exceperant . Interrogantur , Europæi ne in eorum domibus habitarent ? affirmant , moxque jam dimittuntur . Post judices quinque litteratos Sinenses advocant, eademque ex his percuntantur . Negant hi , diversatos umquam apud se fuisse Europæos . Interrogati deinde , num eos, quod Christo se dedidissent, poeniteret, abnuunt . His excedere iussis , christiani , qui nullum dignitatis gradum obtinerent , quinque adducuntur . Quæritur ex his etiam manere ne in fide velint, quam Christo dederint ? Affirmantibus , abite , inquit judices , dementes servi . Tot enim cruciatus pertulistis, christiani nominis causa, audetisque in suscepta religione persistere ? Mox quibus cæremoniis nostri initiari baptismo solerent percuntati , quum id christiani fieri fundendo aquam , recitandoque verba , quæ Christus Servator præscripserat , respondissent ; deferri ad se jubent quatuor adolescentes illos, quos subsidia importare consueisse docuimus ; ex quibus cum intellexissent , quam diu suam operam Europæis locassent ; quærunt tandem , velint ne ab institutis christianorum desciscere , negantesque dimittunt . Postremo viduam Mariam-Hyam , virginesque , de quibus supra demonstravimus , quinque introduci jubent . Ex his , fuerit ne ulla ipsis cum Europæis minus honesta consuetudo , in-

qui-

quirunt. His nullam fuisse respondentibus, quærendi finis est factus, cum hora omnino quæsitum esset.

XLIV. Jam prope erat, ut innocentium christianorum causa per summam injuriam, iniquitatemque, ut mox videbimus, judicaretur. Interim nova de Missionariis, de quinque horum hospitibus, deque Maria vidua ad diem V. idus novemb. apud alios judices quæstio est instituta. Erant hi judices, Quæsitores, quem judicem criminalem vocant, Præfectus ærario, & Quæsitoris Legatus. Hi deferri ad se Europæos hoc ordine imperant: primum, Sansium Episcopum, tum Royum, post Serranum, inde Diazium, postremo Alcoberum. E vestigio, quæ judices alii consueverant, de ætate cujusque, deque tempore, quo in Sinis versati sunt, quærunt. Conversa mox ad res alias oratione, inquirunt, sint ne Rex, & Regina Hispaniarum, quique his parent, omnes addicti christianæ religioni? Post, viderintne ipsi aliquando Deum, aut cujusquam animum? & quo ex tempore Dei verbum humanam sibi naturam conjunxerit, quidque causæ habeant, cur venerabilis viri Capillæ ossa servanda putent, quantumque in annos singulos ad eos pecuniæ mittatur; ac futurumne, si in Europam revertantur, ut Rex in eos, vel Pontifex Maximus animadvertat:

Rursus apud alios judices Sacerdotes adducti, iis decreta christianæ religionis explicant; tū de hospitibus illorum deque vidua Maria-Hya quæstio habetur.

quamnam ipsi ibi dignitatem obtineant; denique, ut leviora multa præteream, cur enunciandæ Sinensibus legis christianæ caussa, tot subire ærumnas, tot, tantasque perferre calamitates voluerint, rogant. Ad hæc nostri ita, ut illis concessum divinitus est, responderunt. Promisit enim Christus iis, qui se coram principibus confessi essent, ipsum se eorum lingua locuturum. Cumque iudices miti, bonoque ingenio essent, commodum nacti nostri opportunitatem fuerunt iisdem explicandi, quæ decretis christianæ religionis continerentur. Nihilofecius cum Sanctius postremæ percuntationi satisfaceret, magnus eorum risus est factus, quod ille dixisset, pati se, ut anima cujusquam hominis jacturam æternæ salutis faceret, non posse. Dimissis Europæis iudices hospites illorum quinque, viduamque Mieumariam-Hyam advocant. Petunt, num hospitio Europæos exceperint: Fatentur nostri. Sumunt iudices, eos ne, quod Christo suam obligassent fidem, pœniteat? Nihil minus, vincti respondent. Rogant denique, num retinere in posterum tempus instituta christianorum velint? Cum christiani affirmassent, quod horas quatuor interrogando iudices consumsissent, quæstio absoluta est.

Extrema
de christianis
quæstio a Pro.

XLV. Jam tempus advenerat absolvendæ æquissimæ, sed per summam injuriam

riam pessime actæ causæ christiano-
rum. Præfuit ei iudicio Cheu-Hio Kie-
nus Pro-Rex, qui summam rerum omnium
potestatem, quam sibi arrogare reguli Fo-
cheu Pro-Reges solent, cum implacabili
in christianos odio junxerat. Iis omnibus,
qui in carceres contrusi religionis causa
erant, ad X. kal. decembres dictus est
dies. Ubi ea dies venit, primi omnium
inducti sunt fures tres, in quos incredi-
bili comitate, clementiaque usus iudex,
mitissime decrevit, omnemque severita-
tem contra innocentes christianos adhi-
bendam servavit. Atque eorum quidem,
quæ in iudicio sive quæsitæ ab iudicibus,
sive dictæ a nostris fuerunt, quoniam mul-
ta sæpe in hunc locum, ne eadem repe-
tere videremur, Serranum secuti, rejeci-
mus, nunc fusius omnia persequemur.
Quorum tamen copiam his, qui legent,
quod & postrema hæc est habita de chris-
tianis quæstio, & præclarissimum de con-
stantia sacerdotum Dominicanorum, tum
aliorum etiam christianorum testimonium
exhibet, minus molestiæ allaturam exi-
stimamus.

XLVI. Primus, qui in iudicium vo-
caretur, Kuo-Ambrosius Hy-inus fuit. Nequa vero ex Sinicis nominibus distin-
guendorum hominum difficultas oriatur, animadvertendum est, Sinenses hac uti
nominum ratione, ut priore loco nomen, De ratione
Sinensium no-
minum, de-
que Ambro-
sio Hy-jino
ad tribunal
ducto, cre-
brisque alapis
cæso.

88 DE MARTYR. SINENS.

tum prænomen, quod inpositum christiano in baptismo est, postremo prænomen alterum a parentibus inditum ponant. Ergo ex Ambrosio a Pro-Rege quæsitum est, quamdiu diversatus apud eum Pe to-lous fuisset? namque hoc modo inflectitur ab Sinensibus Petri nomen, quo Sansius vocabatur. Cum annos ille octo respondisset, tum Pro-Rex, quot ipse Ambrosius homines, ut mysterio baptismi initiarentur, induxisset, rogavit; cui Ambrosius, viginti, respondit. Sed Pro-Rex, cum tantulus, inquit, is numerus sit, quemadmodum plus, quam duorum milium baptizatorum nomina tabulis continentur? Ille vero, eas tabulas ante annos duos, ac quadraginta, describi coeptas, eisque nomina comprehendi seu vivorum, seu mortuorum, infantium, senumque: se vero jam inde a puero (nam de hoc etiam hominem Pro Rex interrogarat) baptismo fuisse initiatum, annumque, quo id contigerit, aliaque hujus generis reliqua, memoria non tenere, dixit. Post hæc judex, ideone ipse christianismum coleret, quæsit, ut defectione civium, quam Europæi molirentur, muniret sibi in eo Imperio ad magistratum aliquem capeffendum viam? Quam cum ille calumniam propulsasset, seque, sociosque religionis tale aliquid ne cogitasse quidem umquam, dixisset; idcirco

circo enim suscepisse instituta christiano-
rum se, ut Deo obsequi, utque aditum
sibi ipse expedire ad vitam sempiternam
posset, Pro-Regis jussu quinque colaphis
cæsus fuit. Inde exprobranti judici, cu-
piditatem pecuniæ in causâ esse, quam-
obrem Europæis morigeraretur, quan-
tumque ab eis in singulos annos acciperet,
quærenti, respondit: se ne obolum quidem
ab Europæis petiisse, neque Europæos il-
lius pecunia, neque se illorum uti con-
suesse. Sed Pro Rex rursus interrogans
petiit: si neque rebus novis studeret, ne-
que lucrum pecuniæ faceret, quid ergo
esset, cur leges Europæorum consecraretur?
Ad hæc Ambrosius, quod illi, in-
quit, me colendæ virtutis, quod effu-
giendi post mortem supplicii, quod con-
sequendæ sempiternæ felicitatis rationem
doceant. Hac tanta constantia commotus,
atque ira inflammatus judex, infligi ite-
rum homini quinque alapas jussit, cum-
que monuit, si de civium defectione fa-
teretur, liberum abiturum, sin minus, ca-
pitis condemnandum sciret. Ambrosius
nihil his minis territus, rebellionis ne-
vestigium quidem esse ullum dixit. In-
quireret quam diligentissime posset ju-
dex. Nam siquid reperisset, quod chris-
tianos in ejus rei suspensionem vocaret,
libenter sese lacerationem corporis la-
taturum. Ob id responsum quinque alapis
cæ-

90 DE MARTYR. SINENS.

Ambrosio
Kuo-Lucas-
Kin-jinus ,
Thaddeus
Go-chinus ,
Iosephus
Chung-Ho-
yus , & Do-
minicus se-
nex succedit,
diuque inter-
rogati, alapis
cæduntur .

cæsus , atque illinc deinde abductus fuit.
XLVII. Eo remoto , Kuo Lucam-
Kin-jinum interrogare Pro-Rex cœpit .
Quæsitum primum , quot annis domi suæ
Royum hospitio habuisset ? quo ex tem-
pore ipse christianismum profiteri cœpisset ;
atque ab Royo ne , an ab alio initia-
tus baptismi mysterio fuisset ? Lucas , de
hospitio se , quod iudex sciscitaretur , non
meminisse , respondit . Id ex Royo per-
cuntaretur . Baptizatum se statim pene , at-
que est natus , fuisse , quo tempore nondum
in Sinam Europæi illi pervenerant . At
Pro-Rex ad eas interrogationes , quas in-
stituere calumniæ causa consuevit , ve-
niens ; rogavit , idcirco ne ille suam Chri-
sto fidem obstrinxisset , ut pecuniam ab
Europæis acciperet , an , ut , concitatis
turbis , defectioneque facta , cooptaretur
in Mandarinorum collegium ? Cumque
Lucas neque de rebellionem , neque de pe-
cunia , aut ambitu agi , seque christia-
num esse , ut Deo vero inservire , obti-
nereque ab eo post mortem sempiternam
felicitatem posset , dixisset , tum iudex ,
aliquemne ascendente ad cælum ali-
quando conspexerit , percuntatus est . Cui
ille confidenter , nondum vidisse se quidem
quod iudex quæreret , dixit , propterea
quod vitam hanc adhuc degeret plenam
miseriarum : confidere tamen se , fore ,
ut , ubi vita functus mortali sit , id sibi
in-

intueri liceat; se namque Europæorum opera attigisse cognitionem Dei, ejusque legibus parere didicisse. Quare, si faciat, quod didicerit, sese promissam christianis gloriam post interitum corporis certissime consecuturum. Instare tamen adhuc judex, & de numero christianorum quærere. Quos cum Lucas partim infantes, partim integra ætate, omnes numero ad mille esse dixisset; tum ille hortari, ut ipso christiano esse desineret. Contra Lucas magna animi constantia respondit: se, tametsi periculo capitis, numquam tamen ab fide, quam Christo dederit, discessurum. Hujus responsi causa quinque illi inflicti colaphi fuerunt. Interim Pro-Rex, ut nova hominem arte circumveniat, ex eo quærît, num Europæus, quem hospitio exceperat, usus uxoris ejus consuetudine fuerit? id ut aperte fateatur, monet: Si pareat, eum se capitis supplicio erepturum. Sed hi conatus frustra fuere. Nam Lucas, qui nihil præter rei veritatem fateri statuisset, falsa esse omnia respondit: nam si talia Europæi auderent, tanta Sinenses patientia numquam laturos fuisse, ut versari illos in suis domibus paterentur. Nunc contra æquo animo ab iis Europæos excipi solere, quod illis sanctæ, beatæque vitæ magistris uterentur. Igitur judex, qui nihil extorquere ab eo potuisset, ira incensus, alapis hominem affli-

92 DE MARTYR. SINENS.

affligi iussit, quibus vir innocentissimus quinque, & vicens tanta crudelitate, & sævitia cæsus est, ut e deformata facie magna sanguinis copia manaret Adducti cum Luca in iudicium fuerant Vuang-Thaddæus-Go-chinus, & Ching-Joseph-Chung-Hoëjus, quorum priore Alcoberus, altero Serranus, & Diazus hospitibus usi fuerant. Cum interrogati iisdem de rebus essent, de quibus supra est demonstratum, atque ita plane, uti factum ab aliis erat, respondissent, alapæ Josepho decem, Thaddæo vero quindecim incussæ fuerunt. Sequutus mox duos illos gravissimus, ac celeberrimus Chin-Dominicus Vuen Chie senex fuit, quem ita est allocutus Pro-Rex: Tu vero, cum sis peritus sinensium doctrinarum, librosque Confucii, ac Menzu teneas, quemadmodum falsam sectare christianorum legem? Senex, qui nulla re terrebatur, continuo: Confucius, & Menzu, inquit, nihil de vitæ, mortisque auctore tradiderunt. Contra Europæi me Deum nosse, & primam vitæ, ac mortis quasi radicem; præmia rursum, atque supplicia, & veram rerum omnium originem docuerunt. Ob eam responsionem iratus iudex, insanire hominem dixit, quinisque cædi alapæ imperavit. Post oburgare hunc in modum perrexit: Tu istis legibus vivens aut rebellionem studeas, aut certe pecuniæ servias, ne-

neceſſe eſt. Minime vero, inquit ille. Propterea enim chriſtianus ſum, ut Deum colam, eique ſerviens, æterna felicitate potiri poſſim. Sed Pro-Rex, quid? inquit: uſquam ne tu vididi Deum? Non equidem vidi, reſpondit ſenex: ſpero autem, ſi modo ejus leges ſervaverim, fore tandem aliquando ut videam, cum e mortali vita exceſſero. Nam ſi in vita bonis propoſita præmia, malisque decreta ſupplicia ſunt, quid eſt, quod quiſquam, eſſe item poſt mortem hominibus & præmia, & ſupplicia conſtituta, neget? Rurſum Pro-Rex: quam ob cauſſam, inquit, veſtris domibus Europæos excipitis? Cui Dominicus: quod ſint, ait, magiſtri, doctoresque noſtrarum legum. Nam, quemadmodum, ſublato e ludo Præceptore, continuo ordo ab auditoribus, doctrinaque omnis tollitur, quod doctrina, præceptisque deſtituantur; ita, remotis Europæis, doctrina nos, atque inſtitutio deficeret, neque ipſi colendæ virtutis rationem retineremus. Hoc dato reſponſo, quinque iterum alapis cæſum magni animi ſenem, convicio Pro-Rex eſt inſectatus, turpiſſimo eum appellans nomine, quod nos nomen ut taceamus, honeſtas ſuadet. Poſtremo ad eum ſe Pro-Rex convertens, annon pudet, inquit, filias habere te domi, quæ Europæis famulentur? Negavit Dominicus, atque incredi-

dibili animi virtute ; ac fortitudine , gnatas , inquit , meas ministrare Europæo , neque tuli umquam , neque feram . Mihi namque uni famulandi sacerdotibus onus servavi . Atque hoc ille modo , dum pene confecta ætate esset , improbitatem , crudelitatemque Pro-Regis vicit .

Haftenus quidem singularia plane constantiæ , & fidei exempla , repetito sæpe , uti demonstratum est , periculo , Sinenfes christiani dederant . Sed quemadmodum primis reipublicæ christianæ temporibus , cum nostri exagitarentur , ubi in discrimen venissent , infirmi a fortibus , quasi triticum a palea secernebantur ; ita afflictis in Sina Ecclesiæ rebus , labi e christianis nonnullos permisit Deus , ut auxilii sui in iis illustrior vis appareret , qui de tyrannis forti , invictoque animo triumphassent .

Christianis
XI. in iudicio
adductis, octo
ex iis turpi-
ter a religio-
ne desciscunt ;
tres reliqui
fortes in sen-
tentia perfe-
verant .

XLVIII. Ac primum quidem omnium , qui fidem fefellerit ; Kuo-Petrum-Hyjinum fuisse ferunt , qui in iudicium vocatus , etsi neque tormentis excruciat , neque minis territus esset ; continuo tamen ab religione Christi Servatoris ad superstitionem ethnicorum transfugit . Introducti deinde , post Dominici senis , de quo supra diximus , victoriam , ad tribunal fuerunt Chin-Franciscus-Lanus , Chin-Thomas-Xang-Ganus , Chin-Nicolaus-Xinus , Chin-Josephus-Koanus , Chin-

Chin-Dominicus Kieu, qui erant omnes ex ordine litteratorum; Lieu-Margentius-Langus, Lieu-Franciscus-Xunus, Vuang-Petrus-Onus, Mien-Simon-Kao-Hinus, & Mieu-Thomas-Xang-Cheu. Hi, cum Pro-Rex peteret, esset ne ipsis in animo christianam adhuc religionem profiteri pergere, confestim omnes, Chin-Thoma-Xang-Gano ex litteratis, ex reliquis vero Lieu-Margentio-Lango, & Lieu-Francisco-Xuno exceptis, miserandum in modum conciderunt. Transfugas octo abduci Pro-Rex statuam adoratam iussit; cui sacrilegi paruerunt. Tres reliquos separari iudex præcepit. Etsi locus, in quo constiterant, aliquantum ab sede iudicis remotus erat, ad eosque sæpe Assessores Pro-Regis accedebant, hortabanturque, ut se christianos deinceps minime futuros dicerent; ajebantque, ni fecissent, imperaturos se, ut flagrorum ictibus exanimarentur, brevique cubicula domus suo sanguine conspersa cernerent; nostri, quin eorum simulatam, sævamque misericordiam morarentur, fortes in sententia manserunt.

XLIX. His rebus gestis Pro-Rex pueros quatuor, qui subsidia quotannis nostris sacerdotibus supportarant, adduci ad se imperavit. Adductos iudex rogat, quantum in annos singulos deferre pecuniæ ad Europæos, quantumque ab eis ipsi portorii

Sacerdotum portitores, quantum pecuniæ detulerint, quantumque ipsis sit datum, interrogatur.

nomine accipere solerent ? Illi, Europæis singulis quotannis C., Episcopo autem CL. detulisse se, sibi que X. nummum argenteorum, de quibus supra memoratum est, in singulos ob portorium numerari consueſſe, dixerunt. Ex his nihil deinceps quæſitum fuit.

L. Tali modo cum de Sinensibus viris quæſtio eſſet absoluta, vocatæ in iudicium mulieres fuerunt, inter quas primum Maria-Hya vidua locum tenuit. Ex ea cum percuntatus Pro-Rex fuiſſet, quemadmodum, mortuo marito, Europæum in ſuis domibus occultafſet, nihil extorquere potuit, quod eſſe noſtris detrimento videretur. Sed etſi rem illa negabat, neque jam ex veſtibus, & reliqua Sanſii ſupellectile, quæ deprehenſæ apud eam fuerant, convinci poterat, quod eas domum aliena opera advectas, ſervafſe dumtaxat ſe confirmaret, nihilominus eam iudex cruciari tormento imperavit. Ubi illa manus in tormentum coniecit, continuo Pro-Rex militibus, ut ceſſarent, juſſit: quo tempore ipſa inceſſantem orationem perſequuta, habitafſe quidem apud ſe Europæum, quum maritus viveret, affirmavit: hoc autem mortuo, non item. Interrogantique Pro Regi, qui homines Europæi illi eſſent; atque, niſi ut illorum familiaritate per impudicitiam abuteretur, quam eos ob cauſſam hospitio excepiſſet;

Pro-Rex mulieres ad tribunal duci imperat: Mariam Hy viduam, quod hospitio Europæos exceperit, reprehendit, eidemque tormentum minatur; exque virginibus Domini- canis de turpiſſimis rebus quæritat.

pisset ; homines esse Europæos , respondit , castis , sanctisque moribus , idque contendere , ut instituant reliquos homines , doceantque rationem , qua consequi gloriam , felicitatemque sempiternam possint . Se vero neque voluisse , neque potuisse iis ad libidinem uti , quæ deducat homines ad brutorum conditionem . Post viduam dimissa , adductæ in iudicium virgines fuerunt , quas supra diximus , quinque , Kuo-Theresia-Chuna earum maxima , Kuo-Aloyfia-Xa , Kuo-Lucia-Hieu , Mieu-Johanna-China , & Chin-Rosa-Kueya . Vetat autem pudor dicere , quod primum ex ipsis quæsitum a Pro-Rege fuit . Itaque describemus , quod est ab illis responsum Pro-Regi datum . Ergo illæ : colere virginitatem se , quam jam inde ab infantia dicassent Christo , talesque turpitudines ne nosse quidem , dixerunt . Neque tamen hæc virginum pudicitia , atque in respondendo modestia tanti fuit , ut iudicis licentiam reprimeret , quin nimium inverecunde adhuc de sufflationibus interrogaret , quarum pro sua ipsi improbitate Europæos accusabant : & quamquam tubulis iis , ex quibus calumniandi sumta occasio fuerat , pedum Sancti contineri virgines affirmarent , quo , pro sacrorum celebritate , insigni Episcopus uteretur , ad sufflationes vero hujusmodi illius usum esse omnino

G

mul-

nullum ; ipsis tamen iudex impudentissimus diu multam interrogando molestiam exhibuit , eo usque progressus , ut Theresiæ tormentum manuum ostentaret . Sed eo cruciari miseram noluit .

Pro-Rex donū ab Imperatore recepturus, quæstionē intermittebat. Christiani tres tormentū effugiunt. Pro-Rex, ne Sacerdotibus quidquam interim cibi detur, cavet; omniumque nomina describi jubet. Transfugæ oro imaginem Christi conculcant.

LI. Supererant adhuc ad quæstionem Dominicani . Interim nunciatur Pro-Rexi , adventare , qui munus ei ab Imperatore missum deferret . Ipse continuo suis imperat , ut , quæ essent ex usu futura ad recipiendum donum , compararent , & magnifico apparatu , cunctis urbanis Mandarinis comitantibus , Imperatoris legato obviam venienti procederent . Quæ res in caussa fuit , ut iudicium de Europæis in crastinum differretur , hominesque christiani tres , qui , quod deficere ab Christi fide constanter renuissent , damnati flagris fuerant , fortuito supplicium effugerent . Dum Pro-Rex quæ ad apparatus , de quo dictum est , pertinerent , ut honorifice munus reciperet , disponebat ; de cruciandis christianæ religionis propagatoribus cogitabat , suosque monebat , ut diligenter caverent , ne quid illi cibi cõmerent , etsi erant adhuc jejuni . Antequam legato Imperatoris obviam iretur , reversus Pro-Rex ad tribunal , omnes adduci eodem iussit , de quibus latum iudicium fuerat , ac suum cuique nomen , ut in pagina describeret , imperavit ; cui paginæ primum hæc verba inscripta erant :

An

Anno XI. Imperatoris Kien-Lung, luna X. Post nomina secuta sunt christi-
norum. Sed ii octo, quos, ejurata Chri-
sti religione, adorasse statuam demon-
stravimus, antequam nomina describerent
sua, Christi ejusdem cruci suffixi imagi-
nem conculcare sunt jussi (nam quatuor,
quinqueve imagines ejusmodi in ipso ma-
jori tribunalis cubiculo tenebantur) unus-
que omnium scelestissimus Chin-Domini-
cus-Kieu, cui scabie corpus, multo au-
tem magis animus vitiatus, infectusque
erat, pressam pede imaginem fregit: re-
liqui, quorum imago infirma, quam pra-
va voluntas erat, ita pedes tulerunt, ut
imaginem transgrederentur, nec tange-
rent. Nefario scelere a transfugis admis-
so, christiani omnes, cum horis quinque
asperis lapidibus genu innixi constitissent,
rursus in carceres abducti sunt.

LII. Postero die, qui dies erat ad IX.
kal. decembres, Europæi mature sunt in
judicium inducti, eodemque Pro-Rex
templo reversus, quo se, pro singula-
ribus, quibus auctus ab Imperatore fuisset,
beneficiis, gratias diis acturus, con-
tulerat, venit. Ac primo quidem San-
sium ad quæstionem vocavit, qui quasi
agmen Christi Servatoris militum duce-
bat. Is, quot natus esset annos, interro-
gatus, sex supra sexaginta, respondit.
Rursum, cum ex eo Pro-Rex quæsisset,

Pro-Rex Sa-
sium evocat;
dequeo quæ-
stionem mo-
lestissimam ad
multum tem-
pus producit:
tormenta, ac
supplicis ca-
pitis mina-
tur, ac sæpe
hominem ala-
pis sævitissime
cædi jubet.

100 DE MARTYR. SINENS.

quot annis in Sina versatus esset, annis, inquit, duobus, & triginta; esse autem Hispanum e Catalonia Provincia se, nam hoc etiam ab homine percuntatus iudex fuerat. Pro-Rex, cum facta esset Hispaniæ mentio, quod esset Regis Hispaniarum nomen rogavit: cui noster Philippum appellari eum dixit. Nam, quod hoc eodem anno ad diem VII. idus julias Rex obiisset, nondum ejus rei nuncium Sinenses acceperant. Ventum mox ad Pontificis nomen fuit. Hunc Sansius Benedictum vocari respondit. Ubi cognitum de nominibus est, Pro-Rex, uter ei, ut in Sinam contenderet, auctor fuisset, Rex ne, an Pontifex, quæsit. Negavit utrumque Sansius; addiditque, sponte se, non jussu, neque hortatu aliorum venisse, ut procurare salutem animarum posset. Persequitur cœptam quæstionem Pro-Rex. Quærit, num per Philippinas insulas, cum in Sinam navigaret, transierit: quod cum Episcopus affirmasset, hunc rogavit, quisnam eisdem in insulis imperio potiretur? Episcopus nil cunctatus, Rex, inquit, Hispaniarum. Mox Pro-Rex, studio ne, inquit, concitandæ plebis, ut ab Imperatore deficiat, Sinam petisti? Negavit noster, ac, nihil nos, ait, tale vel conati sumus, vel umquam conabimur. Quid enim? quum anni sint amplius centum, ex quo in divinis legibus instituere

no-

nostri Sinas cœperunt ; an quidquam est tale de nobis usquam auditum ? Pro-Rex iratus , ad milites sese convertit , ac torqueri hominem imperavit . Ubi vir fortis imprimis , invictoque animo , tormenta parari vidit , humi se continuo excrucians prostravit , sed tamen satelles unus ictu eum calcis appetens , ut surgeret , iussit ; neque enim imperasse tormentum Pro-Regem , sed minatum tantum fuisse confirmavit . Rursum Pro-Rex , quo tandem modo , inquit , cum tam longe ab Hispania Luzonia , seu Manila insula absit , eam Rex gubernet ? quid ex ea illi in annos singulos redit ? His Episcopus respondit : nihil redire inde ad Regem , neque hunc commodi aliud capere , nisi quod æterna hominum salus procuraretur : cuius rei gratia multa millia nummum in incolas , qui magna inopia laborent , ab Rege erogari . Sed institit Pro-Rex : & vestri , inquit , imperii homines sunt ne omnes christiani ? Affirmavit Sansius , atque ab Rege quidem ad abjectissimum quemque infimæ plebis . Suntne apud vos , subdidit Pro-Rex , milites , & magistratus , ac iudices , ita ut sunt in Sina ? Quum Episcopus annuisset , tum ille ; Cum fueris in Europam reversus , adibisne ad Regem , atque ad Pontificem ? An isti te dignitate aliqua augebunt ? Sansius , ut incredibili moderatione , gravitateque animi erat , recta me , inquit , in

meum cœnobium conferam. Non enim de Rege, aut de Pontifice laboro. Dignitates autem, magistratusve similes mihi regnorum esse videntur, quæ exhiberi in theatris solent; nam scena absoluta, omnia confestim evanescunt. Hac re dicta, Pro-Rex hominem quinque alapis plecti iussit, quasi loquutus esset stultorum more: indeque ad Episcopum versus: atqui, ait, si neque de dignitate, neque omnino de præmio laboras, quid ergo te impulit, ut, spretis incommodis, quæ laturus esses, in Sinam proficiscerere? Ego vero, respondit Sansius, non inani rerum, quæ cito intercidant, sed spe consequendæ sempiternæ felicitatis per-motus, propagandæ christianæ religionis causa veni. Sed Pro-Rex, qui ignarus decretorum Evangelicorum esset, quam in re positum esset sempiternæ felicitatis præmium, quæsiuit. In cognitione Dei, respondit Sansius, quam sequitur amor, ex quo sempiterna, incredibilisque delectatio, atque felicitas oritur. Perstitit Pro-Rex, rursusque interrogavit, sint ne ædes in cælorum regno? At Sansius, diversæ, inquit, prout quisque, cum viveret, est meritis, in cælo sunt mansiones. Si cum iis mansionibus ædes, quibus utuntur in terris homines, comparentur, tanti æstimandæ sunt, quanti loculi formicarum. Commotus ad hæc ju-

judex, insanire hominem, quare alapis quinque cædendum, dixit. Mox Sanſium alloquens, in Europa, ait, quis rem christianorum publicam moderatur, Rex ne, an Pontifex? Verum Sanſius: quæ ad rem civilem, terrenumque regnum pertinent, inquit, Rex moderatur, Regique tributa penduntur: quæ vero ad doctrinam, rationemque dirigendorum, ducendorumque ad vitam sempiternam animorum spectant, hæc a Pontifice administrantur. Pro-Rex, ut erat vaserrimus, ratus ab se implicari laqueis interrogationum senem posse: In Sina, inquit, omni, si veram religionem amplecteretur, quismam imperium obtineret? Ad hæc continuo vir prudens, Imperator, inquit, idem, qui modo obtinet. Post, cum Pro-Rex ex eo percuntatus esset, omnes ne Macai incolæ christianam religionem profiterentur; ipse vero, cum secundo ad Sinam veniret, an Macao profectus esset; respondit, Macaenses omnes christianis partibus studere, parereque Regi Lusitanorum; seque ita, ut judex dixerat, in Sinam iterum venientem Macao fuisse profectum. Pro-Rex inceptam quæstionem persequutus, quot anni essent, rogavit, ex quo reverterat in Sinarum Imperium? Ille, octo, respondit. Jam captum esse Episcopum Pro-Rex putabat. Itaque continuo fumsit; Quæ ista fuit au-

dacia, ut Sinam repeteres, cum edicto Imperatoris vestram esse legem, ut falsam, proscriptam scires? Atqui falsa ut sit, inquit Sansius, fieri omnino non potest. Lata enim a Deo est, qui cum sapientissimus, optimusque sit, & falli, & fallere prorsus nequit. Hoc responso repressus iudex, alio convertit orationem, quæsitque, ubinam Deus consisteret? Cui Sansius: est ille, inquit, ubique; heic adest, atque tuo etiam in corde. Pro-Rex ad satellites conversus, quinque, inquit, colaphis eum rursus cædite, nam insane loquitur. Inde ipsum interrogans subdit; si adest heic Deus, quid est, quod tibi esse adjumento nolit? Atqui adjuvat ille me quidem, Sansius respondit: nam quod injurias, æumnasque istas, quas majori mihi merito ad coronam futuras confido, fortiter, patienterque feram, id sum equidem illius beneficio consequutus. Perrexit Pro-Rex, rogavitque, viderit ne umquam Sansius Deum? Negavit noster, atque, Deus, inquit, propterea quod spiritus omnino sit vacans corpore, hisce oculis cerni non potest. At impius iudex, quemadmodum, inquit, ei fidem adhibeas, quem numquam videris? Cui Sansius: ne vos quidem, ait, Imperatores Fo-Hy, & Puon-Ku videritis, neque, quo magistro gloriamini, Confucium, neque discipulum ejus Menzu,

zu, neque veſtrates alios, quorum tanta eſt apud Sinenſes exiſtimatio, atque celebri-
 tas, cum tamen nemo ſit veſtrum, qui eos vixiſſe aliquando neget: quanto ergo nobis magis habenda Deo fides, cum divinas præſertim ſcripturas habeamus, quarum eſt firmum imprimis, atque graviſſimum teſtimonium? Pro-Rex ita, ut facere conſueverat, ubi ei nihil, quod opponeret, ſuccurrebat, ut quini ei adhuc colaphi ducerentur, quaſi diabolica verba dixiſſet, præcepit; invidiamque Sanſio ex interrogatione quærens, quæ, inquit, veſtra iſta eſt arrogantia, ut Sinenſes populos doctum veniatis? His, ne commotus quidem, Episcopopus reſpondit: docemus eos, ut cognoscant, & ament Deum. Id ni fecerint, norint, ſe perpetuo perituros. Namque extare Deum; hominem vero præditum eſſe animo, qui polleat ratione, tam eſt clarum, tamque perſpicuum, ut id Philoſophi Ethnici, natura duce, aſſequuti fuerint, litteris mandaverint, tradiderintque memoriæ poſteriorum. Quæ cum Episcopopus dixiſſet, Pro-Regis juiſſu quinis alapis caſus fuit. Ab iudice deinde interrogatus, quemadmodum per æneos tubulos in mulieres ſufflaret, ſic reſpondit, ut criminationem dilueret, & quemadmodum antea III. kal. ſeptemb. fecerat, explicaret, qui ſit uſus Episcopopalis pedi in re divina. Addidit
 do-

doctrinam de sufflationibus mysticis, quæ adhiberi in baptismo, Ecclesiæ instituto, solent. Tum Pro-Rex; placentula, inquit (nam hoc impius ille panem Eucharisticum appellabat nomine) quam christianis præbere, oleumque, quo eosdem linire consuevistis, ea quidem certe ad fascinum, veneficiumque pertineant, necesse est. Alius enim ejusmodi rerum usus esse qui potest? Ad hæc Sansius: Atqui, si ea ad veneficium pertinent, inquit, quid est, quod, in singulis orbis partibus christiani cum sint, omnesque sacris communiceant, oleoque ungantur, veneficio, & fascino non afficiantur? Convictus Pro-Rex, alio convertit orationem, & cur, ait, singula eorum nomina, qui sunt baptismo initiati, abs te in tabulas referuntur? Ut sciam, respondit noster, qui sint christiani, eorumque curam gerere possim. Cumque plerique infantes baptizentur, si forte fortuna mori parentes eorum contigerit, ne suum quemque nomen fugiat, quod ei fuerit in baptismo inditum ab sacerdote. Accedere ad hæc consuetudinem Ecclesiarum, dixit. Nam, toto terrarum orbe eundem usum obtinere. Quid vero est, ait, judex, quod iis; qui vestra sacra sectantur; Confucium, avosque ut adorent, non esse concedendum existimes? Res est, inquit Sansius, Romæ jam judicata: deque ea re

POR-

Pontifex ad hoc Imperium annis superioribus legatos misit. His ultro, citroque dictis, judex de rebus hujusmodi interrogandi finem fecit, conversaque ad aliam quæstione, quisnam eum Foganum reversum hospitio excepisset, percutatus est. Ipse, quod explorata jam omnino res erat, Kuo-Ambrosium Hy-jinum, palam respondit. Post judex alia investigare cœpit, eaque illorum similia cum sint, quæ hæcenus demonstravimus, prætermittenda esse existimamus. Illud tamen prætereundum non est, quod, cum Pro-Rex supplicium capitis Episcopo minatus esset, vir Apostolicus, esse id quidem in ejus potestate, arbitrioque respondit. Ac duas quidem horas quæstionem Episcopus molestissimam, atque sævissimam pertulit, eoque spatio alapis ad quinque, ac viginti tanta vi, atque impetu afflictus fuit, ut ex ore sanguis efflueret, indeque tumor, inflatioque tanta faciei existeret, ut oculi non apparerent, auriumque usu facili ad mortem usque privaretur.

LIII. Sancho Royus successit, ex quo Pro-Rex primum quæsit, quem annum ætatis ageret? Cum ille sextum, & quinquagesimum, dixisset; tum Pro-Rex, quo, inquit, ex Regno es, qua ex provincia, quoque ex oppido? Huic continuo noster: ex regno Hispaniæ, ex Aragonia Provincia, ex oppido Hinojosa, inquit. Sed

Pro-

Ex Royo judex de causa cur in Sinam venerit, de mysteriis, de Europa, deque aliis rebus multis percontatur.

108 DE MARTYR. SINENS.

Pro-Rex : cum Præfectus Manilensis tuus in Sinam te misit, ecqua dedit mandata, quidque fieri abs te velle se ostendit, ut christianos ad defectionem concitares? Nos vero, fumsit Royus, qui in Sinam mittimur, nostrum singuli munus, quidque factio sit opus, novimus. Qui mittunt, abite, inquit, in Sinam Evangelium promulgatum, nihilque præterea imperant. Contra judex, profecto, inquit, ducti studio concitandæ plebis venitis. Immo vero, respondit Royus, nihil nobis tale in mentem venit. Inde Pro-Rex, ut de Sinensibus christianis, Europæisque cognosceret, quot, inquit, christiani sunt in oppidis Fo-ninga, Ning-te-Lo-yuen, Fo-cheu, Yen-Ping-fu, Chinnen-cheu, Chang-cheu? Ego vero, respondit Royus, numquam in his oppidis fui, neque rationem de his rebus reddere inquirenti possum. Sed perstitit ille, & quot, inquit, in Kiang-siena, ceterisque provinciis sunt Europæi? Cui noster, ne id quidem, inquit, mihi est exploratum. Ex quo enim cautum est, ne oratoria, templeve ulla christianis essent, neque me ad reliquarum provinciarum sacerdotes visendos contuli, neque quidquam ad eos litterarum dedi. Tum mutato sermone, judex, quantum, ait, in annos singulos Pe-Kingenfi Ecclesiæ pecuniæ penditis? Ad hæc Royus, Pe-Kingen-

genſes , inquit , ſacerdotes , nulla nos
 auctoritate præcedunt : propterea neque
 pendimus eis quidquam pecuniæ , neque
 ipſi ex nobis petunt . Chriſtianis autem ,
 ſubdidit iudex , quantum pro hoſpitio
 ſolvitis ? Nihil omnino , ille reſpondit .
 Poſt iudex , quamobrem igitur , inquit ,
 vobis miniſtrant ? Ac Royus , opera , in-
 quit , quam nobis præſtant , exigua eſt :
 præſtant autem Dei cauſſa , iſque eorum
 in nos pietatem gloria ſempiterna remu-
 nerabitur . Inde Pro-Rex , quodnam ,
 inquit , de vobis ſupplicium ſumetur , ſi
 reverſi fueritis in Europam ? Nullum ,
 reſpondit Royus . At ſi jubentibus , ait
 iudex , vos in Sinam venire , dicto audien-
 tes non eſſetis , cujuſnam poenæ damna-
 remini ? Cui vir Apoſtolicus , neque ob
 id quidem plecteremur . Nos enim non
 juffu , mandatove Præfecti , ſed ſponte
 ipſi noſtra venimus , ducti ſtudio procu-
 randæ ſalutis hominum ſempiternæ . Rur-
 ſum Pro-Rex , quum , inquit interrogans ,
 præceptum ab Imperatore eſſet , ut vobis
 templa tollerentur , veſtramque legem ,
 coli , promulgarique vetaret , quid cauſ-
 ſæ fuit , cur hinc ſecedendum non arbi-
 trarere ? Ego , inquit Royus , adverſa
 per id tempus valetudine laborabam :
 deinde chriſtianos ut miniſtris , ſacriſ-
 que deſtitutos relinquerem , id vero com-
 mittendum non putabam . Sed iudex eo ,
 unde

110 DE MARTYR. SINENS.

unde digressus erat, rediens, quæ vobis inquit, vestram legem propagatum in Sinam veniendi causa est? Rogas? inquit noster. Scilicet ut verum homines agnoscant Deum, ut ament, ut imperata faciant, atque per hæc æternas inferni poenas evadere, sempiternaque gloria potiri possint. At iudex: qui ausus es Sinam petere doctum christianos falsa dogmata? Ego vero, respondit ille, nihil, præter ea, quæ antea demonstravi, christianos docui. Tum Pro-Rex, quid rei, inquit, placentulæ commiscetis, quam præbere christianis consuevistis? Nihil plane, inquit ille; nam quod christianis, facta panis consecratione, præbemus, id non placentula quidem, sed ipsum est corpus Jesu Christi. Cur, ait iudex, ad oculos, ac cetera corporis membra christianos linitis? Linimus, ait Royus, eos, qui gravi morbo conflantur, idque ad oculos, aures, partesque illas corporis reliquas, in quibus resident externi sensus, Deum rogantes, ut, quæ per eosdem sensus peccata admiserint, ea ipsis velit ignoscere. At enim plerique omnes, inquit Pro-Rex, erui a vobis extrema ægritudine laborantibus oculos, affirmant, neque defunt, qui viderint. Negavit noster, atque ea, inquit, manifesta calumnia est, eosque nos agunt criminis, quod numquam admisimus. Ac sæpe quidem per superiores etiam

etiam quæstiones infulsam hanc de effossis morientium oculis calumniam mandarinum nostris objecerant, crebroque repetitis quæstionibus, ut faterentur, ex ipsis vi extorquere conati fuerant. Ea res quo spectaret, ne Apostolici quidem illi viri, etsi diuturno jam usu Sinensium rationes perspectas habebant, intelligere potuerunt, deque ea neque nos, certi quod referamus, habemus quidquam. Nam quod Serrano vir quidam Sinensis ex eorum ordine, quos litteratos vocant, significavit, persuasum iis esse, adhiberi ab Europæis mortuorum oculos ad pictas imagines conficiendas, quod fieri arte illud omnino non posse putent, tanta ut sit oculorum imaginum cum ipsis hominum oculis similitudo, id vero nobis non placet. Ab his rebus iudex, quas demonstravimus, ad ossa venerabilis viri Capillæ, & ad theriacam, atque cocolatam quærendo descendit; ossaque illa infantis esse, atque ad veneficium ab Europæis adhiberi; cocolatam autem non ad veneficium modo, sed ad incitandam etiam libidinem, eamque abortu celandam pertinere dixit. His autem percuntationibus, quæ, ut Episcopus Tipasitanus animadvertit, originem ex impurissimis, perditisque moribus ethnicorum Sinensium ducebant, pro sua innocentia, & castitate Royus ita respondit, ut turpem, ineptam.

eptamque calumniam depelleret. Post de Pontifice, de Rege, de Palatiis ab iudice multa interrogatus, de omnibus ita, uti decebat, demonstravit. Inde Pro-Rex, quid porro est, inquit, quod Pontifex, vosque omnes tanto studio, & diligentia de propaganda vestra religione laboretis? Quia, sic enim noster continuo respondit, ipse, qui nos ex peccato in libertatem, asseruit, Jesus Christus pro summa sua in nos voluntate, studioque salutis hominum sempiternæ, Apostolis, eorumque successoribus in mandatis dedit, ut ubique gentium Evangelium promulgarent. Atque ad Pontificem imprimis mittendi ad universas regiones orbis religionis vindices, propagatoresque cura pertinet, ut Christi legislatoris præceptis pareat. Perrexerit Pro-Rex, ac, quantum quidem, ait, conjicere mihi ex oratione tua licet, videmini vos mihi, Pontifexque optare, ut Sinenses omnes christiana sacra sectentur, & colant. Utinam vero, respondit ille, omnes colerent. Judex, etsi nutu minus sibi id responsum placuisse significavit, tamen quæsit, quis rem Sinensium publicam, si cuncti sese Christo dederent, esset moderaturus? Sed Royus, dubium ne est? inquit. Imperator Kien-Lung, idem, qui rerum modo potitur, ejusque post eum successores; non secus, ac in Eu-

ropa usuvenit, ubi suo reges singuli regno potiuntur, imperantque, neque in eorum negotia immittit se Pontifex, ut qui eorum solummodo curam gerat, quæ æternæ hominum felicitatis procurationem continent.

LIV. Post Royum vocatus in judicium Diazus est. Interrogatus de ætate, de regno, de provincia, deque urbe, in qua natus esset, quamdiu in Sina constitisset, ac apud quos habitasset, ad hæc ipse, annos natum se tres, & triginta, ortu Hispanum ex oppido Ezija provinciæ Bæticiæ esse, in Sina annum jam octavum agere, habitasse apud Mariam-Hyam viduam Ki-tungi, Foganii vero apud Chin-Josephum-Chung-Hoeyum, respondit. Nam quia omnibus perspicue palam erat, quorum Diazus hospitio usus esset, ipse celandum non existimavit. Sed Pro-Rex nihil cunctatus, quæsit, quemadmodum, cum destituta marito mulier esset, diversatus apud ipsam fuisset. Licuisse id sibi, dixit noster, ut ejus hospitio uteretur, cui filius esset, isque litteratus, quem tunc vita esse defunctum intelligebat. Percuntari deinde ex eo judex de Eucharistia, deque causa, quamobrem, cum proscriptam ab Imperatore sciret legem christianorum, Manilam non revertisset, de quibus antea rebus, ut demonstravimus, ex Sansio, atque ex Royo quæsierat;

Item ex Diazio, quæ alapis cædi jubet.

H

ho-

horumque ipse virtutem, respondendique rationem est imitatus. His addita ab iudice, & dicta ab Diazio nonnulla fuerunt, quæ, propterea quod essent similia superiorum, quæ sunt distincte, minuteque descripta, nihil esse Tipasitano Episcopo visum est, cur ea diligentius persequeretur. Igitur illud unum ad Dei gloriam, pro cuius religione tanta Diazus incommoda perpeffus est, narrandum existimavit, denis eum alapis, iubente Pro-Rege, fuisse percussum, ac quinis primum, quod Jesum Christum nominasset; tum quinis iterum, quod de humano animo sermonem habuisset. Adeo molestum est iis, ait Serranus, de animo audire, qui ita vivunt, ac si animi expertes essent.

Diazium
Serranus ad
quæstionem
secutus iisdem
fere, ac ille,
de rebus in-
terrogatur.

LV. Diazium sequutus Serranus fuit, vir nobilis imprimis, & Episcopus Tipasitanorum, cuius tanta vis, & præsentia, atque æquabilitas animi fuit, ut non solum mala omnia fortissime tulerit, sed his etiam affectus, & squalore carceris oppressus, res præclare ab christianis gestas summa diligentia descripserit. Igitur ex eo primum iudex est percuntatus, quot annos natus esset? Ille vero: unum, inquit, & quinquaginta. Tum Pro-Rex: quo ex regno es, inquit, quoque ex oppido? Ex Hispaniarum, respondit Serranus, regno, ex provincia Bætica, exque Guenexensi vico. Persequutus quæstionem

nem

nem Pro-Rex, quot jam, inquit, excur-
rerunt anni, ex quo ad Imperium hoc Si-
nense venisti? Decem, atque novem,
Serranus dixit. Cumque ex eo quæsis-
set iudex, quo itinere in Sinam venis-
set? Ex Hispania, inquit, Manilam,
hinc Macaum, Macao Cantonum, ac Can-
tono Foganum veni: Pro-Rex, ubi Ma-
nilæ facta est mentio; Manila, inquit,
magnum ne est oppidum? Quod cum no-
ster negasset, tum ille, quid vero Ma-
caum? Est ea quoque urbs, Serranus re-
spondit, exigua, neque admodum popu-
losa. Navis autem, inquit Pro-Rex, quæ
Manila Macaum commeat, quantum pec-
uniæ asportat mercaturæ causa? Qua-
draginta millia, respondit Serranus, num-
mum argenteorum, quos *pezos* Hispani
vocant. Atque is idem Serranus animad-
vertit tali usum Pro-Rege interrogandi
ratione fuisse, quasi ad nostros ejus rei
procuratio pertineret. Tum a quo exce-
ptus hospitio Fo-gani fuerit, iudex in-
terrogat, eique Serranus, modo apud
Mariam-Hyam viduam in oppido Ki-tun-
go, modo apud Chin-Josephum-Chung-
Hoeyum in Fo-ganensi suburbio habitasse
respondit se; scribitque datum jam sibi
idem vitio fuisse, quod fuerat ante Dia-
zio objectum, totidemque se fere verbis,
atque ille, criminationem diluisse. Tibi
vero, Pro-Rex adjungit, quantum pecu-

116 DE MARTYR. SINENS.

cuniæ subsidii nomine quotannis mittitur? Nummum, inquit Serranus, eorumdem argenteorum centum. At Pro Rex, quantum, subdidit, in christianos erogas, ut eos ad tuam legem perducas? Omnino, inquit Serranus, nihil. Nam, mihi quod mittitur, id in victum, vestemque, tum in ceram, & vinum ad rem divinam faciundam, aliosque in sumtus necessarios, totum confertur. Atqui placentulæ, ait iudex, quam præbere vestris soletis, aliquid ne veneficum commiscetis? Cui noster, minime vero, respondit; namque, quam tu rem placentulam vocas, ea hostia est consecrata, verumque corpus est, verusque sanguis Christi Servatoris. Eam porro cum christianis communicamus, ut aucti gratia divina, ubi vita exceßerint, gloria, felicitateque æterna potiantur. Atque harum percuntationum, quas descripsimus, similes reliquæ, Tipasitani Episcopi testimonio, fuerunt, eæque non satis multæ, quod Pro-Rex jam fessus clamitando esset.

Denique Alcobero in iudicium adducto, interrogatoque, Pro-Rex finem querendi facit.

LVI. Novissime Alcoberus ad questionem vocatur. Hunc quoque iudex de ætate, de patria, de Sinensi commoratione, de hospitio, tum cuiusnam iussu eo venisset, prout consuevit, interrogavit. Ad hæc ille: ætate esse annorum se duorum, & quinquaginta; patria Granatensem, quæ urbs est Bæticæ provincin-

vinciæ in Regno Hispaniensi; in Sina annis jam octo, ac decem versari; habitasse in ædibus Thaddæi-Go-Chini; venisse autem missu Manilensis Præfecti sui. Percuntatus inde permulta plena fastidii Pro-Rex fuit: Ac Hispani, inquit, omnes ne sacra christianorum colunt, lateque regnum Hispanorum patet, & Sinensi præstat? Ecquæ magnificentiores sunt ædes, Sinensium ne, an Hispanorum? Quid Reges? sunt ne alii christiani? ac quotus eorum est numerus? Quibus de rebus cum Alcoberus ita, uti par erat, prudenter demonstravisset; tum Pro-Rex, quot, inquit, christiani sunt abs te baptizati? Huic interrogationi veteranus Christi miles quantum fraudis inesset intelligens, quingenti, respondit: quod hæc responsio neque ab rei veritate abesset, neque numerum indicaret. Post ad præmium Pro-Rex venit, &, quid, inquit, consequere, si tibi facultas Manilam revertendi detur? An te continuo antistitem sacrorum dicent? Ad hæc pro sua modestia ille: sunt, inquit, in ditione Regis Hispaniarum, permulti illustres doctrina, atque integritate morum. Hi creantur antistites. Quid ergo, subdit Pro-Rex, tibi tribuetur præmii, jam senex quum sis? Et ipse: atqui præmium, inquit, a Deo dumtaxat spero, gloriam scilicet sempiternam. Tandem Pro-Rex: cur vero, ait, quum nosset pro-

118 DE MARTYR. SINENS.

scriptam Imperatoris edicto christianorum legem, e Sina discedendum non putasti? Cui noster: non discessi, inquit, Dei caussa, & caussa animarum. Atque ita absoluta molesta, ac diuturna quaestione, agenda, judicandæque causæ christianorum finis est factus.

Accusationes
per caluniam
Christianis ab
Sincilibus da-
tæ cum iis
conferuntur,
quas primis
Ecclesiæ te-
poribus no-
stris constare
Ethnici con-
suerant.

LVII. Antequam vero sententiam proponamus, quæ qualis esset futura, ex infensis, obfirmatisque adversus nostros judicum animis suspicari quisque facile poterat; liceat jam nobis, quod poscere res ipsa videtur, a proposito paullisper digredi. Ergo quemadmodum primis Ecclesiæ seculis ethnici, quum nostros homines exagitarent, calumnia usi, nocturnos christianorum cœtus, tamquam nefarios conventus traducebant, quasi his, non honesti solum, sed sanguinis etiam, atque naturæ jura turpissime violarentur, & rebelliones, proditionesque, religionis simulatione, instruerentur; sacram vero Eucharistiam quasi convivium, ex carnibus exanimati infantis, farreque contecti paratum; ritusque sanctissimos religionis reprobabant, quasi præstigia, artesque magicas, quibus nostri ad fascinandos, ad insaniamque adigendos simpliciores, facilioresque ad credendum homines, uterentur; lacera- bantque Episcopos, virosque apostolicos, ac si seductores, incantatores, atque profani essent: Ita nunc apud ethnicos

Si-

Sinenſes , mulieres chriſtianis ſacris ad-
dictæ , ſacræque virgines eo nomine ac-
cuſantur , ac ſi libidini Europæorum ſer-
viant , eiſque ſe totas tradant ; integer-
rimi , puriſſimique ritus baptiſmi , atque
Episcopalia inſignia , occultorum flagitio-
rum , instrumentorumque ad impudici-
tiam habentur loco ; hoſtia conſecrata ,
ſacrumque oleum , venena ad faſcinan-
dos , impellendosque ad inſaniam chri-
ſtianos exiſtimantur ; oſſa martyris , quaſi
infantis oſſa ad veneficium ; res , quæ ex
uſu ſacerdotibus noſtris ſunt , ad præſti-
gia , tum ad commovendam , occultan-
damque ſterilitate , atque abortu libidi-
nem pertinere putantur ; ſacerdotes ipſi
fraudis , magiæ , & turbarum , quique
eos ſint ſecuti , rebellionis inſimulantur ;
ac denique ſtudium , & doctrina apoſtoli-
ca , velut artes , atque præcepta ad per-
duellionem , & ſcelus , traducuntur .
Quorum ſane omnium tanta eſt cum ſu-
perioribus ſimilitudo , ut eaſdem præfe-
ſſe notas , ſeu in hoſtes chriſtianorum
Sinenſes , ſeu in chriſtianos cadant , ac
illa veterum , videantur .

LVIII. Sed jam ad ſententiam , quæ Sententia a
Pro Rege in
ſacerdotes ,
Chriſtianos
que reliquos
lata deſcribi-
tur .
lata a Pro-Rege eſt , veniamus . Atque ea
quidem , ut deſcripta ab Episcopo Ti-
paſitano in commentariis eſt , ſic habe-
bat . ,

120 DE MARTYR. SINENS.

bat . „ Europæi quinque (a) Pe-to-lus
 „ (Sanſius Epifcopus) ; Hoa-Kinus
 „ (Joachimus Royus) ; Xi-Hoang Chi-
 „ kus (Francifcus Diazius) ; Te-Fan-
 „ Chi-Kus (Francifcus Serranus) ; Fi-
 „ Jo-Vuangus (Johannes Alcoberus) ,
 „ quod animos pervertant hominum , vi-
 „ tientque , capitis condemnantur . Kuo-
 „ Ambroſius Hy-jinus , q' od ſcriba-
 „ Pe-to-li fuerit , quodque operam pro-
 „ pagandæ falſæ legi divinæ dederit ,
 „ ſtranguletur . De Pe-to-lo , velut de-
 „ cretum ſupra eſt , extemplo ſupplicium
 „ ſumetur . Europæi reliqui quatuor ,
 „ dum ſecus ſtatutum fuerit , in carceri-
 „ bus retineantur . Chin-Joſephus Chung-
 „ Hoeyus ; Kuo-Lucas-Kin-jinus ; Vuang-
 „ Thaddæus Go-chinus ; Chin Domini-
 „ cus Vuen Chieus , quod hoſpicio Eu-
 „ ropæos exceperint , perpetuo exilio
 „ peſtuntur . Huic poſtremo , quod
 „ ſenex ſit annorum LXXVII. exigua
 „ pecunia redimendi exilii poteſtas eſto .
 „ Lit-

(a) Solent Sinenſes Europæorum nomina , cum ab ipsis uſurpantur , ut eorum lingua poſtulat , in tot monofyllaba dividere , quot iſdem nominibus ſyllabæ continentur . Cumque pronunciare R. litteram non poſſint , eam aut prætermittunt , aut in aliam immutant . Itaque Petrum , *Pe-to-lum* vocant , Franciſcum autem *Fan-Chi-Kum* , &c. Atque hoc ſatis eſto , ut quiſque intelligat , cur hæc tanta ſit inter nos , atque Sinenſes in nominibus efferendis diverſitas .

„ Litterati quinque Chin-Franciscus-
 „ Lanus ; Chin-Thomas-Xang-Ganus ;
 „ Kin-Dominicus-Kieu ; Chin-Jose-
 „ phus-Koanus ; Chin-Nicolaus-Xinus,
 „ quod falsam sequuti sint legem, e gra-
 „ du deiciantur, verberibus XL. cæ-
 „ dantur, menseque ipso, collo constricti
 „ *cangam* (a) deferant. Vuang-Petrus-
 „ Onus ; Lieu-Margentius-Langus ;
 „ Lieu-Franciscus-Xunus ; Mieu-Tho-
 „ mas-Xang-Cheu ; Kuo-Petrus Ul-ji-
 „ nus ; Mieu-Simon-Kao-Hingus, quod
 „ falsæ legi paruerint, verberibus XL.
 „ cædantur. Qui per hos annos Cantonum
 „ subsidia Europæorum importaturi com-
 „ mearunt adolescentes, Mieu Raymun-
 „ dus-Xang-yu ; Mieu-Paulus-Kiu ; Mieu-
 „ Franciscus - Fungus ; Chin-Thomas-
 „ Me, X. argenteos nummos, quod ip-
 „ sis est portorii ratione datum, reddant ;
 „ idque fisco addjiciatur. Vidua Mieu-
 „ Maria-Hya, & Virgines Dominicanæ
 „ Kuo-Theresia-Chuna ; Kuo-Lucia-
 „ „ Lieu ;

(a) Postulat omnino ratio, ut paucis genus illud Sinenfis supplicii explicemus, quod Lusitani appellant *Canga*. Constat igitur id vinculum ex tabulis ligneis quadratis duabus, quæ ita comparatæ sunt, ut intercepto spatio, qua pervadere malefici caput possit, claudantur deinde, ac genus quoddam *cellaris* exhibeant. Magni autem sunt ponderis tabulæ, tanque amplæ, ut reus insistere pedibus, manuque os contingere nequeat, adeo ut cibum sumere aliorum ministerio cogatur.

122 DE MARTYR. SINENS.

„ Lieu ; Mieu-Johanna-China ; Kuo-
 „ Aloyfia-Xa ; Chin-Rosa-Kuey , fla-
 „ gris, & *Canga* torqueantur : vidua, quod
 „ hospitio Europæos domi exceperit ; re-
 „ liquæ, quod id institutum profiteantur.
 „ At utrisque redimendæ exigua pecunia
 „ pœnæ facultas esto . Anno XI. Impe-
 „ ratoris Kien-Lung , die VII. Lunæ XI.
 „ (XV. kal. januaris an. MDCCXLVI.)
 „ Cheu-Hio-Kienus Provinciæ hujus
 „ Fo-Kienæ Pro-Rex. „

Sacerdotes
 Po-chei reti-
 nentur : chri-
 stiani reliqui
 in Fo ganen-
 sis carceres
 transducuntur.

LIX. Hac tam iniqua sententia dicta ,
 eodem die XV. kal. Januarias , Sacerdo-
 tes Europæi quinque Fo-chei iisdem in-
 carceribus manserunt . Nam in Foganen-
 ses Lucas , Josephus , Thaddæusque trans-
 ducti sunt, quid tandem Imperator decer-
 neret , expectaturi ; christianique reliqui
 omnes Fo-ganum perinde missi , uti ab
 suo quique Mandarino ita , ut judex de-
 cretat , flagris , & cippo ad collum pu-
 nirentur .

Transfuga-
 rum , qui dā-
 nati & ipsi
 fuerant, unus
 respiscit, sū-
 steque mori-
 tur .

LX. Nec vero transfugis profuit ad-
 missum in religionem scelus , ut severita-
 tem judicis declinarent . Quamquam ser-
 vatus beneficio Dei Mieu-Simon-Kao-
 Hingus est , qui mœrens , ac dolens, pro-
 pterea quod metu suppliciorum Christum
 ejurasset , cui ante perpetuo suam obliga-
 rat fidem , ubi mysteria Ecclesiæ , ut
 christianum hominem decebat , suscepit ,
 pridie ejus diei , quo die publicata judicis
 sen-

sententia fuit , in ædibus Ly-Benedicti decessit , quo , ægritudinis , qua conflictabatur , caussa , e carcere translatus fuerat .

LXI. Tali modo ferus , capitalisque hostis nominis christiani , quam erat nostris molitus perniciem , intulit ; nihilque prætermisit , quod ad explendam crudelitatem conducere posse videretur . Jam primum omnium de captis , conjectisque Foganis in carceres Europæis Sacerdotibus certiorum Imperatorem fecerat , tum mandanti Imperatori , ut homines Ma-caum , inde in patriam , unde fuissent profecti , remitterentur , litteras dederat , quibus significabatur , pessimis moribus Europæos vivere , multisque flagitiis implicari . Cognoscei igitur hæc omnino , sententiaque judicis puniri oportere . Itaque facile impetravit , ut ei Imperator dijudicandæ caussæ , faciundique , quod jus , æquumque esse arbitraretur , potestatem daret . Ipse , ubi se consequutum esse , quod vehementer optarat , vidit , ut in eos animadvertere impune posset , quos sceleris , ac maleficii accusaverat , nihil intentatum reliquit , quo , investigando , inquirendoque , velut est supra demonstratum , aliquid in nostris deprehenderet , quod dignum pœna videretur . Ergo priores judices , quorum sententiis absoluti christiani fuerant , amovit , duosque delegit , quos futuros maxime crude-

Artes , casti-nique describuntur , quibus usus Pro-Rex est , ut Imperatoris animum in christianos concitaret .

les

les putabat : iique jam cum nullius convincere eos criminis potuissent , & remittendos ad sua regna Europæos , hospites autem eorum exilio , christianos reliquos flagris puniendos constituissent ; ipse nimium leniter , mitiusque in eos pronunciatum existimans , augeri cruciatus iussit , quibus innocentes homines afflictos sævisime per quæstionem fuisse ad diem XII. kal. octobr. diximus : Quæstitor , & Præfectus *Ærario* , etsi primum , quod mandarinæ non ex æquo , & jure , sed Pro-Regi obsequendi studio tulisse eam , sententiam , quæque objiciebantur christianis , ea esse omnia calumnia a Pro-Rege conficta , cognoscerent , adstipulari sententiæ recusarant , post tamen veriti , ne in ejus offensionem , odiumque incurrerent , in quem summam esse Imperatoris voluntatem perspiciebant , quique maximo ipsis esse incommodo , & damno posset , si rem , quam ægre tulisset , ulciscendam tandem arbitraretur , etsi haud libenter , in scelus tamen consenserunt . Scriptam , obsignatamque causam Pro-Rex Pe-Kingum misit , unaque Imperatorem obsecravit , ut , quæ ipse in Europæos , christianosque ceteros decrevit , rata haberet , ac Sansium continuo gladio percussu imperaret . Etsi autem de ceteris quoque Europæis , Ambrosioque Hy-jino sumi vellet , tamen in aliud tempus differri

sup.

supplicium patiebatur . Petiit idem præterea ab Imperatore , ut sacram suppellectilem , libros , resque reliquas Europæorum cremari , pecuniamque hîsco addici , deijicique ædes , in quibus Sansius , & Serranus , atque Alcoberus habitassent ; ac pueros , qui subsidia Europæis importassent , quidquid ab eis stipendii accepissent , reddere , idque etiam in ærarium inferri , juberet . Neque est tamen his tot , tamque immanibus postulatis capitale hominis in Christianos odium imminutum . Namque , ut facilius conata perficeret , trahe-retque ad sui voluntatem Imperatorem , multa actis addi plena calumniæ , falsitatumque curavit , Sacerdotesque nostros per summam injuriam multorum , gravissimorumque scelerum reos egit . Itaque confessos fuisse Europæos flagitia , quæ ipsis ab ethnicis falso attribuebantur , scribi fecit ; quæ etsi sunt omnia ab Episcopo Tipasitano diligenter descripta , nos tamen , ne tot calumniis , quæ nihil ad rem pertinent , molesti lectori simus , graviora omnino , perque fallaciam , caliditatemque majorem conficta describemus . Itaque Mauricastrensem Episcopum in judicio fuisse confessum scripsit , esurialibus feriis editiori loco sedere se , accedereque ad eum christianos seu mares , seu feminas , velatis capitibus panno albo , eumque salutare consuevisse : tum se
aquam

aquam eis in frontem fundere, eosque lavare, eumque ritum baptismum vocari. Viris in faciem dumtaxat, feminis vero non in faciem solum, sed in alias etiam corporis partes per tubulos quosdam ex indica arundine confectos sufflare turpiter. Hac re ex eorum cordibus expelli dæmonas. Christianis præterea pecuniam largitum fuisse se; eosque primum humanissime habere: docere deinde, Imperatori neque auctoritatem omnino, neque honorem tribui ullum oportere. Europæum illum, qui homines majori numero ad christianismum adduxerit, præstare reliquis gratia, iisque præfici debere; eum vero, qui nullos, remittendum esse in Europam, demoque, Pontificis jussu, subsidio, publice per vias flagris cædendum, morteque ignominiosa damnandum. Non enim huic aditum in cælum patere. Regnum Manilense egenos olim, atque inopes barbaros tenuisse; cumque eo Hispani suam religionem promulgatum, propagatumque venissent, horum largitionibus, & pecuniæ spe illectos Europæis se, suaque omnia permisisse. Macai templa esse christianorum octo: Dominicanos, & Miraltam Fo-Kiensium Sacerdotum rationes procurare, Pe-Kingensium, & Hang-Kingensium Jesuitas; cæteros reliquorum. Atque hæc quidem ita Pro-Rex Imperatori, quasi ea Sanctus in quæstione con-

fessus esset , per litteras significavit . Nam
 quæ Sacerdotibus Dominicanis reliquis
 affinxit , eodem fere revolvebantur : Pon-
 tificem , ad quem propagandæ religionis
 procuratio pertineat , adesse Regi , eum-
 que adjuvare , quemadmodum in Sina , qui
 primas inter Mandarinorum partes obtinet ,
 Imperatorem : Si quod Regnum Christi
 fidem admiserit , ut in Europa usuvenit ,
 transire continuo illud in potestatem eo-
 rum , quos *Missionarios* vocant : missos
 eo se a suis Præfectis , ut Imperium omne
 ad Christi religionem converterent , suo-
 que regno subigerent : esse eisdem certum ,
 constitutumque , ab eis , qui legem chri-
 stianorum amplectantur , Imperatori offi-
 cium nullum præstari oportere : Commeare
 quotannis ex Europa in Sinam naves tres ,
 easque plurima nummum millia , quibus
 sit usus ad religionem propagandam , im-
 portare : augeri jam amplificarique in dies
 numerum Sinensium christianorum : li-
 benter Europæos Sacerdotes in id Impe-
 rium venire , propterea quod nihil me-
 tuant , cum sciant abesse ab Sinensium
 legibus severitatem , iisque nullam sibi
 esse constitutam poenam : quod summum
 timere possint , ne Imperatoris edicto in
 exilium pellantur , & Manilam remittan-
 tur , id si fiat , facilem fore , atque expe-
 ditum inde reditum in Sinam : Alcobe-
 rum eadem , quæ Pe-to-lus , confessum
 esse

esse . His plura adhuc pari calumnia usus adjecit , quibus Imperatoris animum in nostros , ceterosque viros Apostolicos , christianosque omnes , quam posset , vehementer incenderet . Re per summam injuriam , calumniamque gestâ , die XIII. kal. januarias Pro-Rex Pe-Kingum ab Imperatore evocatus , Fo-Keu , amplio-rem dignitatem consequuturus , discessit .

Matthias Fu nostrorum res diligenter curat, Sanctumque Episcopum de proximo supplicio per litteras certiores facit :

LXII. Harum rerum omnium Serranus a Matthia-Fu præstantissimo Siamensis seminarii alumno certior est factus; qui cum christianos vinctos , carcereque detentos consolaturus , Fo-cheum venisset , modum , quo exemplum actorum causæ ex tabulario Quæstitoris extraheret , invenit , quæ acta contra christianos Pro-Rex conscribi curaverat . Thomas item Sanchezius ejusdem Collegii alumnus , de quo supra diximus , mense Februario eos inviserat , quibusque rebus poterat , juvarat , ut demonstraret , quantum eos diligeret , quantique penderet ; cui etsi , numerata custodi pecunia , adeundi in carceres facta facultas esset ; metu tamen Mandarinum , qui carceribus præerat , diuturniori colloquio prohibitus , atque die , ex quo venerat , tertio Hing-hoam reverti coactus est . Sed Matthiæ diutius in oppido versari fas fuit , cujus , non secus ac Thomæ , Tipalitani Episcopi testimonio , tantum extitit in nostros studium , atque bene-

benevolentia , ut vel viris eodem illis instituto conjunctis optabilius nihil esset ; quæque aliquid solatii afferre iis poterant , diligentissime procurabat , nunciabatque omnia , quæ ad eos pertinere viderentur . Interim multo jam mense Aprili , cum populus Focheensis nuncium Pe-Kingo expectaret , significatum nostris a Matthia est , nullum de eorum causa adhuc ab Imperatore decretum factum fuisse ; qua ex mora , simulque ex Pro-Regis calumnia facile quisque , quorsum esset res evasura , suspicabatur . Neque vero suspicionem fefellit eventus . Nam a.d. ix. kal. jun , prima luce delatæ ad Maurieastrensem Episcopum a Matthia litteræ fuerunt , quæ sic habeant : „ Ephemeride modo „ Pe-Kingo accepta intellectum tandem „ nunc est , sententiis a Pro-Rege Cheu- „ Hio-Kien latis , ab Imperatore subscriptum . Itaque tibi martyrii palma , & „ corona brevi tribuetur . Collegis tuis „ una cum Ambrosio manendum in carcere est , quoad alterum Imperatoris „ edictum de eorum supplicio publicetur . Hæc ut cognovimus , temperare nobis ipsi a lacrymis non potuimus . Te , „ ut nobis bene preceris , nostrumque „ omnium memor ut sis apud Deum , rogamus . „ Est autem ephemeris Pe-Kingensis , cujus Matthias meminit , diarium , quod jussu Imperatoris quotidie in aula

130 DE MARTYR. SINENS.

descriptum, typisque excusum, in omnes Provincias vulgatur: continetque præter ea, quæ ad gubernationem Reip. pertinent, circa quam præcipue versatur, res etiam singulas reorum, de quibus sit capitale iudicium latum.

Sanctius, mortis nuncio accepto, colligit continuo se & singularia virtutum exempla prodit.

LXIII. Epistolam Episcopus submissa voce cum legisset extra conclave, quo in conclavi hæc describebat Serranus: tum intra ingressus magna hilaritate, ipsumque Serranum manu apprehendens: *Accede, inquit, scito me quamprimum gladio percussurum iri; ac continuo in genua provolutus canticum Te Deum summa religione, & pietate recitavit: tum Serrano, tu me heic, ait, expecta: jam ego ad acta omnis vite exomologesim me comparatum pergo. Itaque cum collegisset aliquamdiu ipse se, præparassetque, pie, ac diligenter exomologesim, ut optabat, peregit, animo adeo per virtutem demisso, tanta caritatis vi, & magnitudine, tantaque copia lacrimarum, ut eum facile agnoscere liceret, qui (ut ait Serranus) dilecti sponsi ad nuptias æternas invitantis brachia jam sibi ad collum cerneret. Facta exomologesi, tum collegas alloquens, eorum se imprimis futurum memorem, ubi esset a Deo gloriam consequutus, promissit. Sacra vero Eucharistia etsi summopere refici sese, confirmarique cupiebat, unde viaticum ad æternitatem comparatum habere*

haberet, & Matthias in eam rem summa contentione nitebatur, & neque precibus, neque pecuniæ parcebat; custodibus tamen tantum incusserant mandarini metum, nullis ut præmiis, aut pollicitationibus induci potuerint, ut eidem Matthiæ in carceres aditum permittendum arbitrarentur. Quod cum Dei voluntate fieri Episcopus reputaret, æquo, hilarique animo tulit, seque ita sustinuit, non modo ut non ægre ferret, sed ne perturbaretur quidem. Ac vitam hæcenus sic ille duxerat, ut coluisse perpetuo pietatem, seque ad certamen martyrii continenter comparasse videretur. Nam cum jam inde ab ineunte ætate ita, ut demonstratum est, recte instituentæ vitæ dedisset operam, & diuturnos pro religione labores sustinuisset; tum iniquitate inimicorum religionis, squaloreque carcerum, occasionem sæpissime nactus colendarum majorem in modum virtutum erat, quibus cum cumulatissime præditum fuisse constat. Ergo incommoda Foga-nensis itineris, carceres, catenas, vincula, manicas, famem, quam per dies octo, nonnisi particulis cucumeris, quas ab christianis una in carcere detentis accepisset, sustentarat, alapas ad nonaginta ipsi in judiciis crudelissime inflictas, molestosque, ac crebros ad tribunalia itus, reditusque, tempestate pluvia, cruribus, pedibusque nudatis, ut alia multa præ-

tereamus, tanta patientia, atque æquabilitate animi pertulit, ut tot incommoda ei neque conquestionem ex ore umquam extorserint, neque de vultus hilaritate quidquam detraxerint.

*Virtutes
recensentur,
quibus erat
exilium præ-
ditus Sankus.*

LXIV. Magna etiam animi fortitudine sæpius est usus, dum de eo habitæ quæstiones, quas supra diximus, fuerunt, ut ipse quidem esse Judex, quemadmodum Serranus ait, Mandarinum autem rei viderentur: neque ipse solum sustineret odium, & sævitiam inimicorum, sed aliis etiam christianis spiritus ad tormenta, atque necem perferendam adderet. Studium præterea tuendæ religionis, quo vehementer ardebat, mirifice declaravit, idque jam studium tam magnum erat, ut cum eum ad Pro-Regem brevi adducendum monuissent christiani, atque, ut caveret, hortarentur, ne quid minus leniter responderet, (propterea quod animo ille in nostros infesto esset, obesseque Ecclesiis plurimum posset) ipse, etsi ita, uti demonstravimus, magna animi virtute, & firmitate respondit, postea tamen Serrano dixerit vereri se, ne impudentis Judicis, qui Dei legem esset ausus falsitatis infimulare, petulantiam neque tam acriter, ut par erat, neque tam graviter, ut tempus hortabatur, repressisset. Qua vero caritate flagraret, ex eo maxime intelligitur, quod cum christiani ab iudicibus cruciatu, alapis, tormentis vexarentur, tantum

tum ipse ex eorum casibus dolorem capiebat, ut magnam vim lacrimarum effunderet, homo, qui propriis oppressus malis, non modo fletum, sed ne gemitum quidem umquam emisit: tum ex eo, quod cum Serranus in carcere e lateribus laboraret, ipse, cui pro sua caritate gravior ea res, quam ægroto, accidebat, nihil prætermisit, quod futurum homini ex usu existimasset; tantumque ejus officium extitit, ut stramentitiâ culcitram conquistam, inventamque suis ipse manibus apportaverit, locoque, prout usus fuerat, moverit; omnia denique diligentissime procuraverit, quæ ad illius levationem aliquam pertinere videbantur. Nam quæ instituti sui legibus continentur, ea semper summa diligentia, constantiaque servavit, ut quamvis tot jam morbos, aliaque mala perpeffus, corpore esset maxime infirmo, nihilofecius, quamdiu carceribus tentus est, perpetuo de media nocte surrexerit, & pro *matutinis*, ut vocant, precibus, a quibus per nocturnum tempus, quod deesset lumen, aliisque incommodis impediretur, persolvendis prohibebatur, hymnos, & psalmos, aliasque preces magno numero recitaret. In munere autem Apostolico fungendo tantum studium, operamque consumpsit, ut ab eo ne vinculis quidem prohiberi se pateretur. Namque Kuo-Matthæum-On juvenem annorum

sex, & viginti, qui desciverat jam pridem a Christi fide, vel in ipso carcere monitis, atque hortationibus ad sanitatem convertit. His tot, tantisque rebus gestis, toleratisque, quæ vera erat ratio parandi ad martyrium sese, cum virtutem adeptus esset animi singularem, tum triduo ex eo die, quo nuncium accepit, ad diem, quo corona donatus est, id continenter contendit, ut studium adhuc pietatis augeret, suumque animum quam posset maxime ornaret, quæque sibi divinitus commissæ talenta erant, multiplicaret, uti jam pulsanti januam sponso placeret, atque a cælesti Domino, velut fidelis minister, in gloriam sempiternam reciperetur. Quo tempore designatus martyr Serrano narrabat, visum illud mysticum sibi jam continenter quasi ob oculos versari, quod sibi ipsi oblatum Fo-gani fuerat, quodque visum nostri, etsi primum ita fuerant interpretati, ut feretro ossa Ven. Capillæ significari arbitrarentur; post tamen de proxima Mauricastrensis Episcopi morte certiores facti, feretro putabant ejus Episcopi martyrium portendi; multitudine autem syderum magnum numerum eorum, quos Deus sibi ex Fo-ganensibus delegisset; ac duobus denique pedis ex stellis, peda duo, quibus uti consuesset Episcopus, inique a Mandarinis contemptui, ac turpitudini habita, a Deo autem syderum splendore de-

cora-

corata, existimarunt. Verum quibus videnti, iisdem non semper visa, ostentaque intelligendi divinitus facultas datur. Nobis enim feretrum non unius Sancti sepulcrum portendisse, neque pedum utrumque ad ipsum tantummodo Sanctum referendum fuisse videtur. Secundus enim erat in Sina Serranus Episcopus pro Christo privandus vita, etsi nondum hoc illi compertum erat.

LXV. Eadem die ix. kal. Junias, accepta Pe-Kingo ephemeride, Focheensis Prætor Mandarinum inferioris ordinis quemdam prætorios carceres inspectum misit. Is medio in atrio carcerum cum sedisset, & Præfectus carceribus adesset, tum Scriba contenta voce nominum singulorum, qui carceribus tenebantur, ex indice recitare cœpit, singulis respondentibus, ubi se quisque nominari intellexisset. Hac recensione absoluta, tres Europæos, qui iisdem in carceribus erant, Pro-Prætor vocat: eos ait per dies decem pedicis, manicisque constrictos manere oportere. Pro-Regem enim venturum inspectum carceres, qui si solutos offenderet, rem magno custodibus damno futuram. Sed hæc simulatione fiebant. Simulandi causa hæc erat. Solent Sinenfes, ubi primum se reos esse, supplicioque afficiendos cognorint, ne manu carnificis pereant, ipsi sibi mortem consciscere. Ita-

Mandari, ex Sinenfium consuetudine catenis Sacerdotes cōstringunt, veriti, ne illi sibi ipsis mortem consciscerēt.

136 DE MARTYR. SINENS.

que rem iudex capitis damnatos celat, uti subito e carcere educi ad supplicium trahantur. Quod idem de Europæis faciendum existimarunt, rati tam eos, quam Ethnici consueverunt, barbaris, efferatisque moribus vivere.

Satellites in
carcerem ir-
rumpunt, at-
que Sancti in-
dignis modis
vinctum edu-
cunt.

LXVI. Postero die, qui dies erat ad VIII. kal., delatum decretum Imperatoris de interficiendo statim Sancto Fochæum fuit. Sed res ea die exitum habere non potuit, propterea quod veteris cuiusdam Imperatoris, quem ex gentes superstitiose colunt, interitus anniversariis sacris celebraretur. Die insequenti hora circiter a meridie quarta, magnus hominum strepitus auditus a nostris est; de quo cum ex ceteris, qui erant una in carceribus, quærerent, sic accipiebant: oryzam venire magni, quamobrem magnos hominum concursus fieri, qui velint emere, atque ex concursu strepitum existere. Nimirum qui in carcere detinebantur, etsi norant tempus supplicii Episcopo imminere, cavebant tamen, ut qui summa in eum, singularique pietate, atque benevolentia essent, ne ei nunciarent, quæ ipsi infausta arbitrabantur.

Denique hora fere quinta deni satellites magno tumultu, magnaue lætitia in carcerem irruperunt, cumque ad conclavis januam venissent, in quo Europæi manebant, *ubinam*, inquirunt, *et Petolus?*

lus? Ad hæc Antistes mitissimus, quin-
 perturbaretur, *ecce me*, inquit; *adsum*.
 Quæ cum dixisset, de humili sella, quæ
 quatuor dumtaxat ex fustibus constaret,
 in qua *Rosarium*, quod vocamus, B. Ma-
 riæ Virg. recitans sedebat, surrexit. Mox
 lictores accedunt, & ut posset ad suppli-
 cii locum incedere, vinculis hominem
 solvunt, eique occiput postremo tondent.
 Quod cum ii facerent, quæsiuit pacatissi-
 mo animo ex Serrano Episcopus, quid-
 nam ageretur, eique capillos tonderi res-
 pondenti, ne moram gladio interpone-
 rent: *eja igitur*, inquit, *absolve me*. Ita-
 que brevem exomologesim fecit, jamque
 abeuntem Serranus ritu sacro absolvit.
 Egredienti e cubiculo, nostri apprehensas
 manus deosculabantur; quibus cum con-
 firmasset, quod primo promiserat, ubi ad
 Deum ascendisset, eorum se imprimis
 memorem futurum, dimissus ab ipso est,
 quem patris loco habuerant, cujusque
 aspectus maximam eis malorum levationem
 attulerat; sed eo amisso, quo in lu-
 ctu, & mœrore remanserint, non tam
 potest verbis, quam lacrimis significari:
 Ad carceris januam custos accedens, vi-
 num ei, resque alias quasdam pauculas
 obtulit, ut aliquid ad refectionem sume-
 ret; quibus comiter recusatis, Episcopus
 homini, qui tanta in se humanitate usus
 esset, gratias quas potuit maximas egit,
 tum

tum pecuniæ nonnihil donavit, quo ei se plurimum debere significaret. Cum manus militum ad Præfecti Urbis tribunal venisset, *ubinam*, Episcopus inquit, *est satellites, qui est acturus carnificem?* Quæ facta interrogatione, satellites homini idum calcis infligunt, tum, in genua, inquirunt, continuo procumbito, neu quidquam quærato. Non enim intelligebant homines tam alieno ab institutis christianis animo, quo spectaret Martyris percussio, qui eximia, atque heroica exempla præclarissimorum primævæ Ecclesiæ præsulum imitatus, nummum argenteorum, quos *pezos* vocari ab Hispanis diximus, quinque, quos ad eam rem attulerat, donare carnificem constituerat. Neque tamen nova hæc injuria invictæ patientiæ Episcopum a sententia deterruit; nam humi in Prætoris conspectu pecuniam posuit. Is eam præfecto carceribus ad Serranum, & Royum deferendam, unde sibi ad victum aliquid compararent, dedit. Post, detractis martyri manicis, manus ei ad tergum satellites ligarunt, funesque humeris, brachiis, ac manibus circumductos tanta vi constrinxerunt, ut ossa non secus creperent, ac si singula distraherentur. Paraverant præterea tabulam, seu vexillum chartaceum, cui Sansii causa his verbis descripta erat: *Reus hic Feto-las capitis condemnatus est, ut omnes*
inde

inde doceantur, sibi quæ exemplam sumant, propterea quod animos hominum mendacis, fraudibusque seduxerit. Huic tabulæ Pro-Rex chirographum, sive insigne suum adposuit, lineam describens rubro colore; qua descripta calamus continuo abiecit. Est enim apud Sinenses ita consuetudine comparatum, ut rubro colore sanguis in sententiis capitalibus; abiectione autem calami, ejus vilitas, ut nulli jam usui esse queat, significetur. Tali modo subscripta tabella, atque ad instar vexilli arundini appensa, arundinem manus inter, & brachia martyris satellites ligarunt, ita ut capiti tabella emeretur, ut quæ erant in ea descripta, legi ab omnibus facile possent. Allatum etiam frænum est, quod reis injici in Sina solet, ne possint Imperatori, aut ministris male præcari: quod frænum cum jam martyri satellites vellent injicere, his ille: *Os*, inquit, *mibi liberum relinquit, ut implorare divinam opem, laudareque Deum possim.* Verum neque obtinuit quod rogarat, & quod rogasset, alapa cæsus est.

LXVII. His gestis rebus, Prætor Mandarino Min-Hienfi, atque adjutori centurionis, aliisque præfectis duobus milites, & apparitores attribuit, iisque Episcopum tradidit, ut eum, quemadmodum decretum esset ab Imperatore, interficerent. Ipse Episcopus ita per Fo-chei vias

Sanctio extra Urbis mœnia deducto, caput præciditur. Eum Christiani mortuum deservent.

vias incede-
 bat, tanta vultus, atque ani-
 mi hilaritate, ut triumphum agere vide-
 retur; neque impedi-
 batur fræno, quo
 minus Deo supplicaret, moneretque ho-
 mines; ejus ut legi parerent, si salutem
 consequi sempiternam vellent. Erat con-
 cursus hominum ad spectaculum supra,
 quam credi potest, magnus, partim ex op-
 pido, quod est imprimis maxime populo-
 sum, partim eorum, qui studiis littera-
 rum erant addicti, quique Focheum per
 id tempus confluebant, ut merito quisque
 suo aliquem obtineret gradum honoris,
 & dignitatis; partim christianorum, qui
 ducti pietate, & religione circumquaque
 ex agris, pagisque convenerant. Juvenis
 autem Kuo-Mattheus-On, quem Episcopus
 ad sanitatem inter vincula con-
 versum summopere diligebat, gratiam
 amoris, & beneficio illius singulari re-
 laturus, dum ad supplicii locum venire-
 tur, numquam ab eo discessit. Accidit
 interea tanta frequentia hominum, re-
 rumque perturbatione, ut Episcopo pi-
 leus Sinicus vel decideret, vel auferretur.
 Hanc ipse rem ut animadvertit, dignam
 se animi constantiam, & tranquillita-
 tem præferens, ad satellites versus,
ejæ vos, ait, *pileus mihi e capite deci-*
dit: quare eum rursum capiti imponitote;
 atque haud multo post, cum illi præ mul-
 titudine pes compressus, detractumque cal-

calceamentum fuisset, continuo magna frontis serenitate conversus, petiit, ut pedi calceamentum restitueretur. Denique per portam, quæ ad occidentem solem spectat, ex ambitu mœnium egressa nefaria manus, pontemque sublicium prætergressa, qui pons passus prope xxx. a mœnibus aberat, cum paullo adhuc processisset, jussus est a satellite martyr fortissimus, ut in lato saxo, quod in media erat suburbii via, genua flecteret. Quod ubi invidus Christi miles intellexit: *Paullulum*, inquit, *mane, spatiumque mihi, dum me Deo ipse commendem, concedito*. Ea re impetrata Deum oravit; factoque precandi fine, respexit retro, lætoque vultu lictorem intuens, *jam*, inquit *Cælum peto*. Hac re audita, carnifex manum Episcopi pilo imponens, scapulasque ejus leniter tangens, *quam aveo*, inquit, *una ve nire!* Cui Sansius, *ergo Dei legem colito, si saluum te cupis esse*. Tum eum hortatus ne metueret, genua flectit, ac lictor continuo gladio, unico ictu, caput abscidit Martyris, viamque patefecit, qua beatus animus ad cælestem triumphum evolare. Matthias-Fu, ut sanguinis colligendi facile christianis potestas esset, tapete attulerat, quod humi ad supplicii locum sterneretur. Sed satellites concedendum non putarunt, quod id apud Sinenfes fieri non consueisset. Neque eo fecius

cuius reperit christianorum pietas, qua ratione sanguis martyris colligeretur. Nam vir diligens imprimis Ly-Benedictus ethnici cujusdam opera usus nomine Chin-Vl-Yuen ad lapidem, solumque cinerem spargendum curavit; eumque postea cinerem martyris sanguine imbutum collegit. Abscisso martyris capite, satellites continuo quatuor cadaver ad locum, qui prope mœnia esset, intulerunt, ibique quadrantis horæ spatio relictum, post in agrum importarunt, ubi deponi corpora illorum solent, qui extremo sint affecti supplicio, passibus a muro ccclxxv., atque in limine loculi unius eorum, qui sunt in agro, collocarunt. Caput autem (quoniam est in more Sinensium positum, ut turpi quodam modo collocetur, ut transportari una cum corpore facile possit) Matthias hujus declinandæ infamiæ causa, numerata satellitibus pecunia, impetravit, ut seorsim a corpore sacco inclusum, in quem erat immixtus sanguis, transportaretur. Aderant, dum hæc gerebantur, Matthias ipse, & christiani, diligenterque omnes cavebant, ne ab ethnicis cognoscerentur. Ac multa jam nocte, quum ethnici omnes inde cœnatum abiissent, christiani, cum solos jam esse se animadvertèrent, magnam vim lacrimarum effundere, a quibus tamdiu, metu coacti, magno conatu temperaverant, & sanguine

ne profusas pastoris vestes rigare cœperunt; cuius alii interea pedes, alii manus deosculabantur; alii summam in eum pietatem maximis significationibus testificabantur; alii denique patrocinium illius implorabant. Quum enim præclarissimus Antistes, & martyr viveret, ita gesserat erga christianos se, ut pater esse illorum videretur. Quare hoc illi modo patri optimo, ac benemerenti parentabant.

LXVIII. Horis fere ante mediam noctem duabus, Matthias-Fu Sinensis sacerdos, de quo supra demonstratum est, una cum aliquot christianis inventum feretrum, vestesque, quibus martyris cadaver ornaretur, paratum ivit, relictis aliis, qui custodiendi corporis causa, quasi in vigiliis manerent. Rebus omnibus, quæ ad illud pie, decenterque sepeliendum pertinerent, paratis, postero die Matthias, qui nullo labori se vinci patiebatur, in agrum, in quo erat corpus locatum, venit; cumque factus magnus ethnicorum concursus esset, ut quæ fierent, videre, impedireve, ne martyri id officii genus præstaretur, possent, necesse fuit, ut ille præsidio usus custodum carcerum, Quæstoris trium, qui bene in nostros animati essent, artq; adhibita loco cedere omnes faceret; ut libere, quod in animum induxisset, perficeret. Hisce amotis, vestes omnes sanguine confusas, cate-

Episcopo iusta christiani solvant; Ethnicosque impedire cōstit. res reprimūt.

catenas , mánicas , pedicas , & cetera , quæ ad martyrem spectabant , ut partes inde christianis Sinensibus distribueret , quodque reliquum fuisset , Siamum , Manilam , Romam , alioque mitteret , collegit , quod Dominicanis martyri sociis in carceribus asservatis hanc curam suscipere non liceret . Jam meridies instabat , quo tempore corpus Sancti ita , ut par erat , ornatum , inque feretro collocatum fuit . Sed dispositis rebus omnibus , cum proxime in montem sanctum , ubi condi christianorum cadavera consueverunt , deferendum esset , opposita subito obstacula sunt , avaritia improbitateque Mandarinum , qui agro , in quo reorum corpora sepeliuntur , præfectus erat , ut qui diceret , ni sibi argentei nummi triginta numerarentur , se numquam , ut idem corpus alio transferretur , passurum . Et si quinque se illi numeraturum Matthias promitteret , tamen quod Mandarinus ex eogenere hominum esset , qui mediocri esse contenti lucro non possunt , nihilque de priori petitione remitteret , consilio Matthiæ usi christiani ad præfectum carcerum confugerunt . Sed cum is eorum postulatis satisfacere recusasset , ad præfectum carcerum quæstitoris , cujus egregia erga Diazium , Alcoberumque voluntas erat , sese petatum auxilium contulerunt , qui eos hortatus , ut bono animo

mo essent, promisit eam rem sibi curæ futuram. Post decretum ita, ut nostri optarant, tulit, agrique Mandarinis, ne christianis resisteret, imperavit. Is, ut erat pecuniæ cupidus, certior fieri voluit (neque vero is solum, sed etiam pater ejus, ac mater) a præfecto ne latum, an confictum hujusmodi decretum fraude christianorum esset. Cumque inquirendo comperisset, nihil sibi fuisse, nescio præfecto, a nostris nunciatum, etsi invitus, atque ægre ferens, tamen corpus tradidit; acceptumque christiani in sepulcrum ad montem intulerunt. Jam sanguis martyris ab ethnico ita, ut illi datum in mandatis erat, collectus, in manus Matthiæ pervenerat. Sed, quoniam ei, qui collegit, singularia quædam, ac pene similia prodigiorum evenerunt, postulat omnino tempus, ac ratio, ut eorum distincte hoc loco mentio fiat, nequid nos dissimulasse quisquam existimet, quod in Dei gloriam, decusque martyris redundare possit.

LXIX. Itaque cum satis tuto nemini christianorum negotium sanguinis martyris colligendi dari posset, propterea quod periculum esset, ne ira in nostros incenderetur Mandarinorum, qui continenter causas majorem in modum in christianos sæviendi aucupabantur, Ly-Benedictus, cujus fides imprimis, ergaque Europæos

Chin-VI.
yuen Ethni-
cus homo,
Ly-Benedi-
cti rogatu,
sanguinem mar-
tyris colligit,
jamque amo-
re, ac pietate
in Episcopo-
pum incendi-
tur.

K

facet-

sacerdotes observantia, atque hospitalitas,
 magna omnium consensione commendari
 solet, Chin-Vl-Yuenum ad id negotium
 adhibere cogitavit, quod eo ethnico viro
 familiariter uteretur. Atque is quidem
 minus ad rem gerendam idoneus videba-
 tur, propterea quod tam improbis, sævis-
 que moribus esset, ut uxorem excedere
 domo cogeret. Accedebat superstitio, qua
 fiebat, ut non errores ethnicorum modo
 probaret, sed etiam, multitudine idolo-
 rum inlata, in templum deorum suas
 ædes convertisse videretur. Ob eas res
 omnes, incredibilemque horrorem, quo
 Sinenses aspectu, contactuque eorum,
 quæ ad cadavera spectant, affici solent,
 dubitabat Ly-Benedictus, dare ne id
 negotium homini satis tuto posset. Sed
 cum aliquandiu secum cogitasset, neque
 alium aptiorem, cui res crederetur, in-
 venisset, statuit ei, quod sibi in mentem
 venisset, proponere. Ubi ethnicus, quid
 a se fieri christianus vellet, cognovit,
 non solum resistendum non putavit, sed
 etiam rem se tanto studio, tantaque dili-
 gentia curaturum promisit, ut ei confirma-
 ret, etiam si in vitæ periculum venisset, ne
 guttam quidem sanguinis Pe-to-li se in
 loco supplicii relicturum. Nam scelus il-
 le a Mandarinis admissum detestabatur,
 qui ob benefactum, studiumque, quo in-
 census Episcopus e tam remotis regionibus,
 bus,

bus, non lucri, sed indicandæ populis in
 cælum viæ caussa, in Sinam venerat,
 hanc gratiam retulissent. Quæ res sum-
 mam movit Ly-Benedicto admirationem,
 ut qui Chin-Ul-Yuenum virum ethni-
 cum divinæ gratiæ auxiliis incitatum non
 modo hæc polliceri, sed etiam abire cer-
 neret promissis satisfacturum. Atque is
 ethnicus, ubi in locum supplicii perve-
 nit, caputque Antistitis recisum vidit,
 nihil metuens, nullaue aut eorum, qui
 aderant, aut loci habita ratione, ar-
 repta arundine cunctos arcere, qui
 ipsum conculcabant, impediabantque,
 ne conata perficeret, cœpit; tum effu-
 sum sanguinem, ita ut promiserat, col-
 legit, inque sacculum immisit. Inde do-
 mum reversus, cum suas manus sanguine
 adhuc tinctas intueretur, abluendas non
 putavit, quod eum esse viri iusti sangui-
 nem diceret. Quinetiam suos ad se filios
 evocavit, eorumque capitibus cruentas
 manus imponens, *salutem vobis*, inquit,
o gnati, Pe-to-li sanguis, vitamque af-
ferat. Postremo quod reliquum sanguinis
 ejusdem erat, lambendum duxit. His re-
 bus gestis admirabilem in modum aucta
 viri pietas erga martyrem, virtusque fuit,
 eademque nocte colligendi sanguinis, qui
 e capite, colloque stillatim in terram de-
 ciderat, caussa, in eum locum contendit,
 qui prope a mœnibus oppidi aberat, quo

148 DE MARTYR. SINENS.

in loco lictores humi corpus posuerant, cum funes, aliaque compararent, quæ opportuna ad idem corpus in agrum transferendum erant. Quas collegit guttas, ut quas pignora martyris esse iudicaret, domum lætus importavit, ut a se instar thesauri summo studio servarentur. Postero die ad martyrii locum revertit, & lapidem, ad quem Sansius flexis genibus capite diminutus fuerat, sustulit, eumque, alio jam substituto, transtulit in suas ædes, atque honestissimo loco posuit, eademque hæc omnino verba insculpsit: *Lapis, super quem venerabilis magister Pe in celum conscendit. Qui huiusce initii fidei, quod colligenti, contrestantique Chin-Ul-Yueno sanguinem, reliquiasque Episcopi Sansii Deus indidit, progressus fuerit infra videbimus.*

*Præfectus
carcerum Alcoberum, &
Diazium humilissime
trahat.*

LXX. Non est autem hoc loco consilium divinæ providentiæ prætermittendum, quo factum est, ut Alcoberus, Diaziusque gratiam a præfecto carceribus Quæstitoris inirent, cuius quidem præfecti opera impetratum perfacile fuit, ut Sansio ea, quæ supra demonstravimus, officia adhiberentur. Igitur jam usque ab eo tempore, quo Alcoberus, Diaziusque in eos carceres coniecti fuerant, cum animadvertisset præfectus neque vestes ipsos, quibus tegerentur, neque pecuniam habere, neque scire quemadmodum exiguum

um

um victum, qui eis e publico suppeditabatur, coquerent, misertus eorum, ministrum eisdem, qui eorum ageret curam, attribuit, & duplam victus portionem, locumque, in quo seorsim ab aliis essent, assignari fecit. Quæ res illis magno commodo ad virtutem, pietatemque colendam fuit. Inde crebro eos invisere, atque invisendo eorum consuetudine delectari cœpit, cumque propensiore in eosdem animo esse pergeret, ut ipsis una cum reliquis christianis confabulari, atque agere liceret, concessit, remque illis gratam facturum, quæ ad eorum causam pertinerent, nunciare, cum tempus hortaretur, non prætermisit. Nostri, qui Sinensium mores perspectos haberent, scirentque, eos non tam misericordia, quam quæstu moveri solere, dubitare initio, num hæc christiani alicujus opera, magnisque pollicitationibus fierent: sed paulatim experiundo, voluntate, non simulatione Mandarinum agere intellexerunt. Itaque occasionem, dimittendam viri apostolici non putarunt, quo minus ei, qui de se optimè meritis fuisset, decreta religionis christianæ proponerent; cumque ille magnopere fuisse delectatum significaret se constantia animi, loquendique libertate, qua Kuo-Lucas usus, dum Pro-Regi respondebat, fuisset, ut in illius manus libri venirent, quibus præcipua doctrinæ christianæ capita continen-

tur, curarunt. Hos ille libros magna, significatione honoris, existimationisque acceptos, non invitus legit, & studio, ac liberalitate, qua uti in nostros pergebat, animo esse se non nihil in religionem, pro qua iidem exagitabantur, propenso demonstravit. Etsi vero intellectum nondum cuiquam nostrum est, assensus ne divino munere doctrinae, initiatusque adhuc mysteriis christianorum fuerit; tamen gratiam illi divinitus fuisse ob suam erga sacerdotes Dominicanos merita relata constat. Nam cum, ducta jam pridem uxore, nullos ad illud tempus, quo contritus nostri in carceres fuerunt, liberos suscepisset, quæ res, Sinensium moribus, institutisque, omnium turpissima existimatur; post ubi humanitate in Christi milites uti cœpit, nondum absoluto anno, auctus filio est, quod ille maximi beneficii loco habuit, lætusque in carcerem, Alcobero, Diazioque nunciaturus continuo accurrit.

Sacerdotum
reliquorum
quatuor, &
Ambrosii, qui
mortis dam-
nati fuerant;
ex Sinæ con-
suetudine
singulorum ge-
nis capitalis
sententia in-
scribitur.

LXXI. Interea Dominicani quatuor, qui Imperatoris decreto capitis condemnati, carceribus detinebantur, haud multo post, certo indicio, quod iudices dedissent, eandem se coronam consequuturos, quæ Sancio obtigisset, intellexerunt. Est apud Sinenses in more positum, ut quarta quaque luna, quod tempus in mensem majum solet incidere, Pro-Reges Sinen-

Sinenſis , Tartarusque , & ærario , atque urbi Præfeſti , Mandarinique duo vicorum , qui urbis mœnibus continentur , in aedeſ quæſitoris ſe conferant , congregatique de fortunis , capitibusque reorum agant ita , ut Pro Reges , Præfeſtusque , ærario honore loci , in quo ſedeant , præſtent , quæſitor decernendi auctoritate ceteris antecellat . Ad hos iudices , ubi convenerunt , provinciales , qui carceribus detinentur , propterea quod dicta in eos ſententia mortis ſit , adducuntur , quibus , antequam in concilium veniant , ad humeros tabella chartacea inſtar vexilli , ut ſupra oſtendimus , alligatur , cui tabulæ & cauſſa , & genus ſupplicii , quo quiſque affici debeat , inſcribuntur . Circumponuntur præterea collo tabulæ charta conteſtæ , qua in charta res eadem ſcriptæ leguntur . Quinetiam manicas ligneas charta obductas , in quibus ſint foramina duo , ita componunt , ut manus in eaſdem immiſſæ ceu vinculo quodam conſtringantur . Poſt inſcribitur faciei cujuſque ſententia , quæ indicet vel decollationis hominem , vel alterius ſupplicii reum eſſe . Ordine deinde , ita ut quiſque prior eſt in carcerem contruſus , gravioreque ſcelere implicatus , inducuntur , una introeuntibus iis , qui ſunt ejusdem flagitii accuſati . Qua judicij ratione ſit , ut bidui , triduive intervallo extrema

sententia de reis quadringentis feratur, tot enim fere numerari quotannis solent. Ex introeuntibus nihil iudices percuntantur. Rei ut primum in conspectum iudicum venerunt, flexis genibus, corpus admodum, caputque inclinant. Mox li-
 ctiores accedunt, singulisque humi flabel-
 lum, particulasque massæ oryzeæ ad fer-
 ventis aquæ vaporem concoctæ, obolos-
 que trecentos, ac sexaginta apponunt,
 atque, hæc, ajunt, tibi iudices dono
 mittunt. Ad hæc rei quique, gratias
 se quas possunt maximas iudicibus agere,
 respondent, paulloque post dimittuntur,
 ut locus ceteris, qui succedunt, detur.
 Quum iudices antea de omnium causa co-
 gnorint, non esse multum in ea re temporis
 infumendum putant. Hi, ubi adstipendi
 finem fecerunt, suos ad Imperatorem
 commentarios deferri curant, qui ita, ut
 supremis provinciæ, Pe Kingensibusque
 magistratibus videtur, postremam sen-
 tentiam dicit. Quamquam interdum usu-
 venit, ut eos, qui capitis condemnati
 fuerint, in exilium pellendos decernat.
 Quos Imperator reos esse mortis decrevit,
 hi mense decembri interficiuntur, pro-
 pterea quod arborum folia decidere eo
 tempore soleant, idque jam ad interitum
 hominum opportunum esse Sinensibus vi-
 deatur. Huic iudicio Dominicani Sacer-
 dotes quatuor, ut qui capitis condemnati
 essent,

essent , iv. kalen. junias interfuerunt ; primumque omnium , ut fert consuetudo , apud carcerum præsidem exiguo stylo dexteræ cujusque eorum Dominicane- rum genæ litteræ illæ Sinenses duæ *Chan-Fan* , quæ *reum decollationis* hominem esse significant ; Ambrosii vero genæ duæ aliæ *H'iao-Fan* , quæ in idem , atque *reus strangulationis* , decidunt , inscriptæ fuerunt .

LXXII. Hæc narrans Serranus , nulum se unquam vidisse confirmat lætiores diem . Quo lictores (ajebat) stylo litteras genis insculpere pergebant , eo nostrorum animorum alacritas , lætitiaque augebatur , ut qui incidi faciei cujusque nostrum signa servorum Jesu Christi videremus . Cumque summo Servatoris Christi beneficio cooptati simus in suorum locum , jam nostra hæc esse capita desierunt . Atque ille quidem , quæ sua fecerit , cum voluerit , suo arbitratu tollat . Pergit porro : atque , utinam , inquit , aliquid nobis suppeteret boni , quod eidem offerre , consecrareque liceret . Hæc ego integre , sincereque loquor : Sed & Christus est dives , & liberalis , quamobrem arbitror servis exiguum , quod offerunt , perpetuo lucro futurum . Itaque gratias illi maximas , quod tot in nos , tantaque beneficia contulerit , & agimus & habemus . *Sit benedictus in secula* . Hæc Serranus Mar-

Dominicani
singulari ani-
mi fortitudi-
ne , dum ge-
nis sententia
inscribitur ,
lætitia affi-
ciuntur .

tyr,

tyr. quæ sane digna fuerunt, quæ nos inducerent, ut paullulum ab instituto digrederemur.

Judicibus iisdem sistitur, donoque ab iis acceptam pecuniam lictoribus distribuant.

LXXIII. Litteris, ita ut supra demonstratum est, genis martyrum insculptis, quæ litteræ cum ex atramento, sanguineque conflatae sint, deleri scilicet numquam possunt, ad scapulas cuique vexilla alligarunt, quibus vexillis hujusmodi verba inscripta erant: *Hic reus plectendus capite est, propterea quod dolis, fraudibusque animos hominum pervertat*. Circumposuerunt præterea collo tabellas, manusque eorum ligneis vinculis, quemadmodum diximus, constrinxerunt, postremosque una cum Ambrosio ad iudices ingredi fecerunt. Quæ res magno illis solatio fuit, ut qui spatium nacti duabus horis, atque dimidia inter se colloquendi essent. Denique cum in conspectum iudicum venissent, iisdem donis, quibus ceteri, aucti sunt, sed oblatos, custodibus carcerum, lictoribusque distribuerunt, qui pecuniæ cupidi eodem ipso superioreque die eos sibi artibus, blanditiisque conciliare curaverant.

Matthias Fu invidia Ethnicorum Focheo abire cogitur. Sanchezius ad nostros subsidii causa venit. Ly-Michael,

LXXIV. Die iv. idus junias Matthias Fu, quem vulgus Sansii filium esse arbitrabatur, qui patris funus curatum venisset (nam summa fuerat eo in funere parando hominis pietas, summum officium, & diligentia, ut ad sepeliendum Marty-

ris

ris corpus, & colligendas reliquias divinitus missus videretur) commotus periculi magnitudine Fo-cheo Hing-hoam abire coactus est. Itaque proficiscens adiit ad nostros, qui carceribus detinebantur, significavitque quam invito animo ab eis discederet, simulque promisit, sese illis martyrii tempore præsto futurum. Paulo post, mense junio exeunte, Thomas Sanchezius viros apostolicos in vincula coniectos consolaturus, subsidiaque laturus, & veneraturus corpus martyris, tertio Fo-cheum venit; quibus in rebus cum duos, tresve consumlisset dies, Hing-hoam ad suos reversus est. Contra hostes christiani nominis nihil intermittebant, quod ad incommodum christianorum pertinere videretur. Igitur, cum animadvertissent milites, qui ad viarum custodiam advigilabant, Ly-Michaelem quemdam fratrem Ly-Benedicti sedulo navasse operam, ut Episcopi corpus ad montem christianorum efferretur, ut sunt Sinenfes pecuniæ maxime cupidi, ut citra quæstum nihil suscipiant, aliosque suis ipsi moribus æstimant, nonnisi magno accepto argento inductum in rem hominem putarunt. Ergo illius ad Pro-Regem nomen detulerunt. Pro-Rex ad sese inferioris ordinis Mandarinose vocat. Eis mandat, ut de tanta cognoscant, & ad se referant. Itaque horum insidiis Michael xv. non. Quintiles

quod cadaveri Sancti officia præstitisset, accusatur, paulloque post iudicio absolvitur. Martyris corpus, Præfeſtorum jussu, in agrum referatur, ubi malefici sepeliri consueverunt.

Atiles capitur. Ad Mandarinum Heu-Kuo-nensem adductus interrogatur, quantum ei pecuniæ, ut corpus Pe-to-li efferret, christiani numerassent. Ille, ab Europæis duobus, qui in prætoriiis essent carceribus, accepisse se nummum juliorum argenteorum quinquaginta; ab duobus aliis qui in carceribus quæstoris, viginti, qua pecunia emissset feretrum, aliaque ad funeris usum comparasset, respondet. Sed instat iudex, atque rursus ex homine percuntatur, cur feretrum ad montem christianorum asportasset? Ipse dissimulans qua de causa id fecisset, fecisse se dixit grati animi causa in Sansium Episcopum, cui, dum viveret, ministrarat; nec nisi accepta a præfecto carcerum facultate. Qua de facultate cum ab iudice diligenter quæsitum esset, præfectusque carcerum rem confirmasset, nam idcirco ad iudicem adierat; Ly-Michael, & Mandarinus, cui agri concredita cura erat, qui item in eadem erat causa, contrususque in carcerem fuerat, iudicio absoluti, postque triduum dimissi sunt. At in Martyrem omne virus effusum est, cui ne mortuo quidem parcendum iudicarunt. Nam nonis juliis sepulcrum, ubi condita olim pleraque eorum, qui christianæ religionis propagandæ causa in Sinam venissent, corpora fuerant, postremoque Sansii, de-

jici

jici jufferunt, hujusque corpus in agrum referri, in quo tumulari consueverunt, qui supplicio publico interierint.

LXXV. A. d. vi. idus junias, quod, Dominicano-
rum supellex
igni crema-
tur. rogante Pro-Rege, Imperator decreverat de re nostrorum sacerdotum, confectum est. Igitur ad tribunal quæstoris libri, supellex, resque universa, quæ ad eos pertinebat, igni cremata est, & fisco pecunia addita, quæ pecunia fuerat ex eorum subsidiis intercepta.

LXXVI. Neque vero Fo-chei tantum christiani vexabantur. Nam quo tempore in urbe ea gerebantur, Fo-ganensis Mandarinus per omnem Fo-ganensem agrum magnis, gravibusque molestiis parentes virginum, fratresque afficiebat, ut eas nuptui dare cogerentur. Celebris autem inter eos, qui sunt ab eo Mandarino exagitati, christianus quidam Mo-yangensis fuit, integris moribus homo, ætate annorum lxxvi i., Lin-Matthias nomine, qui tertium Prædicatorum Ordinem profitebatur, & filias habebat tres eidem additas instituto. Is jussu Mandarini comprehensus, atque ad tribunal adductus, cum interrogaretur, num christianus esset, filiasque haberet, quæ virginitatem profiterentur, quin ullo metu afficeretur, affirmavit. Tum judex: ergo, ait, posthac christianus ne esto, & filias nuptui dato, Cui ille: mihi vero, ait, neque

Christiani
Fo-ganensem
agrum incolentes vexantur: Lin-Matthias in judicium rapitur, & cruciatur; sed tandem liber dimittitur.

neque deferere sanctissimam Dei legem licet, neque fas est filias, quæ Deo integritatem suorum corporum consecraverint, adigere ad matrimonium. Ac judex: tu si dicto audiens fueris, clementia in te utar; sin minus, jubebo te flagris exanimari. Ille autem: fac, inquit, tibi quod lubet: mihi ab Dei injuria abstinere certum est. Qua responsione Mandarinus ira inflammatus, hominem denis flagris valide cædi jubet; ratusque fractam supplicio animi virtutem, iterum interrogat, velit ne imperata facere. Huic rursum ille respondet, se nullo umquam modo a proposito discessurum. Quamobrem judex majorem in modum commotus, atque ægre ferens, rursus affligi eum flagris jubet pari numero, atque ad statuas deorum vi trahi: quo cum christianus venisset, statuam non modo non est veneratus, sed etiam contempsit, significans emori sibi certius esse, quam eo se flagitio implicare. Itaque vicit sua constantia sævitiam persecutoris, qui veritus, ne quod erat gravi, & valitudine affecta, si rursus caderetur, vita excederet, reduci eum in carcerem imperavit, ejus fortitudinem alias faciliore tempore tentaturus. Neque eo secius paucis post diebus, mutata sententia, liberum, & gloria confessionis ornatum domum dimisit.

Atque ad hoc tempus dumtaxat com-
men-

mentarium de rebus Sinensibus Serranus perduxit, quo ex commentario, seu seriem rerum spectes, atque aptissimum ordinem, seu diligentiam, qua omnia minutim est persecutus, seu scribendi rationem, quæ lætum quiddam, & jucundum præferebat, apparet, quanta esset animi æquabilitate, quantosque haberet spiritus, qui tot affectus malis ita potuit scribere. Nos quæ de ejus, & collegarum illius triumpho, tum de reliquis rebus eodem pertinentibus mox sumus scripturi, ea ex certissimis monumentis, ex litteris cum martyrum, tum aliorum, qui propagandæ religionis munere funguntur, collectis desumemus, eaque sic describemus, ut temporum ordo servetur, non secus atque est ab Serrano ipso factum, quibus temporibus omnia contigerunt.

LXXVII. Cum nunciatum Macai esset extremo mense sextili de martyrio Episcopi Mauricastrensis, plaudere omnes christiana pietate, ac Dominicani imprimis, ad quos maxime ea res pertinebat; inque æde sua ipsi sacra, post accensa per triduum vespere per urbem lumina, cum adessent Episcopi Macaunensis, & Ecri-nensis, hominesque nobilissimi civitatis, canticum *Te Deum* concinentes, solemni ritu supplicaverunt. Eodem nuncio accepto Pe-Kingensis Episcopus supplicationem decrevit. Paulo post delatæ ad

Macai, & Pe-Kinghi, Sancti martyrio cognito, supplicationes habentur. Serranus Tipasitanorū Episcopus dicitur. Mat-thias Fu Fochem revertit, & Sacerdotibus, atque Ambrosio sacra administrat.

Alc o-

Alcoberum sunt, qui, ut diximus, erat in carceribus quæsitore, die VIII. kal. octobres a Pontifice Maximo litteræ, quibus P. Franciscus Serranus Tipasitanorum Episcopus, & Fo-Kienæ provinciæ Vicarius Apostolicus dicebatur. Has litteras Matthias-Fu ab oppido Chang-cheo Hinghoam Thomæ Sanchezio miserat; isque, etsi inclinata erat ætate, & valetudine adversa, Hing-hoa Fo-cheum detulit: verum, quod in aliis carceribus erat Serranus, & carceres ipsi summa diligentia, ne cui aditus esset, custodiebantur, ad eum mittere, nisi a. d. VII. kal. octobres, non potuit. Sed Matthias-Fu, pro summa sua in designatos martyres pietate, impetrare ab se ipso non potuit, ut ab eis diutius abesset. Itaque nihil veritus discrimina, in quæ se ipse conjiceret, cum essent adhuc eadem aditus difficultates, quas supra diximus, maxima usus prudentia, & fortitudine, extremo octobri mense Focheum revertit: ibique die III. kal. Kuo-Ambrosio Hy-jino utrumque *Pœnitentiæ*, atque *Eucharistiæ* sacrum, eandemque *Eucharistiam* nostris, Royo prid. kal., Diazio, & Alcobero kalendis, ac VI. nonas Tipasitano Episcopo, in suis cuique carceribus administravit. Atque hi designati martyres laudandorum Siamensis gymnasii alumnorum finem nullum faciunt, quorum tanta usi sunt ope-

opera , ac Matthiæ imprimis , cuius de fortitudine , & caritate sæpe demonstravimus . Quæ nos libentissime commemoramus , ut nostrorum martyrum in eos gratus animus constet , eorundemque Siamensium , ac Matthiæ præsertim , res præclære pro religione gestæ pro merito omnium laudibus efferantur .

LXXXVIII. Per idem tempus Kuo-Lucas-Kin-jinus , Uvang-Thaddæus Go-Chinus , & Joseph Chung-Hoëyus nostrorum hospites , quos exilio damnatos diximus decreto Imperatoris , pulsî in Tartariam sunt . Nam etsi sæpe multumque actum cum Fo-cheensibus Mandarinis fuerat , ut eorum opera christianis iis tribus redimendi pecunia exilii facultas fieret , saltemve ut ne uxores , quod est in legibus Sinensium , una cum ipsis proficisci in exilium cogerentur ; impetrari tamen omnino non potuit ; indignos enim esse , in quos iudices misericordia uterentur , propterea quod desciscere ab Christi fide pertinaciter recusassent . Quos tamen neque tanta ista severitas iudicum , neque uxorum miseria , quas in suas ipsi calamitates adducerent , aut matrum , & sororum , quas relinquerent , quæque essent ætate fere gravi , nec ulla denique acerbitas potuit a sententia detertere . Itaque una cum uxoribus , duobusque infantulis , Fo-gano discesserunt , quo ductos fuisse

*Christiani
tres exilio da-
mnati , in
Tartariam u-
na cum uxo-
ribus , & filiis
proficiscuntur ,
ac prima iti-
neris nocte
Clara mori-
tur .*

L dictum

dictum est supra, ut vel ethnici ipsi lacrimis tantam calamitatem prosequerentur, quum homines innocentissimos cernerent iter adeo longum suscipere, spe ipsis omni redeundi domum, suosque revidendi sublata. Cum prima nocte in vicum venissent, quem Lien-heu vocant, ubi plerique christiani sunt, virginesque nonnullæ tertii Ordinis Prædicatorum: die insequenti ad ceteras eorum ærumnas magnus ex Claræ morte, uxoris Chin-Josephi, accessit dolor. Multa hæc erat mulier perpeffa mala, multasque indignitates: quater ipsa tormento ad manus affecta; maritus conjectus in carcerem; direpta domus, amissa bona, ipsaque exulatum in Tartariam cum marito missa, & animi assiduo dolore excruciat, quem tot, tantisque ex malis acerbissimum oriri erat necesse; quas res, cum tenui esset valetudine, diutius perferre non potuit. Ac ejus quidem mors christianis, qui aderant, pretiosa est visa, eoque evasisse putanda est, ut ea molestias exilii cum cælesti beatitudine commutaret. Ea mortua, reliqui vincto catenis collo, manicisque constricti iter prosequabantur stipati militibus, qui diligenter cavebant, ne multum subsidii acciperent, virosque pro summa legum severitate habitare in carceribus omnino cogeant, adeo ut nonnisi ægre christianus quidam, qui Stephanus
appel-

appellabatur, in pago Lo-Yuen, se pro iis sponfore oblato, obtinuerit, ut sibi unica nocte domum eos excipere liceret.

LXXIX. Die iv. nonas novembres Fo-cheum venerunt, cunctique, nulla sexus, aut ætatis ratione habita, continuo in carceres Heu-Kuon-Hienses, in quibus Alcoberus erat, coniecti sunt. Quæ illis res tot inter mala commodissime accidit, ut unum ex nostris, quos Patrum loco habebant, viderent, eoque consolatore, ministroque *pauitentie* satis libere uterentur. Nam Deus O. M., cujus caussa in tantas inciderant calamitates, easque jam fortiter tolerabant, non est passus carere eos, uxoresve eorum subsidiis, quibus illorum animi molestiis levarentur, & ad reliqua perferenda incommoda confirmarentur. Aderat per id tempus Fo-chei Paulus Sù Sinensis, ab Sacra Congregatione de Propaganda Fide christianam religionem in eas regiones promulgatum missus, qui eo venerat, ut veneraretur Sansii corpus, nostrosque, quibus posset rebus, juvaret, animosque christianis adderet, quos inimici christiani nominis exagitabant. Is provinciam Su-Chuensem deferere, hostium metu permotus, statuerat, quod, cum eo tempore minister quidam factorum christianorum comprehensus fuisset, alique duo proripuissent inde sese, ipse, præ-

Exules Fo-chei unum ex nostris Sacerdotibus in carceribus offendunt, eoque ministro Sacerdotum utuntur. Paulus Su afflictiis rebus christianorum fortis animo subvenit.

fertim quod ejus nomen ad tribunalia delatum fuerat, magno in periculo relinquebatur. Quamobrem primum Macaum contendit, inde ad Xen-Siam provinciam: ubi cum de morte Mauricastrensis Episcopi audisset, accepissetque collegas illius contrusos in carcerem, & Matthiam-Fu in eam suspicionem vocatum, quod filius esset Sansii, fugere coactum, quibus rebus summo in discrimine christiana res versaretur; continuo, neque pericula moratus, quæ se subitum prospiciebat, neque itineris longitudinem, Fo-cheum ire contenderat, ut afflictis rebus, tam necessario tempore, pro gravitate sui muneris subveniret.

Paulus Su
exulibus sacra
administat:
ipsi exules
magnis in iti-
uere incom-
modis pressi
Pe. Kingum
versus con-
tendere ju-
bentur.

LXXX. Itaque licuit ei nonis novembribus in carceres ad christianos adire, sacramque *Eucharistiam* viris tribus, quos diximus, facile administrare. Ad mulieres vero difficilis cum esset aditus, propterea quod, Sinensium instituto, in carceribus seorsim a viris summa diligentia, & cautione custodiebantur, huic difficultati Paulus, se medicum simulans, occurrit, feminisque duabus administravit sacramenta *pœnitentiæ*, atque *Eucharistiæ*. Quibus rebus exules vehementer lætati animis, hilaritatem vultu significabant, ostendebantque jam ferre adeo libenter se quæcumque ex Dei voluntate acciderant, ut neque superiorum ma-
lorum

lorum recordatione , neque impendentium timore commoverentur . Fo-chei dum morarentur , fuere , qui misericordia ducti a Pro-Rege flagitarent , iis ut in ea urbe hyemandi facultas fieret , quod proxima hyems esset , Thecla autem , & Paula (nam erant hæc nomina mulierum) adversa valetudine conflictarentur , neque possent ipsæ , infantesque frigora , quæ maxima in Tartaria sunt , sustinere . At Magistratus , quorum erant in christianos majorem in modum iracunditatis animi , concedendum non putarunt , & neque sexus infirmitatem , neque ætattulam puerorum morati , quæ res maximam habent natura ipsa vim miserationis , Pe-Kingum omnibus sese ut conferrent , jusserunt , ut ab regis iudicibus exilio in Tartaria locus constitueretur . Itaque coacti iter molestissimum aggredi , die iv. idus novembres Fo-cheo discesserunt , acceptis a Paulo Sù litteris ad collegas missos a Sacra Congregatione de Propaganda Fide, & ad christianos Pe-Kingenses nonnullos , quorum opera , quoniam major levatio reperiri nulla poterat , illud saltem consequerentur , ut locus eis aliquis Tartariæ decerneretur , quo in loco christiani essent , ut ne sacris carerent .

LXXXI. Interea odio persequentorum , ac multo etiam magis levitate , at-

Sacerdotes
nostri, calum-
niis promul-

gatis, quas
Pro-Rex con-
flarat, magno
dolore affici-
untur; easque
litteris depel-
lere conatur.

que imprudentia christianorum quorundam, magna nostri sollicitudine sunt affecti, quantam cruciatus corporis acerbissimi numquam attulerant. Nam cum Pro-Rex, quæ ipsis responsa, ut docuimus, per calumniam affinxerat, ad iudices, ut mos est, per omnem provinciam misisset, ut in tabulariis publicis reponerentur; inde autem exempla earum responsionum nonnulla in vulgus manassent: non defuerunt, qui Pro-Regis ethnici hominis, omnique conatu optimos viros perdere laborantis testimonium pluris facerent, quam summam Episcopi, sociorumque opinionem innocentiae, & virtutis; fidemque calumniae, quæ per facile convinci posset, habendam arbitrarentur. Nam homines integra mente, qui parati vitam pro Christi fide fundere essent, ineptias ejus modi, & mendacia confirmasse, quis putet? Itaque per varias jam Sinæ provincias efferebatur is error, atque in Nan-Kingenfi quidem plurimum invaluerat; ut, quamvis Nan-Kingenfis, & Pe-Kingenfis Episcoporum, atque Ecrinensis imprimis, studio, labore, opera patefacta fraus esset (quam, temeritate, improbitateque seposita, detegere, atque odorari per se facile quisque potuerat) nihilominus afferretur ad nostros is rumor. Quo nuncio hi gravissime commoti, quod perspicerent ma-
gnum

gnum inde redundare in christianos ceteros damnum posse, magnamque Episcopo, qui ad sanguinem sanctus munere sanctissime fuerat, injuriam irrogari; a d. i. i. nonas, pridie nonas, nonis novembr. ex suis quisque carceribus, datis ad Miraltam litteris, primum graviter conquesti, quod extitissent, qui de sanctissimo Episcopo, cujus tanta assidue fuissent doctrinæ, fidei, constantiæ, fortitudinis exempla, ita sibi persuaderi paterentur; testati sunt singuli, aliqui etiam jurejurando confirmaverunt, plena ea esse falsitatis, quæ sibi, atque Episcopo ab iniquo Pro-Rege fuissent afficta; suas vero, atque Episcopi responsiones non discrepare ab his, quas Serranus descripsisset. Quorum cum sit tam apertum testimonium, nihil est opus calumniam scelere conflata repellere. Nam quod ii affirmant, quos, ut facerent sibi fidem, Christus ipse deligendo aptissimos existimavit, præsertim cum ipsi de se, rebusque dicant, quæ sibi acciderunt, responsionesque Episcopi referant, quas fideliter in scripta relatas, Episcopus idem recitatus audivit, approbavitque; id si probare velim, vereor, ne injuriam facere videar hominibus, quorum major fides, atque constantia fuit, quam ut vocari omnino in suspicionem possit.

LXXXII. Dum hæc ad constandam

L 4

chri-

Johannes a
S. Maria Do.

minicatus ex
Philippinis
Insulis in Si-
nam venit ;
atque , ut sibi
a Mandarinis
caveat , ali-
quamdiu sese
in occulto co-
tinet .

christianis invidiam gerebantur , die
iv. idus novemb. Johannes de S. Maria
Dominicanus clam Chang-cheum venit .
Nam Philippinenses Dominicani , cum
de sociis coniectis in carcerem accepis-
sent , hunc continuo , qui christianos vi-
hostium exagitatos confirmaret , sociis-
que subveniret , subsidio miserunt . Erat
is natione Sinensis , Regisque Hispania-
rum eximio beneficio in eorum numerum
cooptatus fuerat , quos duodenos Sinen-
ses , aut Tonquineses in Manilensi Col-
legio suo ipse aere alendos , docendosque
curat , addendos mox , ubi justam æta-
tem attigerint , Dominicanis , qui in
utroque illo regno operam propagandæ
religioni diligentem navant . Itaque ut
munere ita , ut par erat , fungeretur , ad
quod obeundum a Præfectis suis mitteba-
tur , in navem Hispaniensem , quam
S. Andreæ vocant , quæ ab Philippinis
Insulis iter in portum Emuyensem insti-
tuebat , conscenderat . Verum , cum pro-
spiceret , adversis ventis , difficili navi-
gatione , iter longius futurum ; ubi ad
Insulam Tongsoam pervenit , ut citius ,
quo contendebat , pertingere posset , ce-
leremque operam dare christianæ rei ,
una cum Stephano quodam Sinensi chri-
stiano e navi descendit , atque in oram
continentis advectus , Chang-cheum ve-
nit . Quæ res divino sane consilio acci-
disse

disse videtur, ut adversa tempestate
 aliam inire rationem itineris cogeretur;
 nam, si ea, quam instituerat, retenta,
 ad portum Emuyensem venisset, vix eri-
 pere se periculo potuisset, ne caperetur,
 & in carcerem conjiceretur. Nam sive
 quod de ejus adventu antea ethnici co-
 gnorant, sive quod suspicabantur, cum eum
 Manilam in disciplinam profectum sci-
 rent, in Sinam reversurum, exitu fere
 septembris mensis contulerat se Mandari-
 nus Fo-ganensis ad eum vicum, quo in
 vico illius erat domus, deque illo, &
 de Sinico, & christiano illius nomine di-
 ligenter quæsierat. Jam inde ab eo tem-
 pore idem ipse Mandarinus christianos
 quosdam vocaverat, iisque in hanc sen-
 tentiam locutus erat: scire se, Fung-Jo-
 hannem una cum Europæis duobus esse
 reversum; ejus videndi desiderio teneri
 se; quamobrem ne timeret, atque libere
 ad se veniret: ei, christianisque ipsis,
 modo Europæi abirent, nihil, quod me-
 tuere possent, futurum mali. Verum,
 quod ille nondum reverterat, etsi jam
 Mandarinus multo adhuc diligentius
 quæsierat, ejus tamen vestigium depre-
 hendere nullum potuerat. Cujus inquisi-
 tionibus christiani admoniti facile intel-
 lexerunt, qui esset in Johannem animus
 mandarinorum; qui certior de re factus,
 ne interciperetur, neu suo munere car-
 ceri-

ceribus prohiberetur, latendum sibi esse censuit, seque Chang-chei aliquamdiu in occulto continuit.

Hispaniensis
navis præfe-
ctus de acci-
piendo Sansii
corpore dili-
genter curat;
sed Ethnici
corpus com-
burunt. Chri-
stiani cineres,
partemque of-
fium colligunt.

LXXXIII. Quum ad Emuyensem portum S. Andreae nautæ appulissent, ibique expediendis negotiis, ad quæ missi fuerant, morarentur, Chung-Tu, seu provinciis duabus Præfectus, cui erat Che nomen, ad lustrandam, invisendamque Fo-Kienam provinciam mense decem-bri profectus est. Qui cum Emuyum venisset, atque ab Josepho Passarino Præfecto navis maximis honoris, & observantiæ significationibus exceptus, luculentissimis verbis gratiam habere illi se profiteretur, & relaturum promitteret: Josephus pro sua in Sansium religione, singularique in designatos martyres pietate, spiritus sibi sumpsit, ab eoque postulavit, sibi ut Sacerdotes Dominicanos quatuor, qui carcere detinebantur, concederet; velle enim se Manilam illos trajicere. Cui ita ille respondit: quod postulet, id, nisi Prætoris Manilensis litteris testibus acceptis, suscipi omnino non posse: præterea caussa ad Imperatorem delata, jam non integram sibi rem esse, neque decernere se quidquam posse, nisi ab Imperatore accepta facultate, ejusque expectari litteras oportere: nihilominus polliceri suam operam se, omniaque, ut ei satisfaceret, quæ posset, ten-

tentaturum. Qua ex responsione, id, quod res erat, præfectus navis facile suspicatus, Chung-Tu voluntate ab eo procul abesse, ut nostros dimitteret, atque ea spe dejectus, experiundum sibi putavit esse, ut capite Mauricastrensis Episcopi potiretur. Cujus quum rei summo jam desiderio teneretur, illud etiam ad spem accessit, quod Tartarus quidam curaturum id negotium se diligenter argenteis nummis, quos sæpe diximus, quingentis, ac nonaginta tribus ex pacto promittebat; quam Josephus pecuniam, quod, pro animi sui insigni pietate, exiguum tanto thesauro comparando existimabat, libentissime spondit. Verum his ex officiis longe alia, ac Josephus confidebat, consecuta res est. Etenim Chung-Tu, cum ad diem iv. idus januarias an. MDCCXLVIII. Fo-cheum revertisset, mandarinos duos præfectos suburbis Heu-Kuon-Hienfi, & Min-Hienfi, quæ suburbia ipsis Fo-gani muris contineri supra est demonstratum, continuo ad se vocat, & Sansii corpus igni cremare jubet summa severitate, sibi que judiciali ratione ut probent, mandat, una esse cum reliquo corpore Sansii caput. Nam etsi diligentissime caverat præfectus navis, ne ea efferrentur, quæ ad obtinendum caput martyris tentasset; Sinenfes tamen, fide, quam dederant, fracta, rem

rem omnem Chung-Tu aperuerunt ; qui contra omni studio , ille ut ne obtineret , laboravit . Chung-Tu , cum ea , quæ diximus , prætoribus mandata dedisset , filere eos , remque omnem tacito administrare iussos ab se dimisit . Quod secus accidit : nam sive quod sunt Sinenses natura ad tacendum difficiles , sive quod aut pietate , aut quæstu moverentur , quidam ex Vu-chuis (nam ita ii vocantur , qui cadavera hominum supplicio interfectorum curant) christianos de tota re certiores fecerunt . Christiani , hoc nuncio accepto , nihil intentatum reliquere , ut ne sanctissimi Episcopi corpus combureretur . Sed eorum tamen conatus fuere frustra ; quod mandarini , quibus id negotii datum fuerat , eodem tempore una cum Vu-chuis , ceterisque apparitoribus die VII. kal. decemb. adhibita simulatione , prætermissa occidentali porta , qua porta proxime ad eum locum itur , ubi comburendum corpus erat Episcopi , porta , quæ in septemtriones spectat , oppido exierunt . Ubi ad occidentalem agri locum venerunt (Sinenses Sy-Tay appellant) quo loco corpora custodiuntur eorum , qui interfecti fuerint decreto Imperatoris , feretrum exponi martyris imperavit ; coque exposito , antequam aperiretur , custodem interrogant , sitne caput martyris una cum reliquo

liquo corpore . Qui cum affirmasset , tum
 aperiri feretrum jubent , ut de ipsa re ,
 deque custodis responso certo cognoscant .
 Igitur asse disrupta , quæ assis feretrum
 claudebat , elevatoque panno , magna
 omnium admiratione , atque perturbatio-
 ne animorum , corpus apparuit Episcopi ,
 ipsumque etiam caput eodem vigore co-
 loris , quo fuerat vivens , vivacibus ocu-
 lis , integra barba , capillisque , totum
 denique corpus incorruptum , ac ipsæ
 etiam vestes , octavo jam mense ab obi-
 tu , mundissimæ , nulla macula . Quibus
 rebus esse id Episcopi corpus , de quo
 quærebant , certissime efficiebatur , rapti-
 que mandarini in admirationem conti-
 nere se ipsi non potuerunt , quin exclamarent : optimum certe senem , sanctissi-
 misque moribus fuisse , gladioque per-
 summam injuriam percussum ; tamen
 quæ imperata a præfecto essent , omnino
 fieri oportere . Ergo feretro ligna cir-
 cumponunt ; applicatoque igne incen-
 dunt . Quo tempore res accidit admi-
 ratione digna . Nam cum in tertiam jam
 horam ignis circum arderet , comburi cor-
 pus adhuc non potuit ; aliaque afferri li-
 gna necesse fuit , majusque incendium
 excitari . Cujus incendii vi cum in mi-
 nutissima frustra essent redacta ossa marty-
 ris , mandarini colligi cineres jusserunt ,
 eademque contrita ossa , atque in puteum ,
 seu

seu fossam, quæ est in eo loco, omnia conjici. Nam etsi est apud Sinenses in more positum, ut, siquod cadaver igni crematum sit, custos ejus loci, ubi crematio sit facta, cineres, ossiumque fragmenta, quo ab propinquis, si velint, pecunia redimi possint, in urnam cretaceam colligat, inscripto urnæ hominis occisi nomine; tamen mandari, ut voluntati præfectorum obsequerentur, quorum illum esse animum perspiciebant, ut ne christianis redimendarum reliquiarum facultas relinqueretur, neu cultus martyris propagaretur, vel ipsius Imperii consuetudines violare non dubitarunt. Neque eo fecius colligi illa jusserunt decenter, omnique honoris significatione, fidem assidue suam contestantes, non voluntate se, sed præfectorum auctoritate inductos, tanta uti acerbitate. Aderant, dum hæc gerebantur, magnumque animis dolorem capiebant, Paulus Su, christianique Ly-Ignatius, Ye-Paulus, Lo-Petrus, & Cathecumenus Chin-Ul-Yuenus, habebatque is secum filium majorem natu, qui cum se ethnicis immiscuisset cineres colligentibus, ossium fragmenta aliquot, dum ad fossam deferrebantur, furtim subripuit. Re perfecta, apparitores abierunt: tum accedentes christiani, & Paulus Su propius ad locum, ubi crematum cadaver fuerat, non-

nul-

nullas ossium particulas, quæ carbonibus, & cineri immixtæ remanserant (nam eodem in agro reliquerant ethnici hæc sepulta) summo studio, summaque pietate diligentissime selegerunt. Quæ a nobis omnia ita descripta sunt, quemadmodum ex testimonio Pauli Su Notarii Apostolici accepimus, qui suis ipse oculis ea cum vidisset, tum die VII. kal. februarias an. MDCCXLVIII. rite testatus est. Assen feretri infimam, quæ ex incendio supererat, ne in loco tantæ ignominie relinqueretur, Cathecumenus Chin-Ul-Yuenus, usus etiam operæ filiorum, altero a crematione die Ly-Benedicti domum intulit; qua in asse, ita ut Dominicus Josephus-Yuenus testatur, de cujus adventu in oppidum Fo-cheum mox demonstrabimus, carbones, & cineres humore quodam oleoso imbuti apparent, ac partes etiam quædam quasi adipis caloris destitutione coagulatæ.

LXXXIV. Verum christiani, nisi ossa obtinuissent, quæ in fossam projecta fuerant, non esse sibi quiescendum putabant; ac Paulus Su imprimis, quod in eam rem præ ceteris singulari studio ferrebat, cum nullum perficiendi aditum reperiret, spe deiciebatur, magnoque dolore afficiebatur. Quum hac sollicitudine teneretur, nunciatum ei est,

cum

Reliqua ossa christiani e fossa extrahunt; eaque quemadmodum distribuenda sint, Serranus decernit.

cum loci custode conventum ex pecunia esse, ut a.d. 1 x. kal. febr. christiani effossas reliquias accipiant. Ipse, quod maxime cauto esse opus intelligebat, noctu, adscitis sibi sociis Ly-Michaële, Chin-Ul-Yueno. hujusque filio majori natu, in agrum contendit. Ubi eo ventum est, Chin-Ul-Yuenus ad ostium sepulcri, custodiam acturus, mansit: tum in sepulcrum se reliqui demiserunt, filius primum ejus, tum Paulus, ac postremo Ly-Michael. Hi, ubi sepulcrum ingressi, sepulcrum ipsum offenderunt plane mundum, nullis ossibus, nisi martyris, quæ erant omnia in acervum coacta prope sepulcri aditum; continuo gratias Deo agere, quod reliquias sanctissimi Episcopi singulari providentiæ munere, consilioque servari eis voluisset, coeperunt; tum eas in sacculos, quos ad eum usum attulerant, immiserunt. Re bene, ac feliciter gesta, Paulus cum sociis ingenti plausu, ac lætitia reliquias domum Ly-Michaelis detulit; ac nocte insequenti cineres etiam martyris, quos fuisse in agro sepultos supra docuimus, pari diligentia, & felicitate recuperavit. Tali modo omnibus Sancti reliquiis receptis, earum tribuendarum ex Tipasitani Episcopi voluntate, cui integram esse rem Paulus voluit, instituta hæc ratio fuit, ut sex in partes tribuerentur, quarum singulæ Romam, Manilam, Fo-ganum, Cang-

Cang-Cheum, & Hing hoam, retenta-
Fo-chei una, mitterentur; ceterisque ho-
minibus, quos Serranus diceret, ex iis
darentur, quæ inter cineres selectæ fue-
rant. Atque de his quoque rebus testi-
monium extat Pauli Su rite firmatum ad
dies vii. kal. febr., iv. non. martias;
cujus viri tanta fuit iisdem in rebus cu-
randis opera, tamque assidua.

LXXXV. Chung-Tu cum tanta hæc
in corpus martyris edidisset exempla cru-
delitatis, nondum exsaturato odio, mox
in christianos, sacerdotesque nostros car-
ceribus afflictos sævire instituit. Qui etsi
odio, quo erat in christianam religionem
animatus, movebatur, causas tamen sæ-
viendi per speciem obtendebat duas. Pri-
ma erat causa adventus navis S. Andreæ
ad Emuyensem portum, qua capta occa-
sione christianos, id quod pridem paraf-
sent, rebellaturos persuadere conabatur,
quare Mandarinis negotium, ut per sua
singuli territoria in eos diligenter inqui-
rerent, qui christianismum profiterentur,
dedit. Altera erat causa, neque ea mi-
nus levis, & falsa, quam prior esset, quod
initio anni prope Kien-ningam, quæ urbs
centum viginti millibus passuum Fo-cheo
abest, nonnulli e secta *jejunantium* ab
quodam x. i. annorum adolescente con-
citati, qui Mo-ey-ly dæmonis spiritu, in-
stinctuque afflari prædicabat sese (cujus
M. dæmo-

Chung-Tu,
novis confa-
tis calumni-
is, inquit in
christianos di-
ligenter ju-
bet.

dæmonis in vico quodam, ab Kien-ninga millia passuum duodecim, magnus impietatis est cultus) defecerant, implorataque hujus ope magno tumultu convenerant, & Kien-ningam urbem aggredi paraverant: quos ducenti milites, obviam a prætore missi, in itinere assecuti, commisso prælio, cum illi vim militum, impetumque aliquamdiu multa virtute sustinissent, tandem, viris, feminis, puerisque numero ad quingentos in prælio occisis, reliquos captos quadrigis Fo-cheum duxerunt. Neque tamen erat credibile, vel omnino spectata naturæ ratione, nostros Kien-ningensem tumultum commovere potuisse, quorum tanta esset ab iis, qui defecerant, religionis dissimilitudo, tantaque regionum longinquitas, præsertim cum custodia carcerum tenerentur; neque subesse suspicio ulla poterat, unicam Europæorum navim, eamque non ad bellum paratam, sed mercatoriam, in qua essent homines exiguo numero, pertinere posse ad rebellionem in Fo-Kiena provincia, magnis copiis instructa, concitandam. Verum cum Pro-Rex, & Mandarini, qui causam nostrorum sacerdotum cognoverant, & per summam injuriam, veritate rerum, æquitateque judicii contempta, acta falsitatum referferant, christianos omnes velut studio seditionis ductos traduxissent, sacer-

cerdotesque auctores turbarum, & principes rebellionis fecissent: Chung-Tu, seu quod morem gerendum iudicibus existimaret, seu quod eam invidiam ipse magis, magisque conflare, augereque vellet, iussit in christianos diligenter inquiri, ac innocentissimos viros reos haberi facinoris, quod ethnici perpetrassent.

LXXXVI. Igitur sacerdotes nostri, qui tot passi jam fuerant calamitates, die ix. kal. febr., illius iussu, manicis, pedicisque constricti diu, noctuque nova molestia sunt affecti; ac Serrano, majori adhuc severitate, fera vinculorum est clausa, proposita, si quis aperuisset, vicenorum flagrorum poena: christiani non aditu solum, sed etiam accessu carcerum prohibiti: ex carceribus exire vetiti vel ipsi custodes: exploratores adpositi, qui custodum agendi rationem diligenter observarent: graves constitutæ poenæ, si quis audiens dicto non fuisset: decretum in Mandarinos factum, ni commissos sibi carceres diligenter custodissent, ut e gradu deicerentur: horumque interdictorum exempla in carcere Heu-Kuon-Hienfi exposita, ea re adjecta, ne quis in carceres quid deferret, neu quis reciperet. Atque ut legem supplicii metu firmaret Chang-Tu, cum accepisset, christianis nonnullis aditum ad sacerdotes datum, neque comprehendere jam christianos posset, custodes carcerum,

Sacerdotes arctius vinculis cōstringitur, & ne quis ad ipsos adeat, caveatur: custodes carceris duo, quod christianis aditum in carceres concesserint, verberibus damnantur: nihiloscius Dominicus Yenus, & Iy-Michael, magno cum periculo, sacerdotes invisit.

Heu-Kuon-Hiensem verberibus xl., Min-Hiensem xxx., damnavit. Sed neque periculi magnitudine sunt christiani ab instituto deterriti, quominus adire ad sacerdotes, consolarique pergerent. Quam in re Dominici Josephi Yeni Siamensis Alumni singulare officium fuit, qui, ut Fo-cheum venit, continuo, neque custodes, neque periculum veritus, una cum Ly-Michaele incredibili studio sacerdotes invisum contendit: quumque Alcoberum, & Diazium vidisset, ductus desiderio reliquorum, ad prætorios item carceres adiit, ibique Tipasitanum Episcopum vidit. Quod cum Mandarinis præfecto carcerum nunciatum esset, existere, qui in carceres ingressi essent, hominemque ejus custodiæ commissum inviserent; confestim, tribunali relicto, eis se obviam obtulit inique animatus, ac, nisi per Ly-Michaelis industriam, consiliumque steterisset, vix se Dominicus malis, quæ impendebant, eripere potuisset.

Virgines Dominicanæ quatuor, virique item quatuor Ting-tei comprehenduntur, eaque de re Mandarinus Fo-ganensis ad Cing-Tu litteras mittit.

LXXXVII. Haud ita post per provinciam quoque coepti christiani sunt exagitari. Hujus mali Ting-tei initium fuit, qui pagus millia passum sexdecim Fo-gano abest. Nam cum præfectus ejus pagi, seu Pao-chian, sic enim vocant, ingentem a christianis pecuniam poposcisset, neque extorquere potuisset, nomina eorum ad Mandarinos pagi alterius Ung-Gan-tini de

de christianismo detulit. Hi se continuo
 Ting-teum conferunt, domumque vir-
 ginum quatuor Dominicanarum adeunt;
 qua in domo etsi virum nullum invene-
 runt, tamen, quod aliqua deprehendissent
 indicia christianæ religionis, feminas
 easdem comprehendunt, virosque præte-
 rea quatuor, aliquem ibi in hospitio esse
 rati ex Europa sacerdotem. De quibus
 Mandarinus Fo-ganensis certior factus,
 continuo ad Chung-Tu epistolam Fo-
 cheum misit, quæ, Pauli Su testimonio,
 sic habebat: „ Novilunii die VI. (prid.
 „ non. febr.) ego Mandarinus Fo-gani
 „ oppidi certiore te facio, deprehendif-
 „ se me, in domo una homines habitare,
 „ servantes ab initio virginitatem. Do-
 „ mum scrutatus cum essem, libelli ap-
 „ paruerunt, itemque alia, quæ ad per-
 „ versam, falsamque legem pertinerent,
 „ libri europæi, *Rosaria* quatuor, ima-
 „ gines, pictæ tabulæ, vasculum unum
 „ nicotianæ herbæ, aliæque nonnullæ res.
 „ *Tertiarias*, quas vocant, seu virgines
 „ comprehendi jussi, Petronillam, Lu-
 „ ciam, Elisabethen, & Ursulam; item-
 „ que Ursulæ fratrem Thomam, Luciae
 „ fratris filium Andream, fratrem Eli-
 „ sabeth Joachimum, & Ursulæ fratris
 „ filium Pium, omnes numero ad octo.
 „ Pius egressus domo, nondum rediit:
 „ continuo tres reliquos conjeci in carce-

M 3

„ rem,

„ rem , atque in iudicium vocavi ; quo-
 „ rum ad te confessiones in scripta relatas
 „ mitto , mihique dum rescribas , expe-
 „ ctabo , quod iusseris , facturus „ .

Chung-Tu
 factū laudat ,
 Mandarinoq;
 ut inquirere
 in christianos
 pergat , ju-
 bet .

LXXXVIII. Chun-gTu vehementer
 lætatus rem pro sua voluntate a Manda-
 rinis adeo diligenter geri , Foganensi in
 hunc modum rescripsit : „ Petronilla ,
 „ & ceteræ imprudentes , indoctæque fe-
 „ minæ , quoniam tanto studio sunt falsæ
 „ legi addictæ , neque adhuc , quum
 „ jam senuerint , nupsere ; næ eæ per-
 „ versæ sunt , & fascinatæ . Tu libros
 „ omnes , atque imagines , & , quæ ad eam-
 „ dem pertinent religionem , reliqua
 „ intercipito , fiscoque tradito , mox ut
 „ igni comburantur . Qui vero latent ista
 „ in domo adhuc feminæ quatuor ? Ad-
 „ sunt Europæi scelesti , quorum nostri
 „ opera utuntur , quique clam homines
 „ docent : hique occulte illorum sectan-
 „ tur legem . Absit , ut doctrina , atque
 „ institutiones istorum ferendæ sint . Hos
 „ tu ad quæsitorem provinciæ dimittito ,
 „ qui consilium totius rei capiat , & , quod
 „ visum fuerit , imperet , eorumque
 „ causas per summam severitatem ex ve-
 „ ritate cognoscat , & judicet . Per ter-
 „ ritorium præterea istuc tuum inquirere
 „ secreto pergito ; mihique , siquid depre-
 „ henderis , renunciato , ut hanc possim
 „ religionem radicitus aliquando evel-
 „ lere .

„ lere . Libros , quæque intercepta sunt
 „ reliqua , omnia huc ad quæsitorem ,
 „ mittito , ut comburantur „ .

LXXXIX. Quæsitör, quem Gan-Cha-
 Zu sinenses appellant, delegata sibi causa
 christianorum , adhibitis ad consilium
 Mandarinis , virgines Fo-cheum duci jus-
 sit : nos tamen , postmodum quid de his
 virginibus factum sit , penitus latet ; so-
 lumque de edicto , seu institutione qua-
 dam ab Johanne de S. Maria accepimus ,
 quod edictum Fo-ganensis Mandarinus ,
 ubi probari tantopere eidem Chung-Tu
 operam suam , diligentiamque intellexit ,
 singulis in oppido domorum foribus affi-
 gendum curavit . Quod edictum cum &
 maxime ad rem pertineat , & aperte con-
 silia Magistratuum Sinensium exprimat ,
 gratam nos lectoribus rem facturos existi-
 mamus , ejus si exemplum descripserimus .

„ Qui supertitiosæ advenarum , seu Eu-
 „ ropæorum doctrinæ fidem adjunxerunt ,
 „ hi quidem magno in errore versantur .
 „ Eo errore se liberent , si pace , felici-
 „ tateque potiri , ac frui velint . Nam
 „ hi advenæ sceleribus , rebellioni , & li-
 „ bidini dediti , obtentu legis Domini
 „ cæli , pervertere ipsos conantur , etsi
 „ eos christiani omnes diligunt , magno-
 „ que in honore habent : puellæ au-
 „ tem , atque *Tertiariæ* captivæ illorum
 „ sunt factæ , & a matrimonio , quamdiu

Quæsitör ,
 delegata sibi
 a Chung-Tu
 causa , virgi-
 nesFo-cheum
 duci imperat.
 Fo - ganensis
 Mandarinus e-
 dicta in chri-
 stianos pro-
 ponit .

„ vivant , abstinere statuerunt . Ipsi ve-
 „ ro Europæi , quamvis appareant huma-
 „ na facie , revera tamen belluæ sunt ,
 „ nullo pudore , violentque bonas Im-
 „ perii institutiones . Ac dicite mihi ; si
 „ res sunt christianis secundæ , si magna
 „ felicitas , quomodo capite plexus est Pe-
 „ to-lus , quomodo alii pulsi in exilium ,
 „ coniecti in carceres alii ? Cur vero ?
 „ Scilicet quod doctrinam sunt amplexi
 „ superstitiosam , quod conjicere ipsi se
 „ in tantam calamitatem voluerunt ;
 „ ut jam illis exemplo sint , qui eos imi-
 „ tantur . Habent ipsi descripta nomina
 „ christianorum , quæ mittant in Euro-
 „ pam . Quid autem id est , nisi velle
 „ se contra Imperium erigere ? Pœniteat
 „ jam cunctos erroris , & fraudem agno-
 „ scant ; & boni imposterum esse ne recu-
 „ sent , neque id agant , quod hæ *Ter-
 „ tiarie* Petronilla , Urfula , Lucia , at-
 „ que Elisabeth , quas nondum timor cœ-
 „ pit , & servant adhuc libros , atque
 „ imagines ; orantque una simul eodem
 „ in loco viri , & mulieres . Qui si una
 „ cum ceteris ad superstitiosam doctrinam
 „ reverterint , in carceres conjiciuntor ,
 „ severumque de iis supplicium sumitor .
 „ Nunc , quoniam miseret Mandarinorum
 „ universos suorum hominum , quos vident
 „ deceptos ab advenis , in profundum frau-
 „ dum puteum sensim incidere , hos com-
 „ mo-

„ monemus; nam etsi profiteantur, christia-
 „ ni qui sunt, se non posthac futuros; tamen
 „ sciant nos illis fidem habere nullam.
 „ Mandarinis igitur singulis oppidorum,
 „ & portuum, continenter ut inquirant,
 „ jubeo, curentque, ut herbæ hæc pessimæ c-
 „ vellantur, quarum nullus est fructus; ne-
 „ que liceat his amplius eam sectari doctri-
 „ nam, neu res religiosas habere, neu ad-
 „ venas suis domibus occultare: eorum di-
 „ vitias ne appetunto: libros, *coronasque*,
 „ aliaque id genus cremanto: sacella deji-
 „ ciuntor: *Tertiaria* omnes continuo nu-
 „ bento: hæc omnia verbis tantum non,
 „ sed revera implentor: itaque cu-
 „ rent, & diligenter curent, ne pœ-
 „ niteat eos, capti quum fuerint. Quod
 „ est edictum, sedulo animadvertunto.
 Dat. Fo-gani die xii. primæ lunæ (III.
 idus februarias an. MDCCXLVIII.).

XC. Erat Petronilla, cujus per contu-
 meliam meminerunt Chung-Tu, & Man-
 darinus, homines deorum superstitioni-
 bus dediti, virgo quædam annos nata
 LXX., imitatrix alterius Petronillæ,
 quæ & ipsa opera Dominicanorum Chri-
 sti fidem secuta, prima seminarum in
 Sina virginitatem, cujus virtutis exem-
 plum antea in iis regionibus nullum exti-
 tisset, Christo voverat. Hujus illa se ad
 exemplum componens, vitam ad hæc
 tempora singulari virtute, atque incredi-
 bili

De Petronil-
 la prima in
 Sina virgi-
 ne.

bili pietate traduxerat, dedita imprimis studio legum christianarum, in quibus multa cum laude jamdiu versabatur: & quum maximo cum a christianis, tum ab ethnicis in honore haberetur, usa auctoritate, quam summam sibi apud utrosque comparaverat, alteros de rebus adversis continenter consolabatur, alteros hortabatur, ut parentem suspicerent Deum, ejusque jam legibus obsequerentur. Quæ cum esset etiam virtute divinitus prædita sanandi morbum infantium, quem illi *malam ventum* appellant (quod est morbi genus maxime periculosum, ex quo, nisi adhibita celeriter fuerit medicina, sunt pauci qui evadant) sempiternam illis sæpe salutem comparabat. Nam quum ethnici affectos eo morbo filiolos eo plerumque tempore ad illam deferrent, quo spes jam salutis nulla reliqua erat; ipsa continuo ad parentes conversa, monebat, puerum certissime moriturum, postulabatque, ut desperata salute corporis, animo saltem infantis consulerent, eumque initiari nostris sacris paterentur; quo esset futurum, ut solutus corpore animus ad Dei conspectum evolaret. Ac parentes quidem plerique omnes rem feminæ permittebant; quod siqui recusassent, tum illa, modo interitum puerum certo prospiceret, industrie, ingenioseque, patre imprudente, baptizabat; qua in re
fem-

semper cautione usa est tanta, ut omnium, quot per annos tres, & quadraginta baptizavit, convaluerit nemo. Comprehensa est autem eadem in domo, in qua prior Petronilla erat mortua; captæque cum ea simul virgines reliquæ tres, quibuscum pietatis studio, & virginitatis professione conjuncta sanctissime vivebat.

XCI. Interea dum per Fo-ganensem agrum, circumjectamque regionem ethnicorum furor grassabatur, Johannes a S. Maria, qui hætenus, propterea quod quæri se ab ethnicis intellexisset, Chang-Chei se in occulto continuerat, contemnere jam pericula constituit, arreptoque itinere, prid. idus febr. Fo-cheum venit. Qui etsi, ut adire ad martyres designatos posset, diu multumque laboraret, nihilque prætermitteret, quod ad eam rem pertinere videretur; tot tamen, tantæque sunt difficultates oppositæ, ut conata perficere non potuerit. Immo vero ne licuit quidem viro in civitate consistere, quod perterritis metu christianis, cum ab ethnicis inquiri summa severitate viderent, rumoresque de eadem re undique assidui afferrentur, nemo fuit, qui occultare illum auderet. Itaque coactus est Hing-hoam discedere, quo loco christiani qui sunt, iidem a collegii Siamensis alumnis instituuntur. Verum, cum ibi quoque iniquum in locum res esset christiana de-

Johannes a S. Maria Fo-cheum venit; mox excedere coactus, Hing-hoam petit, christianisque per vicos sacra aliquādiu administras, tandem fugere rursus compellitur.

ducta , neque maximis timoribus care-
ret, inde etiam discessit , & Gang Cheum
revertit . Visum heic jam homini tantis-
per pacatum tempus , ejusque ut fructum
caperet , continuo ad sacra christianis
jamdiu sacerdote destitutis administranda
contulit animum , multamque in his rebus
operam consumsit , concurrentibus affi-
due magno numero qui *pœnitentiæ* , qui-
que *baptismi* sacra flagitarent , ne facul-
tatem suscipiendi oblatam dimitterent ;
cujus fructu aliquot jam annos caruissent .
Neque tamen diuturnum id fuit solatium .
Nam eo Mandarinus alter cum venisset ,
qui affligendorum , vexandorumque , si
posset , christianorum sibi onus susceperat ,
jussit confestim incolis , ut in domos irruer-
ent christianorum , inque Europæos , qui
occultati per eos essent , diligentissime
inquirerent . His rebus cognitis christia-
nus quidam continuo VII. idus aprilis
ad vicum Hau-pan celeriter contendit ,
ut Johanni nunciaret , qui eo in vico per
per id tempus munereungebatur suo :
monet. ut maturet fugam , proxima enim
nocte , aut insequenti die apparitores ven-
turos , Europæosque per domos inquisi-
turos . Quod sane nuncium commodum
venit . Nocte enim proxima satellites vi-
cum ingressi , domum continuo petive-
runt , qua in domo Johannes habitarat :
adeo scilicet de eo diligenter cognoverant .

Quem

Quem etsi deprehendere non potuissent, non tamen conatu destiterunt, vicisque proximis adire, scrutarique instituerunt; ut divinæ providentiæ consilio, quæ illum aliis servaret rebus, factum existimari debeat, ut ne satellites in proximum alium pagum venirent, quo ille profugerat.

XCII. Mandarinum, qui religionis christianæ doctores e Sina aliquando exterminare summis viribus nitebantur, non modo non intermiserunt inquisitiones, verum etiam, occasionem nacti, auxerunt magno christianorum periculo, magnæque accessione calamitatum. Fuit autem occasio hæc. Antonius Huo-Guan-Kie, quem alii Hu-yuen-Ki nominant, qui à Christi religione desciverat, cum interpretem ageret iis, qui navi Sancti Andreae venerant, atque inter portus ministros frequentissime versaretur, & nautis ejusdem navis familiariter uteretur, ex his cognovit deferre eam, navim commeatus Dominicanorum, subsidiaque importare, quæ unicuique illorum Rex Hispaniarum pro eximia sua in religionem pietate in annos singulos mitteret, collectasque Macai pecunias, quas christiani ejus urbis, acceptis nunciis de morte Sancti, deque sacerdotibus reliquis carceribus detentis, dum supplicatio ob eam rem publice haberetur, contulissent, subsidioque afflictis christianis

Ethnici cuiusdā opera, qui pridem a christianismo desciverat, Nien - Antonius, alique christiani comprehenduntur: sed ipse etiā transiuga capitur.

Fo-ganensibus misissent . Suspiciatus est etiam Johannem a S. Maria Manila venisse, & domi Nien-Antonii optimi christiani latere ; itemque Antonii filium instituto Dominicanorum addictum versari Manilæ intellexit, vocarique Petrum a S. Dominico . Præterea arca christiani unius, cui erat Chay-Stephanus nomen, præter jus, fidemque aperta, ex qua omnem pecuniam ad argenteos nummos xl. surripuit, litteras invenit ab eodem Antonio aliquot ante annis ad eum datas, quarum hæc erat summa : filium suum Augustinum Fo-ganum esse profectum rogatum Dominicanorum aliquem, ut ad christianorum solatium Chang-cheum se conferat : rogari item ab se præfectum provinciæ Philippinarum, aliquem ut eodem sacerdotem mittat, qui rem christianam administret . Hæc etsi satis erant ipsa ad commovendam iram, cupiditatemque concitandam Mandarinorum ; tamen scelestissimus homo mendacium adjecit, Nien-Antonium pro cooptando filio in ordinem Dominicanorum quinque nummum argenteorum millia solvisse . His ex criminationibus libellum composuit, & Mandarinis Emuyensi dedit . Is ad provinciæ Pro-Regem misit, qui cupidus perficiendi, quod instituerat, ut ab omni provincia Christi cultum penitus exterminaret, Mandarinis Cang-Cheensibus

sibus jussu misit, ut Nien-Antonium, comprehenderent, & in carceres contruderent, fratremque ejus minorem natu Nien-Petrum, aliosque adhuc quinque, quos inter eum ipsum, qui libellum confasset, & Mandarino dedisset. Mandarinum imperata faciunt, atque a. d. v. kal. junias singulos in carceres contrudunt.

XCIII. Hoc ferme tempore Ambrosius Hy-jinus, cujus de constantia, & fide sæpe est demonstratum, ab Fo-cheensibus carceribus ad Fo-ganenses transductus est. Factum id fuit non opera quidem ipsius, quasi solatium quæsisset, sed voluntate omnino Mandarinorum. Hi enim, quum prid. nonas majas eandem judicii rationem instituissent, quam a. d. iv. kal. junias anni superioris MDCCXLVII. descripsimus, ita de Ambrosio decreverunt, uti nulla, seu capitalis sententiæ jam latæ, ejusque genis insculptæ, seu custodiendi rationis, facta immutatione, omnino locus carceris mutaretur. Erat hæc res Ambrosio nonnullæ levationi, quod reducto in patriam, tametsi catenis victo, facilius subvenire cognati possent, ipsique potestas fiebat rem perficiendi, quam inchoarat, ut homines duos, quos cum instituendos christianismo suscepisset, mox conjectus in carcerem, prohibitusque docendo fuerat, imbueret jam penitus, nostrisque sacris initiaret. Quamquam

Ambrosius ab
Fo-cheensibus
in Fo-ganenses
carceres
transducitur,
virosque duos
nostris sacris
initiat.

quam Fo-chei etiam , quum in Min-Hien-
sibus carceribus summis angustiis, summa-
que severitate custodiretur , annunciandæ
christianæ religionis finem fecit nullum ;
hominemque , cujus valetudo summo in
discrimine versabatur , ad eandem reli-
gionem perduxit , ac baptizavit , cujus
postea vivendi ratio , cum morbo evasis-
set , dignissima christiano viro omni-
bus visa est. Ac nostri , quod mutatione
carceris magna parte incommodorum
levari Ambrosium intelligebant , ejus di-
scessu sunt vehementer lætati ; contra
ipse moleste tulit , ut qui sibi discedendum
ab iis esse videret , quos semper paren-
tum , & doctorum loco habuisset , vere-
returque , ut sequi eos jam ad triumphum
posset , quibuscum una pugnam sustinuisset .

Johannes a
S. Maria ite-
rum Chang-
cheo discedit
Fo-chei ver-
tus . Ethnici
Chang-cheen-
sium christia-
norum domos
terrantur .

XCIV. Johannes a S. Maria , qui
Chang-cheensium , proximorumque chri-
stianorum opera hætenus delituerat , jam
admonitis ab iniquo Ha-Guan-Kie man-
darinis , captisque christianis , ipsoque
etiam accusatore in carcerem coniecto , ut
rem probaret , quam nunciaverat : quum
intelligeret sibi ; suisque hospitibus nul-
lum posthac locum tutum futurum , du-
ctus etiam studio subveniendi sociis Do-
minicanis , quam ob rem in Sinam fuisset
missus , rursus rem tentandam existi-
mavit , nonisque juniis Chang-cheo
pro-

profectus, jam iterum Fo-cheum versus contendere instituit. Post ejus discessum diligentius mandarini inquirere Changchei cœperunt, habitaque de christianis, quos ceperant, quæstione; idibus juniis domum Antonii adierunt, relaturi in scripta, quæcumque in ea invenissent; neque tamen invenire quidquam potuerunt, quod ad christianam religionem pertineret, propterea quod omnia inde commodum, prudenterque subducta fuerant. Hinc domum fratris illius Nien-Petri petunt: libros, & imagines nonnullas reperiunt, atque intercipiunt, deque omnibus ad Chang-Tu Fo-cheum scribunt.

XCV. Interea Johannes die VIII. kal. quintiles Fo-cheum venit. Etsi iisdem fere difficultatibus afficiebatur, quibus superiori tempore, quemadmodum in civitate manere, & ad designatos martyres adire posset, propterea quod metu mandarinarum christianus nemo, ac ne ipse quidem Ly-Benedictus, cujus tanta erat pietas, & fortitudo, excipere illum hospitio, domique retinere audebat; non esse tamen animum despondendum putavit, neque conatu desistendum; ac, ne cui hospitii causa calamitatem daret, templum deorum quoddam parvum conduxit, ibique clam habitare cœpit. Sed etsi omni cura, ac diligentia conabatur, neque studiose solum, sed etiam, quod

Johannes a
S. Maria Fo-
cheum venit,
sed rursus dis-
cedere cogi-
tur.

194: DE MARTYR. SINENS.

maxime res poscebat, caute, tamen carcere detentos videre omnino non potuit; tanta enim severitate custodiebantur, ut ne scribendi quidem facultas illis relinqueretur, quin subesset periculum, ne epistolæ interciperentur. Verum paullo post, cum VII. kal. quintiles, qui ex Kien-ningensi tumultu supererant, affecti supplicio homines XLV., reliqui partim diversis pœnis damnati, partim dimissi fuissent, cœpit paullatim remitti custodia carcerum, ut jam-mitti ad nostros litteræ, ex eisque recipi possent. Quod cum Johannes ab die IV. kal. sæpissime faceret, epistolis numquam nomen subscripsit, veritus, ne, siqua forte fortuna in custodum, exploratorumve manus littera incidisset, re patefacta, negotium impediretur, de quo tantopere laborasset. Neque licuit tamen Johanni diutius Fo-chei versari. Nam cum ad præfectos provinciales nuncia Changcheo, atque indicia continenter mitterentur, majusque in dies periculum fieret, discedere coactus est, talemque inire discessus rationem, ut, declinato periculo, posset rursus, ubi per tempus liquisset, facile in urbem reverti.

Sacerdotes
in carceribus
summa severitate affer-
vari magnis
incommodis

XCVI. At sacerdotum nostrorum incommoda, etsi diuturna, ne minimum quidem remittebantur. Interdiu longioribus manicis vinciebantur, ita uti fieri pri-

primum cœperat; & noctu in cubiculum
concludebantur perobscurum, constri- ^{premuntur; eaque invidio,}
cti brevioribus manicis, pedicisque, ut ^{fortique ani-}
toto prorsus corpore impedirentur. Ostia ^{me perierunt.}
carcerum custodiebantur præcipua seve-
ritate, atque ita, ut non solum adire ad
eos subsidii caussa citra summum pericu-
lum posset nemo, sed ne epistolæ qui-
dem deferri, nisi illorum, qui deferrent,
calceis inclusæ, quod etiam ipsum metu
non carebat, gravissimis constitutis pœ-
nis, si quis detulisset. Ipsi autem sacer-
dotes ne scriberent ad christianos, cer-
tioresque eos de se facerent, quæ res
nonnullam ipsis molestiarum levationem
attulisset, cum multis aliis, tum his etiam
duabus de causis impediabantur, qua-
rum erat altera nimia curiositas ethni-
corum, quibuscum erant una in car-
ceribus, quibusque præsentibus scribi
oportebat; altera, quod, omni alia fa-
cultate sublata, scribere super suis ipsi
genibus cogeantur, iisque continenti
pedicarum dolore maxime infirmis, at-
que affectis. Quorum de malis, gravissi-
misque incommodis, ne longior evadat
scriptio, illud breve, verissimumque di-
cere posse videmur, eos, severitate
ethnicorum omni prorsus subsidio inter-
clusos, tantum dumtaxat solatii aliquan-
do cepisse, quantum divina providentia
curabatur, ut ne ante cederent ærumnis

illorum corpora , quam adesset divinitus
 constitutum tempus , quo se , vitamque
 suam Christo devoverent . Hac tanta
 acerbitate, assiduitateque malorum sensim
 concidebat hominum valetudo , cumque
 reparandi ratio nulla suppeteret , tan-
 dem eo sunt redacti , ut in morbum
 omnes inciderent , ac Royas pene mo-
 reretur . Quæ res tot , tamque molestæ
 etsi ægritudinem corporibus illorum in-
 ferebant , de virtute tamen , & fortitu-
 dine animi nihil imminuebant . Nam
 quo tempore calamitatibus maxime pre-
 mebantur , tanta erat , divina ope , co-
 rum hilaritas , ut magnam moverent
 aspicientibus admirationem : quodque
 intelligerent dignos habitos se , qui pro
 nomine Jesu contumeliam paterentur, sum-
 mo gaudio perfundebantur , adeo ut ni-
 hil fieri umquam voluerint , quod , alio-
 rum suasu , consilioque , ad libertatem
 recuperandam conferre posse intellige-
 bant . Neque vero aliud avebant , nisi
 ut darent pro Christo vitam , si ipse id
 munus accipere dignaretur . Ex hoc au-
 tem studio , quo præcipuo incendebantur,
 illa existebant , quorum sunt epistolæ il-
 lorum plenæ , avide expectare jam se gla-
 dium , qui capita ab corporibus præcede-
 ret ; tum assidua illa anxietudo animorum,
 qua ex Matthia Fu , aliisque , certum ne
 sibi adhuc esset supplicium capitis , per-
 cunta-

cuntabantur. Atque in Commentario, quem Serranus descripsit, multisque ejus litteris, quas habemus, nihil tam crebro occurrit, quam illud: offerre se Christo suum caput, libentique animo, ac summa cum lætitia inopem (nam ita ajebat) hanc ab se fieri oblationem. Nec minus studebant divinæ voluntati permittere penitus ipsi se; sibi que diffidentes; in Dei unius auxilio spem suam omnem, & fortitudinem collocabant. Igitur neque egere aliquando quidquam, quod ad maturandum supplicium pertineret: & ubi, quod sæpius accidit, commutatam sibi perpetuo ab Sina exilio capitalem, sententiam audissent, pacato, æquoque animo tale nuncium accipiebant; ut quamquam displiceret eis coronam sibi quasi eripi, quam paratam existimassent, submitterent tamen libenter se voluntati omnipotentis Dei, cujus id consilio esset factum; indignosque se existimarent, qui præclaram, & singularem martyrii gloriam consequerentur. Quamobrem cum ad christianos animorum sibi pietate conjunctos scriberent, illud assidue flagitabant, sibi ut divinam opem precibus implorarent, quæ spiritus sibi majores adderet & ad pugnandum, & ad vincendum. Ac Tipasitanus quidem Episcopus epistolam, quam prid. non. octobres anno MDCCXLVII. ad Magistrum Ordinis

nis dedit, his verbis claudebat: „Omni
 „ animi sensu, multisque cum lacrimis,
 „ quas nunc effundo, Te, mihi ut bene
 „ preceris, rogo; quo & exitum ex hoc
 „ mundo felicem impetrare, & divinas
 „ laudes in gloria canere sempiterna
 „ possim. „

His ex virtutibus insignis ea animo-
 rum æquabilitas oriebatur, quam tantam
 sunt consequuti, ut quibus rebus frangi,
 despondereque animum ceteri homines so-
 leant, iis ipsi ne perturbarentur quidem.
 Cujus rei illustre fuit exemplum, quod
 cum turpissimis calumniis fama illorum,
 & dignitas majorem in modum vexare-
 tur, ita eas audierunt, legeruntque, ut
 tristitiam tamen animis nullam caperent;
 & quamquam scirent, esse, qui fidem
 calumniæ haberent; tamen ne commoti
 quidem, æquo animo id solum responde-
 rent, quod innocentia, quodque veri-
 tas ipsa rei postulabat, servata integer-
 rime caritate. Neque minori flagrabant
 studio procurandæ salutis hominum
 sempiternæ. Atque cum ob eam rem in
 tot calamitates incidissent, tum ejus
 præclarum fuit specimen, quod confir-
 mandis, juvandisque christianis, qui
 pulsī in exilium, inductique eosdem in
 carceres fuerant, præbuerunt. Quod si
 studio nostrorum, quibus moram vincula
 non injiciebant, majori numero non
 sunt

sunt adducti homines ad Christi fidem, aut in ea confirmati, factum id est ea de causa, quemadmodum Serranus prid. idus quintiles ejusdem anni, datis ad Miraltam virum gravissimum litteris, scribebat, quod nemini aditus ad eos permittebatur, quodque ethnici, qui erant iisdem in carceribus inclusi, suis ipsi sceleribus indignos reddebant se divina ope, quorum adeo erat in omni turpitudine effusa libido, ut miraretur designatus martyr, non ignem pluere, qui, uti factum olim Sodomis fuerat, & carceres ipsos, & qui in carceribus erant, incenderet.

XCVII. Sed Deus O. M., qui, quos Ethnici Sacerdotibus avaritiæ calamitiam intendant, eaq; de re Maioribus ad Serranum litteras mittit. elegit, eorum virtutem ærumnis, molestisq; perspectam aliis efficere solet, crebris incommodis fidem, constantiamque nostrorum experiebatur. Itaque inter ceteras ineptias, quæ ad obscurandam gloriam designatorum martyrum efferebantur, manarat in vulgus rumor, avaritia eorum, atque imprudentia esse factum, ut in Fo-Kiena provincia tempestas in christianos concitaretur. Ferebatur autem mendacium compositum tali ratione: christianum quemdam, antequam vita excederet, testamento Dominicanis præcipuam partem facultatum reliquisse; filio vero, quem haberet unicum, deteriore. Hunc, mortuo patre, consum-

tis bonis , adiisse ad Dominicanos , ab
 hisque petiisse , portionem sibi ut darent
 hæreditatis , quam ante accepisset . Qui
 cum durius ab Dominicanis habitus esset,
 duriusque rejectus , ira incensum ab Chri-
 sti fide descivisse , eosque accusasse . Qua
 de re etsi nostri continuo cum a benevo-
 lentibus plerisque , tum præsertim ab
 præstantissimo , & diligentissimo viro
 Matthia Fu certiores fuerant facti ; ta-
 men , quod apertissime falsa res , & ne-
 veri quidem similis appareret , contem-
 nendam putaverant , eamque nos omnino
 unica in epistola ab Royo ad Miraltam
 prid. non. novemb. MDCCXLVII. da-
 ta , tamquam patens mendacium com-
 memoratam offendimus . Verum cum ne
 tanta quidem incommodorum diuturni-
 tate odium , quod concitatum in eos fue-
 rat , mitigaretur , magis , magisque
 aucta ea invidia est eorumdem opera ,
 qui primum conflaverant . Quamobrem
 Johannes Baptista Maigrotus Pro-Vica-
 rius Apostolicus Yun-nanæ provinciæ ,
 & Procurator Generalis Episcoporum ,
 Vicariorum Apostolicorum , & Missionario-
 rum Gallicorum in Indiis , quod sibi cer-
 tissime persuasisset mendacio hunc omnem
 rumorem contineri , cum conatus sæpe
 fuisset calumniam depellere , tandem ut
 ea jam apertius confutari posset , Tipasi-
 tano Episcopo renunciavit , ab eoque pe-

petiit , ut suo ipse chirographo rem omnem describeret , descriptamque ad se mitteret .

XCVIII. Serranus hoc accepto nuncio , calumnia id genus accusationis invaluisse , tam æquo , tranquilloque animo cognovit , quam idipsum primum efferri in vulgus acceperat . Neque eo secius , ut Maigroto satisfaceret , cujus in se , suosque socios tantum esse studium perspiciebat , epistolam ad eum misit jurejurando firmatam , quæ sic habebat : *Testificor coram Deo , & Christo Jesu Domino nostro , quod omnia supradicta nobis imposita , sunt falsa , falsissima , ficta , & chimerica : testis est mihi Deus , quod non mentior : sic me Deus adjuvet . Amen . In testimonium veritatis propria manu subscripsi in hoc carcere Gubernatoris civitatis Fo-chei metropolis provinciae Fo-Kien Imperii Sinarum , die 9. julii anni Domini MDCCXLVIII. - Fr. Franciscus Serrano Ordinis Prædicat. elect. Episcop. Tipasitanus , & Vicarius Apost. Prov. Fo-Kien .*

Maigroto
Serranus re-
scribit , ca-
lumniamque
repellit .

XCIX. Interea dum vexata fortitudo nostrorum in dies augebatur , obfirmabatur adversum pervicacia , & crudelitas inimicorum . Chung-Tu , cum nuncium Chang-cheo accepisset de Nien-Antonio in carcerem coniecto , deque inven-

Chung-Tu
de Nien-Antonio filio Dominicanorum querere instituit . Nien-Petri supellex Fo-cheum deseritur .

202 DE MARTYR. SINENS.

tis domi fratris ejus Nien-Petri rebus ad christianam religionem pertinentibus , continuo certio rem Imperatorem fecerat , ab eo que quæ siverat , quid facto esset opus , si quæ alia post deprehendisset . Huic Imperator mandavit , ut quæreret quam diligentissime posset , investigaretque , haberet ne Nien-Antonius Manilæ filium , qui Dominicanorum institutum profiteretur . Quo accepto mandato , homo , qui sua ipse sponte ad profligandam religionem christianam ferebatur omni cogitatione , multo adhuc diligentius providere , ut rem cognosceret , in quam inquirere jubebatur , cœpit . Die XII. kal. sextiles , icones , libri , supellex , quæ inventa apud Nien-Petrum fuerant , Focheum venerunt , ab Mandarinis Chang-cheensibus missa , qui nihil sibi reliqui fecerunt , quin Pro-Regis voluntati penitus obsequerentur .

Chin - Vl-
Yuenus filios
ad suscipien-
dam christia-
nam religio-
nem inducit,
magnisq; vir-
tutibus auctus
nostris sacris
una cum filia
initiatur .

C. Quo tempore Cathecumenus Chin-Vl-Yuenus inlignè beneficium , quod ei jamdiu divinitus parabatur , est consequutus . Jam inde ex eo tempore , quo sanguinem Venerabilis Mauricastrensis Episcopi tractaverat , atque evanescere cœperant tenebræ superstitionis , quibus misere involutus erat , auxiliis divinæ gratiæ obsequens non obscura suæ pro pensionis in lumen christianæ religionis ,
quo

quo circumfundebatur, indicia dederat. Nam post præstita martyri singulari pietate officia paucis diebus, immutato animo, cultuque, quem antea diis maximum adhibuerat, in odium converso, imagines deorum fregit, & in frustra contritas in ignem conjecit, suos ita alloquens: *Nolo jam ego sequi diabolicam hanc sectam: sanctam constitui confestari, ac divinam legem: vobis eadem hæc est suscipienda, si evadere supplicia, si cælum consequi avetis.* Cujus exemplo incitati filii, suscepto consilio, & ab Sacerdotibus quibusdam instituti, Deum cognoscere, divinamque doctrinam tanto studio, atque cupiditate excipere cœperunt, ut magna omnium admiratione uberrimi confestim ejus fructus existerent. Namque continenter errores detestari, quibus ante fuissent addicti, & Deo assidue gratias agere, quod merito, rogatuque Venerabilis Episcopi Sansii (nam ita existimabant, sane pie) ex nocte superstitionis se ad mirabile lumen, quo illum cognoscerent, traduxisset. At Cathecumenus doctrinæ studio tantas virtutes adiciebat, ut plane appareret, cujus esset generis spiritus, quo ciebatur. Itaque cum Matthia Fu, & Paulo Su, quemadmodum supra demonstravimus, efferendo primum ex agro reorum hominum cadaveri Episcopi, tum, cremato corpore, col-

204 DE MARTYR. SINENS.

colligendis ossibus , cineribusque multam , diligentemque suam operam præstitit : & Paulum Su Fo-cheo profectum allatum reliquias martyris ad urbem Macaum , ipse Chang-cheum usque fideliter est comitatus ; ac denique factus ex Cathecumeno propagator christianæ religionis , focrum , omnemque familiam ad eandem suscipiendam induxit . His , quæ erant palam , multa accedebant , quæ secum ipse præclare , sancteque faciebat . Quotidie surgens diluculo , *Rosarium* recitabat ; cumque eum dæmon , aliquando objectis menti imaginibus impudicis , quandoque incitans ad blasphemias , amovere a precibus niteretur ; ipse conatus ejus semper elusit ; utque majori rerum divinarum amore seipsum incenderet , notas suis volis inscripsit , quæ notæ Sinice Dei nomen referrent , easque sæpe oculis admovens , crebris emissis suspiriis , explebat eam , qua erat maxima incensus , caritatem . Qui cum jam se ad recipienda nostra sacra comparasset , christianorumque esset doctrina , egregie institutus , postquam inimicorum furore diu fuerat impeditus , tandem , divina ope , oblata occasio est , ut commodum mysteriis initiaretur . Nam Johannes a S. Maria , cum prid. nonas festiles Fo-cheum venisset , hominem eadem die baptizavit , imposito Pauli nomine,

mine, quo nomine, etiam dum Cathemenus esset, vocari consuevit; simulque fratris illius filiam nomine Lau, quam Mariam appellavit. Qui duo, ut sunt baptismo consecrati, tanto perfusi sunt gaudio, tantaque pietate, & caritate incensi, ut mirarentur, qui aderant, Deoque gratias agerent maximas, quod Chin-Vl-Yuenum anno ætatis LVI., sua prorsus pietate, suoque admirabili consilio, ex dæmonis servitute in libertatem adferuisset.

CI. Eodem tempore, dum gratiam illis referebat Deus, qui de christianis meriti optime fuerant, illorum injurias ulcisceretur, qui eosdem insectabantur. Cheu-Hio-Kienus Pro-Rex, qui Pe-Kingum magna cum spe honoris, & dignitatis vocatus fuerat, quique tot cruciatibus, & calumniis nostros vexaverat; repente, immutata Imperatoris in eum voluntate, comprehensus, & vinctus iussu Pe-Kingenſis Quæſitoris, cum multatus esset, desperatione ductus, actusque in rabiem suspendit ipse sese, ejusque exemplum omnis illius familia secuta est. Alius item præfectus nescio quis, qui temporibus christianorum afflictis præerat Fo-Kienæ provinciæ, cum Pe-Kingum se recepisset, ibique ab omni administratione reipublicæ amotus esset, in morbum implicitus sordidum, putrefacto col-

Hosſes chriſtiani nomi-
nis maximis
calamitatibus
premiuntur.
Ethnici chri-
ſtianos al-
quot compre-
hendunt; ac
Ly-Benedi-
ctum, ejusque
filios, & Micu-
Raymundum
alapis, Ly-
Michaëlem
tormento ex-
cruciant.

collo , acerbissimis doloribus cruciatus miserrime obiit . Ipsum etiam Imperium iniquitatis , qua in nostros homines utebatur , pœnas divinæ justitiæ dedit . Famine , siccitate , eluvione , rebellionibus , peste conflictatæ plures Imperii provinciæ ; ac brevi orbatus filio , quem unicum ex Imperatrice susceperat , ipse Imperator ; eademque Imperatrix , in quam amore erat incredibili , vix Te-cheo reversa , quæ urbs tridui iter Pe-Kingo abest , morte correpta . Quibus rebus , etsi divinitus eo spectasse non immerito plerique arbitrantur , ut de hostibus christianorum supplicium fumeretur , non sunt tamen inimici christiani nominis commoti , tantumque absuit , quin sævitia , & maleficio desisterent , ut potius , novis adjectis minis , pœnisque gravioribus constitutis , illud continenter laborarent , ut omni prorsus subsidio nostri prohiberentur . Eorum autem iniquus animus , oblata occasione , ineunte septembri mense eodem anno , conspicuus fuit . Nam cum Fo-cheum christianus quidam Lo-yuensis se contulisset , neque adeundi ad designatos martyres , quam summo opere optabat facultatem obtinere potuisset , propterea quod carceres diligentissime custodiebantur ; tum , ut suæ ipse erga martyres pietati , quoad ejus fieri poterat , satisfaceret , pecuniam Ly-Benedicto

Sto reliquit, qua in eorum victum, atque
 subsidium aliquid compararet. Ly-Bene-
 dictus, ut, tam difficillimis, atque im-
 peditis rebus, & negotium perficeret,
 quod susceperat, & vitaret periculum,
 cum ipsis ministris carcerum egit, ab
 hisque, ut deferendam ad nostros pecu-
 niam fusciperent, impetravit. Accidit
 vero, ut, qui Royo portionem erat pe-
 cuniæ delaturus, sua ipse negligentia,
 ab exploratoreprehenderetur. Huic in-
 commodo aliud eodem tempore accesserat,
 elato in vulgus rumore, filium Ly-Bene-
 dicti alterum, qui in Siamensi Collegio
 ageret, cum quinque *taelorum* nummum
 millibus in Sinam venisse. His rebus a
 Pro-Rege cognitis, continuo ejus man-
 dato comprehensus est Ly-Benedictus,
 ceterique viri, qui cum eo una degebant,
 omnes; duæque præterea epistolæ in ea
 domo inventæ, altera ab filio altero Ly-
 Benedicti Siamio missa, altera, cui erat
 Sacerdotis cujusdam Sinensis subscriptum
 nomen. Quam ob rem incensus furore
 Pro-Rex, ut qui pessime in nostros ani-
 matus esset, Ly-Benedictum alapis vi-
 ginti cædi jussit, totidemque ejus filium
 majorem natu, ac tertium triginta; tum
 Ly-Michaëlem conatus inducere, ut
 quam accepisset pecuniam, eam ab Eu-
 ropæo aliquo datam diceret, unde nova
 in nostros instrui calumnia posset, re-
 nuen-

208 DE MARTYR. SINENS.

nuentem bis tormento ad talos , atque ad manus semel addixit ; aliumque christianum nomine Mieu - Raymundum , quod ab Sinensi homine pecuniam datam perpetuo asseveraret , crebris colaphis afflixit .

Chung-Tu, &
Pro-Rex Sa-
cerdotes qua-
tuor secreto
in carceribus
necari inipe-
rant .

CII. Significabatur autem his rebus , proxime futurum , ut supremam crudelitatem in designatos martyres hostis exereret , quæ tot malorum , tantarumque calamitatum finem faceret . Fuerat hoc item anno rursus cognita illorum caussa , quod prid. non. majas contigisse putandum est ; statuerantque judices , ut extremo fere anno decretum de iis capitis supplicium sumeretur . Qua de re cum Imperatorem consulissent , etsi is , servato Imperii instituto , in annum insequentem supplicium differri jussisset , tamen Chung-Tu , & Fo-Kiensis Pro-Rex , sive quod custodiendorum Europæorum cura levare tandem optarent se , in quos tantam esse perspiciebant christianorum voluntatem ; sive quod exterminari christianam religionem , quod jam diu moliebantur , nisi sublati ejus magistris , posse diffiderent , maturandum statuerunt , ut , qui illam profitebantur , præcipuo præsidio destituerentur . Ergo ubi primum de Imperatoris consilio cognoverunt , continuo provinciæ quæsitorem , Fo-cheensem prætorem , duosque mandari-

darinos Heu-Kuonensem, & Min-Hiensem evocant, conciliumque cogunt: his, quod ipsi statuerant, proponunt, in carcere Europæos quatuor strangulari oportere, crematisque corporibus, ad Imperatorem scribi, morbo in carceribus homines decessisse. Facile mandarini consentiunt, & consilium probant. Itaque jubetur, ut, comparatis funibus, & feretris, lignisque, ad diem v. kal. novemb. hora post meridiem sexta lictores adsint, qui rem exequantur.

CIII. Ubi ea dies venit, octava a meridie hora lictores ingressi prætorios carceres, Serranum ex ampliori cubiculo, ubi erat, extrahunt, inque aliud contrudunt, in quo erat nemo. Ipse continuo intelligens quo ea immutatio pertineret, vehementer lætatus, quod acceptum Deo videret esse sacrificium vitæ suæ, quod sæpe obtulisset; ut munus apostolicum, quod optatissimam sibi coronam jam afferebat, perficeret, convertit se ad eos, qui aderant, eosque hortari cœpit, ut christianam religionem complecterentur: humique ab lictoribus prostratus, hortari adhuc monereque pergebat. Tum vinctis pedibus, manibusque, carnifices duo laqueum homini collo injiciunt, distrahunt hinc inde, examinatumque relinquunt.

Serranus occiditur.

Tum Alcoberus, & Diazius.

CIV. Horæ spatio interjecto, obtentu visendorum carcerum, conferunt se satellites in quæstorios, in quibus P. Johannes Alcoberus, qui Pro-Præfectum provinciae Philippinarum in Sinis agebat, & P. Franciscus Diazius detinebantur. Hi ex impetu, quo irruperunt satellites, animo illorum cognito, confirmati eo spiritu, qui tribuit martyribus fortitudinem, leniter eos ita sunt allocuti: *Letissimis nobis contingit mori: sed prius finite nos Deo gratias agere, eamque adorare; tum de nobis licebit, quod vobis libuerit, facere.* Non potuerunt satellites, quin concederent postulata, brevique interposito spatio, Alcoberum humi prosternunt, ligatisque manibus, ac pedibus, laqueo ita, uti Serrano fecerant, occidunt. Confestim Diazio eodem mortis genere vitam adimunt. Cujus labia non secus, quam Alcoberi; quamdiu vocis facultas fuit, nihil intermiserunt, quin adstantes de suscipienda Christi religione hortarentur, pro cuius veritate asserenda ipsi moriebantur. Hora a morte eorum elapsa, apparuere cadavera tanta oris pulchritudine, tamque composito ad suavitatem vultu, ut intuitibus magnam moverent admirationem, vivorumque hominum magis corpora esse viderentur, quam adeo violento mortis genere interfectorum.

CV.

CV. Eodem tempore Min-Hienſis Denique Ro-
 carcer ſatellitibus completus eſt, ubi yus.
 erat Royus, qui conſtantiam ſociorum
 imitatus, ubi primum mentem ſatel-
 litum perſpexit, continuo hortari, ut
 Chriſtum ſequerentur, cœpit. Hunc alio
 ſupplicii genere interemerunt. Nam
 humi proſtrato, & vincto, oculos, os,
 nares, atque aures charta, quam *ſpiritu*
vini imbuerant, obduxerunt, impoſito-
 que faciei ſacco calce pleno, præcluſo
 halitu, interfecerunt.

Tali ratione ceteri poſt Sanſium Do-
 minicani, tot, tamque acerbis cruciati-
 bus, ærumniſque per menſes octo & vi-
 ginti invicta fortitudine toleratis, in
 Chriſti confeſſione, conſummato marty-
 rio, feliciter obierunt.

CVI. Neque contentus Pro-Rex, *Martyrum*
 qui tantopere in martyres, atque in- *corpora cre-*
 eam, quam vindicarant religionem, ſæ- *mantur: oſſa,*
 viiſſet, in ipſa etiam cadavera ſævire con- *& cineres in*
 ſtituit. Ea igitur, illius juffu, obteſta, *foſſam proj-*
 ne facies paterent, die 15. kalendas dilu- *ciuntur.*
 culo e carceribus per foramina (nam
 ſunt ad eum uſum in carceribus foramina)
 eduſta, feretris ſingula impoſita ſunt, ac
 denique ſatellitibus tradita, qui in con-
 ſtituta loca deferrent. Serrani Epifcopi
 corpus ſatellites duo una cum Min-Hienſi
 Mandarinum in agrum, de quo ſupra eſt
 demonſtratum, qua parte in occidentem

212 DE MARTYR. SINENS.

solem spectat, intulerunt, ibique, clausis januis, combusserunt, ossaque, & cineres eandem in fossam, in quam fuerant Sanſii reliquiae coniectae, projecerunt. Corpora item Alcoberi, Diazii, ac Royi pari ratione ab aliis satellitibus, quibuscum erat Mandarinus Heu-Kuonenſis, ad orientalem ejusdem agri partem allata, tribus distinctis locis cremata sunt, & projecta in fossam ejus agri communem ossa, atque cineres. Itaque ethnici ii praefecti, quod diu fuerant moliti, ut Jesu Christi ministros penitus perderent, compleverunt.

Johannes a S. Maria, sociis sibi adjutis, Serrani ossa, & cineres diligenter colligit.

CVII. Hæc quemadmodum fuissent gesta, ubi Johanni a S. Maria, & Matthiae Fu primum nunciatum est, dolore incredibili sunt affecti. *En*, aiebat Matthias, data ad amicum epistola, *orbatos nostro Episcopo nos, nostrisque patribus: evaserunt ii quidem ex omnibus malis, miseretque eos jam nostrum, quos tenet procellosum mare*. Accedebat etiam ea res ad summum dolorem, quod, quemadmodum obtineri possent reliquiae martyrum, omnino non apparebat; intelligebantque uterque, quidquid in eam rem tentavissent, id si ab ethnicis cognosceretur (quod, rebus adeo impeditis, facile fieri poterat) futurum majori malo. Qua cum diu solitudine tenerentur, neque ratio perficiendi esset ulla, die XI. kal. decembres

Johan-

Johannes, qui non esse animum despondendum arbitrabatur, & spem in Deo maximam collocaverat, quem sciebat suorum res summa voluntate curare, christianos quosdam admonuit, ut assiduis precibus jejunio adjecto a Deo peterent, ut, implorante B. Maria Virgine, significaret, quid jam facto esset opus, ut ne remanerent in potestate ethnicorum reliquæ martyrum, quos ipse ad gloriam sempiternam evocasset. Quorum adeo valuerunt preces, ut brevi a Deo, quod rogarant, impetrarent. Nam custos occidentalis agri Chin-Paulo-Ul-Yueno, cui agendi cum eo datum ab Joanne negotium fuerat, pecunia illectus, promisit facultatem daturum se extrahendorum ab ea fossa Episcopi Serrani ossium: itaque venirent ad diem VII. kal., curaturum se, ut hora sexta a meridie, agri, fossæque ostia paterent. Igitur proxima spe ejus rei, quam rem difficillimam existimasset, summo opere lætatus Johannes, erectusque animo, sociis adscitis Paulo-Ul-Yueno, ejusque majori natu filio, & Yuen-Simone, ad diem hora constituta, in agrum occidentalem contendit. Eo ut venit, fossam ita, uti cum custode convenerat, apertam reperit, atque in ea ossa Serrani, quæ tametsi igni cremata fuissent, adhuc tamen humore quopiam madebant, erantque insignia, præ ceteris membris, cervix, cerebrum, &

214 DE MARTYR. SINENS.

particula , quæ esse cordis videbatur , quod aduc ea stillaret sanguinem . His colligendis Johannes, focique amplius horam morati sunt , maxima usi diligentia , ne quod os colligerent , quod minime ad corpus Episcopi pertineret : neque tamen difficile factu fuit certo discernere , quod & recentia erant ossa , neque ullius post Serrani eo fuerant coniecta . Re diligenter , cauteque administrata , pii christiani domum reverterunt onusti sacris pignoribus : tum noctis majorem partem , secernendis ossibus , & cineribus , quæ in distincta vasa immitterent , consumserunt . Denique die III. kal. , quod maxime , cauto esse opus videbant , domi Yuen-Simonis ea vasa terræ infoderunt .

Item marty-
rum reliquo-
rum .

CVIII. Serrani reliquiis receptis , maximo desiderio tenebatur adhuc Johannes recuperandi pignora trium martyrum reliquorum . Verum videbatur res imprimis difficilis propterea quod putabantur illorum ossa immixta ossibus impiorum hominum fuisse , quæ in fossa orientalis agri erant magno numero ; simul etiam quod præerant ei loco nonnulli Bonzii . Tamen Deus , qui defunctorum etiam corporibus prospicit , res ita disposuit , ut die VII. idus decembres , Paulus-Yuenus homo diligentissimus in listorem incideret illum ipsum , qui tria cadavera martyrum , cremaverat , Kin-lo-Ny nomine ; ex quo
cum

cum de ossibus Europæorum quæreretur, qua ratione immissa fuissent in fossam, hæc reperit.

Quidquid actum est in eo loco, agebat Kin-lo-Ny, per me scilicet, & custodem Sy-Tay actum est. Addiem iv. kal. novembres hora post mediam noctem quarta, custodi, cui est Kun-Siano nomen, ut orientalem fossam mundaret, jussi; & cogeret in unum locum Sinensium malelicorum ossa, ut Europæorum tribus distinctis in locis ponerentur, quo, si redimere christiani voluissent, lucrum ex iis facere possemus; nam si reliquis immiscuissimus, qui vellet redimere, futurum neminem. Præscripsi etiam, ut ipse in fossa merneret, dum eadem ego illi ossa tradidissem. Hæc ita uti fuerant a me instituta, facile fuit perficere, propterea quod, cum fossa male oleret, ab ea Mandarinus abstinuit, licuitque custodi omnia facere, quæ imperaveram. Ubi cremata fuerunt feretra, collegi ego ossa primum *magni corporis* (nam ita Alcoberum, quod maxime erat corpulentus, vocabant): tum custodi tradidi, qui admonitus a me cujus essent, media in fossa collocavit: post ejus, qui fuerat in Min-Hienfi carcere (Roi); hæc custodi præcepi, ut dextroribus poneret: ac illius denique, qui socius *magni corporis* fuerat (erat is Diazus) eaque sunt, meo jussu, posita fini-

216 DE MARTYR. SINENS.

strorsus . His addebat lictor , habuisse se in animo multis ante diebus de tota recertiores christianos quosdam facere ; neque tamen fecisse , propterea quod nesciret , quemadmodum essent ii animis ad eam rem comparati . Erant vero hi christiani , quorum domi latebat Johannes a S. Maria . Hæc ubi ex Paulo Johannes cognovit , non esse continuo his , quæ lictor narrasset , fidem habendam existimavit , certiusque ea de re cognosci oportere statuit . Itaque eidem Paulo mandavit , ut easdem res ex custode ipso agri Chin-Kun - Siano diligenter percunaretur . Quod cum Paulus fecisset , eademque omnino ex custode accepisset , quæ antea ex lictore audierat ; Johannes jam certi rei veritate cognita , summo gaudio , summaque fiducia animatus , die vi. idus decembres , una cum sociis tribus , quibuscum , quemadmodum supra diximus , ad agrum occidentalem profectus fuerat , domum custodis adiit , ibique se ad octavam a meridie horam continuit . Quo tempore Johannes ipse , christianique , & lictor , ac custos , fratresque custodis duo , domo egressi in orientalem agrum contendere instituerunt . Est proximum ei loco Bonziorum templum . Itaque , ne hi possent animadvertere , e via diverterunt , qua iri consuevit , & inquam erat aspectus ex portis templi ; perque collem ,
qui

qui surgit prope eundem agrum, perrexerunt. Eo cum occulti venissent, tum fidenter lumen accendunt, & scala demissa, in fossam descendunt. Heic jam ossa martyrum inveniunt, seorsim ab ossibus ethnicorum, distinctis locis posita, ita uti lictor, & custos narraverant; cognitæque reliquias corporum, quas quæsitum venerant, continuo singulos in faculos immittunt. Re perfecta, domum reverterunt, tanta usi itineris facilitate, ut neque militum, neque exploratorum quemquam offenderint, qui in custodiam civitatis solent noctu frequentes incedere. Domum reversi ossa a cineribus cum honore separare, & separata, in vasa sex cretacea colligere; quæ postea vasa humi sepelierunt eodem in loco, ubi reliquæ fuerant Serrani infossæ, expectaturi dum Macaum, & Manilam commodum transferendi facultas fieret. His administratis rebus, cognitum est, Pro-Regem habuisse in animo impedire, ne colligendi copia christianis relinqueretur. Nam scribæ suo mandaverat, ut extrahi ossa Europæorum ex fossa, inque mare projici curaret. Sed scriba, quum eodem in loco sepulta Europæorum ossa fuisse sciret, in quo Sinenfium, confusa esse utraque, atque una permixta, respondit, neque fieri omnino, quod Pro-Rex vellet, posse. Nimirum factum id est divino prorsus consilio;

218 DE MARTYR. SINENS.

lio ; neque enim ferebat Deus destitui
iustis honoribus corpora suorum marty-
rum .

De christia-
nis exulibus
in Tartarian
missis .

CIX. His descriptis rebus , quæ
ad fortunatam martyrum mortem perti-
nent , piumque christianorum studium ,
quo de acquirendis eorundem reliquiis
non minus diligenter , quam feliciter la-
borarunt : non sunt jam silentio prætermi-
tenda , quæ christianos eos spectant , quos
fuisse in exilium pulsos supra est demon-
stratum : quosque eorundem martyrum ,
& filios , quod eorum opera veram reli-
gionem susceperint , susceptamque for-
tissime retinuerint , & socios dicere pos-
sumus , quoniam una cum illis & ipsi
capti afflictique , quidvis perpeti , quam
a christianismo desciscere , maluerunt .
Nam etsi pleraque mala ante magistrorum
triumphum sustinuerunt ; nos tamen , cum ,
quo quidque tempore pertulerint , igno-
remus , hunc maxime locum idoneum
existimavimus , in quo omnia describere-
mus ; maxime vero , quod per id tempus ,
nimirum a. d. kal. Decembres scripta epi-
stola est , qua omnino ex epistola de rebus
illorum cognovimus .

Exules viri
duo. femine-
que ite dum
in itinere mo-
riuntur . Jo-
sephus super-
stes , ne Thad-
dæi filius in
exilium du-

CX. Ergo Focheo profecti christiani
tres , Lucas , Thaddæus , Josephus , prio-
rumque duorum uxores Thecla , & Pau-
la , & infans unus , quemadmodum supra
dixeramus , per Xan - tungensem , seu
Chan-

Chan-tongensem provinciam, ut erat iter Pe-Kingum versus, transierunt: gravissimo autem per id tempus pestilenti morbo incolæ conflictabantur, magnoque numero interibant. Hunc in morbum Lucas, Thaddæus, ambæque mulieres inciderunt. Quibus etsi Chin-Joseph, prout erat medicinæ peritissimus, omni studio, & diligentia præsto esset, nihilque prætermitteret pro sua in eos singulari pietate, quod ad levandam, restituendamque valetudinem pertineret; vis tamen tanta fuit morbi, ut omnes conatus fefellerit, hominesque ad mortem omnes adegerit; qua morte (nam pieputandum est) beatiorem vitam sint consequuti, atque ab exilio in patriam, ejus solius singulari studio tenebantur, demigrarint. Itaque sua ipsi virtute animati, confirmatique Josephi hortationibus, subicientes se penitus divinæ voluntati, libentissime obierunt. Paula Thaddæi uxor, ubi tres ex sociis mortuos vidit, quum intelligeret sibi etiam prope instare supremum diem, filium annorum sex, quem hactenus secum perpetuo duxerat, Josepho tradidit, & majorem in modum commendavit. Is pueri curatione humanissime suscepta, mortua Paula, Pe-Kingum ire contendit. Eo ubi venit, magnam retulit ex christianorum pietate partem commodorum. Namque horum opera impetrata.

homi-

catur, im-
trati; ipse Pe-
Kingi aliquā-
diu moratus,
mox in Tar-
tariam profi-
ciscitur.

220 DE MARTYR. SINENS.

homini facultas est manendi in carceribus sine vinculis, permiffus christianis ad eum aditus, invifendi cauffa; eidem copia facta adeundi cujufdam viri Sinenfis domum, cibique apud eum capiundi; Pœnitentiæ, atque Euchariftiæ facra (nam multo magis cum ipfe, tum christiani reliqui de confirmando animo, quam de recreando corpore laborabant) adminiftrata. Quo tempore miniftro facrorum virtus Jofephi fingularis magnam movit admirationem. Filius vero, quem Vuang-Thaddæus moriens reliquerat, parentibus in itinere orbatus, etfi multæ erant impetrandi difficultates, tamen impetratum eft, ut ne in exilium duceretur. Itaque traditus eft matris fobrino cuidam, a quo in Fo-Kienam Provinciam reduceretur. Jofepho autem Pe-Kingenfes christiani pecunia etiam fubven-
runt; quos inter eximia fuit, & incredibilis christiani cujufdam pauperis munificentia, qui cum in eum, dum ad tribunal adduceretur, incidiffet, christi-
anumque effe audiffet, miferatione in eum tanta eft affectus, ut exiguas finicas monetas tres donaret, quas, quoniam mendicando vifitabat, tortaffe folas habebat. Denique Jofepho Pe-Kingo, ubi tanta christianorum liberalitate, & beneficentia erat ufus, proficifcendum fuit in Tartariam; quemadmodum conftitutum de-
cre-

creto Imperatoris fuerat; ubi multa eum incommoda, ærumnæque manebant; quarum tamen metu ille ne commoveri quidem significabat se, contemnereque, propterea quod exilio locus dictus sibi esset Xan-hai-quan, quo in loco & consuetudine christianorum, nam sunt ibi christiani multi, & mysteriorum frequentia, ministro sacrorum Sacerdote uno, qui crebro soleret ea loca invisere, futuram sibi utendi facultatem prospiciebat.

CXI. Haud multo post martyrum mortem, quo antea Paulus Yuenus, qui res eorundem martyrum tanta diligentia, fideque curaverat, divinitus auctus fuerat maximo beneficio, idem tota ejus domus accepit. Nam kal. decembribus filius illius natu major, cum annos ageret XXXI., cujus fideli opera in omni officio erga martyres pater perpetuo usus fuerat; abusque annorum XXV., ab Johanne a S. Maria, sumto alter Josephi, alter Johannis nomine, nostris mysteriis sunt initiati. Sunt etiam initiati baptismo Chin-Anna annos nata XLVI., Xin-Maria an. XIX., & Chin-Petrus an. XXV. Is in oppido Fo-chinga erat natus; cumque interfuisset martyrio Venerabilis Mauricastrensis Episcopi, mox domum reversus simulacra deorum, quæ habebat, omnia confregerat. Tandem VII. kal. januar. consecrati baptismo sunt ab eodem Johanne Chin-

Fili Chin.
Pauli - VI.
Yueni ba-
ptismo con-
secrantur.

Chin-Vincentius Pauli filius natu minor annor. XX., Lau-Thomas an. XXVI. & infantula an. IV., quæ Chin-Irene, appellata est. Tali ratione Deus O. M., quæ maxima sua erga homines misericordia per martyrium, collectasque reliquias Venerabilis Episcopi Petri Martyris Sansii inchoari voluerat, eadem Johannis a S. Maria opera perfici, complectique voluit.

Mandarini de Antonii filio, deque Johanne a S. Maria Dominicanis diligenter quærent. Huius hospes Julianus captus, atque in iudicium adductus alapis caeditur.

CXII. Dum his rebus augebatur res christiana, nostrisque mysteriis singulari studio plerique alii initiari se flagitabant; contra hostes christiani nominis insensissimi nihil prætermittebant, quin eam, si possent, funditus profligarent. Ergo delata fuerant Chang-cheum mandata Pro-Regis ad Mandarinos, ut, quod Imperator iusserat, diligenter conquirent, revera ne Dominicanorum institutum Manilæ Nien-linus suscepisset. Itaque Mandarinum cum sua ipsi sponte, tum Pro-Regis jussu ad exitium christianorum animati, compluribus institutis quæstionibus, rem explorare cœperunt; neque id solum, quod fuerant iussi, sed etiam de Johanne a S. Maria studiose investigare, num venisset in Sinam, ibique maneret. Quem cum apud christianum quemdam Chin-Julianum, qui nuper Manila venerat, latere arbitrarentur, domum hujus aggrediuntur. Sed factum di-

divina providentia est, nihil ut rei in ea domo invenirent, ex quo seu de Johannis adventu, seu de suscepto a Nienlino instituto, qui in Ordine Petrus appellabatur, cognoscerent. Verum deprehensa cruce una, quod satis erat apertum christianismi indicium, comprehensus Julianus est, raptusque in tribunalia ad quæstionem. Ibi cum jussu judicum crebris alapis caderetur, eo consilio, ut ab eo, quæ vellent, extorquerent; tanta usus est fortitudine, ut tormenta perferre maluerit, quam aut fallere mendacio judices, aut sacerdotes prode-
re. Itaque interrogatus, ubinam esset Sacerdos, qui Manila discesserat, ita respondit: scio equidem navi advectum sacerdotem quemdam fuisse; at is in Sina non constitit, nam eadem navi revertit Manilam. Neque erat id falsum. Erat enim sacerdos, quem Julianus agebat, ille, qui in navi *Capellani*, ut vocant, munereungebatur, isque revera cum eadem navi reverterat. Tum de Nienlino cum judices ex eo quærerent, novi ego, inquit, Manilæ Nien quemdam, qui textorem sudariorum agit. Tali modo cum malum ingenium judicum Julianus sua prudentia elusisset, quod ita factum esse opus arbitrabatur; post, ubi res majores spiritus postulare visa est, apertissimis est usus responsionibus, rogatus-

gatusque sacras imagines conculcare, facturum se umquam, etiamsi foret servanda constantia vitæ impendio, fortiter, strenueque negavit.

Ethnicus quidam ob eandem rem in quaestione vocatur, sed ex eo Mandarinum nihil extorquere possunt. Antonius Fochum in carceres missus sæpe interrogatur; cum propinquit illius, ac denique filius comprehenduntur. Antonius invicta animi fortitudine in sententia perseverat. Ejus virtutes describuntur.

CXIII. Mandarinum, quum extorquere ab Juliano nihil potuissent, ethnicum hominem quaestioni subjecerunt, cui erat nomen Puan-Peng-Kua, qui captus una cum Nien-Antonio fuerat, eoque nomine accusatus, quod subsidia, quæ Sacerdotibus Manila missa fuissent; in Emuyensi portu e navi extraxisset, recepissetque. Qui etsi ethnicus erat, tamen fide, & constantia Juliano non cessit, neque adduci umquam potuit, ut de duobus Dominicanis confiteretur. Quinimmo cum interrogaretur ab Mandarinis, ubi nam loci sacerdos ille ageret, qui navi S. Andreae advectus fuisset, atque in Sina remansisset; instituit magno animo, declinato mendacio, suspicionem dimovere. Itaque quisnam, aiebat, sacerdos e navi se, quasi volatu, potuit proripere, si Mandarinus Hay-Longensis & nautas, & peregrinos, ubi primum e navi descenderunt, singulos recensuit, idemque, cum iterum navim conscenderent, reversuros Manilam omnes numeravit? Nimirum reticebat, Johannem, antequam in portum Emuyensem venisset navis, ab ea descendisse. Neque sua ipse diligentia, & fide contentus, quæ per

per quæstionem iudices de sacerdotibus celavisset, christianum præterea nescio quem hortari, monereque cœpit, forti ut animo esset, & constantiæ, quod ipse modo dedisset, exemplum imitaretur; neu metu tormentorum vinci se pateretur, malletque mori, quam novi Sacerdotis Dominicani adventum prodere. Atque ipse quidem Puan-Peng-Kua, quam primum ostendit in christianam religionem, christianosque homines benevolentiam, eandem postea neque vinculis perterrefactus, neque gravibus impendiis commotus, quæ per tribunalia facere cogeatur, perpetuo retinuit. Mandarinum, etsi duobus hisce quæstionibus induci posse videbantur, ut inquisitione desisterent; tamen secus accidit; nam Nien-Antonium Fo-cheum mittendum putarunt, ubi in carceres prætorios contrusus est, redintegrataque sæpe quæstiones, crebraque de eo judicia instituta. Die iv. kal. januar. initio quæstionum facto, primum iudices tentare christianam hominis constantiam, peterique, velletne jam dimittere christianismum, sacrasque imagines conculcare. Cum ille se omnino postulatis huiusmodi satisfacturum negasset, tum iudices interrogare, quot habeat filios, quamque teneant rationem vitæ. His Antonius percunctantibus ita respondit, ut neque

P

men-

mendacium diceret, & institutum Nienlini filii constanter celaret. Igitur Pro-Rex, quod neque ex professionibus testium, neque ex confessione Antonii invenire poterat, quibus argumentis Huo-Guan-Kie accusatio confirmaretur, filium Nien-Antonii majorem Augustinum Chang-chei comprehendi, Fo-cheumque abduci jussit. Sed hunc cum Mandarinum capere nequivissent, quod commodum, inde se proripuerat, focerum ejus, patruosque duos, & Raymundum Chay-Cua quemdam christianum intercipiunt, omnesque vicenis in singula bidua verberibus condemnant. His rebus cognitis Augustinus, tot malis suos premi non tulit, propterea quod ipse abesset; Chang-cheumque revertit. Ibi confestim comprehensus, ac denique vi kal. martias anno MDCCXLIX. Fo-cheum ductus est. Est autem cognitum hactenus viri cujusdam, qui magistratu fungatur, domo eum pro carcere inclusum detineri, & quantum quidem conjici ex quaestionibus poterat, non futurum admodum grave malum, quod sibi metueret; omnem enim severitatem in Antonium reservari, de quo nondum essent absolutæ quaestiones. Neque vero aut recens Antonio est studium religionis, aut nova in perferendis tormentis animi fortitudo. Nam ejus domus sedes, hospitiumque sacerdotum christi-

christianorum perpetuo fuit : ipseque propagandæ religioni diligenter serviens , effecit sua opera , ut ad Christi fidem homines plerique adulti converterentur , infantesque plures quam mille , sæpe occasionem nactus , quod medicus erat , quos certo novisset proxime morituros , suis ipse manibus baptizavit . Anno MDCCXXV. accusatus , quod Johannem a Cruce Dominicanum , qui per id tempus in Sina versabatur , hospitio excepisset , ejusque studeret partibus , captus Chang-chei fuerat xi. kal. novemb. ductusque Fo-cheum una cum eodem sacerdote , ut a provinciæ Pro-Rege , causa cognita , pœna decerneretur . Quo tempore ab uxore , a filiis , a matre , quæ gravi erat ætate , ita discessit , ut neque horum lacrimæ , neque malorum metus , quæ impendere jam iis perspiciebat , animi ejus virtutem imminuerint . Quinimmo ex maximis calamitatibus majores sibi spiritus sumens , ab Francisco Saënzio Dominicano , quocum una in carcere detinebatur , ut se in tertium Ordinem Prædicatorum cooptaret , flagitavit , summaque suæ virtutis admiratione in ipso Saënzio commota , impetravit . Pertulit item invicta patientia triginta verbera , quibus , vestibus nudatus , acuta arundine cæsus est ; inflictasque bubalinis soriis viginti alapas , & tor-

mentum ad talos sexies, quo acerbissimo quæstionis genere adigere hominem nitebantur, ut, spe quæstus Europæos sacerdotes venire in Sinam, fateretur. Denique in Tartariam perpetuo exulatum, missus, quod exilium plerique morte ipsa gravius existimant, ne commoveri quidem est visus. Post cum Imperium Sinarum is, qui nunc obtinet, Kien-Lung successionem adeptus esset, in patriam reditionis facultate impetrata, eandem vitæ rationem, quam antea susceperat, constanter retinuit, ut nihil omnino de pristino studio remitteret; neque perterritus tot, tantarumque pœnarum acerbitate, quibus, quod nostros juvisset, damnatus fuerat, filium suum ipsum Manilam misit, nostrisque tradidit in disciplinam, ut liberalitate, & munificentia Catholici Regis altus, doctusque, Dominicanorum postea instituto suscepto, dederet se curandæ saluti hominum sempiternæ. Atque hæc quidem causa fuit, quamobrem ethnici ita, uti dictum est supra, rursus affligendum, cruciandumque hominem arbitrarentur.

Ethnici Virgines Dominicanas cognoscere. Ex his una quidvis perpetui potius, quam in matrimonium ire, constituit.

CXIV. Jamvero Magistratus, quibus certum erat nihil prætermittere, quod ad exterminandam christianam religionem conferret, ad feminas, quas tertium Prædicatorum Ordinem suscepisse, & virginitatem Christo consecrasse suam dixe-

dixeramus, furorem convertendum putarunt, easque adigere ad connubia ethnicorum statuerunt, parentibus, cognatisque, ni dicto audientes fuissent, gravissimis constitutis pœnis. Itaque, ut est ab Johanne à S. Maria nunciatum, decretum a Mandarinis est factum, quo magnis minis seminae Dominicanæ omnes, quacumque ætate essent, ad eos conferre se jubebantur, nimirum eo consilio, ut, dimissis quæ ætate essent graviore, juniores nubere cogerentur. Virgines his rebus cognitis, quæ juvenes erant, incensæ omnes studio servandæ virginitatis, continuo variis artibus usæ, lineamenta, formamque mutare, ut ætate provectiore apparerent, conatæ sunt. Id etsi nonnullis accidit, minus tamen aliis evenit, ex quibus quatuor coactæ sunt nubere. Ac fuit harum Virginum una, quæ Agnes appellabatur, annumque agebat quintum ac trigessimum, tanta fortitudine, ut, quamvis Mandarinum juberent, & parentes cogerent, tamen quidvis perpeti satius duxerit, quam alteri se sponso tradere, quum Christo (nam ita agebat) jamdiu nupsisset. Quam cum parentes invitam ethnico viro spondissent, domumque illius vi induxissent, ipse ethnicus renuentem, atque horrore quasi extra se raptam, manibus, pedibusque ligari fecit; eamque verbis, &

sermone, quibus verbis integritatem animi præseferbat, repugnantem, tamen vitiavit. Ipsa, ubi vinculis soluta est, quasi insana dolore, quem animo ex ea re maximum ceperat, ethnicum conviciis insectata, linteisque thalami, a quo tantopere abhorrebat, forcipe in frustra concisis, quindecies e domo aufugit. Quo cum vi perpetuo reduceretur, tandem minatur ædes se igni incensuram, magnamque daturam calamitatem. Quibus minis ethnicus perterrefactus, veritus, ne rem exequeretur, domo pro insana eiecit. Itaque Agnes ad parentes revertit; ab hisque sæpe rejecta, quod jam ut alienam habebant, sæpius rediens, atque ad paternas ædes perpetuo confugiens, vicit sua constantia parentum severitatem, obtinuitque, ut liceret jam sibi apud eos liberæ manere. Quare vehementer lætata, gratias cælesti Sponso, quas potuit, maximas egit, cui, ipsius ope, atque auxilio, servasse se animo integerrime fidem existimabat.

Matthias Fu
Stamenfis sa-
cerdos mori-
tur.

CXV. Hoc eodem anno (nam ante ne hos eventus, de quibus proxime diximus, an post, incertum est) Fo-Kien-ses christiani summo præsidio, Johannes vero a S. Maria præcipuo adjumento, mortuo Matthia Fu, sunt destituti. Quanta is fuerit in christianos tot ærumnis, calamitatibusque exagitatos caritate,

tate, quantoque imprimis erga martyres studio, & pietate; qua fortitudine, qua opera, quibus laboribus propagare religionem contenderit, cum ex his, quæ sæpius in hoc Commentario de eo demonstravimus, tum ex litteris Sinensium sacerdotum omnium cognoscitur, qui ejus laudandi, celebrandique finem nullum faciunt. Attulit hujus mors omnibus, ac Johanni imprimis summum dolorem; qui Macaum, datis prid. kal. junias litteris, id nuncium misit. Decessit Fo-chei die v. kal. junias, magnis relictis, præclarissimisque sanctitatis argumentis; eritque ejus *memoria* perpetuo *pretiosa* universo Ordini Prædicatorum; atque *in conspectu Domini*, quemadmodum sperare licet, *in æterna benedictione*.

CXVI. Interea dum tot angustiis premuntur in iis regionibus christiani, omni-que conatu ethnici adducere in contemptum, & contumeliam, profligareque sanctissimam Christi religionem contendunt; contra Dei O. M. providentia, & pietate crebro contingit, ut, aucto numero christianorum, magnæ martyribus fiant, qui in ea re suam operam consumserunt, gloriæ accessiones. Nam carceris custos, quo in carcere Serranus fuerat, totaque ejus familia, reusque capitibus quidam, qui in carcere una cum Royo manserat, martyrum hortationibus in-

Ethnici complures christianæ religioni nomen dant: Chin-Paulus VI. Yuenus sacerdotes studiose adjuvant.

232 DE MARTYR. SINENS.

ducti, tandem, deorum superstitione relicta, Christo suam fidem obstrinxerunt. Hæc nos ex Johannis a S. Maria litteris cognovimus, quas ad P. Guglielmium, Ordinis Clericorum Regularium Sacræ Congregationis de Propaganda Fide in urbe Macao Procuratorem dedit. Constantia item, & pietas celeberrimi viri Pauli VI-Yueni, cujus ad sanitatem, conversio sanguini Mauricastrensis Episcopi accepta referenda est, adeo insignis est facta, ut laboribus non contentus, quibus, uti supra est demonstratum, plurimis, assiduisque functus est, jam Macaum etiam commeet (quemadmodum ex ejusdem Guglielmi litteris ad diem prid. kal. januar. anno MDCCL. datis accepimus) subsidia inde sacerdotum supportaturus, in tot se discrimina conjiciens, quot difficillimo muneri circumstare necesse est, rebus adeo afflictis, atque impeditis.

Antonius-
Nienus in
exilium pel-
litur.

CXVII. At Magistratus Sinenses, oculos sua ipsi voluntate avertentes ab radiis lucidissimis Evangelicæ veritatis, nil in christianis, nisi improbitatem, & scelus, videre sibi videntur. Quorum sententia vir fortissimus Antonius Nienus, post diuturnas quæstiones, & squalorem carceris, cruciatusque innumerabiles, exilio damnatus, idibus novembr. ejusdem anni in Tartariam profectus est.

At-

Atque hic quidem , hætenus quoad cognovimus , status est , in quem postrema acerbissima tempestate in Fo-Kiena provincia deducta res christiana fuit : hæ angustiae , in quas Sacerdos Dominicanus conjectus , quem unicum in Sinam , post contrusos in carcerem martyres , mittere provincia Philippinarum potuit . Neque vero , quod ei pericula metuamus , moleste id ferimus : quin potius iusto perfundimur gaudio , opemque ei divinam imploramus , ut pro dignitate suo munere fungi possit . Denique Ordo Prædicatorum , animo demisso , atque humili , supplex Deum laudat Optimum , atque Maximum , eique gratias & agit , & habet maximas , quod immortalis beneficio , brevi quatuor annorum spatio , septem ex filiis suis martyrii gloria ornaverit , quorum in Tunquinesi Regno duo , in Imperio Sinensi quinque , vitam pro Christo , sanguinemque profuderunt : eumque precatur , orat , atque implorat , reliquis ut filiis suis omnibus spiritus addat , ut imitati majorum fortitudinem , fratrumque exemplis præclarissimis incitati , pari virtute , diligentia , & pietate inflammantur , ac pro instituti sui gravitate in extremas quasque , ac remotissimas orbis partes sanctissimum Christi nomen , veramque religionem inferre curent .

PRO-

PROTESTATIO.

Decretis summorum Pontificum obtemperans, testatur qui brevem, hunc commentarium descripsit, ubi quinque hos Dei servos vocabulo martyrum, aliisque ejusmodi nominibus appellavit, eo se consilio appellasse, non ut Apostolicæ Sedis judicium anteverteret, ad quam ex integro res ipsa spectat, neque ut cultum illis quasi martyribus, aut sanctis conciliaret; verum ut recenseret res præclare ab iis gestas, ea ratione, qua privatis Scriptoribus licet; atque ita plane, ut est ab Sanctissimo Domino Nostro BENEDICTO XIV. explicatum in oratione, quam de eorum morte ad S. R. E. Cardinales in Consistorio habuit, quam hic describendam putavimus.

ALLO-

ALLOCUTIO

Smi Dñi Nostri

BENEDICTI PP. XIV.

Habita in Consistorio secreto die 16.

Septembris 1748.

DE PRETIOSA MORTE

P E T R I

MARTYRIS

*Ex Ordine Prædicatorum , Episcopi
Mauricastrensis, Vicarii Apostolici
Provinciae Fokiensis in Regno
Sinenfi .*

VENERABILES FRATRES .

Consentaneum magnopere
arbitramur , si ex hoc lo-
co Vobis exponamus ea ,
quibus Sancta Catholica
religio magna cum laude
prædicatur . Itaque no-
tum facimus Vobis , ac-
cepisse ex litteris , quæ nuper ex Sinenfi
regno ad Nos pervenerunt , Episcopum ,
Mau-

Mauricastrensem Vicarium Apostolicum Provinciæ Fo-Kien, Petrum Martyrem nuncupatum, ex Ordine Prædicatorum, pro Fidei Christianæ defensione vitam, amisisse; qui propterea, si veteri Ecclesiæ vocabulo uti velimus, *Martyr consummatus* appellari potest. Significatum est iisdem litteris, alium ejusdem Ordinis virum Religiosum, & ejusdem Episcopi Coadjutorem designatum, una cum tribus aliis ex ipsa eadem Familia Sancti Dominici inclusum carceribus detineri, inustasque fronti singulorum Sinenses notas, quibus rei mortis indicantur: qui sane omnes pro vetusta Ecclesiæ loquendi ratione, *Martyres designati* vocari possunt.

Ubi epistolam in manus sumpsi, eamque legi sæpius, ac redundantem in ea gratiam spiritus perspexi; mihi videbar priscis temporibus versari, cum florent Ecclesiæ Dei. His verbis scripsit Sanctus Basilus (a) ad Ascolium Episcopum Thesalonicensem, qui Martyrium recensuerat, quod plures Christiani a Barbaris ultra Danubium degentibus constanti animo pertulerant: iisdem Nos verbis utimur; & rei, quam exposituri sumus, libenter accommodamus. Porro res ita se habuit.

Cum gravissima in Provinciâ Fo-Kien

(a) *Epist.* 164. Edit. Parisien.

Kien contra christianos tempestas excitata fuisset, ob quam territi percussique plurimi a Catholica Fide misere desciverunt, Mauricastrensis Episcopus, qui Vicarii Apostolici munere illic fungebatur, latendum sibi censuit in privatis ædibus, & a violento illo turbine paulisper declinandum. Sed imminentem sibi ruinam, pertimescente hospitii Domino, cum Episcopum diutius tueri latebris domus suæ recusaret, vix ipse in lucem prodiit, captus fuit, & in carcerem detrusus, ex quo tamen Christianam Fidem verbis, & exemplo, quoad potuit, prædicabat. Quinimmo ante Judicem constitutus, ipsi libera voce denunciavit, futurum aliud in fine Mundi judicium, ubi vitæ antea actæ rationes exigantur, & pro meritorum conditione præmia, vel supplicia decernantur æterna. Quamobrem conviciis & injuriis primum oneratus, deinde toto vultu ob iteratos colaphos contuso, ac liventi, tandem capitis reus iniqui Judicis sententia declaratur. Illam Episcopus æquo animo libenter excepit, & Sacramentis expiari magno studio postulavit. At, licet quidam Sacerdos, qui summa fide, & amore Episcopum suum prosequeretur, nihil intentatum reliquerit, ut Eucharistiæ Sacramentum ad ipsum deferret, vani tamen illius conatus irritique cesserunt. Postremo, cum dies illuxisset, qua

qua capite plecti debebat Episcopus, carcere eductus, & magna satellitum turba stipatus, ad supplicii locum processit, quem Gentilium multitudo, & non exiguus Christianorum numerus sequebantur. Collo suspensam gerebat tabellam, cui mortis causa scripta erat, videlicet, quod manu carnificis caput illi obtruncandum esset, ut huiusmodi supplicio reliquis exemplo esset, eo quod suis mendaciis, uti ferebatur, plurimos decepisset. Incredibile est, quam eximiam virtutem, animique magnitudinem præferret, cum ad mortem subeundam duceretur. Curis omnibus abjectis, assiduas in itinere preces Deo fundebat; & quo poterat maximo studio se ipsum commendabat. Cum pervenisset in locum supplicii, iussus a carnifice, ut in genua provolveretur, dicto paruit, & solum ab illo tantum temporis spatium exoravit, donec coeptas jam preces absolveret. Quibus peractis, carnificem ipsemet admonuit, ut rem suam perficeret, qui vibrato gladio caput ab humeris ipsi præcidit.

Gentiles ipsi virtutem tam singularem admirati sunt, cruentoque spectaculo se commotos ac percussos magnopere ostenderunt; Christiani vero mortem Pastoris sui lacrimis ac mœrore prosecuti sunt; ita tamen ut animum non desponderint, sed corpus decenter efferentes,

eo quidem loco prius condiderint, quo rei homines sepeliri consueverunt: sed paulo post in Cœmeterium Fidelium idem corpus deferentes, suæque dignitatis insignibus exornantes, decenti loco illud posuerunt. Cum id fieret, Christiani pietate ac religione ducti, particulas aliquas, præsertim vestium, quæ sanguine aspersæ fuerant sibi comparantes, in varias etiam partes miserunt, eo fortasse consilio, ac voluntate, ut publicæ venerationi exponantur. Cum hujusmodi Martyrii fama longe, lateque pervagaretur, Pechini Episcopus pro gratiarum actione, canticum *Te Deum* universis suæ Ditionis Ecclesiis edixit. Eadem celebritas peracta fuit ab Episcopo Amacaumensi, cui Episcopus Ecrinensis Vicarius Apostolicus Provinciæ Yunnamensis, Gubernator Lusitanus cum Senatu, & multa Regularium frequentia præsentibus interfuerunt. Insuper tota Civitas triduo sub vesperam, funeralibus accensis, hilaritatem suam testata est.

Si hæc ita se habeant, quemadmodum litteris suis commendavit Sacerdos secularis, vir probus, atque honestus, qui non solum omnia, quæ superius commemoravimus, accurate ac diligenter descripsit; sed plura ipse oculis suis perspexit, qui etiam, uti jam dictum est, captivum Episcopum, & morti proximum

Eucha-

Eucharistia recreare conatus est; si, inquam, res ita se habeant, prout novis, aliisque recenter acceptis monumentis confirmantur, Martyrium, & causa Martyrii, cum tempus postulaverit, facili negotio ostendentur. Nam facile constabit, Tyrannum adductum fuisse odio in Catholicam Religionem, ut Episcopum reum mortis pronunciaret: argumento est tabella, quæ pendeat ipsius collo, & mortis causam inscriptam præferebat; argumento est sententia mortis a Tyranno prolata, in qua Episcopus obtruncandus carnifici traditur, eo quod hominum multitudinem perversa religione seduxerit; argumento pariter erunt infelices illi, qui a Fide Catholica deficientes, ab omni discrimine immunes evaserunt. Postremo accedit, quod furente tempestate illa persecutionis, & alias quoque Provincias pervadente, nempe Xensensem, & Xansensem, quæ Portimensi Episcopo Vicario Apostolico subjiuntur, illud compertum, & exploratum Nobis est, Sacras Christianorum Ædes in illis locis dirutas, & solo æquatas fuisse, ita ut ipse Episcopus, si fieri possit, Amacum confugere cogitaverit.

Porro Episcopum pro Catholicæ Fidei amore subiisse mortem, & nihil omnino eorum ipsi defuisse, quæ ad id probandum requirantur, apertissime quoque demon-

monstrabitur. Quippe in ea tabula, quam paulo ante indicavimus, nomine *seductoris* appellatur, eo quod plurimorum tenebras Evangelii luce depulerit, eosque ad Christianam Fidem converterit. Siquidem amantissimum Redemptorem nostrum *Seductoris* quoque nomine Judæi nuncuparunt, quod ipse libenter tulit, ac permittit, ut suo exemplo voluptatem, ac lætitiā perciperent famuli sui, quos eodem titulo vocitandos prospiciebat. Insuper mortis sententiam Episcopus libenter amplexus est; conatus omnes impendit, ut pie, sancteque cursum suum consummaret; imminentem jam corporis sui dissolutionem, uti Martyrem decebat, forti animo adspexit, & usque ad finem in hac virtute perseveravit. Equidem initio furentis procellæ lucem publicam devitans, se latentem continuit; verum non timori, vel animi imbecillitati, sed christianæ prudentiæ illud est tribuendum. Nam, prætermisissis exemplis, quæ plura a Scriptoribus Ecclesiasticis recensentur, Cleri Romani judicium huic rei maxime suffragatur; cum enim Sanctus Cyprianus Carthaginensis Episcopus ad illum litteras dedisset, quibus nunciabat ab Ecclesia sua paulum se recessisse dum tyrannorum persecutio in Christianos furentissime debaccharetur, Romanus Clerus magnopere probavit, quod se ab illo discrimine

Q

pro-

proripuiſſet , ut inde majori cum utilitate animarum , quæ ipſius curæ traditæ fuerant , cum propitium tempus id poſtularret , ad Eccleſiam ſuam reverteretur .

Hæc quidem omnia Mauricaſtrenſem Episcopum , ejuſque pretioſam mortem ſummopere commendant , ſi , ut antea diximus , veritati conſentanea ſint , quæ ſcripta ad Nos pervenerunt . Attamen alia multa requiruntur , ut idem Episcopus inter eos Martyres adſcribatur , quos Eccleſia *Martyres vindicatos* appellare conſuevit . Quapropter ex iſdem rei monumentis , quæ accepimus , ea decernere , & perſcribere non omittemus , quæ neceſſaria ſunt , ut cauſa hujus Martyrii pro jure , & legibus Eccleſiæ inſtituatur ; ita quidem ut locorum maximæ diſtantiæ ratio habeatur . Illud quoque in dubium revocari poſſe cognoſcimus , utrum Si-
nenses Chriſtiani cultus privati limites prætergreſſi fuerint , deſunctoque Episcopopo ante Sedis Apoſtolicæ judicium cultum publicum exhibuerint . Quamobrem opportune conſulemus , uti ſas eſt , ne ob hanc rationem , labente curſu temporis , ejuſdem Episcopi cauſa aliquid detrimenti patiatur . Porro ſignificationes hujusmodi publici cultus , quem Fideles , licet immature , ipſi præſtiterunt , Nobis argumento ſunt , illos in ea ſententia firmiſſime verſari , quod Episcopopus Martyris co-

ronam, & gloriam sit consecutus. Nemo vestrum miretur, si ipsum Martyrem nuncupavimus, neque ullo modo Canonicas Sanctiones a Nobis violatas existimet, quarum adsertores, & custodes Nos ipsos semper fatebimur: Episcopum quidem Martyrem, haud *vindicatum*, sed *consummatum* appellavimus, quod etiam rerum Scriptoribus licet, qui posteris illorum vitam, & res gestas commendant, quos pro Christiana Religione hoc mortali spiritu defunctos arbitrantur; modo tamen lectores admoneant, haud revera Martyres habendos, nec colendos ob ea solum, quæ ipsi suis in libris commemorant. Hæc fusius explicavimus in Nostris (a) de Canonizatione Sanctorum Commentariis, & Nos ipsi præscripta fecimus, dum Episcopum Mauricastrensem *Martyrem consummatum*, non autem *vindicatum* nominavimus, cum publicus cultus Martyribus tantum vindicatis debeat.

Vulgata, & communis omnium opinio huic Mauricastrensi Episcopo primi Martyris Sinensis gloriam impertitur. Nos tamen certis documentis adducimur, ut contrarium omnino sentiamus. Etenim exploratum habemus, duas alias martyrii causas apud Sinenfes peractas ad Congregationem de Propaganda Fide su-

Q 2

perio-

(a) lib. 2. cap. 12. num. 5.

periori tempore fuisse delatas, quarum prima quatuor Presbyteros complectitur, qui pro Fide Christi supremum diem obierant; altera vero causa confecta est pro Sacerdote Francisco de Capillas, qui Catholicam Religionem sanguine suo confirmarat. Causæ vero hujusmodi jussu Urbani VIII. Prædecessoris Nostri traditæ fuerunt examinandæ Congregationi Sacrorum Rituum, cujus etiam Decreta Nos ipsi perspeximus, ad causam martyrii Francisci de Capillas instituendam confecta. Alia quoque Decreta non ignoramus, quæ pro causa eadem proseguenda edita fuerunt, cum Clemens IX. Prædecessor Noster Summum Pontificatum administraret. Hæc veritatis amore dicta sint, non vero, ut nomen, & gloria Episcopi Mauricastrensis, aut Ordinis Sancti (a) Dominici laudes imminuantur; cum præsertim Venerabilis Dei famulus Franciscus de Capillas, & alii quatuor Sacerdotes, quos paulo ante recensuimus, ex eadem Sancti Domini Familia prodierint.

Finem huic nostræ Allocutioni imponimus, spem Nostram declarantes, quæ reposita est in sinu Nostro. Quemadmodum enim singulari virtuti, & sanguini

(a) *In Summ. Privilegior. Ord. Præd. Collecto ab Antonio Gonzales de Acuna pag. 140. & seq.*

ni Martýrum, quos modo recensuimus, & aliorum fortasse, quos ignoramus, tribui posse videtur, quod superiori tempore Christiana Religio tantopere apud Sinenses floruerit; ita speramus futurum, ut Sinensis eadem Missio, præsentí hac tempestate composita, ac depulsa, in pristinum gloriæ statum restituatur, ob virtutem & sanguinem, quem Episcopus Vicarius Apostolicus nuper effudit; cujus etiam exemplum, uti confidimus, quatuor alii Sacerdotes ex eodem Ordine, quos pro Christiana Fide captivos Vobis antea memoravimus, pari animi magnitudine sequentur. Ita sane futurum speramus, ducti auctoritate, & unanimi Patrum Ecclesiæ sententia, qui scriptum Nobis reliquerunt, tunc potissimum temporis Catholicam Religionem magis elevatam, & amplificatam fuisse, cum in illam Tyranni majori furore, immanitateque desævirent, ita ut ex Martýrum sanguine, veluti ex fœcundo semine, Christiani in dies augerentur. Ita secundo sæculo (a) Sanctus Justinus Martyr testatus est: *Sed quanto magis magisque talia nobis infliguntur, eo plures alii per nomen Jesu Fideles, & pii fiunt; quemadmodum vitis, si quis partes illas amputet, quæ fructus ferunt, ita proficit, ut*

Q 3

alios

(a) In Dialogo cum Tryphone Judæo num. 100.

*alios florentes , & fructiferos palmites
 rursus proferat , idem quoque nobis even-
 nit : plantata enim a Deo , & Salvatore
 Christo vitis : populus ejus est . Idem quo-
 que Tertullianus initio tertii sæculi con-
 firmavit (a) in suo Apologetico : *Plu-
 res efficimur quoties melimur a vobis : se-
 men est sanguis Christianorum* . In libro
 autem ad Scapulam : *Nec tamen* (inquit)
deficiet hæc secta (nempe Christiana Reli-
 gio) *quam tunc magis edificari scias ,
 cum cadi videtur* . Idem Lactantius sæ-
 culo tertio labente tradidit in libro sua-
 rum (b) Institutionum : *Est & alia cau-
 sa , cur adversus nos persecutiones fieri
 sinat , ut Dei populus augeatur* : quod
 fusius prosequitur , certisque rationibus
 declarat . Plura alia in hanc sententiam
 testimonia proferri possent ; sed illud
 Sancti Leonis Magni Prædecessoris Nostri,
 qui sæculo quinto Pontificatum gerebat ,
 latis erit , ut res plane comprobetur :
Non minuitur (inquit ipse in sermone
 de Sanctis Apostolis Petro , ac Paulo)
*Non minuitur persecutionibus Ecclesia ,
 sed augetur , & semper Dominicus ager
 segete ditiori vestitur , dum grana , quæ
 singula cadunt , multiplicata nascuntur* .*

EPI-

(a) Cap. 1.

(b) Lib. 5. cap. 13. in fin.

E P I S T O L A

Reverendissimi P. M. Generalis Ordinis Prædicatorum ad PP. & FF. ejusdem Ordinis, qua eos alloquutionis SS. Domini Nostri BENEDICTI XIV. P. M. certiores facit.

*In Dei Filio sibi dilectis universis
Patribus, ac Fratribus Ordinis
Fratrum Prædicatorum*

FR. ANTONINUS

B R E M O N D

Sacrae Theologiæ Professor, ejusdem-
que Ordinis humilis Magister
Generalis, & Servus

Salutem, & Fidei propaganda zelum.

Ui Dominicanæ Familiæ, immo Ecclesiæ universæ decora, & ornamenta ita ex animo pendit, ac reputat, quemadmodum decet optimæ Matris amantissimos Filios, is effuso prorsus, ac intimo gratulationis sensu novissime partos intelliget

Q 4

ab

ab Apostolicis Viris Ordinis nostri in extremis Orientis plagis pro Catholica Fidei propagatione triumphos. Alter jam annus absolvitur, quo certis nunciis accepimus RR. PP. Fr. Franciscum Gil de Federicis, & Fr. Matthæum Alphonsum Leziniana Hispanos ambos Provinciæ nostræ Sanctissimi Rosarii Philippinarum, alumnos in regno Tun-Kini post diuturni carceris pressuras, constantemque ante Præsides, & in vinculis ipsis Evangelii prædicationem gladio percussos gloriosam pro Christo mortem obiisse (a). *Quos nimirum vinculum confessionis, & hospitium carceris simul junxerat, junxit etiam consummatio virtutis, & gloria celestis.* Eorum Passionis acta ab Episcopo Coricensi litteris excepta, ac Romanis typis vulgata ad plerosque vestrum pervenisse arbitramur.

Paullo post excitata in Provincia Fo-Kiensis Sinarum Imperii gravi admodum adversus Catholicos, atque in primis Evangelii Præcones persecutione, prehensum ab Infidelibus, atque in vincula conjectum audivimus Illustrissimum, ac Reverendissimum D. Fr. Petrum Martyrem Sans Episcopum Mauricastrensem, ac Vicarium Apostolicum ejusdem Provin-

(a) S. Cyprianus Epistol. 8. ad Martyres, & Confessores.

vinciæ, eodemque tempore una simul carceri mancipatos Illustrissimum, ac Reverendissimum D. Fr. Franciscum Serrano Episcopum Tipasitanum Provicarium Apostolicum, ac RR. PP. Fr. Johannem de Alcober, Fr. Joachimum Royo, & Fr. Franciscum Diaz Missionarios Ordinis nostri, jamque latam in omnes capitis sententiam ab Sinarum Imperatore mox confirmandam. Recentioribus demum litteris nunciatum est, prælaudatum Illustrissimum Præsulem Fr. Petrum Martyrem Sans post toleratas invicta roboris Sacerdotalis constantia duræ custodiæ angustias, vexationesque gravissimas, illustre, & gratissimum Deo, & Angelis spectaculum exhibuisse, atque obtruncato capite Apostolatus sui cursum ad annos fere triginta sex in Imperio Sinenfi productum feliciter consummasse, illustremque viam, atque expeditam Evangelii asserendi, ac propagandi ceteris ostendisse, quam ejusdem quoque Socios pari alacritate, & fortitudine, vel jam absolvisse, vel brevi subituros speramus. Eximium Religionis nostræ triumphum verbis amplioribus persequi, aut exornare vix possumus, iis vere aureis, vere Apostolicis, quibus SS. D. N. BENEDICTUS XIV. P. M. die XVI. hujus mensis Sacro Cardinalium Senatui secreto in Concistorio rei gestæ seriem
pro

pro sua , ac loci dignitate nunciavit ,
 atque Eminentissimorum Patrum oculis
 fere subjecit . Sapientissimam ejus
 Alloquutionem eximia qua pollet rei
 sacrae , atque Ecclesiasticae eruditione re-
 fertam hisce litteris adjunctam damus uti
 monumentum auro contra gemmisque
 æstimandum , Ecclesiæ Fastis , atque An-
 nalibus nostris inferendum , quod a sin-
 gulis Cœnobiis nostris diligenter servari
 volumus , posteritatis memoriæ perpetuo
 commendandum .

Jam vero quo simus animo affecti
 in hoc faustissimo rei Catholicae eventu,
 levius est vobis de ingenita nobis sollici-
 tudine pro Fidei incrementis , ac Familiæ
 nostræ gloria recte æstimantibus conji-
 cere , quam nobis ulla vi verborum ex-
 plicare . Effusum est in júbilo cor no-
 strum , superabundavimus gaudio (1) ,
 lætati sumus sicut qui lætantur in messe ;
 atque exultantes in Deum vivum , per
 quem abundat consolatio nostra , immo-
 lavimus ei Sacrificium laudis gratias
 agentes , ut potuimus maximas , quod
 Apostolicum S. P. DOMINICI spiritum
 adhuc ævo nostro in Filiis ejus supersti-
 tem magno Fidei emolumento videamus .
 Nimirum quod morti proximus futura
 prospiciens pollicitus fuerat , se nun-
 quam

(1) *Isaïæ c. 9. v. 31.*

quam illis defuturum post mortem, id cum semper effecerit, sexto nunc Ordinis seculo cumulatius præstat: nam qui animarum salutis cupidissimus, Martyrii quoque sitientissimus fuit, horum alterum Apostolicis suis perfecit laboribus, alterum vero quod votis tantum assequi potuit, cum alias, tum novissime est consecutus in Filiis, (a) *qui certamine glorioso ad tormenta vincenda ceteris duces facti, exemplum virtutis, & Fidei præbuerunt.*

Eo exemplo incitatos, & quasi classico ad pugnandum accitos, non sine ingenti lætitiæ sensu audivimus, jam plures ex nostris flagrantissimo Evangelii proferendi studio accensos certatim in sacras Philippinarum Missiones nomen dedisse numerum Fratrum suorum implere gestientes, quos per Martyrii palmam Cælo illatos gratulantur. Utinam vero suscepti muneris ratio, locique, & temporis conditio pateretur, ac ferret, ut eorum agmini adjuncti, quem aliquando inivimus in Americanis Insulis sacrarum missionum cursum, Nobis quoque cum ipsis conficere liceret. Arrepto Apostolicæ expeditionis vexillo, alacri prorsus animo, ac lubentissimo præiremus ceteris, atque ad populos divinæ lucis, & gratiæ exper-

tes

(a) S. Cypr. loco cit.

tes maturaremus iter, (a) parati ac cupidi tradere illis non solum Evangelium Dei, sed etiam animas nostras. Illuc demum proficisceremur in gaudio, quo nos sanguis Fratrum nostrorum invitat clamans de terra, non vindictam ut sanguis Abel, sed propitiationem, ut sanguis Christi, ac pereuntium animarum salutem. Quandoquidem vero (b) non est currentis, neque volentis, sed miserentis Dei, qui arcano sapientiæ suæ iudicio ab optatissimo Apostolici muneris studio, velut ab ubere avulsos, ne cogitantes quidem Romam abduxit, atque in sortem transtulit ministerii hujus, vicem nostram dolemus, iis vero quasi invidentes gratulamur, quos Legatos pro Christo digniores, nobisque utiliores segregavit, ac posuit in lucem gentium, ut sint salus ejus usque ad extremum terræ.

Interea dum Pugiles nostri (c) induti armaturam Dei, sumentes scutum Fidei, & galeam salutis, & gladium spiritus, quod est verbum Dei, calceati pedes in præparatione Evangelii, atque in acie constituti adversus Principes, & Potestates, adversus Mundi Rectores tenebra-

(a) 1. *Thes.* c. 2. v. 8.

(b) *Rom.* 9. v. 16.

(c) *Ephes.* c. 6. v. 18, 19, 20. & *seqq.*

nebrarum harum fortiter colluctantes præliabuntur prælia Domini, nos ad sarcinas remanentes, per omnem orationem, & obsecrationem jugiter effundemus cor nostrum, ut detur illis sermo in aperitione oris cum fiducia notum, facere mysterium Evangelii, ut in ipso audeant prout oporteat loqui, nec faciant animas suas pretiosiores, quam se. Quando autem (a) sanguis Martyrum semen est Christianorum, in eam spem erigimur fore, ut aucto per novos Evangelii Ministros recentis victoriæ, ac triumphi fructu, deleta, atque evulsa per ipsos omni profani cultus superstitione, Crucis Christi trophæum florentissimo inferatur Imperio, populoque sedenti in tenebris, & umbra mortis fulgeat illuminatio Evangelii, & salutis via aliquando aperiatur.

Finem scribendi, non exultandi facimus, & qui doctissimi, nec satis unquam laudati Pontificis BENEDICTI XIV. verba longe omnibus splendidiore legenda vobis subjicimus, qualemcumque Epistolam nostram disertissimi Episcopi, & Martyris Cypriani sententiis absolvimus. (b) *O beatam Ecclesiam (beatam Prædicatorum Familiam) quam sic honor*
Di-

(a) *Tert. in Apolog.*

(b) *S. Cypr. Epistola superius laudata.*

Divinae dignationis illuminat, quam temporibus nostris gloriosus Martyrum sanguis illustrat. Erat ante in operibus Fratrum candida, nunc facta est Martyrum cruore purpurea: floribus ejus nec lilia, nec rosae desunt. Certent nunc singuli ad utriusque honoris dignitatem. Accipiant coronas vel de opere candidas, vel de passione purpureas. In caelestibus castris & pax, & acies habent flores suos, quibus Miles Christi ob gloriam coronatur.

Habet itaque Fratres charissimi Christiana, & Religiosa pax sine cæde, & sanguine Martyres suos, qui nimirum carnem suam crucifixerunt cum vitiis, & concupiscentiis; qui abnegantes semetipsos, & secularia desideria sobrie, juste, ac pie vivunt in hoc seculo, utentes hoc inundo tanquam non utantur; qui mortificationem Jesu in corpore suo circumferentes jam non sibi vivunt, sed ei, qui pro ipsis mortuus est. Diligamus Fratres, strenueque amplectamur hoc quod semel elegimus quotidiani, ac domestici Martyrii genus horrore quidem mitius, sed diuturnitate molestius. Imitatores simus Fratrum nostrorum, sicut & illi Christi, & quos non possumus per bella persecutionum, per vulnera, & mortem, studeamus saltem per pacem sequi. Per patientiam curramus ad propo-

positum nobis certamen, professionis nostræ cursum alacriter consummantes, fidem servantes: (a) *Quo longior pugna, & corona sublimior: Agon unus, sed multiplici præliorum numerositate congestus. Semel vincit, qui statim patitur, & qui manet semper in pænis, congregatur cum dolore nec vincitur, quotidie coronatur. Valete Nostri, Sociorumque memores in Sacrificiis, & precationibus vestris.*

Datum Romæ ex nostris Ædibus Minervitanis die XX. Sept. MDCCXLVIII.

Fr. Antoninus Bremond

Magister Ordinis.

ALLO-

(a) S. Cyprianus ep. 16.

ALLOCUTIO

Smi Dñi Nostri

BENEDICTI PP. XIV.

Habita in Consistorio secreto feria secunda die xxiv. Januarii 1752.

DE PRETIOSA MORTE

FRANCISCI
SERRANI*Ex Ordine Prædicatorum, Episcopi Titipastani, Vicarii Apostolici Provinciæ Fokiensis in Regno Sinensi, JOACHIM ROYO, JOANNIS ALCOBER, & FRANCISCI DIAZ ejusdem Ordinis Dominicanæ Sacerdotum.*

VENERABILES FRARTES :

Tertius jam annus est, ex quo Nos hoc ipso in loco pretiosam mortem (a) Petri Martyris Dominicanæ Familiæ Mauricastrensis Episcopi, & Apostolici Provinciæ Fokiensis in Imperio Sinarum Vicarii, Vobis

(a) *In Allocutione habita in Consistorio secreto die 16. Sept. 1748.*

bis exposuimus : quo quidem tempore certiores Vos etiam facere non prætermisimus , quatuor alios Dominicanæ ejusdem Familiæ Religiosos Viros esse , qui in carcere detinebantur , quique non longe ab eo erant , ut eandem damnationis sententiam subirent , & pro Christiana Religione vitam amitterent. Ibi autem cum Nos antiquam Ecclesiasticam loquendi rationem secuti (a) illos *Martyres designatos* nominaverimus , nunc mortis eorundem , & feralis executionis atrocis sententiæ nuncio accepto , *Martyres consummatos* eosdem appellandos judicamus , quo etiam nomine Mauricastrensis Episcopus a Nobis fuerat appellatus : illud Successoribus Nostris integrum reservantes , ut Martyres *vindicatos* illos pronuncient , postquam probationum examen institutum , atque peractum fuerit , & quæ de illorum gestis relata huc transmissa sunt , a veridicis licet fontibus profecta , authenticis documentis fuerint comprobata ; & postquam Dei Optimi Maximi benignitas signis ac miraculis manifestare dignata fuerit , quantopere horum Servorum suorum holocaustum Divinæ Majestati Sux fuerit acceptum : cum Sanctæ huic Apostolicæ Sedi hoc in more positum , & constanti lege

R fir.

(a) *Ibidem* .

firmatum sit (a) ut ad veri Martyrii approbationem minime procedat, nisi supernaturalia signa, atque prodigia pariter accesserint.

Horum, qui nuperrime pretiosam mortem obierunt, nomina sunt, Franciscus Serranus, Joachim Royo, Joannes Alcober, & Franciscus Diaz. Etsi autem probe Nobis compertum illud est, (b) *Martyrem non facere pœnam, sed causam*; minime tamen plura Nobis hoc loco persequenda existimamus, ut Vobis enârremus, illud ex iis, quæ huc ad nos pervernerunt, monumentis colligi, quatuor hosce Sacerdotes necatos Tyranni jussu fuisse, propter infensum animum, quem ipse contra Christianam Fidem gerebat, in cujus prædicatione ipsi Sacerdotes assiduâ, atque indefessa cura se exercebant; atque ab ipsis, mortem Christiana æquanimitate, ac fortitudine exceptam fuisse, ejusdem Sanctæ Religionis causa, cujus asserendæ miro amore flagrabant; cum de hac re ab hinc supra triennium pluribus Nos egerimus, cum ex hoc ipso loco Mauricastrensis Episcopi mortem Vobis annuntiavimus. Persecutio enim, quæ contra pios hosce Sacerdotes desæviit, eadem ipsa

- (a) Lib. 3. nostri Operis de Canonizatione cap. 27. num. 8. & cap. 29. a num. 6. ad ult.

(b) S. Augustinus epist. 204. num. 4.

ipsa est, quæ in Fidei odium contra Mauricastrensem Episcopum excitata fuit; & tam illius, quam horum causa communis est. Illud hic Nobis adjungendum est, Religiosos hosce Viros non modo lubenti animo mortem subiisse, immanesque cruciatus, qui a Tyranno ipsi morti additi sunt, tolerasse, verum & ante gravissimis ærumnis, atrocibusque contumeliis in ipso carcere duorum fere annorum spatio conflictatos fuisse, ut satis apposite de illis dici possit, quod (a) *in omnibus exhibuerunt semetipsos, sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis.*

Nostræ huic Allocutioni finem hic ponere propositum Nobis fuerat. Verum, cum in percurrentis schedis per viros fide dignos Nobis traditis atque transmissis, insigniora quædam ac præcipua deprehenderimus; minime grave Vobis esse cupimus, si in iisdem exponendis paululum Vos etiam detineamus.

Pater Franciscus Serranus ætatis annum agebat quinquagesimum secundum, annos autem novendecim in Sancta Sinensi Missione impenderat. Pater Joachim Ro-

R 2

gin-

(a) *Epist. 2. ad Corinthios cap. 6.*

ginta, quorum tres supra triginta Apostolicum munus in Sinenſi item Miſſione exercuerat. Pater Joannes Alcober annos habebat quadraginta duos, horum vero duodeviginti in obeunda Sancta eadem Miſſione exegerat. Pater Franciſcus Diaz tertium ſupra trigefimum numerabat annum, ſpatio autem annorum novem Divini verbi Præco ibidem fuerat. De laboribus eorum, de ferventi aſſerendæ Chriſtianæ Religionis ſtudio, ipſarumque Miſſionum fruſtu, in Tabulariis Congregationis Propagandæ Fidei negociis præpoſitæ plurima extant monumenta, quorum opportuno tempore erit ut debita ratio habeatur: quoniam, licet pro Martyrio ſatis ſit mors in Chriſtianæ Fidei odium illata; eademque pro Chriſti ipſius amore ſanctæ obita ac tolerata, non inſiciandum tamen eſt, diuturnam Chriſtianarum (a) virtutum ſeriem in anteaſto vitæ curſu heroice exercitarum, ad veram Martyrii declarationem permultum conferre.

Neminem autem, niſi Eccleſiaſtica Histo-
riæ admodum imperitum, ignorare arbitramur, Tyrannorum morem fuiſſe, ut enormis cujuſpiam delicti nota Martyres infamarent, ad odium contra ipſos con-

(a) - *Lib. 1. cit. operis de Canonizat. cap. 27. num. 2. & cap. 29. num. 1. & 2.*

concitandum; ut scilicet illam, quæ inde redundabat, invidiam effugerent, quod propter solum Christianæ Religionis exercitium, ac professionem, eosdem interficiendos mandarent. (a)

Idem etiam in quatuor horum Sacerdotum Martyrio evenisse comperimus; eo tamen discrimine, quod, cum alii Tyranni in eorum calumnia obstinate usque perstiterint, eademque fulti mortis sententiam pronunciaverint; hic contra Ethnici Judices, & idololatræ minime veriti sunt Sacerdotes nostros innocentes declarare, quoad ea pertinebat, quæ de enormibus vitiis falso ipsis objecta fuerant: quibus rebus Tyrannus minime deterritus, & contra Christi Fidem infensor effectus, laqueo eosdem interimendos crudeliter mandavit.

Cum inter sententiæ pronuntiationem, ejusdemque executionem, aliquod temporis spatium intercessisset, ex quo Sinensis Imperator illam suspendi mandaverat; fama non inanis percrebuit, & quæ ad priorum usque Sacerdotum, qui in vinculis detinebantur, aures pervenit, fore ut capitalis pœna in exilium a Regni finibus commutaretur. Magna autem in hoc nuncio vis inerat, ut de eorumdem ani-

R 3

mo,

(a) *Lib. 3. ejusdem operis de Canonica. cap. 13. num. 7. & seq. & num. 12.*

mo, ac proposito vere dijudicari posset. Nam, si ipsi hujusmodi nuncio lætati forent, id quodammodo minoris roboris, ac fortitudinis indicium esse potuisset, & cujusdam affectionis, qua temporali viarum adhærerent; quæ omnia heroicæ Martyris fortitudini opposita sunt: contra vero, si contristati essent, suspicio quædam exoriri inde poterat vanæ cujusdam gloriæ, quam in morte fortiter appetenda iidem sibi proposuissent; (a) qua vana profecto gloria Pseudo-Martyrum hæreticorum mortes inquinatæ sunt. Verum, eorundem Acta descripta, atque huc transmissa, dum leguntur heroica in quatuor hisce Religiosis Viris ad Divinam voluntatem confirmatio elucescit; paratus æque ac promptus, sive ad exilium, sive ad mortem, animus, prout Divinæ voluntati complacitum foret, cui vitam suam, mortemque pariter consecraverant.

Postremo autem nemo Vestrum procul dubio est, cui illa ignota sint, quæ celebri Fischerio Rosenli Episcopo acciderunt. Hic Henrici VIII. Angliæ Regis jussu in angusto carcere cum detineretur, quod legi illi adhærere recusasset, quæ Rex supremum se Anglicanæ Ecclesiæ caput constituerat, purpureus eidem Galerius (b) a Pontifice Paulo III. per idem

tem-

(a) *Citato lib. 3. Canoniz. cap. 20. n. 12. & seq.*

(b) *Cit. lib. 3. de Canoniz. cap. 33. nu. 18.*

tempus transmissus fuit. Nos Patrem Franciscum Serranum jam carcere in odium Christianæ Religionis conclusum, datis Apostolicis Litteris, Episcopum Tipasitanum constituimus, & Provinciæ Fokientis Apostolicum Vicarium designavimus, addita declaratione Coadjutoris cum futura successione in locum Antistitis Mauricastrensis. Pontifici Paulo III. Rosenfis vincula nota erant; ignotum vero Nobis erat, Serranum item vincum teneri. Hoc dumtaxat discriminis inter unum atque alium intercedit. Cæterum utriusque idem finis fuit; cum quemadmodum Cardinalitia insignia nihil aliud Rosenfi tribuerunt, nisi ut profundæ humilitatis actum exerceret, & præclarum testimonium acciperet, quanta virtutis illius ratio apud Pontificem esset; sic ex Nostri Apostolicis Litteris nihil aliud Serrano tributum est, nisi argumentum, quanti etiam Nos illum merito faceremus; quæ quidem Nostra de illo æstimatio præclaris humilitatis præcipuæ testimoniis aucta est, & obsequiosæ obedientiæ suæ, quam Nobis per idem tempus exhibuit. Et quemadmodum Cardinalitius Galerius a Paulo III. Rosenfi transmissus, vitam illi incolumem minime præstitit, quam idem paulo post pro Sancta Religione libenter devovit; sic neque Episcopalis, ac Vicariatus. Apostolici dignitas Serrano a-

Nobis collata, glorioſæ eundem Martyrii palmæ expertem fecit.

Hæc præcipua ſunt, Venerabiles Fratres, quæ de ſtrenuis hiſce quatuor Jeſu Chriſti Athletis Vobis exponenda eſſe cenſuimus. Cæterum eam nos quæſtionem in medio relinquendam exiſtimamus, uter duorum Ordinum, Dominicanus; an Franciſcanus, primus fuerit, qui Sanctas in Sinenſi Imperio Miſſiones perageret. Illud quidem certe affirmabimus, ad hæc uſque tempora decem ex Dominicana Familia Viros numerari, (a) qui in Sinenſi Miſſione mortem pro Chriſti Fide per inaudita tormenta oppetierunt; quorum quidem cauſæ in Sacrorum Rituum Congregatione aliæ jam introductæ, aliæ vero proximæ ſunt, ut introducantur. Quamobrem, Venerabiles Fratres, quoniam nemini Veſtrum ignotus eſt infelix ſtatus, quo propter atroces perſecutiones Sancta illa Miſſio in præſens redacta eſt, reſtat jam, ut ſerventes pro illa conjunctis votis Divinæ Majeſtati preces porrigamus, magna ſpe freti, ut Eadem de excelſo gloriæ ſuæ Solio Nobis benigne annuat; quoniam Abrahamo interroganti: (b) *Quid ſi inventi ibi fuerint decem?* reſpondit: *non delebo propter decem.*

EPI-

(a) *Sex memorantur in citata noſtra allocutione habita die 6. ſept. 1748. ſ. Vulgata, & communis Quatuor alii ſunt qui in hac allocut. recenſentur.*
 (b) *Genef. cap. 18.*

E P I S T O L A

Reverendissimi P. M. Generalis Ordinis Prædicatorum ad PP. & FF. ejusdem Ordinis, qua eos alloquutionis SS. Domini Nostri BENEDICTI XIV. P. M. certiores facit.

*In Dei Filio sibi dilectis universis
Patribus, ac Fratribus Ordinis
Fratrum Prædicatorum*

FR. ANTONINUS
B R E M O N D

Sacrae Theologiæ Professor, ejusdem-
que Ordinis humilis Magister
Generalis, & Servus

Salutem, & Fidei propagandæ zelum.

Um eximio, atque immortalis Dei Optimi Maximi beneficio contigisse arbitremur, ut regiminis nostri primordia ab illustri, & gloriosa Fratrum nostrorum pro Christi Fide confessione auspiciemur, id unum ad faustissimi ominis, lætitiæque no-

nostræ cumulum fore reliquum videbatur, ut sanguine partam ab Illustrissimo, ac Reverendissimo D. Fr. Petro Martyre Sans Episcopo Mauricastrensi, Ecclesiæ, ac Familiæ nostræ gloriam ceteri ejusdem Apostolatus Socii proprio implerent, atque amplificarent Martyrio, (a) *ut quos vinculum confessionis, & hospitium carceris simul junxerat, jungeret etiam consummatio virtutis, & gloriæ celestis.* Quo Apostolicæ charitatis æstu, qua votorum constantia, qua exercitatione virtutum ad supremum agonem, beatæque mortis complexum Martyres jam designati sese componerent, ex litteris Illustrissimi, ac Reverendissimi D. Fr. Francisci Serrano Episcopi Tipasitani, ac Provicarii Apostolici cumulate intelleximus. Ex ipso carcere, quo cum aliis ad necem servabatur, Episcopi Mauricastrensis passionem, & exitum ad Nos scripsit diligentissime, tum Apostolicis sensibus, quo mortem pro Christo obeundi cum fociis flagrabat, desiderium luculenter adeo expressit, ut in ejus verbis cor ipsum loqui videretur. Parati jam sibi optatissimi Martyrii expectatione suspensus, & anxius propriis culpis, quæ ejus modestia fuit, injectam passionis moram, dilatatamque sibi, ut videbatur, nondum satis parato coronam de-

pu-

(a) s. Cyf. lib. 2. Epist. 6.

putabat, patienter interea expectans beatam spem & adventum gloriæ magni Dei, quo se prorsus indignum prædicabat. Quæ dum obortis præ gaudio lacrymis legere-mus, videbatur Nobis veterum Ecclesiæ Martyrum fidem, constantiam, flagrantissimam charitatem, beatæque immortalitatis firmissimam spem intueri, (a) *nec invenimus quid in eo prædicare plus deberemus gloriam vulnere, an verecundiam morum, quod honore virtutis insignis esset, an quod pudoris admiratione laudabilis, ita & dignitate excelsus erat, & humilitate sublimis.*

Interea destinatorum cum ipso Martyrum in tam illustri agone certantium diu, noctuque obversabatur menti nostræ imago, & præsentia, ac beatissimo eorum carcere, si non corpore & vinculis, animo certe, votisque conclusi Deum jugiter precabamur, (b) *ut initiis ad summa pergentibus quos faceret confiteri, faceret coronari.* Favit meritis, & precibus suorum Militum, & Confessorum, favit expectationi nostræ divina clementia, & præconceptam ex præclarissimo Episcopi Mauricæstrensis triumpho exultationem ejusdem Sociorum palmis cumulavit. Recentioribus quippe
litte-

(a) S. Cypr. lib. 2. Epist. 55.

(b) S. Cypr. lib. 4. Epist. 1.

litteris , certisque nunciis accepimus ,
 prælaudatum Illustrissimum , ac Re-
 rendissimum D. Fr. Franciscum Serrano
 Episcopum Tipasitanum , RR. PP. FF.
 Johannem de Alcober , Joachimum,
 Royo , & Franciscum Diaz Hispanos ,
 Philippinarum Provinciæ Alumnos , post
 diuturni carceris pressuras , eo nobilius ,
 quo longitus , certamen passionis , vitæ-
 que cursum feliciter consummasse , ac
 plaudentibus Angelis ad amantissimi Fra-
 tris Episcopi Mauricastrensis complexum
 evolasse . Universam eorum Martyrii fe-
 rriem neque aptius , neque luculentius
 exhiberi posse arbitramur , quam gravis-
 simis , atque amplissimis verbis , quibus
 eam Sanctissimus Dominus Noster BENE-
 DICTUS Papa XIV. Eminentissimis Pa-
 tribus in Consistorio secreto die 14. hujus
 mensis nunciavit . Sapientissimi Pontifi-
 cis Orationem Apostolicæ ejus eloquentiæ ,
 atque eruditioni incomparabili parem ,
 inter pretiosiora Familiæ nostræ monu-
 menta perenniter adservanda oculis ve-
 stris subjicimus .

Jam vero intelligitis Fratres quas di-
 vinæ erga nos largitati gratias debeamus ,
 quod ex Dominicanis alumnis hac etiam
 ætate suscitaverit , atque elegerit sibi
 (a) homines divites in virtute , domi-
 nantes

(a) *Eccl.* 44.

nantes in Potestatibus, nunciantes in Prophetis, fortes in bello, contemptores vitæ, mortis triumphatores, quos (a) ludibria, & verbera expertos, insuper & vincula, & carceres (b), nec tribulatio, & angustia, nec fames, ac nuditas, nec persecutio, nec gladius separare potuerunt a charitate Dei, sed in omnibus superaverunt propter eum, qui dilexit nos. Est profecto, cur iis, cur nobis ipsis gratulemur, quod illorum nomina jam in cælis descripta novum, æternumque decus fastis nostris attulerint, ac nova adjecerint nobis incitamenta virtutis. Quis enim præclaris adeo non excitetur triumphis, & quasi admotis stimulis sese impellere non sentiat ad eam ineundam Apostolicam viam, quam suo sanguine impressam gloriosissimi Fratres signarunt? Nonne cor nostrum, dum hæc audimus, ardet in nobis, ut fidei zelo succensi (c) eamus & nos, & moriamur cum illis? Hæc sunt, dilectissimi, Apostolicorum hominum, vota; hæc eorum merces magna nimis: hæc Instituti, quod profitemur, gloria, a Majoribus nostris parta, ab æqualibus aucta, ac novissime ad emulandum nobis

(a) *Hebr.* 11.

(b) *Rom.* 8.

(c) *Joann.* cap. 11.

bis proposita. Ergo (a) non efficiamur segnes, sed imitatores eorum, qui fide, & patientia hæreditaverunt promissiones. Ad propositum nobis certamen curramus (b) assumptes galeam salutis, & gladium spiritus, succincti lumbos in veritate, induti lorica iustitiæ, & calceati pedes in præparationem Evangelii pacis.

Quod si fortissimos Christi Athletas per vincula, & mortem sequi non possumus, eorum saltem sectatores simus in fide, & charitate, in scientia, & longanimitate, (c) servantes in simplicitate innocentiam, in charitate concordiam, modestiam in humilitate, in defendenda veritate constantiam, in disciplina severitatem, ne aliquid ad recte factorum exemplum desit in nobis, sed luceat lux nostra coram hominibus, & glorificent Patrem nostrum, qui in cælis est. Hæc sunt enim vestigia, quæ illi revertentes in patriam nobis reliquerunt, ut illorum semitis inhærentes sequeremur & in gaudia. Ad ea nos amantissime invitant, ibi nos cupidissime expectant (d) jam de sua immortalitate securi, & adhuc

(a) *Hebr. 6.*

(b) *Ephes. 6.*

(c) *Ven. Bedæ Serm. 11. de SS.*

(d) *S. Cyr. de Mortalitate.*

huc de nostra incolumitate solliciti. Ad eorum conspectum, & complexum venire quanta & illis, & nobis in commune erit lætitia! (a) Remissas itaque manus, & soluta genua erigamus, tantæque expectatione mercedis forti animo sumus, alacriter subeuntes (b) momentaneum, & leve tribulationis nostræ, quæ æternum gloriæ pondus operabitur in nobis: (c) *Si compatimur & conregnabimus: quod præmium non iis tantum paratum est, qui pro nomine Domini impiorum sævitia sunt perempti, quoniam universitas Deo servientium, sicut in Christo est crucifixa, ita in Christo est coronanda.* Valete, nostri, sociorumque memores in sacrificiis, & precationibus vestris.

Romæ ex nostris Ædibus Minervitanis die XXXI. Januarii MDCCLII.

Di-

(a) *Habr. cap. 22.*

(b) *Cor. c. 4.*

(c) *S. Leo M. Serm. 67. cap. 5.*

Dilecto Filio Francisco Serrano
Religioso Viro Ord. FF. Præ-
dic. Professori, Provinciæ
SSm̃i Rosarii nuncupatæ
Insularum Philippina-
rum Procuratori.

BENEDICTUS PP. XIV.

*Dilecte Fili salutem, & Aposto-
licam Benedictionem.*

A, qua erga inclytum
Prædicatorum Ordinem
in Catholica Ecclesia
commendatissimum af-
fecti sumus paternæ ca-
ritatis propensione, ex-
cepimus epistolam tuam
luculentis filialis erga Nos, & Apostoli-
cam hanc Sedem observantiæ obedi-
entiæque significationibus, & gratiarum,
præsertim actionibus insignem ex eo,
quod Nos in Consistoriis Nostreis secretis,
quoad Nobis integrum fuit, meritis lau-
dibus celebravimus gloriosam memoriam
nonnullorum Venerabilium Fratrum An-
tistitum, ac dilectorum Filiorum ejusdem
Ordinis Provinciæ SSm̃i Rosarii nuncu-
patæ in Insulis Philippinis in Catholicæ
Fi-

Fidei odium intersectorum . Quod autem per eandem epistolam supplex a Nobis rogas & exposcis , ut nimirum ad Dilectos Filios Priorem Provincialem , & ceteros Religiosos Viros laudatæ Provinciæ , & Ordinis litteras paternæ benignitatis , & gratulationis , & laudationis , & exhortationis testes , & incitamentum daremus , alacri libentique animo præstamus per alias Nostras in simili forma Brevis hac ipsa die datas , quas cum adjuncto earundem exemplo conjunctas tibi reddendas curabit Dilectus Filius Antoninus Bremond celeberrimi Ordinis tui Frater , & Generalis Magister , qui omnium virtutum , doctrinarum , disciplinarumque splendore conspicuus non solum Pontificiam Nostram , sed cunctorum , etiam Ordinum hujus Almæ Urbis Nostræ gratiam benevolentiamque sibi conciliavit . Tuum igitur erit , Dilecte Fili , ut ipsas litteras Nostras tuto quantocius ad ejusdem Provinciæ Religiosos Viros perferri satagas , & adnitaris . Nos interim tibi Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur .

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die II. Decembris MDCCLII. Pontificatus Nostrî anno decimotertio .

Cajetanus Amatus .

S

Di-

Dilectis Filiis Priori Provinciali,
 & ceteris Religiosis Viris Or-
 dinis FF. Prædic. Professori-
 bus Provinciæ Sanctissimi
 Rosarii nuncupatæ in
 Insulis Philippinis.

BENEDICTUS PP. XIV.

*Dilecti Filii salutem ; & Apo-
 stolicam Benedictionem.*

Uibus potuimus Aposto-
 licæ prædicationis præ-
 conis in Consistorio No-
 stro secreto cum Vener-
 abilibus Fratribus No-
 stris S. R. E. Cardina-
 libus bis habito profe-
 cuti fumus debitas laudes, & res in pe-
 rennem Catholicæ Fidei confessionem,
 præclare gestas a Venerabilibus Fratribus
 Antistitibus, & Dilectis Filiis Religiosis
 Viris Apostolicis Missionariis istius Pro-
 vinciae vestræ inclyti Prædicatorum Or-
 dinis Alumnis, qui in excolenda vinea
 Dei Sabbaoth, atque adducendis ad Jesu
 Christi ovile hominibus sedentibus in
 tenebris, & in umbra mortis ambulan-
 tibus

tibus adlaborantes majorem caritatem, non habuerunt, quam ut ponerent animas suas, quemadmodum reipsa per diversa tormentorum ab inimicis Crucis Christi illatorum genera gloriosam mortem oppetivere. Postquam vero insignem invictissimorum Orthodoxæ Fidei Heroum, quorum nomina in benedictione sunt, memoriam ad majorem militantis Ecclesiæ ædificationem, & decus commendare studuimus, minime omittendum esse existimavimus, nimirum, ut quæ in secretis Consistoriis protuleramus christianæ fortitudinis ad mortem usque certantis encomia, typis etiam impressa, publicique juris facta ad manus omnium Christifidelium pervenirent, qui tam illustria exempla perlegentes, & invicem in Domino gestientes, ad illa imitandæ excitarentur. Interim ingenti cum paterni cordis lætitia effusaque exultatione a Dilecto Filio Antonino Bremond laudati Ordinis vestri Fratre, & Generali Magistro paternæ caritati Nostræ propter religiosas virtutes examiamque doctrinam in primis grato, & accepto, deque familia sibi commissa in omnibus, ac præsertim ob litterarios labores optime merito accepimus, quod sane carissimus etiam in Christo Filius Noster Ferdinandus Hispaniarum Rex Catholicus, in cujus ditionibus Provincia vestra in

Insulis Philippinis sita reperitur, de assiduâ Catholicæ Fidei incrementis, gravissimis incommodis, & angustiis, atque gloriosis per indefessos vestræ Provinciæ Missionarios reportatis triumphis plenissime edoctus vobis per regiam suam humanissimam epistolam significaverit perceptam ea propter voluptatem, ac meritâ pro singulari zelo vestro egerit gratias. Etsi autem vestra vestrorumque Missionariorum rebus ipsis probata virtus satis declarat vos nec Apostolicis laudibus, nec novis stimulis indigere, quibus ad divinissimum opus, salutem scilicet animarum, alacrius constantiusque curandum, & urgendum magis magisque incitemini (probe enim scimus vos a supremo Pastorum Principe Jesu Christo, & laudationem, & coronam in cælis repositam præstolari) Nos tamen, qui illius in terris vices plane immerentes gerimus, facere non debemus, quin de commendatissimis facinoribus vobiscum præcipue ex animo gratulemur, & consentanea Apostolicæ Nostræ procurationis officia a vobis ab initio, ac novissime non levem apud veros Catholicæ Ecclesiæ filios christianæ sollicitudinis, zeli, constantiæque commendationem impense quidem efferimus verbis, sed magis apud Omnipotentem Deum precibus obsecrationibusque deferimus, ut qui dives est in

in misericordia, & cujus laus est nova virtute, & gloria induere ex alto, ipse vobis gratificetur, ipse vos pro meritis collaudet, ipse confirmet, & cumulet cælesti benedictione. Deinde eadem, quæ Christifideles sub Tyrannorum persecutoribus gementes alacres infidelibus occinebant, vobis, Dilecti Filii, in memoriam revocamus: Hæc est victoria nostra, vincimus cum occidimur, evadimus cum obducimur, obtinemus cum expellimur, multiplicamur cum morimur. Hic est habitus victoriæ nostræ, hæc palmata vestis, tali curru triumphamus. Plures efficimur, cum a vobis metimur. Sanguis martyrum est semen christianorum. Nec aliter quam sanguine fundatam esse Christi Ecclesiam confitemur, & sanguine crevisse scimus, & sanguine usque in finem seculorum florentem fore permanfuram non dubitamus. Bono itaque animo, Dilecti Filii, vos esse jubemus, certate bonum certamen, nolite amittere confidentiam, & constantiam fidei nostræ, quam prædicandam suscepistis, laborate, sicut hactenus fecistis, usque ad vincula, carceres, & mortem ipsam; ad Christum ducem, & sibi Crucem bajulantem, atque e cælo spectantem, & suppetias ferentem respicite, qui justus Remunerator, & Judex jam pro laboribus præmia

278 EP. SS. D. N. BENED. XIV.

dispensat . Confortamini invicem , & confirmamini ; cum patientia præstolantes salutare Dei , ut , cum apparuit Princeps Pastorum , percipiatis immarcescibilem gloriæ coronam . Nos interea , dum bonorum omnium largitorem Deum supplices poscimus , ut vos uberrima , cælestium charismatum copia adaugeat , & cumulet , Apostolicam Benedictionem propensæ studiosæque Nostræ ad vobis opportune gratificandum voluntatis testem vobis , Dilecti Filii , peramanter imper-
timur .

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die II. Decembris MDCCLII. Pontificatus Nostri anno decimotertio .

Cajetanus Amatus .

DE PP.
FRANCISCO GILIO
DE FEDERICH
ET
MATTHÆO ALONSO
LEZINIANA
ORD. PRÆDIC.

In Tunquino pro Religione Christiana
gladio percussis

COMMENTARIUS:

Amesbury
Mass.
Nov. 10, 1901

My dear Sir,
I have just received
your letter of the 9th
and am glad to hear
from you.

D E
FRANCISCO GILIO
D E F E D E R I C H
E T
MATTHÆO ALONSO
L E Z I N I A N A
MARTYRIBUS
COMMENTARIUS.

I.

Unquinum ab Sinis, quarum olim provincia fuisse fertur, ad Oceanum spectat inter septentriones, & orientem solem; attingit a meridie Cochinchinam, contineturque ab occasu finibus Laorum, & Bramarum. Cum seculo superiore Episcopi, qui missi a Pontifi-

De Dominicanorum in Tunquinum adventu.

tifice Maximo in id regnum , amplificandæ rei christianæ causâ fuerant , inquirendo de institutione vitæ , moribusque Dominicanorum Philippinensium didicissent , adductique in eam spem essent , ut , his sociis , magnum se iterum , laborumque fructum laturus arbitrarentur ; anno MDCLXXIV. litteras ad Præfectum ejus provinciæ scripserunt , quibus orabant , ut iis Prædicatoribus , quorum operam utiliore prospiceret futuram , facultatem in Tunquinum navigandi daret . His permoti litteris , etsi magistratus , qui rem in Philippinis insulis publicam administrabant , committendum non putarent , ut quisquam nostrum in eas regiones proficisceretur ; nihilo secius Johannes Sanctacrucius , & Johannes Arjona , Præfecti voluntate , Manila , quæ urbs est princeps Philippinarum , discedunt , cumque forti animo itineris incommoda , injuriasque ab Navarcho inlatas , qui eos durius habuerat , atque in vincula conjecerat , tulissent , an. MDCLXXVI. nonis quintilibus portum capiunt . Inde progressi , in eam regni partem , quæ ipsis attributa fuerat , contendunt . Quo cum pervenissent , annumque jam in docendis Tunquinesibus consumsissent , ob rem strenue , præclareque gestam , obtinuerunt , ut iis in locis , quæ opportuna ad continendos in fide christianos essent , stabiles

biles Prædicatoribus sedes constituerentur. His de rebus fama ad Philippinenses perlatata, P. Dionysius Moralesius, qui summo religionis studio flagrabat, Præfecti provinciae jussu, Manila solvit, ac secunda usus tempestate ad socios proficiscitur. Eo cum venisset, quantoque usui incolis sua esset opera futura, cognosset, quidvis esse satius perpeti statuit, quam ut ab se ullum tempus intermitteri, quin eos ad christiana sacra alliceret, pateretur. Communi consilio junctis opibus, ut alter alteri auxilio esse posset tam excellens fortissimorum hominum in adversis rebus sustinendis virtus, tantaque in istituendis Tunquinesibus diligentia fuit, ut crebris significationibus, quam gratus eorum labor divino numini esset, perspicerent, continenterque in sententia confirmarentur. Sed anno MDCLXXX. cum Arjona, & Moralesius Hieni, qui portus est Tunquinesium, agerent, subita in christianos ab ethnicis commota tempestas fuit. Nostri quamquam liberam sibi e portu excedendi, periculique fugiendi potestatem esse vident, tamen hortantibus Episcopis, ut manerent, parendum existimant. Qua re per indicem cognita, hostes repente in eos impetum faciunt, interceptisque vestibus, vasisque sacris, quæ ad rem divinam faciundam spectarent, ambos comprehendunt, ac ver-

284 DE MARTYR. TUNQUIN.

verberibus cætos , postque in vincula
 conjectos , Batavis demum , inde ut ab-
 ducant , transdunt . Batavi , quibus per-
 petuæ sunt cum catholicis controversiæ de
 religione , opportunitatem saviendi in
 sacerdotes orthodoxos secuti , utrumque
 navi imponunt , utque cœperant , tam
 longo itinere conviciis insectari , quam-
 que possunt acerbissime cruciari pergunt .
 Jam unus in Tunquino Sanctacrucius man-
 ferat . Is , captis sociis , etsi vix quid-
 quam ab solo in regione præsertim , quæ
 tam late pateret , perfici , seque ab eth-
 nicis quæri , remque esse in angusto , vi-
 dit ; tamen id sibi magnopere contenden-
 dum judicavit , ut iis , qui sibi mortalem
 eripere conarentur , sempiternam vitam ,
 & felicitatem daret . Hæc cum secum ipse
 constituisset , processit in mediam hostium
 ditionem , tantaque animi magnitudine ,
 atque constantia rem christianam curavit ,
 ut opes Ecclesiæ non servaret modo , sed
 etiam amplificaret . Interea Philippinen-
 ses Dominicani , qui plena esse omnia
 difficultatum intelligebant , quo minus cui-
 quam suorum iter ingredi , inque eas regio-
 nes contendere liceret , despondendum ani-
 mum non putarunt . Itaque Sanctacrucio
 anno MDCLXXXI. P. Raymundum Lez-
 zolium , & anno MDCXCII. PP. Anto-
 nium Beriainum , & Thomam Garrucha-
 teguium subsidio summisserunt . Sed Be-
 ria

riaius laboribus fractus, quibus assiduus, gravibusque in Laorum regno perfunctus fuerat, anno MDCXCV. decessit. At his rebus adversis deterreri nostri numquam potuerunt, quin viros illuc e suis doctrina, vitæque innocentia illustres promulgatum Evangelium mitterent. Cumque hi diligentissime in obeundo munere versarentur, tantam sunt apud Sedem Apostolicam laudem consequuti, ut plures eorum amplissimis sacerdotiis ornati, præfectique incolis fuerint, qui christianam religionem profiterentur. Regnum est omne Tunquinesium in partes divisum duas. Harum una ad orientem, altera ad occidentem solem pertinet. Cum Innocentius XII. P.M. certior esset factus eorum, quæ Dominicani in Tunquino præclare, ac fortiter gessissent, Raymundum Lezzolium, quem propter singularem virtutem maxime celebrari intellexerat, xiiii. kal. novembres anno MDCXCVI. Episcopum Olonensem dixit, in eamque partem, quam vergere ad orientem solem ostendimus, cum Vicarii Apostolici dignitate misit. Lezzolio anno MDCCXVI Clemens XI. P.M. Johannem Sanctacrucium Nimeriensem Episcopum appellatum substituit; eique P. Thomam Sestriensem, qui post fuit Antistes Nissenorum renunciatus, adiutorem dedit. Sed omnia Philippinensium Domi-

286 DE MARTYR. TUNQUIN.

Dominicanorum in Ecclesiam Tunquinen-
sem merita persequi & instituti operis bre-
vitas impedit, & festinatio, ut ea expli-
cem, quorum causa hæc esse ante dicen-
da videbantur.

De institu-
tione vitæ,
deque mori-
bus Francisci
Gilio Federi-
cii.

II. Igitur his tot exemplis permoti,
incensique studio curandæ non suæ modo,
sed etiam salutis aliorum Franciscus Gi-
lius, & Matthæus Alonfus Leziniana a
Præfecto provinciæ Dominicanorum Phi-
lippinensium petierunt, ut sibi in Tun-
quinum centendere liceret. Sed quoniam
de rebus ab his viris duobus fortiter ex-
tremo vitæ tempore, præclareque ge-
stis differendum est, non alienum esse
videtur, quo quisque eorum loco natus,
quibus moribus præditus, quam ob caus-
sam adductus in eam sententiam fuerit,
ut, amicis, patria, parentibus relictis,
abeundum sibi in ultimas gentes arbitra-
retur, proponere: Atque a Gilio exor-
diendum est. Is Dertosæ in Hispania,
Tarraconensi anno MDCCII. Antonio
Gilio de Federich, & Agnete Sansia ho-
nestis parentibus natus, xix. kal. januarias
baptizatus, annoque post confirmatus chri-
smatis sacramento fuit. Ubi annum æta-
tis quintum, ac decimum complevit,
cooptatus in Ordinem Prædicatorum est,
statoque deinde tempore Barchinone in
Cœnobio S. Catharinæ solemnî ritu suam
Deo obstringens fidem promisit dicto se
per-

perpetuo audientem, castum, ac pauperem futurum. Cumque sic vitam instituisset, ut non modo bene de ipso sperarent nostri, sed etiam confiderent fore, ut omnium, quæ de virtute illius erat, vinceret opinionem; accidit ut Dominicani viros propagandæ religionis christianæ causâ in Orientalem Indiam vellent mittere. Id ut intellectum Francisco est, nam Gilio id erat nomen, quamquam annos viginti duos natus erat, operamque theologicis disciplinis sibi comparandis dabat, tamen Thomæ Ripollio tum Præfecto provinciæ Aragoniæ, qui post supremo est Ordinis magistratu potitus, significavit, sibi esse in animo in insulas Philippinas Evangelium barbaris gentibus nunciatum ire: itaque petere, ut sibi abundi faceret potestatem. Ergo, amicis, cognatisque valere jussis, quam celerime potuit, Gades contendit; indeque solvens anno MDCCXXX. novembri mense Manilam attigit. Ubi Præfectus ei provinciæ experiundo, quam utilis esset Gilii opera christianæ reipublicæ futura, cognovit, eum in Pangasinam religionem christianam promulgatum misit. Eo cum venisset, ratus fructum se laborum ferre vix posse, nisi loqui Pangasinamice didicisset, in id studium omne initio contulit, utque magnos se brevi progressus fecisse vidit, sese ad instituendos inco-

incolas convertit. Quod munus incredibili quadam laude biennio fere sustinuit. Quare qui proximis comitiis præfectus Philippinensibus Domin canis fuit, eum Manilam accersivit, ut ipso scriba provinciae, ac socio uteretur. Sed cum maximo desiderio amplificandi, propagandique nominis christiani arderet, nihil veritus pericula, in quæ sese aliquando venturum providebat, Præfectum adiit, obsecravitque, ut si fieri ejus voluntate posset, ad Tunquinenses sibi transnittere liceret. Non recusare laborem se, modo, qui inanum deorum superstitionibus tenebantur, sua opera Christo Servatori conciliarentur. Id vero quamquam majorem in modum optaret, tamen quod satius esse parere, quam sibi indulgere, sciret, se non tantum siquid contra Præfectus jussisset, sed etiam siquid consulisset, tam libenter, quam quod expeteret, facturum. Præfectus virtutem hominis admiratus, morem obsecranti gessit; atque, ubi tempus monuisset, facultatem discedendi fecit. Quæ res quam grata Francisco fuerit, perfacile est existimare. Igitur cum primum potuit, navim conscendit, nactusque opportunum ad navigandum tempus, ad diem v. kal sept in Tunquinum anno MDCCXXXV. pervenit. Qua in regione ut de moribus gentis cognovit, intellexitque, magnas inesse Tun-

Tunquinenſium animis ad colendam virtutem opportunitates, prius ſibi linguam addiſcendam, propterea quod rem ſecus tam proſperos ſucceſſus habere poſſe, quam ipſe vellet, diffideret, tum populi ſaluti conſulendum exiſtimavit. Sed cum continere diutius ſe, quo minus cum incolis de religione ageret, nequiviſſet, quod graviter, acerbèque ferret, eos tanta in rerum divinarum ignoratione verſari, ubi ſe mediocrem ejus ſermonis facultatem conſecutum animadvertit, Givo-Thuyenſes, Chan Dinhenſes, & Vu-tienſes chriſtianos confirmare, ethnicosque docere, horumque aliquibus ad Chriſtum adductis, rem orthodoxorum publicam augere cœpit. Agri ſunt Givo-Thuyenſis, Chan-Dinhenſis, Vu-tienſisque in ea regni provincia, quæ ad meridiem pertinet. In his quadraginta ſunt fere chriſtianorum cœtus, quorum Dominicani, quibus ſunt attributi, curam gerunt. Horum cœtum commodis ita Gilius proſpiciebat, ut non modo nulli labori parcere, ſed etiam noctes ipſas in re divina, ſacriſque peragendis diſtribuendiſque conſumere ſoleret. Quibus in rebus perficiendis ſingularis hominis virtus, atque animi magnitudo tuit. Nam, etſi, cum flumina tranſiret, pedesve iter ageret, iſſive in locis verſaretur, in quibus perpauci chriſtiani

T

290 DE MARTYR. TUNQUIN.

stiani essent, periculum erat, ne in hostium veniret potestatem, demittendum nihilo secius animum non putabat. Ac si sæpe evenit ut sibi ab inimicis instructas esse insidias intelligeret, magnoque incommodo accepto, fugam caperet, tamen quidvis pati satius duxit, quam ullam intermissionem officii facere, quod unius veri Deicaussa suscepisset.

De Matthæo
Alonso Leziniana, ejusque
instructio-
ne vitæ.

III. Iisdem fere laboribus perfunctum, iisdemque virtutibus ornatum fuisse Matthæum Alonsum Lezinianam constat. Is Navæ Regis, quod est Lugduni Hispaniensis regni oppidum, honesto loco natus, cum ea esset ætate, qua dijudicare per se ipse posset quæ sibi vitæ institutio aptior ad sequendum esset; ad Præfectum cœnobio Segoviensium Dominicanorum accessit, ab eoque petiit, ut sese in Ordinem Prædicatorum cooptare vellet. Præfectus, qui ita ut sit, ubi aliquis nostrum institutum profiteri cupit, de moribus adolescentis quæsierat, cum primum quantum ingenio, virtuteque valeret, cognosset, concedendum, quod ille posceret, existimavit, annoque post fecit, ut solemni ritu suam Deo obligaret fidem, seque, dum vixisset, iis, qui præessent, morigerum, pudicum, perque virtutem pauperem futurum promitteret. Cumque sic promissa impleisset, ut prospicere jam pos-

possent sui summae illum & gloriae Ordini Prædicatorum, & Christianae reipublicae utilitati fore, permotus vehementi quodam studio latius disseminandae religionis Præfectum provinciae Castellae, cui Segovienfes Dominicani parent, oravit, ut sibi in Philippinas insulas navigandi facultatem daret. Ea re a Præfecto permessa maturavit iter, Manilamque anno MDCCXXX. petiit. Inde ab eo, qui Philippinensium Dominicanorum provinciam obtinebat, in Tunquinum Evangelium promulgatum missus, multis laboribus, difficultatibusque superatis, quibus in eodem itinere magnis est conflictatus, xiv. kal. febr. an. MDCCXXXII. cum P. Petro Martyre Ponsgravio, qui post in eo regno Pro-Præfecti provinciae partes egit, in assignatum sibi locum, pervenit. Septimo mense post, quam est in Tunquinum ingressus, is vero mensis quintilis fuit, Givo-Thuyenses christiani, qui ejus provinciae, quæ ad meridiem vergit, partem incolunt, institutoribusque utuntur Dominicanis, ab Thaytincho sacrificulo viro improbo, nostrorumque hominum capitali hoste apud judicem accusantur. Nam huic, qui ex ea civitate esset, quæ non longe a vicis distaret christianorum, explorati frequentes ad eos itus, ac reditus Europæorum erant. Judex, ne spatium nostris eva-

dendi, resque suas alio supportandi detur, tribunum evocat. Huic mandat, ut onerarias naves paret, iisque quam maximum potest numerum militum imponat, quidque deinceps fieri velit, ostendit. Tribunus, quod iussus est, facit, noctuque solvens, christianos inopinantes oppresurus, in eorum vicos contendit. Nihil tale cogitantibus nostris Tru-linea, Lue-thuga, Ke-Buea, & Tru-Pea vici repente obsidentur. Prima luce, qui Tru-lineam milites venerant, Thaytincho indice usi, in ædes, in quas divertere Dominicani consuecebant, irrumpunt; easque, inventis latebris, in quibus illi sacram suppellectilem, resque suas ceteras occultarant, diripiunt, indeque ac illac circumcursantes, vicum depopulantur. Idem fere qui sunt in proxima loca missi milites fecerunt. Interea Dominicani, qui fuga sibi salutem petierant, amissis rebus omnibus, maximis incommodis premebantur. Quo tempore Matthæus, cum locum nullum, in quo satis tuto consisteret, haberet, incertis sedibus vagari, ac modo sese in naves, modo in ædes christianorum, quæ longe a vicis, de quibus est demonstratum, distarent, abdere cogebatur. Quod vitæ genus cum per plures menses duxisset, dici vix potest quantum detrimenti acceperit. Sed his tam adversis rebus absterri non potuit, quin lin-

linguam Tunquinenſium ſummo ſtudio ad-
diſcere conaretur . Nam qui eo ſeſe con-
tulerat , ut mortalibus commodo , ſaluti-
que eſſet , intelligebatque parum in hoc
genere proficere quemquam poſſe , qui
ſermone incolarum non uteretur , nihil
laboris , diligentiaꝝque prætermittendum
judicabat , quod conferre videretur ad
comparandam ejus linguæ ſcientiam . Ita-
que ubi loqui Tunquinice ita , ut facile
ab incolis intelligeretur , cœpit , curam
ſuſcepit chriſtianorum , qui ſuperiorem
ejus provinciæ , quæ ad meridiem vergit ,
partem incolunt . His , poſt annos ali-
quot , Præſecti juffu , qui illius opera uti
ad recte inſtituendos chriſtianos , qui in-
feriorem ejusdem provinciæ partem occu-
paſſent , ſtatuerat , relictis , ad Giao-Thu-
yenſes , Bu-Tienſes , Chan Dinhenſes-
que deſcendit ; quibus cum diu exemplo ,
ſtudio , diligentia profuiſſet , in Phu-Ta-
ienſem , eique proximas Toparchias Chri-
ſti nomen , religionemque latius propaga-
tum proſectus eſt . Inde ad Nam-Chanen-
ſes , Dai-Lenſes , alioſque Luc-Phuyen-
ſibus vicinos chriſtianos , ut Præſecto ju-
benti obtemperaret , migravit , atque
apud eos ad diem uſque , qua in poteſta-
tem venit ethnicorum , permanſit . Quam-
obrem etſi imbecillus , tenuique valetu-
dine erat , tamen quod incredibili ſtudio
curandæ ſalutis animorum incenderetur ,

decennium in Apostolico munere obeundo ita consumpsit, ut, peragratis locis omnibus, in quibus christiani commendati fidei Dominicanorum erant, non modo synaxes ad multam noctem produceret, suosque, quibus poterat, rebus juvaret, sed etiam ubi se religionis, caritatisque, erga homines causa aut perpeti quidpiam, aut ne cogitantem quidem in vitæ periculum venisse videbat, magnopere lætaretur. Ac sæpe sese, cum navigaret, aut pedibus iter ageret, aut domi rem sacram administraret, in id discrimen deductum vidit. Ex quo ægre, magnoque interdum accepto incommodo, liberatus, tantum aberat, ut animo dejiceretur, ut majores spiritus ad rem studiosius gerendam sumeret. *Carbeckistas*, hoc est instructores christianæ plebis, quibus propter peritiam linguæ Tunquinesibus uti Prædicatores consueverunt, in religionis doctrina versatos præ ceteris esse volebat, quam ob causam non modo iis quotidiano sermone erudiendis operam diligentem dabat, sed etiam cœmptis suo impendio libris, ut legendo ipsi per se quidnam esset credendum cognoscerent, curabat. Intelligebat enim, si plane, perfecteque, ut eorum postulabat institutum, explorata præcipua doctrinæ christianæ capita haberent, faciliorem sibi *sacramentorum* administrationem futuram. Quibus ex rebus

bus maximæ utilitates in Tunquinenſem Eccleſiam manarunt. Diuturnis præterea precibus colere divinum numen, ſibi que propitium reddere ſtudebat. Deiparam Virginem ſingulari ſecundum Deum veneratione proſequebatur; cui rem gratam facturus id precum genus, quod *Rofarium* dicimus, adhibebat. Magno item in quoſque homines amore ferebatur. Siquorum rem eſſe afflictam familiarem cognorat, eorum, quibus poterat largitionibus, inopiam levabat. Comiter quoſque, benigneque non alloqui modo, ſed etiam excipere conſueverat. Quin etiam tam demiffe, tamque de ſe humiliter ſentiebat, ut omnibus ſeſe deteriorem eſſe arbitraretur, & ſiquid feciſſet, quod alteri minus placuiſſe exiſtimaret, eum cumprimis poſſet, adiret, ſibi que ut ignoſceret, obſecraret. Quæ hominis virtutes tam erant conſpicuæ, ut non Dominicanis ſolum, ſed etiam aliis compertæ, cognitæque eſſent. Hilarius ab Jeſu Auguſtinianus Coricenſis Epicoſopus, Apoſtolicusque in Tunquino Vicarius earum ſe teſtem fuiſſe oculatum ſcribit.

IV. Cum ita inſtituti, comparati-
que animis Leziniana, Giliusque eſſent,
operamque augendæ, confirmandæque
Tunquinenſi Eccleſiæ diligentem darent,
Gilius, qui Luc-Thuyenſes creditos
curæ Dominicanorum noſtris eſſe ſacris

Franciſcus
Gilius in et-
hnicorū pote-
ſtatem venit,
deque eo li-
berando Chri-
ſtiani fructu
laborant. Ita-
que ad regē

deducitur, &
in morbum
gravissimum
incidit.

initiatos cognorat, a quibus propterea nihil mali esse metuendum arbitrabatur, Luc-Thuyum contendit. Ibi cum aliquamdiu degisset, an. MDCCXXXVII. III. non. sextiles, quo die propter continuationem imbrium, vimque vehementem ventorum ne suspicari quidem poterat se in hostium potestatem venturum, cum summo mane rem divinam fecisset, nunciatum ipsi ab amicis fuit magnam ethnicorum multitudinem noctu in oppidum venisse, duceque sacrificulo Thaytincho obsedisse domum, nequa spes evadendi, fugaque salutem petendi esset. Id ubi Gilius intellexit, S. Josepho, quem magnopere venerabatur, se, remque christianorum publicam commendavit, moxque nullo trepidationis signo dato, impavide apertis cubiculi foribus, sese in deditionem hostibus permisit. Igitur milites continuo in eum impetum fecerunt, captumque, ligatis retro ad tergum manibus, ad proximam fluminis ripam adduxerunt, jusseruntque, ut navim, quam ejus causa parassent, conscenderet. Venerat una Thaytinchus, de quo supra demonstratum est, quem etsi ante Gilius numquam viderat, tamen ut conspexit, cum esse judicavit, quem nostri hostem esse acerrimum christianorum ferrent. Interea cum Franciscum ethnici in navim inductum arctius constringi, custodiri-
cu-

curassent, virum unum, mulieresque christianas duas comprehensas, vinctasque eodem deduxerant. Noster, qui aliorum neminem quidquam adversi perferre pateretur, sacrificulum obsecravit, quoniam satis ipse esset, de quo ethnici supplicium sumerent, ceteros ut liberos abire sineret. Thaytinchus, qui capto Francisco, magni se quidquam consecutum existimabat, facile, quod Gilius petebat, concessit. Eodem fere tempore milites Francisci domum, proximasque ædes christianorum diripuerunt. Post cum inde solvissent, quæsitum ex nostro fuit, sibi ne quidquam metueret. Ille, qui non modo Christi causa omnia perpeti haud ægre ferret, sed etiam cuperet, non quæ sibi, sed quæ christianis Tunquinesibus impenderent, damna sese metuere respondit. Erat Thaytincho in animo non ad regem, ita ut leges Tunquensium postulant, Gilium ducere, sed domi detinere, propterea quod extorquere sese ab nostris auri copiam posse confideret. Itaque, ut eum in suas ædes adduci fecit, christianis significavit, si salvum habere Gilium vellent, auri summam, quam ipse imperasset, darent. Negarunt nostri tantas sibi esse opes, quibus avaritiæ sacrificuli satisfacerent. Optare quidem se, ut sibi, quem Patris loco haberent, restitueretur. Quare si ea mediocri, quam ipsi of-

offerrent, pecunia contentus Thaytinchus esset, curaturos se, eidem ut continuo numeraretur. Sin minus, hoc se miserabiliores esse, quod propter facultatum, reique familiaris inopiam consequi, quod cuperent, non possent. Cum ne his quidem pollicitationibus quidquam profecissent, artibus primum, tum vi hominem liberare constituerunt. Sed experiundo cognorunt industriam, artes, vimque ipsam adversus hostem & potentem, & cautum, nihil valere. Itaque communi christiano- rum sententia delecti fuerunt, qui Pro-Præfectum provinciæ virum ethnicum, adirent, eique significarent, quæ ab Thay- tincho gesta adversus Giliū improbe fuissent. Quum hi, quod sibi mandatum fuerat, fecissent, promississentque, si restitutus ipsis Franciscus esset, sese illi certam pecuniæ summam duros, Pro-Præfectus cum armato milite in domum, sacrificuli, resistentibus licet ethnicis, irrupit, captumque Giliū navi imponi, atque in suas ædes deferri imperavit. Servus erat Thaytincho perversissimis moribus, qui ita, ut herus, nostris rebus ad- versabatur. Is ut quid noster responsurus esset, si ex eo iudices de rebus quibusdam quæssissent, cognosceret, & ad herum, ita, ut convenerat, referret, habere se aliquando ab Senatu ad Giliū mandata simulavit. Hunc item Pro-Præfectus ca-
pi,

pi, inque carcerem contrudi iussit, quasi nostri adiutor, auctorque turbarum esset. Ubi Gilius magnum numerum christianorum eo quasi ad spectaculum concurrisse vidit, opera id esse illorum factum existimavit, ut sibi libertas ad suos redeundi daretur. Interea sacrificulus, qui spe quidquam a nostris extorquendi exciderat, cum vehementer sibi metuere cœpisset, ne reus, quod leges patrias violasset, ageretur, rerum omnium, ut acciderant, certiorum summum magistratum fecit, ac non Luc-Ihuyenses, finitimosque christianos solum, sed etiam Pro-Præfectum provinciæ accusavit, quasi vi illata, abstulisset lucri causa hominem, quem ipse regi transfere constituerat. Pro-Præfectus, quamvis ante nostris promiserat acturum sese, ut ad eos Gilius liber proficisceretur, his tamen rebus perterrefactus non modo promissis standum non putavit, verum etiam navi positum Gilium ad regem detulit, reumque sacrificulum egit, ac si christianis partibus studeret, & Franciscum aluisset domi. Eo in itinere, quod ad dies omnino decem productum fuit, cum Gilius febri conflictaretur, vixque propter æstum quidquam gustaret, commovit in se uxorum, concubinarumque Pro-Præfecti misericordiam. Hæ suscepta hominis cura, ex ipso ante, quod sibi afferri obsonium
vel-

vellet, quærebant. Itaque prandium, ut ille se velle dixerat, parabant. Nihilo fecius cum plus cibi sumere, quam prius consueffet, nequiret, tum aucta febris sic est, ut interdum sensu rerum destitueretur. Hæc ille incommoda tanta constantia, alacritateque animi ferebat, ut post ad amicos scriberet incidisse in eum morbum divina voluntate sese, ut nonnihil perpetiretur, propterea quod adversis rebus, quibus pressus hætenus fuerat, ne perturbatus quidem fuisset.

Gilius febris,
& stomacho
vehementer la-
borans custo-
dibus carce-
rum transdi-
tur, ut in
vincula con-
jiciatur.

V. Jam dimotus vi febris a sensu Gilii animus erat cum ethnici ad principem regni urbem navim appulerunt. Hoc statu cum esset, jussu magistratus transditus custodibus carceris est, quo nullum esse diriorem apud Tunquineses ferunt. Custodes cum ita vexari, urgerique hominem vidissent, ut brevi interitum arbitrantur, conjiciendum in vincula non putarunt. Itaque in atrio, sub excubitorum lecto, nuda humo stratum reliquerunt. Quo in loco post etiam, quam est ipsi usus sensuum restitutus, ut sine stragulo jaceret, quamdiu apud eos mansit, compulerunt. Interea Gilius vehementer stomacho laborabat, omnique fere cibo sese abstinere cogebatur. Quare quidquid illi cibariorum a secunda præfecti carcerum uxore parabatur, id ille pene totum Thaytinchî famulo, qui, ut supra demonstra-
tum

tum est, quasi suam Gilio operam locasset, a Pro-Præfecto provinciae ad Regem adductus, iisdem custodiis asservabatur, libenter dabat. Sed is famulus eodem, quo in carcerem detrusus est, anno subito morbo correptus periit.

VI. Paucis post diebus, quam Gilius in magistratus potestatem venit, qui præfectus iis carceribus erat, in quibus fortissimi viri e Societate Jesu, qui anno eodem MDCCXXXVII. religionis christianæ causa gladio percussi fuerant, constitissent, a senatu petiit, ut Franciscum quoque apud se collocari in custodia juberet. Usu namque temporum superiorum compererat, quantum inde lucri facturus esset. Nam christiani, modo alloqui suum institutorem, ac magistrum possent, libenter numerare custodi pecuniam consueverant. Qua re intellecta prioris carceris custodes, cum is præfectus cautionem, conscriptionemque de erepto inde Gilio faceret, ne sine lucro vexasse hominem viderentur, detractis vestibus, quibus erat indutus, pene nudum præfecto in custodiam tradiderunt. Eductum milites ad arboris, quæ prope aberat, umbram deducunt. Rei novitate permoti viri, adolescentulique, eo spectandi causa concurrunt. Qui crucem magno apud nos in honore haberi, colique noverant, rati se molestiores homini futuros, arundines capiunt,

Ethnici exiguas cruces efficiunt, easque pedibus proterunt. Has Gilius dissolvit: mox in carenas conjicitur.

piunt, indeque cultro abscissis partibus, cruces efficiunt, quas in terram projectas pedibus proterunt. Noster, qui derideri se, contempnique non modo patiebatur, sed etiam gaudebat, ubi salutis generis humani signum ab hostibus conculcari animadvertit, angi vehementer animo, dolereque cœpit, secumque cogitans circumspexit, ullam ne reperire posset sacrilegos a maleficio deterrendi viam. Cum nulla reperiretur, suæ erga Christum, Servatorem pietati satisfactorius, optimum factu esse judicavit, si cruces colligeret, easque veneratus dissolveret. Id ubi aliquandiu non sine magno suo incommodo, & labore fecit, gravi namque ægritudine corporis tenebatur, a satellitibus duobus in præsidis ædes, quæ prope ab altero carcere distabant, transfertur, humique, propterea quod alienatus a sensibus esset, deponitur. Postquam ethnici uti rursum hominem sensuum facultate intellexerunt, inde ereptum in carcerem adducunt, & in catenas conjiciunt. His ille catenis ad diem usque, quo martyrium obiit, vinctus fuit.

Gilius sum-
ma ægritudi-
ne oppressus a
Tunquinesi
sacerdote pre-
nitentis Sa-
cramento ex-
piatur: paul-
loque post cō-
valescit.

VII. Cum æger in carcere sine ulla medicorum ope maneret, essentque permulti, qui ob diuturnitatem morbi brevi decessurum arbitrarentur, misertus viri Vincentius Ngagius Tunquinesis sacerdos, custodes convenit. Is cum my-
ste-

steriorum christianæ religionis virtute humanis animis medicinam faceret, rogavit, ut si fieri eorum voluntate posset, sibi, qui medicus esset, ingredi curatum Giliū liceret. Ea re impetrata, ad ægrum continuo introivit, atque, ut ex eo, siquid umquam peccasset, cognovit, eundem *Sacramento penitentia* expiavit ritu catholicorum. Vix dies pauci intercesserant, cum insperato, sola mutatione aquæ, febris decessit, Gilioque ita sunt restitutæ vires, ut deinceps optime valeret.

VIII. Christiani, cum primum coniectum in vincula Giliū accepissent, viginti nummos argenti custodibus dederunt, ut favos, pecuniæque cupidos homines delinirent, eoque adducerent, ut curaturos se, ne quisquam illi molestus esset, neve iis, qui cibum afferrent, in carcerem aditum clauderent, pollicerentur. Sed hi, pecunia dissipata, promissis minime steterunt. Itaque virum sæpe injuriis, contumeliisque insectari, crebrisque incommodis premere, ut eum, quod poscerent, argentum a christianis postulare cogerent. Quod si quandoque se petiturum negabat, nequis christiano- rum ad ipsum adiret, neque cibum importaret, impediebant. Quare mulier christiana, quæ illius initio curam suscep- rat, ut quæ cognita præfecto custodum es- set,

Mulieres dum Giliū curam gerunt eumque e carceribus in suas mœdes recipiunt, atque ad eum ruro christiani adeunt.

set, veritate, quod ipsi minabantur. infortunium ferre misera cogeretur, incœptis desistendum existimavit, postque mensem anum deditam olim superstitionibus deorum, quæ in ædibus adjunctis carceri habitabat, majorem in modum obsecravit, ut id sibi negotium sumeret. Erat enim christianæ mulieri exploratum, anum ipsam victum viris illis quatuor e Societate Jesu, de quibus antea diximus, ministrasse, inductamque crebris eorum cohortationibus fuisse, ut christianam se aliquando fore promitteret; sed nondum initiari mysteriis nostris potuisse, quod magistri, qui eam plene de religionis decretis docerent, defuissent. Quamobrem sperabat, illius operam, quæ irrideri sese, quod nostris partibus studeret, contemnique ab altera anu, quæ simulacris cultum adhibebat, unaque erat continenter domi, æquo animo pateretur, Gilio maxime utilem futuram. Atque rei quidem exitus secundior, quam christiana mulier providisset, fuit. Non enim ea tantum, quæ nobis assentiebatur, sed anus etiam superstitiosa Gilii curam suscepit, atque a præfecto carcerum aliquanto post tempore impetravit, ut Francisco in ipsarum ædes veniendi, ibique aliquamdiu consistendi potestas esset. Id vero percommode accidisse christianis videbatur, propterea quod tutos, facilesque ad Gilium
adi-

aditus haberent . Nam ante, etsi visere hominem, atque alloqui in carcere poterant, metuebant tamen, ne, si una diu, ac libere egissent, in fortunarum, vitæque periculum venirent .

IX. Interea cum Gilius in iudicium vocaretur, prospiceretque fore, ut ex se iudices de Thaytincho sacrificulo (quem a Pro-Præfecto provinciæ, quæ ad meridiem vergit, ac si fautor, adjutorque christianorum esset, & Gilium occultasset domi, apud senatum fuisse accusatum, reumque actum, ostendimus) quærerent, secum ipse cogitare, deliberareque cœpit, quibus responsis interrogantibus satisfaceret . Verebatur enim, ne, si Luc-Thuy captum a sacrificulo se fuisse diceret, detrimento christianis esset; sin autem a Pro-Præfecto in Thaytinchi ædibus repertum, is sacrificulus infortunium infelix ferret . At grave utrumque videbatur, propterea quod neque amicis, præsertim quos ipse instituisset, vehementerque diligeret, nocendum, neque inimico par pari referendum sciret . Veniebat illi in mentem perspicue palam esse, quod comprehensus ipse Luc-Thuy, quod navi impositus, quod vinctus insidiis Thaytinchi esset . Sed cum animadverteret nihil horum sacrificulo prodesse in iudicio posse, quod omnes Pro-Præfecti causam tuerentur, constaretque neminem, qui

Gilius quid magistratibus interrogantibus respondendum sit seculi deliberat: christianorumque rationem imprimis esse habendam statuit .

contra christianos testimonium diceret, futurum, quo primum in loco captus fuisset, enunciandum non arbitrabatur. Contra nonnullæ res hominem hortabantur, quare se a Pro-Præfecto in sacrificuli domo inventum fuisse confirmaret. Nam confessus id quidem Thaytinchus erat. Quapropter, quod is detrimentum cepisset, hoc non esse vitio tribuendum sibi, qui nulla sua culpa in iudicium accessisset, prospiceretque, si de rebus, quæ sibi ante acciderant, locutus esset, magnum se damnum christianis Luc-thuyensibus allaturum. Succurrebat præterea ludi a se eam disceptationem tacendo posse. Non enim quæsituros de religione iudices, pro qua sibi non modo publice respondere, sed etiam vitam profundere, certum esset. Hæc diu secum cogitanti commodissimum visum est, captum se a Pro-Præfecto in ædibus Thaytinchi dicere, non quo huic succensendum, sed quo christianis consulendum existimaret. Nam cum imperatum ei a Pro-Præfecto provinciæ Tunquinenfium Dominicanorum esset, ut commentarios rerum a se gestarum conficeret, de Thaytincho in hanc sententiam scripsit. Displicere vehementer sibi detrimenta, quæ illius hominis improbitate christiani caperent; sed cum manicas, compedes, carceresque, in quos se coniectum videbat, contemplaretur,

extorqueri a se non posse, quin plurimum ei se debere confiteretur. Itaque, si quidem suppeterent, nummos se ipsi fuisse argenteos philippeos tria millia numeraturum.

X. Cum ventum in prætorium esset, viri, puerique Giliū circumstant, linguaque ita, ut supra demonstratum est, in crucis figuram componunt, quæ ubi conculcarunt, ei ante pedes proficiunt. His magno cum labore collectis, solutisque crucibus, ad senatum ingredi cogitur. Erant in iudicio Thaytinchus, Luc-Thuyensesque christiani tres de loco, ubi captus Europæus fuerat, disceptantes. Quæritur ex Gilio, ecquis horum ipsum recepisset domum. Is christianos digito demonstrans id, quod verum erat, testatus, apud hos umquam se divertisse negat. Tum sacrificulum indicans, cum hoc, inquit, mansi aliquamdiu domi. Hac re intellecta iudex, qui propensior in nostros erat, Thaytinchum, christianosque dimittit, Giliū retinet. Scribæ, ut attendat, quæquæ dicantur, in tabulas referat, jubet. Inde nostrum, quo ex regno sit, quo tempore in Tunquinum pervenerit, in quem primum hominem adventans inciderit, rogat. Monet, ut de locis, in quibus fuisset, ex quo tempore in id regnum venit, confiteatur, quo die, quibus in ædibus, a quo tandem viro captus, adductusque in ju-

Gilius in iudicium adductus, interrogatusque de singulis rebus respondet.

dicium fuerit , exponat . Ne se celet , quamdiu ea in domo manserit , quid rerum ibidem gesserit , & an cuiquam explicarit christianorum legem . Ad hæc Gilius breviter respondit . Ortum esse in Hispania se , biennio ante , quam adductus in iudicium fuisset , pervenisse in Tunquinenfium ditionem . Nomen se viri , in quem primum adveniens incurisset , memoria non tenere . Nam de locis quod iudex percuntaretur , sciret , nullas sibi stabiles in eo regno sedes fuisse : Id a se tempus , sui que instituti rationem postulavisse , ut modo hac , modo illac incertis locis , ac sedibus vagaretur . Captum se Pro-Præfecti jussu fuisse in sacrificuli Thaytinchî domo , decimo fere post die , quam eo se contulisset . Ne putaret iudex , cuiquam iis in ædibus explicatam ab se fuisse christianorum legem . In eas namque se alterius rei causa venisse . His rebus scriba suo arbitrato per plures alias adversus Thaytinchum adjunxit , inque tabulas retulit . Quibus compertis Gilius moleste tulit , propterea quod nemini invidiam conflare pateretur .

Rursus ad
quæstionem
ducitur ; di-
missoque , at-
que in carce-
res redeunti
pueri cruces
proterentes
molestiam ex-
hibent .

XI. Postridie ejus diei iudex Gilium ad senatum reduci imperavit . Cum is locus , in quo haberi senatus solet , longe ab carcere abesset , ac æstate anni tempore gravissimo tam magni calores essent , vix ut ferri posse viderentur , Gilius-

liusque vehementer ex pedibus laboraret, quod rigore, ac pondere catenarum discissi fuissent die superiore, tanta molestia, tamque acerbo animi sensu afficiebatur, ut non modo non incedere, sed ne insistere quidem posset. Nihilo secius imperata milites fecerunt, abductoque Gilio, cum ad parentum, avorumque regis templum, qua itur ad senatum, venissent, ei, ut pileum honoris causa deponeret, iusserunt. Sed in eum, qui respondisset, se numquam, quod dicerent, facturum, ob eamque rem, quasi moribus incultus, rusticusque esset, contemneretur, nihil est crudeliter imperatum. Ubi perventum ad senatum est, iudices feriis Tunquinen-sibus fas sibi esse quæstionem instituerenegaverunt. Itaque continuo Giliu dimiserunt, militibusque, ut eum in carcerem reducerent, mandarunt. Redeuntem cum milites ad cauponam, quo ingressi bibendi vini causa fuerant, consistere coëgissent, magna puerorum multitudo circumfistit, factisque crucibus, inque terram projectis, & conculcatis, indignis modis ludificatur. Nam quod ille injuriam salutis generis humani signo fieri videret, vehementi dolore cruciabatur. Itaque, cum memoria, quæ sibi ante evenerant, teneret, ratus, si colligere, venerari, dissolvereque cruces, ita ut fecerat, coëpisset, multitudinem

310 DE MARTYR. TUNQUIN.

nullum earum conficiendarum, conculcandarumque finem facturam, convertere aliorum oculos, remque dissimulare, quasi non cerneret, decrevit. Id ut unus aliquis ex eorum puerorum turba animadvertit, ridens, ludensque occlamitare, salvum esse oportere Giliam, ut qui christianus esse desiisset. Noster, qui ne joco quidem hæc de se dictitari ferret, ludere puerum respondit, adstantesque mendacio fallere conari. Inde, nequis rem aliorum, atque ipse fecisset, acciperet, inclinare se rursus, cruceque colligere, venerari, atque dissolvere, idque jam lætus, alacrisque facere incœpit, quod se Christi causa vel a pueris ludibrio haberi cerneret.

Pueri Giliam
molesti esse
pergunt.

XII. Ad hunc modum, quocumque tandem accessisset, magnus semper populi concursus fiebat, & arundinum partes, festuæque ad crucis figuram a pueris componebantur. Imagines etiam, quæ hominem cruci affixam exhiberent, proferebantur; quæ filo longis arundinibus alligatæ, ita ut a piscatoribus hami solent, illius manibus, pedibusve applicabantur. Quindecim interdum, aut viginti eodem temporis momento eidem cruces ante pedes projiciebantur, iisque nondum omnibus collectis, solutisque, aliæ conficiabantur, protereabantur, eique in faciem adjiciebantur. Inventi præterea quandoque

que fuerunt, qui cruces in viam, quæ eundem ipsi in aliquem locum esset, abjicerent, ut eum, si forte remorari gradum, vel conturbari vidissent, ludificarentur. His turbis, clamoribusque permoti tabernarii, opificesque, ne ad officinas ipsorum accederet, curabant. Prospiciebant enim, quamdiu ibidem constitisset, ob tumultum, qui tum oriri solet, neminem ad fores, qui merces emeret, venturum. Quod si, qui vinctum ducebant, milites in domum aliquam aut bibendi, aut alius rei gerendæ causâ divertissent, a patrefamilias redarguebantur, propterea quod ausi ad sese ingredi cum eo fuissent, quem ob flagitia esse capitis condemnandum scirent. Quamobrem cum Gilius de se ad Pro-Præfectum Tunquinsium Dominicanorum scriberet, si ea, inquit, virtute valerem, qua Patrem nostrum sanctum Dominicum præstitisse constat, equidem hoc genus ludibriorum, non pacato animo solum, sed etiam alacri tulissem. Sed cum noverim ipse me, fateor aliquando subiratum flabello pueros deteruisse, ne mihi esse molesti pergerent. Hi vero, muscarum instar, quo plus abigebantur, eo importuniores erant.

XIII. Interea, etsi gravissimum Gilio erat, sese non religionis, sed privatæ Thaytinchî controversiæ causâ tam sæpe

Mulieres
Gilio officia
præstant; ei-
que ut apud
eas cibum su-

mere liceat
impetratur .
Gilius ab
Episcopo Co-
ricensi admi-
nistrandorum
sacrorum fa-
cultatem ob-
tinet : atque
ab Cœmanen-
si Episcopo
olea sancta ,
librumque ri-
tuale acci-
pit .

in iudicium vocari , tamen , quod vix
quidquam requieris caperet , quod sæpe
dimissus , quin audiretur , quod catenis
vinctus in carcerem a militibus trahere-
tur , quibus militibus , nisi pecuniam
mercedis nomine dedisset , sese vestibus
ipsis spoliatum iri providebat , quod
denique tot injurias , contumeliasque ac-
ciperet , incredibili gaudio cumulabatur .
Atque his tot malis , cum eis frequentes
itus , reditusque e carcere ad senatum
essent , ac summo æstatis tempore calore
pene conficeretur , repentinus surarum
tumor , quæ plenæ pustularum erant ,
scabiesque accesserat . Quæ res tantum
doloris homini afferebant , ut dies quin-
decim ne lento quidem gradu incedere
valeret . Anus , de quibus supra demon-
stratum est , quod eum tam gravi morbo
conflictari , esseque mortalium neminem
viderent , qui laborantem ægritudine le-
vare vellet , illius misericordia commo-
tæ , ut ei esse aliquantum virium resti-
tutum intellexerunt , custodes adeunt ,
rogantque etiam , atque etiam , ut eidem
e carcere exeundi , inque ipsarum ædes
veniundi faciant potestatem . Nam sic
illis recipiunt ; ubi medicamentis curata
vulnera pedum essent , eum statim in
carcerem rediturum . Ea re a custodibus
permessa , facile sibi anus persuaserunt ,
fieri quoque eorum voluntate posse , ut
ad

ad earum domum Gilio prandendi, cœnandique etiam caussa accedere liceret. Igitur opportunitatem temporis secutæ rem obtinent. Cum omnia sibi accidisse secunda perspicerent, sperarentque fore, ut precibus, muneribusque adducti custodes diem totum domi ab Gilio duci paterentur, quod quidem nossent christianis, qui una manere, & colloqui cuperent, non gratum modo, sed jucundum etiam futurum, non ante conatu desistendum arbitrantur, quam ad suam voluntatem custodes flectant. His ita, ut providerant, superatis, atque in suam sententiam inductis, hospitio mulieres virum recipiunt. Qua re intellecta, christiani frequentes ad eum concurrere cœperunt. In his sacerdotes quidam Tunquineses erant, quibus, siquid umquam peccarat, dixit, ab eisque petiit, ut sibi, Dei nomine, cujus essent ministri, veniam dare ne gravarentur. Interea litteras ad Coricensem Episcopum in hanc sententiam scripsit. Quoniam non minus id ipse contenderet, ac laboraret, ne, qui nostram religionem profitebantur, quidquam detrimenti caperent, quam ut ethnici Christo Servatori conciliarentur; petere quidem se, ut sibi eos, qui sacrorum caussa venissent, mysteriis initiandi, supplicesque expiandi jus esset. Erat tunc Coricensis Præsul

Vi-

314 DE MARTYR. TUNQUIN.

Visitator, ut vocant, provinciæ, quæ ad occidentem solem spectat, qua in provincia urbs est regia Tunquinesium. Is, consilio Gilii probato, facultatem ei agendi, quod Paræco liceret, dedit. Quo tempore impetratum ab Episcopo Ceomanensi, qui provinciam *Pro-Vicarii* nomine regebat, fuit, ut ei quam celerrime posset, olea sancta, librumque *ritualem* mitteret. Sed eo anno *pœnitentiæ sacramento* nonnullos, baptismo autem vix eidem perpaucos, qui in carcere extremo morbo premebantur, expiare fas fuit.

Gilius a custodibus vexatur; sed numerata pecunia ab his impetrat, ut ad mulierum ædes ire pergat. Mulierum alteram superstitionibus Deorum deditam ad sanitatē convertit. Ea sacris initiata paulo post moritur.

XIV. Anno MDCCXXXVIII. januario mense, anni illius annamitici postrema luna, cum Gilius brevi se gladio percussum iri confideret, legati ab Sinis in metropolim Tunquini venerunt, qui nunciarent, eum, qui principatum in republica obtineret, fuisse ab Imperatore appellatum regem. Judices, qui festos dies ejus rei gratia institutos festari non oportere existimabant, fumentum alio tempore de reis supplicium duxerunt, quos capitis condemnaverant. Præterea nondum lata in Gilium sententia fuerat, quod Thaytinchus, christianique litigare pergerent, quibus contendentibus, nihil de illius capite statui posse videbatur. Nihilo secius conjectus iterum in vincula, angustiisque

que carceris conclusus fuit, propterea quod custodibus statim, quod petierant aurum, non dedisset. Sed cum soluta pecunia eorum avaritiam explevisset, eique liberum permissum esset, ut, si vellet, mulierum, de quibus supra demonstratum est, frequentaret domum, repente exorta est importunæ anus nefaria superstitio, quæ primo annamitici anni die religionibus sese impediri diceret, quin aditum homini ad suas ædes dandum arbitraretur. Nam præsentem Gilio neque diis supplicare, neque parentibus, avisque ethnicorum more preces, honoresque adhibere se posse sperabat. Eam enim sæpe hortari Gilius consueverat, ut contemptis numinibus deorum, quorum inani cultu animi contaminarentur, Christum verum Deum, Servatoremque generis humani coleret. At mulier, etsi pergratum sibi esse agebat, quod ad se Gilius prima luce, antequam ipsa ad mercatum res suas venum proficisceretur, veniret; propterea quod aliquando egressa domo occurrisset cum sibi omnium primum, seque jam ea die magnum, divenditis mercibus, lucrum fecisset, aniliter animadvertisset; tamen nefas esse kalendis, quibus diebus sacrificabat, nostrum quemquam in suas ædes introduci putabat, monentique, ut christianis se daret in disciplinam, respondebat

316 DE MARTYR. TUNQUIN.

debat jocans , cum rex nostris legibus paruisset , tum se christianam continuo futuram . Sed mense martio , cum ille vehementibus , assiduisque doloribus pressus esset , numerataque pecunia , ab custodibus obtinuisset , ut dies , noctesque in anicularum domo commoraretur , mulierque superstitiosa lubens e suo cubiculo discedens , lectum ibi laboranti sterni curasset , factum beneficio Dei O. M. est , ut ea præmium suæ erga Giliū humanitatis caperet , cultumque negligeret deorum . Nam cum in gravem morbum paullo post incidisset , a quo neque medicamentis levare , neque liberari superstitionibus , quibus multis implicabatur , potuisset , in eam cogitationem venit , ut Gilio , cujus in se , mortalesque ceteros caritatem , singularemque virtutem pluribus exemplis , argumentisque cognitam habebat , obtemperaret . Deliberanti , cum visa noctu objicerentur , quæ ipsa ab hoste generis humani immitti judicaret , noster , cui se magnopere commendarat , fufis ad Deum precibus , opem tulit . Ea ubi placatissimam sibi quietem allatam sensit , sequi statim , quod cepisset consilium , ac sive infirma , sive integra valetudine esset , christianis sacris sese adstringere , decrevit . Itaque orare , atque obsecrare Deum , sibi ut adesset , implorare christiano-

stianorum fidem , ne se desererent , neve de Religionis decretis docere gravarentur , petere majorem in modum ab Giliio , ut salutem animi baptismo sibi impetrare vellet . Sed cum ille diem ex die duceret , rogatusque ab altera anu , ut flagitanti morigeraretur , nondum , sacris maturuisse fructum dixisset , ea , ubi quæ de se Gilius sentiret , cognovit , tantum absuit , ut apud sociam conquereretur , ut læta , atque alacris responderet , se , quamquam ad annos mille produxisset vitam , nunquam ab religione , quam unam esse veram compererat , discessuram . At cum continenter Gilium pulsare , urgereque pergeret , initiata demum mysterio baptismi est , postquemensem imbuta poenitentia , extremaeque unctionis sacris , ita decessit , ut conjicere nostri possent , eam esse felicitatem , quam cuperet , consequutam . Anus altera , quam studere jam inde a multo tempore rebus nostris coepisse diximus , amissa socia , Gilium convenit , ei , quibus injuriis Christi , Gilius ipsius , ceterorumque christianorum causa afflictæ ab custodibus fuisset , narrat . Rogat , ne se tamdiu in Cathecumenis esse patiatur . Quamobrem munit sibi baptismo ad cetera mysteria , atque ad sempiternam salutem viam . Noster , qui æquum ab se peti noverat , mulieri satisfacit .

Quæ

318 DE MARTYR. TUNQUIN.

Quæ sic deinceps vitam instituit , ut multo alacrius , quam ante consuevisset , injurias , contumeliasque ferret .

Gilius capitis condemnatur . Interea sacris vestibus acceptis , sæpe rem divinam facit , & sacra hominibus ministrat .

XV. Eodem fere tempore Gilius Eucharistia ab Tunquinensi sacerdote munitus , bisque jam ad senatum adductus , dimissusque , quin audiretur , fuit . Post judices Gilium innocentem , atque inauditum rei capitalis , Thaytinchum vero ad elephantorum curam ob receptum Europæum sacerdotem domum , damnarunt . Horum sententias cum alii judices , ad quos sacrificulus appellarat , probassent , eamque in Thaytinchi ipsius filium , quam pater ceperat , poenam constituissent , Gilius , qui liberum sibi ab custodibus fieri videret morari , dum sibi placuisset , remque divinam facere , si vellet , domi , ad Pro-Præfectum provinciæ Tunquinensium Dominicanorum scripsit , ut vestes ad se sacras , quam celerrime posset , mitteret . Nam antea , quod nondum inter eum , custodesque de pecunia conventum esset , spem omnem e carcere exeundi , quoties sibi visum opportunum esset , abjecerat , nisi statim , quod illi peterent , argentum , cumque peterent , numerasset . Sed pacto pretio (nam præter summam , quam fidei jussori dabat , qui suo periculo Præfecto carcerum suasisset , numquam Gilium fugam arrepturum , custo-

custodibus se argenti nummos duodecim, daturum promiserat), tum demum fas sibi esse existimavit de sacris vestibus cogitare, curareque, ut ad se commodum deferrentur. His partis vestibus, ad diem iv. idus octobr., qui dies dominicus eo anno erat, primum sacrum fecit. Sed impetrare non potuit, ut sibi quaque die idipsum facere liceret. Custodes enim, qui modo cupiditatem explerent suam, pacta, conventaque nihili penderent, sæpe homini, ne in ea pernoctaret domo, interdicebant. Nihilo secius quadringentas hoc ipso anno *confessiones*, ut dicimus, audivit, paucosque in carcere, qui brevi interituri videbantur, ritumque christianorum expiari peterent, baptismi sacris initiavit.

XVI. Postrema annamitici anni luna, qui annus fuit MDCCXXXIX. januarii mense, quo tempore apud Tunquineses rei capitis plecti solent, cautum a custodibus est, ne, cum de ceteris supplicium sumeretur, educere quifquam e carcere Gilium auderet. Nam etsi decretum, ut is etiam necaretur, erat; tamen, quod tertium ab Thaytincho appellatum esset, non ante in eum animadvertendum iudices putabant, quam dicta rursus, & cognita causa fuisset. Ergo cum Gilius summo suo dolore spe potiundi eo anno martyrii dejectus esset,

Custodes, ne Gilius e carceribus educatur, curant, eumque vexant: post, pecunia accepta, ut libere cum christianis agat, concedunt.

esset, ad amicos, ut qui de se humili-
ter, demisseque sentiret, factum sua
culpa fuisse scripsit, propterea quod im-
plicatus peccatis, inque Deum ingratus
esset, superbeque, rebus tam secundis
elatus, viveret, quo minus id boni,
quod vehementer optarat, consequere-
tur. Extremo annamitico anno cum cu-
stodes ab eo pecuniam postulassent, qua
comparare sibi res possent, quibus ethni-
ci ad sacrificia uterentur, ipseque se
eam ob causam daturum negasset, tam
arcte custodiis constrictus, totque con-
tumeliis vexatus fuit, ut ei neque exce-
dendi e carcere, neque respirandi pote-
stas esset. Sed ubi nocentissimi viri nihil
ab se agi animadverterunt, finem esse
faciendum injuriarum, circumspicien-
dumque duxerunt, aliamne ullam inire
possent, qua argentum ab eo extorque-
rent, viam. Itaque impendi eam ad
usus oportere dixerunt, in quibus nihil
esset, quod nefas, minusque honestum
videretur. His ut nostri satisfecerunt,
permisum Gilio est, ut primis anni die-
bus quatuor in domo aniculæ maneret,
mysteriisque christi anorum præsidio mor-
talibus, ac saluti esset. Inde cum nun-
ciatum fuisset, si duodecim, quos custo-
dibus dabat, quoque mense nummos re-
gales argenteos quatuor addidisset, ne-
minem posthac, qui ipsi negotium exhi-
beret

beret, futurum, paullum ut secum quid statuto esset opus cogitavit, custodes adiit, pactaque pecunia impetravit, ut sibi deinceps, quocumque in loco visum esset, versari, cumque christianis de summis religionis rebus agere liceret.

XVII. Interim dies dictionis causæ constituitur. XIII. kal. sextiles iudices Gilium ad se adduci, ut de loco, in quo captus erat, fateatur, jubent. Jam ille secum constituerat, se ne verbum quidem, si de ea re iudices quæssissent, dicturum. Nam quod anno superiore interrogantibus respondisset, quodque suis responsis adjuncta quædam mala fide ab scriba fuisse intellexisset, acerbè tulerat. Cum enim ipse distincte, aperteque affirmasset, dies fere decem, hoc ille veterator sic immutavit, ut annos duos Gilium apud Thaytinchum latuisse scriberet. Jam in atrium Gilius venerat, cum concursus est iterum puerorum factus, qui cruces, ut supra est demonstratum, efficerent, pedibusque, eo inspectante, protererent. Qua re animadvertens unus iudicum irrisurus hominem, bacillos duos ad figuram crucis composuit, eique ante pedes projecit. Sed Gilius acceptam crucem veneratus, solvit, ac iudici bacillos restituit. Qui iudex, cum inter Thaytinchum, christianosque, qui inter se contenderent, me-

Gilius in iudicium adducitur; deque multis rebus interrogatus, pauca respondet; de reliquis rebus nihil se umquã dicturum confirmat. Itaque ei iudices cruciatus minatur.

dium poni Giliū jussisset, tum hunc intuens, ex te, inquit, peto, qui vocere, ubi ante versatus sis, quam in sacrificuli domum venisses, atque unde te illuc contuleris? Eloquere; nam si taceris, scito te verberibus cædendum. Quid autem impedit, quin explices, quæ enunciaras anno superiore? Atque sic habeto: hoc te esse tacendo consecuturum, ut, qui adsunt, & mendacem te ipsum, & falsam esse, quam colis, religionem, jure arbitrentur. Ad hæc Gilius: est, inquit, mihi Franciscus nomen. Annus est, ex quo in Tunquinensium ditionem perveni, quartus; quorum priores duos in promulganda christianorum lege, reliquos in carcere contrivi. Cetera ne roga: mihi quidem, certum est tacere. Nam, si de religione percuntere, intelliges, non esse in vitio hominem, qui se christianum profiteatur. Quod si de loco, ubi captus, vincitufque fueram, dixi anno superiore, de susceptis etiam a me enunciandi Evangelii causa itineribus palam dixi. Quare non est opus, ut esse rursus dicendum putem. Quod ais, si taceam, quæ nulla causa, ut efferam, impellit, fore aliquos, qui & mendacem me, & falsam esse christianorum legem existiment, inane est. Quæ namque sit inter hæc colligatio, ne suspicari quidem possum.

Ac

Ac veram esse, quam colo, religionem, tam certum est, ut oratione non egeat. De mendacio quod subdis, nihil moror, cum evinci a nemine, nisi calumniando, posse videatur. Hac oratione audita, Thaytinchus nostri defensionem suscepit, revocatisque in memoriam rebus, quæ dictæ diu ante ab eo in judicio fuerant, obtestatus judicem est, ne se Giliū, umquam mendacio implicasse arbitraretur. Sed Gilius, stulte, inquit, me, cum ita loquerer, fecisse, & agnosco, & fateor. Nam qui interrogabant, ita erant animis comparati, ut per summam injuriam, qui me aluisset, puniendum, qui vero comprehendisset, atque in vincula conjici imperasset, præmiis donandum judicarent. Ægre cum hæc, graviterque tulisset judex, quæsit, num, si eum percuti gladio jussisset, id ille judicaret injurium, & contra rationem futurum? Ad quæ Gilius, dubiumne est? inquit. Ego vero, si cædi me jufferis, non æquo animo solum, sed etiam lubens patiar. At judex, si vera est religio christianorum, inquit, quæ tanta est illorum improbitas, ut apud nostrum aliquem accusati, innocentes, impositis falsis criminibus, calumniâ perdere consentur? Tum Gilius, quos mihi, inquit, christianos narras? his moribus siquid sunt, ii certe divinam non ita observant,

vant, ut debent, legem. Placuit hæc omnibus, qui in judicio aderant, Mandarinis responsio. Quamobrem inter se collocuti, eam, quasi plausum dare vel-
 lent, usurparunt. Interea judex Thay-
 tinchum, christianosque adstantes de-
 monstrans, horum esse necem, vitamque
 in Gilii potestate, confirmat. Itaque
 hominem, ut verum eloquatur, monet,
 ne quem innocentem, tacendo, condem-
 nari cogat. Quod si molestus tam diu-
 turno silentio iudicibus pergat esse, mi-
 natur, militibus sese, ictibus malleorum
 ei ut ossa confringant, imperaturum.
 Sed Gilius nullam esse causam respon-
 det, cur hi plectantur, qui christianos
 sacerdotes alere solerent. Quamobrem
 esse utrisque parcendum. Nam ab se
 frustra de loco, in quo captus fuerat,
 inquire. Nihil sibi metus afferre, quæ
 judex de ictibus malleorum, ossifragio-
 que comminaretur. Id si accidat, non grave
 sibi, sed pergratum, ac jucundum sine dubio
 futurum. His acceptis responsis, judex cru-
 cem a militibus in terra delineari, quam
 contententes Thaytinchus, christiani-
 que conculcarent, iussit. Cumque Thay-
 tinchus multas sese in carcerem iconas
 a militibus, dum est comprehensus Gi-
 lius, illatas vidisse, quas nostri venera-
 rentur, dixisset, hasque afferri, ut ab se,
 ceterisque protererentur, postulasset, ju-
 dex

dex in posterum diem rem esse differendam sanxit, minatusque verbera, nisi de rebus, quas scire senatus vellet, confessus esset, *Gilium* dimisit.

XVIII. His gestis rebus, *Præfectus* carcerum defessum se ambulando esse affirmavit. Itaque se causa laboris, quem ob adductum in iudicium, reductumque in custodiam *Gilium* sustinuisset, sex regales argenteos nummos poscere. Custodes, qui ad se quatuor reliquos perventuros sperabant, auctores *Gilio* fuerunt, ne plus ei duobus daret. Quorum cum noster consilium sequutus esset, iram in se præfecti concitavit, qui statim, ut in carcerem conderetur, iussit. Post in mulierem, quæ prandium attulerat, commotus, eam, si rediisset, comprehendi, atque extemplo vinciri imperavit. Eare anus perterrefacta neque vespere victo coenam, neque postridie ejus diei quidquam ciborum afferre potuit. Jam præfectus *Gilium* crassis compedibus constringi præceperat, neque mortalium quicquam reperiebatur, qui ei auxilio esse auderet, cum factum divina providentia est, ut ethnica mulier eorum, qui inclusi custodiis essent, miserta ad carceres veniret, eisquem oryzam coctam, melongenasque salitas distribueret, indeque etiam *Gilio* partem daret. Quo tempore altera item ethnica mulier eidem fructus quosdam il-

Præfectus
carcerum *Gili-*
um in car-
cerem condẽ
imperat atq;
ne anus eum
adeat, cavet.
Ethnicæ mu-
lieres duæ ho-
mini cibũ afe-
ferunt.

lius generis obtulit, quos *plantanos* Tunquinenfes vocant. Interim qui Gilii curam fufceperat, cum refciviffet quam multis ille, quamque gravibus incommodis premeretur, fe fe tot nummum argenteorum præfecto, quot initio petiiffet, daturum promiffit, modo folvi hominem, liberumque interdum e carcere prodire pateretur. Præfectus accepta pecunia, nihilo fecius in nervo dies tres Gilium detineri juffit. Sed is, qui unde hæc tanta crudelitas extitiffet ne conjectura quidem aflequi poterat, urgerique fe tot ærumnis propterea quod tacuiffet, arbitrabatur, quæcumque acciderent adverfa, hilari animo ferenda judicabat.

Judices Gilio, ut crucis imaginẽ proterat; fuadent. His Gilius pleraque dogmata christianorũ proponit. Rurſus iconas percutere juffus negant ſe faciũturũ; ac Thaytinchũ, ne eadẽ percutiat, impedire conatur.

XIX. xi. kal. ſextiles judex, cum arcas, quibus libri, iconesque continebantur, afferri, Giliumque ad ſe adduci imperaſſet, militesque imperata continuo feciſſent, arreptis bacillis quatuor, imagines crucis duas formavit, quas ingredienti martyri ante pedes per contumeliam inſultans projecit. Gilius, qui plane, quorſum hæc pertinebant, perſpiceret, cruces collegit, atque utramque, ut chriſtianum hominem decebat, veneratus, unam ſolvit, alteram, ut ſibi certanti præſidio eſſet, retinuit. Poſt judex, ubi fruſtra de loco, rebusque ceteris, quæ trita omnibus judiciis fuerant, quæſivit, hortatus martyrem eſt, ut, quoniam tacere

cere constituerat, imaginem saltem crucis fuste percuteret. Cumque Gilius negasset, se se, quod inique præciperetur, facturum, extrahi iudex iconas ex arcas, quarum prior Christum cruci affixum, altera vero chartacea, tertiaque eburnea Deiparam Virginem exhibebat, fecit. His extractis Gilius, flexis genibus, honorem adhibuit. Ex eo rursum, cum de loco, in quo captus fuerat, quæsitum esset, iudex quæ sint ejus generis imagines, percuntatur. Gilius amplam occasionem explicandæ senatoribus religionis, doctrinæque christianorum nactus, iconem, quæ virum cruci affixum exhiberet, Christum Dei filium, qui sibi humanam naturam, communis hominum salutis causa adsumserit, mortemque obierit, exhibere dicit. Nam duas reliquas Virginis illius iconas esse, quæ eundem peperit humani generis Servatorem. Hoc accepto responso iudex, quo se nostri post mortem transferendos putent, interrogat. Cui sacrilego multa inepte, impieque disputanti Gilius paucis satisfecit. Christianos, qui recte vitam instituerint, post mortem in cælum se migraturos, participesque sempiternæ felicitatis futuros sperare confirmat. Errare vehementer ethnicos, qui res quasque notionibus corporum metirentur. Non enim corporibus solum homines, sed etiam animis constare. Itaque

solutum corpore animum, qui concretus non est ex hac terrena, mortalique natura, si recte se gesserit, in cælum conscendere æternam felicitatem consequuturum. Sin male, in inferna detrudi loca perpetuis suppliciis cruciandum. Atque a Deo quidem hæc omnia christianos didicisse. Non fuisse ab se, cum hæc eadem hominibus dogmata traderet, auditum Deum. Tradita autem divinitus fuisse, tam esse certum, ut qui dubitet, næ is maximo in errore versetur. His a Gilio explicatis rebus, cum iterum iudex quæsisset, quo ille se abiturum post mortem confideret, eique noster iisdem, quibus ante, responsis satisfacisset, miles, cui id negotium datum fuerat, arrepto fuste, in medium processit. Ubi Gilius ad sese hominem accedere vidit, ratus se ita, ut minatus iudex fuisset, crudeliter cædendum, paravit sese, flexisque genibus ostendit ultro se pro religione, quæcumque iudices decrevissent, laturum. Qua re animadvertsa, qui aderant, non eo consilio allatum fustem dixerunt, quo cædi eum a quoquam vellent, sed quo ipse iconas percuteret. Id ut ille audivit, cohorrui, acceptumque continuo fustem, ab se, detestatus sacrilegum facinus, abiecit. Milites quod inceptis desistendum non putarent, christiano, qui in iudicium cum Thaytinocho accesserat, fuste, ut id faceret, quod noster

ster recusasset, jusserunt. Cum is humi se prostravisset, demonstrassetque dicto se audientem non futurum, sacrificulus, ut innui sibi animadvertit, fustem arripuit. Jam cognoverat Gilius fore, ut is eburneam Mariæ Virginis iconem peteret. Itaque manibus Deiparæ, infantisque Jesu Christi capita contexit, monuitque sacrilegum, ut se potius, quam sacram imaginem feriret. Riserunt judices, interque se colloquuti, cæcos esse Europæos dixerunt, qui tanto in suas iconas amore, ac studio ferri solerent. Interim Thaytinchus militibus ostendit, si vi illata Gilius amoverint, se continuo imaginem contriturum. Quare duorum militum conatu, nam a solo vinci nequiverat, tollere de icona Gilius manus cogitur. Incredibile dictu est, quam acerbus homini dolor incesse, ubi eburneam quidem imaginem fuste percussam, chartaceam autem pedibus a sacrificulo protritam vidit. Eoque magis discruciabatur, quo nullum a Thaytincho fieri injuriarum finem cerneret. Igitur cum a se paullum milites recessisse, liberumque sibi esse impedire, ne ille chartaceam conculcare pergeret, cognovit, in medium procedit, vique imaginem ex improbi viri pedibus sublatam, veneratur. Milites, qui nihil indignum ferendum censent, Gilius circumstant, exque medio excedere coactum ludifican-

tur,

330 DE MARTYR. TUNQUIN.

tur, irridentesque magnum ab icone fustis ictibus acceptum dolorem affirmant. Sed ille suscepta defensione religionis, Jesum, ac Mariam eo in loco esse respondet, in quo neque doloris quidquam, neque incommodi pati possint. Nostros imaginibus memoriæ causa uti docet. Denique eos, ut laceßere, atque obloqui desinant, hortatur.

Gilius in carcerem reductus in febrem gravissimam incidit, pauloque post convalescit. Itaque rursus quaestio de eo habetur. Ipse de legibus, deque christianorum religione multa præclare disserit.

XX. His rebus ultro citroque dictis, dimisso senatu, Gilius in carcerem reductus. Eo ut pervenit, tam graviter agitari febri coepit, ut, qui aderant, brevi decessurum arbitrarentur. Pro-Præfectus Dominicanorum, ut de casu viri certior est factus, negotium sacerdoti cuidam Tunquinenfi dedit, ut quam magnis diurnis, nocturnisque itineribus posset, in metropolim proficisceretur, ac laboranti opem sacris christianorum ferret. Sed quum ante hujus adventum Gilius convalescisset, dies est iterum judicio constitutus. Senatores, quod magnopere dissiderent, ac pars quidem esset eorum in christianos, pars vero in Thaytinchum propensior, causæ totius unum esse arbitrum statuendum, quodque is censuisset, jus, ratumque habendum judicarunt. Arbitro dicto, qui prodesse christianis cuperet, xii. kal. octobres judicium instituitur. Judex cum ex Gilio quotidiana illa de causa, cur se in Tunquinum contulerat, de

de tempore, quo primum venerat, captus-
 que fuerat, inque sacrificuli ædibus man-
 serat, quæfisset, scribæque imperasset,
 ut, quæ dicerentur, in tabulas referret,
 tum monuit Giliū, ut sese a sole ad
 umbram reciperet. Monenti senator ex
 eorum numero supervenit, quos æquiores
 Thaytincho fuisse ostendimus. Is, advo-
 catis christianis, & sacrificulo, nostro,
 ut medius confisteret, imperavit. Ubi om-
 nes, quod iussi fuerant, fecerunt, ex-
 te, inquit, Francisce, inquiero, quæ te
 res impulerit, ut, patria relicta, in hoc
 tibi regnum esse veniundum arbitrare?
 Ego ne? inquit noster; religionis pro-
 mulgandæ causa veni. Sed iudex, ecquid,
 inquit, auxilii afferre cuiquam ista tua
 religio poterit? Qui nostram, inquit Gi-
 lius, observant, coluntque religionem,
 his solum effugere supplicia, sempiterna-
 que felicitate potiri licet. Nam sectæ ce-
 teræ, quæcunque tandem sunt, maximis
 in erroribus, atque in summa rerum di-
 vinarum ignoratione versantur. At cau-
 tum, inquit iudex, legibus Tunquinen-
 sium fuerat, ne quis istud religionis genus
 in hoc regnum inferre auderet. Ad hæc
 Gilius, ius esse nemini, dixit, leges con-
 dere, quæ cum ratione pugnent. Pugna-
 re autem sanctiones principum, siquæ
 umquam contra religionem divinitus da-
 tam scribuntur. Atque ea, quæ consen-
 tanea

tanea rationi non sint , in legibus poni non oportere . Quemadmodum enim eam legem appellem , inquit , quæ apporet confusionem , perturbationemque legum ? Post . quum multa ex eo iudex percunctatus esset , tum demum , quorum opera captus , contrictusque vinculis fuisset , quæsit . Inde iratus , quod interroganti sibi nihil Gilius respondisset , ejus dixit & orationem mendacem fuisse , & falsam esse , quam coleret , religionem . Negavit noster ostendi a quoquam posse , quæ de mendaci oratione iudex affirmaret . Quod si mentitus ipse , cum interrogantibus satisfacere conaretur , esset , non tamen esse consequens , quod ethnici calumniando de religione christianorum , concludere auderent . Hujus namque religionis legibus vetari , non probari mendacium . Ubi senatores nihil agi intellexerunt , propterea quod Gilius de loco , deque viro , a quo primum comprehensus fuerat , tacere constituisset , hæc solum scribæ , ut in tabulas referret , imperarunt : Franciscum Gilium jam usque ab annis quatuor in Tunquinum venisse . Annos duos , quin ulla stabiles sedes haberet , regionem Tunquinsium peragrasse , incolasque docuisse christianorum legem . Dies in sacrificuli ædibus decem constitisse . De rebus aliis interrogatum noluisse respondendo iudicibus satisfac-

tisfacere. Cum hæc agerentur, animadversum ab Gilio est, usum fuisse litterulis duabus scribam, quæ duæ litteræ pravæ religionis præsidem, & veluti caput significarent. Quare monuit iudices, nisi *cu* litteram deleri jussissent, numquam se tabulas signaturum. Itaque ea deleta, scriptisque *boa lang* litteris, quæ Lusitanensem legem indicant, quo nomine christianam religionem Tunquineses vocant, senatores manum tabulis ab Gilio imponi fecerunt, ut digitorum longitudine descripta, hoc enim signo, qui scribere tunquinice nesciunt, uti consueverunt, obsignari acta, caussaque omnis ex jure cognosci, dijudicarique posset. Ea quaestione habita, quin lata in reos sententia fuisset, dimissoque senatu, iudices militibus, ut Giliū in carcerem reducerent, jusserunt.

XXI. Interim crebri ad regem rumores afferebantur, permultos in regno conjurare, resque eas parare audere, quæ ad bellum pertinere viderentur. Rex his nunciis commotus, dat negotium finitimis, ut, quæ apud eos gerantur, cognoscant, seque de his rebus faciant certiores. Nunciis manibus cogi, exercitumque in unum locum conduci, ut re cibaria provisa, oppida muniant, delectumque militum habeant, jubet. Dent operam, senatores, præfeti provinciis, magistratusque

Magistratus belli rumoribus distinguuntur. Interea Gilius sacra christianis administrat: denique arcte custodiis asservatur.

334 DE MARTYR. TUNQUIN.

tusque regni omnes, nequid respublica detrimenti capiat. Hoc tam gravi, tamque diuturno, quod ad annos fere quatuor productum est, bello distentis iudicibus, nihil est crudelius in Gilium imperatum. Postrema anni luna tam arcte custodiis asservandum iudices statuerunt, ut ei ad diem usque, quo animadversum in aliquos reorum fuit, quos illi capitis condemnaverant, neque noctu, neque interdiu egredi e carcere liceret. Hoc anno expiati a martyre pœnitentia trecenti, ac pueri, adultique aliqui baptismo consecrati; quique suprema ægritudine laborantes aut cistis, ut pauperes apud Tunquinenfes solent, aut retibus inclusi ad eum asportabantur, extremæ unctionis sacris initiati sunt. Dites regales nummos argenteos tres custodibus causa mercedis dabant; pauperes unum. Qui bene valebant, Giliique visendi gratia ad eum frequentes ventitabant, nisi una, dum ille rem divinam faceret, mansissent domi, ne obolum quidem solvere cogebantur.

Distentis bello magistratibus, Gilius sacra administrare pergit.

XXII. Anno MDCCXL. cum Tunquinum intestino bello arderet, ac non magistratibus modo de causis cogitandi, sed etiam nostris invisendorum, confirmandorumque in fide christianorum adempta potestas esset, qui in metropoli agebant, ad Gilium frequentes venire, sacraque

craque fuscipere curabant. Itaque mille, ac ducenti pœnitentiæ, triginta baptismi mysteriis initiati, expiatiq̃ue fuerunt.

XXIII. Post, cum an. jam MDCCXLI. neque oryza, quod accidere tam diuturna civium dissensione necesse fuit, neque reliqui commeatus supportari, interclusis itineribus, possent, fame, pestilentiaque incolæ conficiebantur. Christiani, cum vastatum regnum, seque in summum vitæ periculum deductos viderent, enitendum sibi omni studio putarunt, ut, quoniam corporum nequirent, sacrorum ope, quod esse potissimum expetendum arbitrantur, salutem animorum sempiternæ consulere. Quamobrem majore numero, quam ante consueverant, ad Gilium convenerunt. Itaque *confessiones* auditæ MMDCCCLXVII., mulieres, virique baptizati XCII., extremæque unctionis mysteriis expiati LXXXVIII. Extremo anni tempore custodes avaritia permoti plurimis, gravissimisque contumeliis mulierem, cujus proximæ carceri ædes erant, nostrumque hospitio excipere solebat, vexarunt, virosque duos, quos esse Gilii familiares cognoverant, ceperunt, & vinctos in nervo retinuerunt. Hos cum noster, curato custodibus argento, liberasset, in iudicium vocatur, inauditusque dimittitur. Manat interim rumor in vulgus, esse Gilium brevi ad supplicium du-

Christiani ad
Gilium fre-
quenter sacro-
rum suscipiē-
dorum causa
contendunt.
Qui ei subhi-
dio venire
consueverant,
a custodibus
vexantur.

cen-

cendum. Ea re intellecta, christiani pietate, misericordiaque erga hominem, quem parentis loco habebant, permoti, quid actum, statutumque a senatu esset, inquirunt. Cognita iudicum voluntate, suos, ut ne timeant, utque bono sint animo, hortantur.

Gilius apud regis fratrem rem divinam facit; cumque eo de religione disputat.

XXIV. Die jovis, qui dies ante Paschalia erat quartus, anno MDCCXLII. Gilius apud regis fratrem sextum orthodoxa matre natum rem divinam fecit. Is quamquam bene in nostros animatus erat, tamen quod sibi ab rege metueret, initiari mysteriis christianorum non audebat. Die sabbato, qui dies sanctus hebdomadæ magnæ fuit, Gilius flumen transivit, eoque in oppido, quo magnus erat concursus christianorum factus, sacrum peregit. Septembri mense in avunculi regis domum, illius rogatu, venit, ubi ad horæ dimidium de religione disputavit. Cumque ille interdum capere, quæ a Gilio dicerentur, non posset, auctorque huic, ut nonnulla rursum explicaret, fuisset; tum, his, quæ audierat, probatis, libros christianorum, quorum se aliquos legisse ajebat, nihil aut pravi, aut absurdi; contra eos, qui perscripti ab ethnicis fuissent, multa continere, quæ cum ratione pugnarent, dixit. Inde nostrum intuens, multis se negotiis impediri adiunxit, quin de iis rebus diutius colloqui posset.

posset . Itaque abiret . Nam cum tempus vacuum , ac liberum nactus esset , eum se rursus ad colloquium vocaturum . Ac tum quidem , si quem haberet de religione librum , fumeret , & ad se adferret . Eum præterea , qui Hispanus esset , Tunquinice neque satis distincte interdum , neque satis commode loqui posse . Quamobrem interprete opus esse . Igitur ex familiaribus unum aliquem secum adduceret , qui utraque lingua multa uteretur . Esse namque sibi in mandatis a rege datum , ut de christianorum legibus cognoscat . Paulo ante , quam Gilius in colloquium venisset , cum domestici avunculi regis esse illi in animo dixissent quærere , ullumne christiana religio doceret perduellium tollendorum , pacisque restituendæ modum ; ita esse nostros institutos respondit , ut ab his , qui resipuissent , quique fuis precibus ad unum verum Deum confugerent auxilium postulatum , impetrari facile pacem posse confiderent . Ac regem quietiorem fortasse , si innocentes odio persequi cessasset ; sin autem in eos sævire pergeret , turbulentiorem , seditiosioresque populum habiturum .

XXV. Jam regnum inopia rerum , omnium , ita uti supra demonstravimus , premebatur , magnoque numero incolæ pestilenti morbo correpti interibant . Qui morte sibi , quos carissimos haberent , eri-

Christiani.
de impetranda
Gilio libertate
per matris
regis sororem
studiose agitur
sed propter

mulieris in-
dacia non im-
petrant. De-
nique Gilius
amplius in-
se continen-
ter in carce-
ribus detine-
tur.

pi videbant, quod neque eas res interdum
parare, quibus famem sustentarent, vi-
resque rescicerent, alioque cadavera aspor-
tarent, neque auxilio quemquam accer-
sere possent, propterea quod vel langue-
rent ipsi, atque egredi domo nequirent,
vel vicini periiissent, vel sibi quisque,
suisque prius, quam alienis subveniendum
arbitraretur, soli in edibus brevi & ipsi
interituri suum casum misere lamenta-
bantur. Alii etsi bene valebant, tamen
aut male sibi, quod improvise per plures
febri oppressos, extinctosque cernerent,
metuebant; aut amissis parentibus, fra-
tribus, filiis, amicis incredibili mœrore,
luctuque conficiebantur. Ita oppida, agri-
que pleni fletuum, & clamorum erant.
Rex, qui urbes, vicosque gravi annonæ
conflictari, vastarique cultoribus agros
aliquandiu tulisset, communium tandem
misertus infortuniorum, omnes magnæ
cum significatione voluntatis, clementiæ-
que erga illos suæ, quibuscumque rebus
posset, juvare cœpit. Ea re incitati chris-
tiani, ratique advenisse optatum, op-
portunumque ad Gilium liberandum tem-
pus, uno omnium, imprimisque Pro-Præ-
fecti provinciæ Tunquinensium Dominica-
norum consensu, matris regis sororem ade-
unt, petuntque majorem in modum hoc a-
pud regem agere ne gravetur. Id sempetra-
rit, daturus ei sese quadringentos argen-
teos

teos regales nummos promittunt. Gilius, qui mori pro Christo cuperet, ægreque eos christianorum conatus ferret, etsi Pro-Præfecto jubenti, ne conantibus impedimento esset, paruerat, tamen hortatus omnes etiam, atque etiam est, ut ne quid principi mentirentur. Hæc de se pauca regi proponi velle. Sese in Tunquinum promulgandæ religionis christianæ causa venisse. Eam ob rem captum se tandem, senatusque consulto fuisse capitis condemnatum. Nunc esse multos, qui solvi ipsum, emittique e carcere, in eoque regno libere versari rogent. Nostri, ita ut conventum fuerat, fecerunt. Nihilo secius mulier pecuniæ cupida, quod aliter se argentum comparaturam diffideret, rem esse mendaciis implicandam duxit. Itaque regi exponere decrevit, mercatorem esse Gilium, qui merces in regnum ex Hispania convexisset. Nihil apud eum christiani repertum fuisse ab his, qui odio in religionem commoti, comprehendi hominem, atque in vincula conjici imperassent. Quare Thaytinchum, qui incommodi a Francisco accepti auctor fuerat, S. C. ad elephantorum curam esse damnatum. Orare proinde se regem, ut virum innocentem abire liberum patiatur. Id ut rescitum ab Gilio est, continuo ad mulierem misit, qui dicerent, displicere vehementer sibi, quæ illa facere

346 DE MARTYR. TUNQUIN.

imprudens meditaretur. Igitur caveret, ne fraudibus regem falleret. Nam si fefellisset, sciret, frustra se a christianis, quam speraret pecuniam, petituram. Illa, etsi Francisco nihil secus, quam sibi esset a christianis inandatum, facturam recepit; tamen, mutandum consilium non putavit. Rex, accepto libello, postulatis respondit, modo vera essent, quæ dicerentur, sese libenter sorori matris satisfacturum. Interim eunuchus cuidam negotium in rem, inquirendi, &, quæ comperisset, ad se referendi dedit. Lectis, expensisque actis, eunuchus instructam regi fraudem retulit, atque in causa fuit, cur mulier non solum nihil eorum, quæ peteret, impetraret, sed etiam rubore suffunderetur. Eodem anno *confessiones* a Gilio auditæ MDCCXI., baptismo initiati mares, feminæque LIV., extremoque chrismate uncti LII. fuerunt. Postremo anni tempore, cum ortæ inter custodes dissensiones, contentionesque essent, plus mense Gilium in carcere clausum detinuerunt.

Gilius ad iudices adducitur. Tahytinchus, Rotarij proterit. Iulices ex Gilio, quis eum comprehenderit, quærunt; mul- tamq; ei molestiam exhibent. Sed Gi-

XXVI. Ad v. non. martias anno MDCCXLIII. cum Franciscus adductus sextum in iudicium esset, seque a Præsidente vocatum arbitraretur, ut de contentionibus custodum diceret, paullo ante, quam ad patres adiret, a scriba senatus dictum sibi eum esse diem intellexit, ut cujus primum opera in potestatem militum venisset,

set, confiteretur. Hæc nuncianti importune agere iudices respondit, qui se toties de iisdem rebus interrogarent, de quibus nihil deinceps dicere constituisset. ^{lius de ea re nihil respon-} ~~det.~~ Se-
namque ob religionem vinctum, de religione sæpe, si vellent, de auctore autem poenarum, quas libentissime penderet, numquam dicturum. Scriba, qui frustra ab se tempus inquirendo teri animadverterat, de signis esse christianorum quærendum existimavit. Quamobrem rogavit, ullum ne religionis indicium secum adveniens attulisset. Gilius visum ab eo fuisse arbitratus, quod collo circumpositum ferret, neque satis caute occultasset, *Rosarium* (hoc enim nomine appellamus globulorum minorum CL. seriem, majorum XV., qui omnes pertusi cum sint, trajecto filo, itaut decimis quibusque minoribus singuli majores inferantur, ferti quoddam genus efficiunt) præter hoc aliud se signum habere nullum respondit. Hoc accepto responso, scriba discedit, moxque ad iudices ingressus, de *Rosario* proponit. Senatores rem certius cognituri Franciscum introduci jubent. Ille, cui datæ instituendæ quæstionis, dijudicandæque causæ partes erant, ostendi sibi ab Gilio *Rosarium* postulat. Franciscus, qui fore, quod accidit, ne suspicaretur quidem, quærit ex iudice, num illud continuo se restitutum pollicea-

tur, ac *Rosarium* annuente tradit. Iudex amuleta ænea duo *Rosario* appensa cernens, ecquid ea sint, percuntatur. Ubi impressas amuletis imagines martyrum duorum cognoscit, nostrum, eas ut pedibus conculcet, hortatur. Recusantem, cogi oportere non censet. Aderat Thaytinus. Huic, quem esse ad quidlibet contra christianos audendum paratum videt, ad se ut accedat, arreptumque *Rosarium* in terram projiciat, proteratque simul amuleta, jubet. Gilius, quod sacrificulo ad sacrilegum facinus ænefario, impioque iudice *Rosarium* porrigi videret, conandum sibi esse, ut illud e manibus ethnicorum hominum extorqueat, arbitratur. Itaque commodum adpropinquat. Deprehenso viri consilio, senatores eum, ut absistat, sibi que caveat, jubent. Nolentem obsequi milites vi per crines arreptum retrahunt, sicque retentum, quæ ab impiis in sacras imagines perpetrentur, intueri cogunt. Has ille conspui, proterique indigne ferens, injurias religioni christianorum illatas causam esse clamat incommodorum, quibus respublica premeretur. Jam finem ethnici faciunt contumeliarum. Imperant Gilio iudices, ut genua flectere necundetur. Fit, quod jubent. Queritur ex custodibus, ecquis ei alimenta in carcerem apportet. Illi ab anu sæpe, interdum

dum vero ab adolescentulis duabus , afferri confirnant . Reprehenduntur . Capi eas oportuisse decernitur . Negant custodes id sibi unquam fuisse imperatum . Quod si tunc iudices præciperent , imperata se continuo facturos , pollicentur . Hæc iudex serio ab se dicta negat . Nam si captæ mulieres fuissent , Europæum fuisse fame in carcere periturum . Inde se ad Franciscum convertit . Percuntatur , quis consilii mittendorum militum , ejusque comprehendendi princeps fuerit . Tacentem minis perterre facere conatur . Denique , ubi fortiter hominem in sententia manere , acerbissimosque cruciatus perpeti malle , quam efferre , quæ sibi initio acciderant adversa , videt , torqueri imagines imperat . Quod ut noster audivit : ne puta , inquit , o iudex , affici sensu doloris iconas posse . Non enim tam hebetes , tamque inepti sumus , ut æs , ebur , lapidem aut lædi contumelia , aut cruciari malleorum ictibus arbitremur . Verum hoc tibi persuadeas vehementer velim , obtinere cum , quem imago exhibeat , ulciscendæ injuriæ , sumendique de te ipso supplicii potestatem . Irritatus his verbis iudex , conviciis Gilium exagitat , ac si male senatori , qui partes in iudicio primas teneat , precatus esset . Sed Franciscus non eo se animo locutum respondet , quo male cuiquam precari vellet ,

sed quo ab omnibus id, quod res erat, intelligeretur. Post id factum dimissus Gilius in carcerem ab custode reducitur.

Matthæus Leziniana ab ethnicis comprehenditur, & gravissime caeditur, militibusque in custodia traditur. Christiani, ingenti numerata pecunia, ut ille dimittatur, rogant. Sed frustra sunt horum conatus. Itaque Leziniana ad supremum magistratum mittitur.

XXVII. Jam capto apud Luc-thuyenses ab hostibus, ita ut ante docuimus, Gilio, Pro-Præfectus provinciae Tunquinensium Dominicanorum christianos in fide confirmaturus Matthæum Alonsum Lezinianam Luc-thuyum miserat. Cum is nihil ab incolis sibi metuendum arbitraretur, quorum egregiam in se voluntatem perspexerat, ethnicus quidam summae homo improbitatis, & audaciæ, qui, ut sustentare pauperiem posset, ludimagister in proximo vico erat, cumque pueris christianorum in Alonsi domum interdum venerat, omnesque ædium aditus, recessus, exitusque cognoverat, ad exercitum proficiscitur, ac duci, qui adversus majestatis reos missus cum imperio in provinciam fuerat, persuadet, si milites sibi subsidio dederit, Europæum, qui Luc-thuyenses deciperet, in regis potestatem venturum. Dux, qui comprehenso Leziniana magnum se lucrum, prædamque facturum putaret, naves parari, iisque armatos milites imponi, & Luc-thuyum, cum visum ludimagistro opportunum esset, deduci jubet. His paratis rebus, cum Luc-thuyenses christianos oryzæ metendæ causa in agris versari sciret, ludimagister secunda fere vigilia solvit, ac prima luce

luce iv. kal. decembres Luc- thuyum per-
venit, quo tempore Leziniana rem divi-
nam facere consueverat. Is pane, vinoque
consecratis, quod ex strepitu, ac tumul-
tu ad se ire milites, remque esse in extre-
mum casum deductam cerneret, repenti-
no periculo perturbatus, implicatusque,
calicis obliviscitur, ablatoque Christi
Servatoris Corpore, in locum proximum
coquinæ perfugiens, vescitur. Interim ef-
fractis foribus, in domum milites irrum-
punt, atque huc illuc concursantes, ubi
ad sacellum venerunt, inventum in ca-
lice sanguinem effundunt. Alonsus, qui
obsistendum temere non putaret, spemque
evadendi omnem in celeritate positam ar-
bitraretur, descendit, & qua sors pri-
mum obtulit, erumpens, circumspicit quæ
sit opportunior fugæ capessendæ via. Erat
prope domum piscina. Hanc si transnas-
set, facile se aut locum, in quem se ab-
deret, reperturum, aut ad vicum aliquem
christianorum, in quo tuto consisteret,
perventurum censet. Quo capto consilio,
sacras vestes, quibus erat indutus, de-
ponit. Ea re cognita ludimagister accur-
rit, adortusque hominem, per crines ar-
reptum in atrium reducit. Convocati
deinde milites, omnes Alonsum circum-
sistunt, eumque, solis femoralibus reliquis,
vestibus, quas rabie incitati disciderant,
indusioque ipso expoliatum verberibus
crude-

346 DE MARTYR. TUNQUIN.

crudelissime cædunt , eique tam graviter caput feriunt , ut inde magna copia sanguis effluat . Post per hortum , aquosofque campos pertractum crinibus , atque in propinquum vicum deductum , uvida , laceraque veste , quam ludimagister dedisset , induunt , & navarcho , qui navi imponat , deferatque ad ducem , transfundunt . Navarchus commiseratione viri permotus , adferri sibi medicamenta , eidemque , ut sanguis cohibeatur , applicari jubet . His paratis , applicatisque rebus , arundinum , quæ permagnæ esse in ea regione solent , partibus veluti torquem conficit , quem torquem ab incolis *gonm* appellatum Alonso , ac si reus sceleris fuisset , in collum imponit , atque ad ducem , qui tunc apud Pro-Præfectum provinciae in castris erat , deducit . Dux , qui Lezinianam ob verbera , quibus cæsus fuerat , cum in manus militum venisset , dolore lateris premi intellexit , solvi eum continuo , militibusque in custodiam tradi imperavit . Cum his custodiis Alonfus asservaretur , dux simulatione officii extorquere sese ab christianis pecuniam posse sperans , ei , quem ad se interdum adduci fecerat , multis significationibus ostendit , curaturum se , ut ei libertas ad suos revertendi detur . Id ut homini persuadeat , fabrum lignarium senem , quem milites christianum in ædibus Alonsi re-

per-

pertum, vinctumque ad exercitum de-
 xerant, dimittit. Circuitis una cum Le-
 ziniana, ejusque famulo christianorum
 vicis, confirmat animos Luc-thuyensium:
 pollicetur sibi eorum salutem curæ futu-
 ram. At Luc-thuyenses, qui mores eth-
 nicorum cognitos haberent, timerentque,
 ne ducis simulatione, atque perfidia cir-
 cumvenirentur, vocati in castra, veniun-
 dum non arbitrantur. Itaque alios e fini-
 timis oppidis christianos mittunt, qui re-
 stitui Alonsum, sibi que ignosci petant.
 Accepta horum oratione, dux comiter,
 daturum se operam, ut ne Luc-thuyenses
 in salutis, fortunarumque periculum ve-
 niant, respondet. Postulat sibi, ut argen-
 teos nummos, quos Tunquineses *taçleos*
 vocant, ducentos septuaginta numerent,
 Hac pecunia redimi Lezinianam, veniam-
 que christianis impetrari posse. Ea spe
 adducti nostri, quod ille petiisset, argen-
 tum deferunt. Dux auctus pecunia, fidem
 fallit, ac prid. idus decembres, qui dies
 quartus, ac decimus a capto Leziniana,
 fuit, arcte eum in custodiis teneri jubet.
 Vereri se multitudinem christianorum
 ostendit. Hos, qui navibus venerint, vi
 forsitan erepturos, quem ipsius voluntate
 libere reducere nequirent. Interdicit,
 atque imperat militibus, ne cui nostrum
 ad custodiam aditum patere, & cum eo
 colloqui sinant. Inde multa jam nocte
 nervo

348 DE MARTYR. TUNQUIN.

nervo Alonsum constringit, navique una cum famulo impositum in regni metropolim ad supremum magistratum mittit. Leziniana quamdiu apud ducem mansit, non moderate solum, atque alacriter injurias sibi ab hostibus illatas, verbera, atque nervum tulit, sed etiam quærentibus quem se esse profiteretur, incredibili animi constantia, fortitudineque respondit, christianum se, ac magistrum esse, institutoremque Tunquinsium christianorum. Quo etiam tempore illud quoque boni eidem divinitus concessum ferunt. Nam cum multis, gravibusque infirmitatibus corporis conflictaretur, ubi in hostium venit potestatem, ita sanatus repente est, ut ad mortem usque incommodum valetudinis sentiret nullum.

Gilius de comprehenso ab ethnicis Matthæo cognoscit; magnoque dolore afficitur.

XXVIII. Interea Gilius, qui nuncium de capto iisdem in ædibus Leziniana, in quibus ipse ante annos fere septem comprehensus fuisset, acceperat, magno dolore afficiebatur, propterea quod prospiceret, nisi hostes ab injuria sibi, & maleficio temperassent, plebem christianorum dissidiis, contentioneque in æternæ salutis periculum venturam. Sed res aliter, atque ille putaverat, evenit. Nam ita divini numinis beneficio constituta omnia, atque composita fuerunt, ut nihil detrimenti christiani caperent.

XXIX. Sed

XXIX. Sed Alonsum in regiam urbem xii. kal. januaris delatum milites Prætori tradiderunt. Prætor causam cogniturus, quamobrem ille vinctus, inque iudicium adductus esset, & quo tempore in Tunquinum venisset, quælivit. Ubi annum esse ex quo propagandæ religionis causa venerat duodecimum intellexit, quem ea religio coli præcipiat, sciscitatur. Ad hæc Leziniana, unum modo esse respondit cæli, terræque conditorum, atque parentem Deum. Ei soli legibus christianorum cultum, honoresque divinos adhiberi oportere. Tum Prætor, cum cautum, inquit, ab rege sit, ne quis Europæorum hoc genus religionis in Tunquinum inferre audeat, quid fuit, causæ, cur tanto tuo periculo huc tibi veniendum arbitrarere? Sed Alonsum, novi, inquit, quæ sint ab rege decreta contra christianorum legem. Quare clam hortari, idque jam noctu, mortales consueveram, ut veritatem cognoscerent, vitium fugerent, unamque virtutem consecrarentur. Mox iustus, decem decalogi præcepta numerat. His, aliisque rebus, quæ minoris momenti essent, breviter explicatis, in catenas conjicitur. Vinculis, majoribusque compedibus constrictum milites in carcerem deducunt. Cum in eas angustias reductus esset, tametsi improbitate custo-

Prima de Matthæo quæstio habetur. Ipse multa interrogatus, de omnibus respondens in carcerem concluditur.

350 DE MARTYR. TUNQUIN.

custodum abstinere se cibo, potu, fornicatione interdum cogeretur, nihilo secius lætus, atque alacer omnia perferebat, Deumque O. M. assiduus precibus orabat, sibi ut majores spiritus adderet, quibus pro religione certare, ac profuso sanguine vincere tyrannum, hostemque generis humani posset.

Matthæus in
judicium vo-
catus præla-
re de religio-
ne disserit, ac
de seipso præ-
terea, deque
Hispanorum
rebus magi-
stratui inter-
roganti de-
monstrat.
Christianus
Lucihuyen-
sis quidam,
qui se hospi-
tio Matthæi
excepisse di-
ceret, com-
prehenditur;
sed nihil in
eum gravius
decernitur.

XXX. Inde cum sæpe, ac multum in judicium vocatus esset, ex eoque iudices de iis, quæ ad rem non pertinebant, quæsisissent, tanta vi, tantaque gravitate orationis respondit, ut eloquentiam desiderare nemo, admirari autem omnes summam hominis constantiam, præstantiamque virtutis possent. Bis publice religionis causam defendit. Quo tempore tam dilucide, tamque impavide de Deo, deque Salvatore generis humani dixit, ut facile ethnici intelligerent, christianum occidi quidem ab inimicis posse, terreri autem supplicio, vinci que ratione non posse. Nam prid. nonas decembres, qui eo anno magni sabbati dies fuit, cum se in judicio sistere jussus esset, & scriba senatus ex arca, quam ei milites per vim abstulerant, libros, vestes sacras, imaginesque extraxisset, in quibus icones duæ cruci affixi Christi Servatoris erant, inquisissetque judex, ecquis ille passis manibus homo esset, respondit: quas cerneret, eas Jesu Christi

fi

ſſi iconas eſſe, qui Filius Dei verus cum
 ſit, e cælo in terram deſcenderit, ſibiſque
 humanam naturam conjunxerit, aduſ-
 que in crucem fuerit, ut genus homi-
 num, quod in hoſtium veniſſet poteſta-
 tem, ſua morte redimeret. A Deo nam-
 que primum omnium parentem Adamum
 fuiſſe conditum. Hunc, qui graviter
 in conditorem peccaſſet, non potuiſſe
 cumulate de injuria ſatiſfacere. Neque
 enim tantam in eſſe homini virtutem, ut
 cum natura, viribuſque finitis ſit, pur-
 gare crimen, ſummamque injuriam
 ſummo Deo illatam poſſit. Quare, ut
 plene divino numini ſatiſfieret, junxiſſe
 ſibi humanam naturam Filium Dei Pa-
 tris Verbum. Inde Chriſtum Deum, at-
 que hominem ex Virgine ortum cruci affi-
 xum deceſſiſſe, atque e mortuis excita-
 tum, miſſaſſe in cælum, perpetuoque
 rerum omnium imperio potiri. His ex-
 plicatis rebus, quod plebs ad ſenatum
 ejus videndi cauſſa concurrifſet, ac ſtre-
 pitus, clamoresque ejuſmodi orirentur,
 ut, qui in judicio aderant, quæ a for-
 tiſſimo viro dicebantur, percipere ne-
 quirent, inceptum de veritate religio-
 nis ſermonem intermittere cogitur. Se-
 dato paullulum ſtrepitu, cum ſenatores
 veſtes ſacras, librosque contemplaren-
 tur, unusque aliquis ex Alonſo percun-
 tatus eſſet, qui ceteris iconibus viri,
 mu-

mulieresque exhiberentur, egregie, cuius quæque imago esset, exposuit. Jam finem libros, vestesque sacras contemplandi iudices fecerant, cum in medium adductum Lezinianam, qui vocaretur, & quo primum tempore in Tunquinum venisset, interrogarunt. Ubi ille Matthæum se appellari, annumque jam excurrisse duodecimum, ex quo venerat, religionemque christianam docere incolas cœperat, dixit, ritalem ei Romanæ Ecclesiæ librum, ut legat, porrigunt. Versibus duobus, tribusve perlectis, de regno, in quo natus ipse fuisset, de magistratibus, deque iis, qui christianis partibus studerent, inquirunt. Ad hæc Leziniana paucis respondit: ortum fuisse in Hispania se. Esse in eo regno, qui magistratum gerant, permultos. Regem summum imperium obtinere, inque suos vitæ, necisque habere potestatem. Ab his omnibus christianam colit religionem. Inveniri marium, feminarum, senum, annum, juvenum, qui huiusce religionis doctrina institui, legibusque parere recuset, neminem. His acceptis responsis, iudices sese ad Matthæi famulum convertunt. Huic nomen Quy, Ignatius prænomen erat. Itaque ab eo de loco, in quo ipse, atque magister capti fuerant, petunt. Jam inter christianos convenerat, ut, si quisquam eorum vocatus

catus in iudicium, rogatusque fuisset, quibus in ædibus milites deprehensum Lezinianam vinxissent, in domo civis cuiusdam Luc-thuyensis diceret, eumque nominaret. Nam is civis, christianus cum esset, oppidanis se civitatem liberaturum promiserat, iudicibusque, qui fisti eum imperavissent, suas Alonso ædes patuisse intrepide responsurum. Quod si capitis condemnatus esset, hoc se felicem imprimis existimaturum, quo suo supplicio servatos cives, seque beatum perpetuo futurum confideret. Sed hanc sibi gratiam referri velle: quidquid pecuniarum vel redimendi, vel alendi, vestientique sui causa ethnici postulassent; propterea quod angustæ sibi res essent domi, hoc totum civitas solvere ne gravaretur. Erant hæc Lezinianæ famulo explorata. Quamobrem interrogatus, de cive Luc-thuyensi, ita ut convenerat, loquitur. Nam ædes ipsæ illius ante civis fuisse dicebantur, quam attributæ Dominicanis essent. Itaque civis continuo reus agitur. Accitus ab iudicibus, adest. Christianum se, parentibusque christianis ortum esse confitetur. Quo tempore Luc-thuyenses in agros messis causa descenderant, Matthæum in ipsius domo deprehensum ab hostibus venisse, in ducis exercitus potestatem docet. Sed corrupti ab oppidanis pecunia iudices ni-

Z

hil

hil in civem gravius statuerunt. His actis rebus, Leziniana cum ministro Ignatio Quay dimittitur. Scriba, evocatis custodibus, imperat, ut postero die utrumque in senatum reducant. Hortatur deinde Ignatium, ut sibi caveat. Nam si mentiri pergat, sciat se verberibus crudelissime lacerandum. Postridie ejus diei etfi custodes, quod jussi fuerant, fecerunt, tamen quod judices magnis, assiduisque imbribus impedirentur, quominus habere senatum possent, commutato consilio, diem judicio ex eo die sextum, aq decimum constituerunt.

Renovata
quæstione, ro-
gatus Mat-
thæus, ut cru-
cem percu-
tias, judices
vehementer
reprehendit:
mox ex con-
cilio dimitti-
tur. De Igna-
tio Matthæi
famulo quæ-
stio habetur,
isque se for-
titer, ac fre-
que gerit.

XXXI. Igitur xi. kal. majas clausis foribus quæstio est instituta. Principio judices delineari in terra crucem fecerunt, cumque ex Matthæo quæssissent, id ne signum fuisse percutere auderet, ille plurimum apud se valere senatus auctoritatem respondit; sed christiano viro, imprimisque sacerdoti, qui ceteros institutus, longum, plenumque periculorum iter susceperat, tam gravi, tamque detestabili scelere constringi nefas esse, ut injuriam Christo Servatori faceret. Nam cur eam religionem ethnici delere conarentur, quæ vera, quæ recta, quæ sancta sit, quæ fugiendum vitium, quæ colendum præcipue Deum, quæ magistratibus, nisi quid contra jus, rationemque præcipiant, obtemperandum, quæ deni-

denique parentibus pietatem præstandam, propterea quod maximæ ab his omnibus utilitates hominibus afferantur, docet? Hoc responso dato, ex concilio, jussu senatorum, egreditur. Unus intus remanet Ignatius. Is, instituta quæstione, quæ ad horas fere duas producta est, de *Catechistis* quatuor, qui auxilio esse Matthæo soleant, interrogatur. Est *Catechistarum* viro apostolico maximus in regionibus barbarorum usus. Ab iis enim quotquot sacerdotis oratione, atque opera Christo sese conciliare instituerunt, præcipua decreta religionis, quæque scitu, actuque necessaria christianis hominibus esse liquet, explicantur. Quæ res laborem minuit sacerdotum. Igitur Ignatius ab iudicibus de *Catechistis* rogatus, fatetur. Sed eorum nomina reticet. Alia comminiscitur. Eorum patriam sibi esse ignotam dicit. Negat se de loco, in quo versentur, dicturum. Quare, ut patefaciat, viminibus asperrime cæditur. At ille sibi mortem esse satius perperì, quam nocere cuiquam, censet. Ubi finem cædendi hominis licitor fecit, suscepturum se iudex fuisse ex illius miseria dolorem confirmat, ni crucis imaginem sustinem pingere recusasset. Ignatius libere, atque audacter, nunquam se tam immane flagitium admissurum clamat. Inde percontanti iudici, quid tandem religio

Z 2

chri-

356 DE MARTYR. TUNQUIN.

christiana præciperet, quemque Deum christiani coli oportere arbitrarentur, eadem, atque Leziniana, de Deo, de magistratibus, deque pietate in parentes persequitur. Exponit breviter decalogum. Addit plura de damnis ab Adamo in mortalium vitam illatis, deque Christo Salvatore, qui salutem attulerit, præmonstraritque generi hominum & vitii declinandi, & virtutis colendæ viam. Ne mirentur iudices, si eum interfectum supplicio crucis fuisse intelligant. Gentem Judæorum sceleribus, flagitiisque contaminatissimam, tacentem, justum, piumque virum æquo animo fortasse, redarguentem autem, poenamque minitantem, qui virtutem coheret, vitiumque averfaretur, nullo prorsus modo ferre potuisse. His cognitis rebus, quod pro explorato haberet iudex, Ignatium ab religione non discessurum, mittit quæ ad leges spectarent christianorum. Quærit, ulline nostrum societate, ac fœdere adjuncti conjuratis essent. Demonstrat lectum Dei nomen fuisse in tabulis, in quibus nomina erant scripta conjuratorum. Coeptam defectionem ab iis, qui essent finitimi Luc-thuyensibus, apud quos ipsum, ac Lezinianam fuisse deprehenfos constaret. Quamobrem cum in suspicionem sceleris vocaretur, diceret, nunc is, quo magistro utebatur, per-

perduellibus consensisset. Si de hoc negaret, de magistris saltem ceteris, quos religionis propagandæ causa Luc-thuyum venisse ab duce militum senatus acceperat, confiteretur. Ad hæc Ignatius, neque auxilio Matthæum cuiquam conjuratorum fuisse, neque consensisse, respondet. Hunc enim, ubi hostes ab rege deficere cœperunt, metu perterrefactum, Nam-canum, ut sibi consulere, profugisse. Ignorare se, quæ dux militum ad senatum de magistris christianorum reliquis scripserat. Nam præter Lezinianam, sibi alium esse cognitum omnino nullum. Quod si mentior, inquit, ac brevi aliquem eorum in iudicium adductum videam, pœnam capitis ob mendacium libenter pendam. His intellectis, mutant iudices consilium. Redeunt ad quæstionem de oppido, deque ædibus, in quibus captus Alonsus fuerat. Eadem, quæ ante, responsa ferunt. Implicati missa hæc faciunt. Audire se de conventibus velle dicunt. Rogant, frequentes ne disciplinæ causa ab Leziniana haberentur domi. Ignatium, semel, atque id quidem noctu iisdem in ædibus conventum a viginti circiter viris, mulieribusque actum fuisse affirmantem coarguunt. Nisi enim ei rei constituta hæc erat, quam domum haberet Matthæus ad instituendos christianos reliquâ?

liquam? Ut nullas certas fuisse Lezinianæ sedes, sed eum ubicumque fors obtulisset, docere christianos consueſſe intelligunt, quieſcendum paullisper putant.

Matthæus
rationem ad ſe-
parum addu-
citur; deque
multis rebus
interrogatur.

XXXII. Relatis a ſcriba ſenatus in tabulas, quæ ultro, citroque dicta fuerant, introduci Matthæum iudices imperarunt; cumque ex eo ſciſcitati eſſent, uſquam ne Thay-hitium vidisset (nam Ignatius *Catechiſtarum*, qui Matthæo auxilio eſſent, unum appellari confirmat hoc nomine) eum, propterea quod negasset, graviter accuſarunt. Mirari ſe vehementer dixerunt, quid eſſet, quod cum lege christianorum ſas eſſe mentiri nemini ſtatueretur, ipſe ſe implicare mendacio auderet. Atque eſſe ſibi compertum, & cognitum, Thay-hitium eorum aliquem vocari, qui cum eo navi in metropolim advenissent. At Leziniana, ego, inquit, quos Chriſto conciliavi, eo uno, quod ipſis in baptiſmo impoſui, voco nomine; cetera non curo, quæ norim eſſe propria ethnicorum. Nam ſic habetote; video enim vos ſcire de baptiſmo cupere: ſeptem eſſe a Chriſto myſteria inſtituta, quæ Latina Eccleſia merito *Sacramenta* vocat. In his primum eſſe baptiſmum. Servatorem eundem Jeſum, ut ſaluti generis humani conſuleret, auditoribus ſuis, quibus indiderat appellationem *Apoſtolorum*, inſiſſe,

fisse, universum orbem ut peragrarent, docerent mortales, qui se nostra disciplina institui paterentur, eosque mysteriis initiarent. Exactis Apostolis, Sacerdotes eorum exemplum imitatos, id maxime eniti, ac laborare, ut doctrina, sacrisque christianorum imbuant nationes, quæ in rerum divinarum ignorantia versantur. Sed iudex nihil hæc moratus, de loco rursum, in quo noster annis duodecim constitisset, interrogavit. Cum Matthæus nullum sibi stabilem locum umquam fuisse dixisset, tum ille, Luc-thuyensis ne civis, inquit, cujus te in ædibus captum serunt, quemque Ignatius appellari Thay-hitium affirmavit, legibus ethnicorum paret, an christianorum? Agentem Lezinianam, ut eorum patriam indicaret, qui navi secum in metropolim venissent, hortatus est. Negantem sese indicaturum, propterea quod esse detrimento cuiquam nollet, commonescit, ut saltem, ubi nam ipse gentium versaretur, cum oriri turbæ, seditionesque in vicis Luc-thuyo finitimis cœperunt, libere confiteretur. Ubi noster in navim se profugisse, Namchanumque vectum, ibi aliquandiu degisse, dixit, fuerunt continuo, qui ex eo percuntarentur, verane prædicarent hi, qui christianos viros, mulieresque una in conventu cubare de-

fenderent? His Matthæus paucis satisfecit. Veterem hanc esse demonstravit ethnicorum calumniam. Nostros, ut virtutibus ceteris, ita castitatis laude excellere conari. Quamobrem de aliis rebus senator quæreret. His acceptis responsis, iudex accusationem proponit de veneficii crimine. Ea depulsa accusatione ab Leziniana; qui non veneficiis, sed vi veritatis adduci homines ad religionis christianæ cultum ostenderat, pergit senator, ac multisne libris instituendorum suorum causa nostri uterentur, rogat. Cui Matthæus, multos esse tunquinice libros, multos etiam sinice perscriptos, respondet, atque sic se recipere iudicibus confirmat: eum, qui aliquos legere non gravetur, ab inferenda religioni injuria temperaturum. Sciscitatur inde ex eo senator, uxore eidem sit ulla, quo ex regno sit, quæ sint vicinæ suis populis nationes, num apud eas ulla diis templa exstruantur, quam denique omnes observent religionem. Noster, neque duxisse unquam se, neque ducere uxorem velle, respondet. Sacerdos enim, atque ex Ordine quidem Monachorum, cum sit, suam se obstrinxisse Deo rerum omnium auctori fidem, pauperem, castumque sese perpetuo futurum. Natum se in regno esse Hispaniarum. Hispanos, Lusitanos, Gallos, Germanos, Venetos;

Italos denique omnes, quorum omnisset in Europa ditio, christianis institutis, ac legibus teneri. Deorum templum nulla apud eos reperiri; qui unum esse rerum conditorem Deum contenderent. His datis responsis, omnes ad unum iudices Matthæo, ut regnorum; quæ numeraverat, nomina, Ignatio vero, ut preces, quas Deo adhibere christiani solent, describeret, & postero die ad senatum reserret, imperarunt.

XXXIII. Alomus, Ignatiusque dimissi, atque in carcerem reducti, curandum omni studio putant, ut ab se nihil eorum, quæ nosse iudices averent, prætermisum esse videatur. Itaque nomina regnorum, quæ Lezinianæ succurrerant, *orationem*, quam traditam ab Christo *Dominicam* dicimus, *Angelicam salutationem*, *symbolum Apostolorum*, *decalogum* litteris mandant. Quæ *miseri cordiæ opera*, quæ *beatitudines*, quæ *septem vitia capitalia*; quæ his contrariæ *virtutes septem*, qui *actus contritionis*, quæ *litanie sanctorum* a nostris appellentur, describunt. Animadvertunt nullam fere in orbe terrarum regionem esse, in qua uni Deo christianorum ritu cultus, honores, preces non adhibeantur. Postridie ad iudices reversi, factos ab se rerum earum commentarios scribere tradunt, inauditi-que dimittuntur. Hos commentarios ju-

Matthæus, & Ignatius de his rebus, quas fuerant interrogati, inprimisque de religione commercios describunt, & scribis senatus tradunt. Supremus magistratus in Matthæum personam capit decernit: Ignatium ad elephantorū curam damnat: res, quæ ad religionē pertinet, cremari; virumque ethnicū, qui illos comprehenderat, præmiis ornari jubet.

dex

Matthæus in
eum carcerē,
in quo Gilias
manebat, con-
suevit. Inde
in princi-

adeunt, eique, quibus pollicitationibus possunt, persuadent, ut ab senatu hunc item alterum Europæorum sibi in custodiam tradi impetret. Etsi qui necandi essent, duci in eum carcerem consueverant, tamen non juris tuendi causa, sed spe lucri custodes ad id petendum commovebantur. Ea re impetrata, i. l. kalend. junias Matthæum catenis solutum custodes in domum carceri proximam, in qua degere Gilius solebat, adducunt. Quod tum gaudium, quæ significationes amoris, quæ lacrimæ fuerint virorum, qui rati one instituti fratres, qui socii laborum, qui amicitia lege conjuncti tamdiu fuissent, quique se una martyres futuros confiderent, difficile est existimare. Inde vero, ut iisdem in ædibus una manerent, remque divinam cum vellent facerent, opemque christianis afferre possent, inter eos militesque de duplicanda pecunia, quam nostri quoque mense pro uno Gilio solverent, convenit. Postero die, qui Divinae Trinitati dicatus erat, præsentem Matthæo, Gilius, quintoque post die Christi Servatoris Corpori sacro, cum CL. christiani advenissent, sacrum uterque peregit. Expiati ea die *penitentia*, *eucharistiaque* mysteriis viri, mulieresque circiter XL. fuerunt. Post id tempus, quod jam per custodes liceret, quaque die sacrificium offerre, precibus divinis

mas ædes am-
bo adeunt,
ibique rem
divinam fa-
ciunt, & chri-
stianis sacra
administrant.

mas ædes am-
bo adeunt,
ibique rem
divinam fa-
ciunt, & chri-
stianis sacra
administrant.

minis

364 DE MARTYR. TUNQUIN.

minis opem implorare, libros de pietate erga Deum legere, virtutem omni studio colere, christianis, qui ad eos concurrerent, magno esse adjumento consueverunt. Igitur baptizati eo anno a Matthæo mares, feminæque XXXIII., expiati *pœnitentia* DCXX., *extrema unctione* III.

Gilius, & Leziniana ab regis avunculo vocati, libros ei duos de Deo, deque catechumenis afferunt: mox dimittuntur. De eorum causa rursus cognoscitur: denique Senarus utrumque capitis condemnat.

XXXV. IOXIV. kalendas sextiles in ædes avunculi regis, ipsius rogatu, venerunt, librosque attulerunt duos, quorum alter de uno rerum omnium conditore Deo sinice, alter de instituendis *Catechumenis* tunquinice perscriptus erat. Hos ille libros ut accepit, cum elegantem in utroque admiratus esset litterarum formam, tum nostris restituit sinicum, tunquiniensem retinuit. De religione, immemor eorum, quæ Gilio antea confirmarat, paucis dixit, falsam esse, quam ethnici sequerentur; sed hoc eam christianæ esse anteponendam, quod ethnica facilis, nostra difficilis intellectu esset. Mox utrique, ut *decalogum*, precesque aliquas christianorum memoriter dicerent, imperavit. Cum illi, quæ jussi fuerant, fecissent, quæsitit ex custodibus, num christiani ad carceres interdum, visendorum magistrorum gratia, accedere solerent: Custodes, quod hominem in nostros præ ceteris esse propensorem cognoscent, annuerunt; Europæosque in ædibus, quæ proximæ carceribus

ribus essent, versari, atque ad eos sæpe cives, militesque, qui christianis partibus studerent, concurrere demonstrarunt. Mense augusto, quod rex comprimi perduelles non posse, ac cives fame, pestilentiaque absumi, sterilitatemque esse magnam agrorum, videret, metueretque, ne iniquitate iudiciorum quisquam condemnatus innocens fuisset, eorumque, qui carceribus detinerentur, causa his tot ærumnis regnum vastaretur, redintegrari quæstiones, infantesque liberari, & remitti aliquantisper nocentibus poenam iussit. Instituta ab iudicibus quæstione, nihil de Gilio novi. De Matthæo decretum est, ut perpetuo carcere detineretur. Rex, qui in viros eodem crimine accusatos tam esse discrepantes sententias latas animadvertit, neutram probavit, ostenditque, jus, ratumque, quod Senatus sanxisset, habiturum. Senatus, ut exitu tandem rerum compertum est, capite utrumque plectendum iudicavit.

XXXVI. Anno MDCCXLV. xii. kal. februaryas nostri, qui in proximis carceribus, ita ut sæpe demonstratum est, una morabantur, cum prope meridies instaret, certiores sunt facti, fore, ut insequenti die ob religionem Franciscus capite plecteretur. Eo nuncio accepto, Gilius, qui nihil optabat magis, quam ut sanguinem pro Christo funderet, tantalætitia perfusus est, ut eam animo

Gilius proximi supplicii nuncio accepto, lætitia perfunditur: contra Lezianiana, eandem in se latam esse sententiam ignorans, magno dolore afficitur.

com-

comprimere non posse videretur. Forte fortuna Ceomanensis Episcopi, qui Vicarius erat Apostolicus regionum, quæ ad occidentem solem pertinent, famulus aderat, qui eo ipso die ad Gilium salutandum venerat. Huic revertenti epistolam ad Episcopum in hanc sententiam scriptam committit: Sciret, se die infrequenti capite cæsum iri, qui dies S. Vincentii martyris memoria insignis futurus esset. Id sibi optatissimum evenire. Nam pro defendenda catholica religione æquose, libentique animo, quod jamdiu expetisset, interiturum. Matthæus contra, qui nullum de se iudicium latum arbitrabatur, moleste ferebat, quodque, abeunte jam socio ad martyrium, manendum sibi in vita esse timeret, magno dolore afficiebatur; multisque cum lacrimis factum id sua culpa esse dicebat, quominus sibi etiam mori liceret. Se namque plurimis flagitiis implicatum (nam ita de se demisse humiliterque sentiebat) indignum esse, qui martyrio perfunderetur. Hunc Franciscus consolari, monere, hortari, ut bono animo esset, neque se afflictere pergeret. Nam quod divino consilio accidisset, ut ipse superstes genero christianorum curam, qui carceribus affervabantur, videret, atque plura pro Christi nomine perpetueretur, id demum non moleste, sed hilariter animo esse ferendum.

Gillus christiano confit.

XXXVII. Interea christiani, qui de Gili

possent religione , recitarent . Sperare se illorum pietate , ut ne efferatur animo , utque omnia sibi fauste , feliciter , prospereque eveniant , divinitus impetraturum . Ipse cubiculum ingressus Deo se majorem in modum commendavit . His absolutis precibus , cum novos , magnosque sibi spiritus addi sensisset , atque animo confirmatus esset , e cubiculo egrediens domesticos ad virtutem hortatus est . Ac videor , inquit , me ipsum videre in eum statum deductum , quo Christus pridie ejus diei fuit , quo die perfidia judæorum est interfectus . Itaque quod ille discipulis testamento reliquit , ut Deum colerent , ejusque legibus obtemperarent , seque mutuo diligerent , iisdem vos verbis hortor , moneoque , ut operam excolendæ virtuti detis : Nam quod octavum jam annum subsidio mihi fuistis , maximas vobis , quas possum , & ago , & habeo gratias . Plura loqui conantem lacrimæ , quas plurimas effundebat , impediverunt . Ergo in cubiculum reversus prece sibi munire instituit ad martyrium fortiter perferendum viam . Interea Lezinianam pugnandi pro Christo cupidum ea cogitatio sollicitum tenebat , quemadmodum migrare ipse quoque una cum Gilio in patriam beatorum posset . Diu deliberanti illud satis commodum visum est , orare , atque implorare militum fidem , qui Franciscum ad supplicium ducere debent ,

bant, ut se etiam eundem in locum deducere ne gravarentur. Id sibi, ac Gilio magno solatio, majorique levationi futurum sperabat, si morienti adesset, eumque, quibus posset officiis, juvaret. Accedebat ea cogitatio, si in conspectum judicum venisset, de se quoque supplicium decretum iri. Nam de Christo dicturam se, iudicesque acriter reprehensurum, quod cum eadem ambo in causa fuissent, iniquo iudicio alterum interficiendum, alteri parcendum statuissent. Ea spe incitatus, collegit continuo se, & ad martyrium una cum Francisco parare cepit. Implorata diuturnis precibus divini numinis ope, multa jam nocte sese mutuo *penitentia* expiarunt, deindeque re divina perfecta, actisque gratis, *cocolata* potione, etsi ei Franciscus assuetus non erat, reficiendas vires corporis judicarunt. Prima luce egressi ex ædibus, eos, qui carceribus detinebantur, ut omnibus salutem dicerent, adierunt, iisque, qui rerum inopia premerentur, oryzam distribui fecerunt. Post ad præfectum se carcerum contulerunt, eique gratias, quod se humanissime habuisset, multisque beneficiis cumulasset, egerunt. Quo tempore quum christianus quidam libellum ad Lezinianam detulisset, quo libello ab rege petebatur, ut salvum esse Giliu juberet, huic ille respondit: nihil esse libellis opus, propterea quod ipse quæ

ex usu forent, quæque sibi divinum numen in animum induxisset, coram, itaut ab omnibus intelligeretur, dicere decrevisset. Octava diei hora, ad eos milites venerunt, qui Franciscum deducerent. Hos ubi Matthæus vidit, rogare custodes etiam atque etiam, ut se quoque una eodem ire paterentur. Custodes, qui manere utrumque in carcere malebant, veriti, ne, si postulata fecissent, id forte accideret, quod evenit, concedendum non putabant. Sed victi precibus, opinioneque multorum, qui paratum a christianis supplicem libellum arbitrarentur, quem regi Matthæi nomine traderent, rati rem felicem exitum habituram, sacerdotisque salvos in carcerem reduci posse, quod petebat, facile concedunt, inque supplicii locum comitantur. Pergebant nostri simul, precesque jam institutas persequabantur, sed alter, quod se brevi coronam adepturum sciret, lætus, atque alacer, alter, quod dubitaret, tristis, ac morrens incedebat. Ubi ad Palatium ventum est, christianus, cui datum id negotii fuerat, libellum Matthæo porrigit, quem libellum ut noster in crumenam immisit, mox certior est factus, se etiam ipsum regis decreto esse capitis condemnatum. Quo accepto nuncio Matthæus, re pervestigata, satisque explorata cognita, incredibile dictu est, quantum inde gaudii, lætitiæque acceperit.

XXXVIII. Interim custodes, qui animadverterant, nihil Matthæum de impetranda venia agere, ab eo summis precibus postulabant, ipsis ut libellum daret, quo, sublato clamore, negotium curarent, regemque rogatum mitterent, implorarentque, ut illis ignosceretur. Quibus Matthæus, cum capite, inquit, cæsus fuero, tum demum vobis libelli accipiendi potestas erit. Eodem tempore, Gilio, & Leziniana ante palatii fores sedentibus, precesque fundentibus, ad eos eunuchus quidam accessit, cruceque exiguas duas in terram per summam injuriam projecit. Quas cum nostri suscepissent, veneratique oscularentur, tum ille est homo percunctatus, quid hoc rei esset, quod crucibus cultum, adhibendum arbitrarentur. Huic Matthæus, Christus, inquit, e cælo in terram adferturus humanum genus in libertatem descendit, cumque affixus cruci mortuus fuerit, consecrata ita sanguine illius, morteque crux est, ut eam omnes venerari oporteat. Paullo post alius supervenit eunuchus, qui de lato in Alonsum capitis judicio nunciaret. Is cum ex Matthæo quæfisset, loqui ne tunquinice sciret, atque ille annuens affirmasset, tum eunuchus, sic habeto, inquit: quod alieno ex regno tuam legem in nostrum importatum veneris, imperare regem, tibi. ut etiam abscindatur caput.

Eunuchus ad martyres designatos accedit, cruceque duas in terram projicit; tum alter eunuchus Lezinianæ sententiâ ab rege in eum latam nunciat.

Qua re audita Leziniana, unum modo respondit: ei se, qui nuncium attulisset, gratias agere. Nam quod divina voluntate statutum esset, hoc se hilari animo laturum.

Gilius, & Leziniana capite diminuantur.

XXXIX. His dictis rebus, manus militum in locum supplicii progreditur. Sequebatur virorum, & mulierum incredibilis multitudo, imprimisque christianorum, qui miserandum in modum fletu, ac lacrimis magistrorum casum lamentabantur. Ubi perventum ad supplicii locum est, cum nostri humi prostrati Dei sibi auxilium precibus implorarent, apparitores senatus quatuor secuti Matthæum interrogant, quamobrem proscriptam regis edicto christianorum religionem in Tunquinum inferre conatus esset? Ad hæc Leziniana, veniundi eam sibi causam fuisse dicit, ut veram Dei legem latius propagaret, utque Tunquineses de studio colendæ virtutis, deque rebus ceteris doceret, quæ ad æternam beatamque vitam degendam conducirerent. Atqui rex, inquit apparitorum unus, qui legem istam & odit, & deleri præcepit, capite te cædi jubet. Tu vero timesne mortem? Huic item Matthæus respondit: se, qui ob eam causam plecteretur, felicem, immortalemque vitam in cælo consequuturum. Quare nullo se mortis metu commoveri. Sibi autem persuaderet, eam religionem, quam

quam

quam Tunquineses cives averfarentur, postremo tempore, quum jam dissolveretur mundus, notam omnibus, exploratamque futuram. Quæ cum ille dixisset, custodes auctores apparitoribus fuerunt, ne interrogando molesti hominibus esse pergerent, utque illis spatium precandi relinquerent. Tum nostri cum se rursus mutuo *pœnitentia* expiassent, vinctisque brachiis alligati ad palum fuissent, ad famulum Jesuitarum, qui eodem advenerat, quique damnatus & ipse religionis christianæ causa ad curam elephantorum erat, sese Gilius convertit, eumque obsecrat, ut se, sociumque christianis, qui in civitate versarentur, commendatum velit, iisdemque christianis, multoque magis domesticis, ac mulieri, cujus ipsi domo pro hospitio usi fuerant, gratias agat, curetque præterea, ut ab *Catechiste* carnificibus argentei nummi DC. solvantur. Denique hora post meridiem quarta, suspicientibus in cælum nostris, dato a magistratu signo, illico capita abscinduntur. Ea re gesta, magnus continuo christianorum fletus, clamorque sublatus est, unaque omnes voce, *eben Patres, eben Patres*, lacrimantes, conclamaverunt. Carnifices, milites, magistratus, etsi post affectos supplicio reos abire celeriter consueverint, quod, cum sint maxime superstitiosi, interfectorum animos pertimescant,

374 DE MARTYR. TUNQUIN.

tamen admiratione christianorum permoti, qui magno impetu ad cadavera sacerdotum accedere conarentur, deque comparanda sibi aut vestium, aut sanguinis, aut capillorum particula laborarent, diutius ibi, quin ullam conantibus molestiam afferrent, substiterunt, raptique novitate rei, en, aiebant, quanto isti in suos patres amore feruntur!

Martyrum
corpora Luc-
thuyi trans-
lata a Domi-
nicanis sepe-
liuntur.

XL. Jam domestici martyrum custodes sibi carcerum pecunia ante adjunxerant, eisque persuaserant, ut capita, cadavera, vestesque curarent. Sed magno christianorum concursu facto, satis diligenter res ipsa administrari non potuit, quin ab christiano Matthæi, ab *sortilego* autem quodam ethnico Francisci caput auferretur. Hunc tamen fugientem christiani insecuti, recuperato capite, utrumque (nam alterum christianus libens reddiderat) ad Petrum Xaverium Tunquinensem sacerdotem S. J., qui martyrum supplicio interfuerat, detulerunt. Die insequenti, qui dies fuit ad x. kal. febr. corporibus, capitibusque in navim opera, diligentiaque Xaverii importatis, christiani, qui eam sibi curam susceperant, celeriter solvunt, & Luc-thuyum proficiscuntur. Eo cum venissent, advocatis Ludovico Spinosa, & Pio Sanctacrucio Dominicanis, qui inde prope aberant, eis martyrum corpora transdiderunt, a quibus a. d. vii kal.

kal. februaryas eodem in loco, in quo ab hostibus comprehensi martyres fuerant, post rem divinam magno christianorum, quibus cognita res erat, concursu factam, honorifice condita fuerunt.

XLI. Ejus rei certior factus Petrus Ponsgravius Pro - Præfectus Provinciæ Tunquiniensium Dominicanorum, magnis itineribus Luc-thuyum contendit. Eo ut pervenit, una cum Hilario Coricensium Episcopo, & Laurentio Maria Augustinianis, qui omnes eodem in oppido versabantur, sese ad sepulcra martyrum pietatis causa contulit. Hi quum una omnes convenissent, ab ejus loci principibus viris rogati, ut ex privatis ædibus, in quibus collocata corpora fuerant, in templum commune transferri, altiusque recondi paterentur, propterea quod periculum esset, ne, si forte fortuna de sepultis domi cadaveribus ethnici, qui proxima loca incolebant, hostisque imprimis acerrimus christianorum Thay-tinchus, cognoscerent, & ad magistratum deferrent, de ea re inquirendum statueretur, christianique in summum vitæ, fortunarumque discrimen venirent, consilio probato, rogantibus concedendum, quod peterent, judicant, extractisque corporibus, postquam ipsi, & qui aderant christiani eorum pedes osculati essent, & feretra clausissent, ac nomina utriusque martyris feretris inscrip-

Eadem corpora in templum ex privatis ædibus transferuntur, & sollemnibus supplicationibus habetur.

scripſiſſent, magna pompa, magnoque hominum concurſu eadem in templum cadavera aſportaverunt. Solemni facta ſupplicatione, eadem ante aram B. Mariæ Virginis *Rofarii* ſepelierunt, atque ita pavementum complanatum, reſtitutumque eſt, ut ſepulcri, aut ſoſſionis veſtigium appareret nullum. Exaſto menſe, quum tranquillæ, pacatæque res chriſtianorum eſſe viderentur, etſi multi erant eorum adhuc occupati metu, tamen ſolemniſſima ſupplicatio decreta eſt. Nam eſſe gratias agendas Deo, qui ſacerdotes duos corona martyrii ornaffet, intelligebant, ſimulque perſpiciebant magnam in eſſe celebritati ſacrorum vim ad recreandos, confirmandosque illorum animos, quos nece tantorum virorum nimius terror invaſerat. Ergo prid. kal. martias, cum Ponſgravius, Spinola, & Sanctacrucius Dominicanus, Auguſtiniani Laurentius, & Hieronymus, Præſbyterique Tunquinenſes duo adeffent, Epiſcopus Coricenſium, magno chriſtianorum concurſu, apparatu, rituque Epiſcoporum rem divinam fecit. Ea re abſoluta, de laudibus martyrum habita oratio eſt. Denique aquis gratiis, dictoque hymno *Te Deum*, finem ſupplicandi fecerunt.

Huc rursus pertinet proteſtatio, qua deſcripta eſt pag. 234.

F I N I S.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

